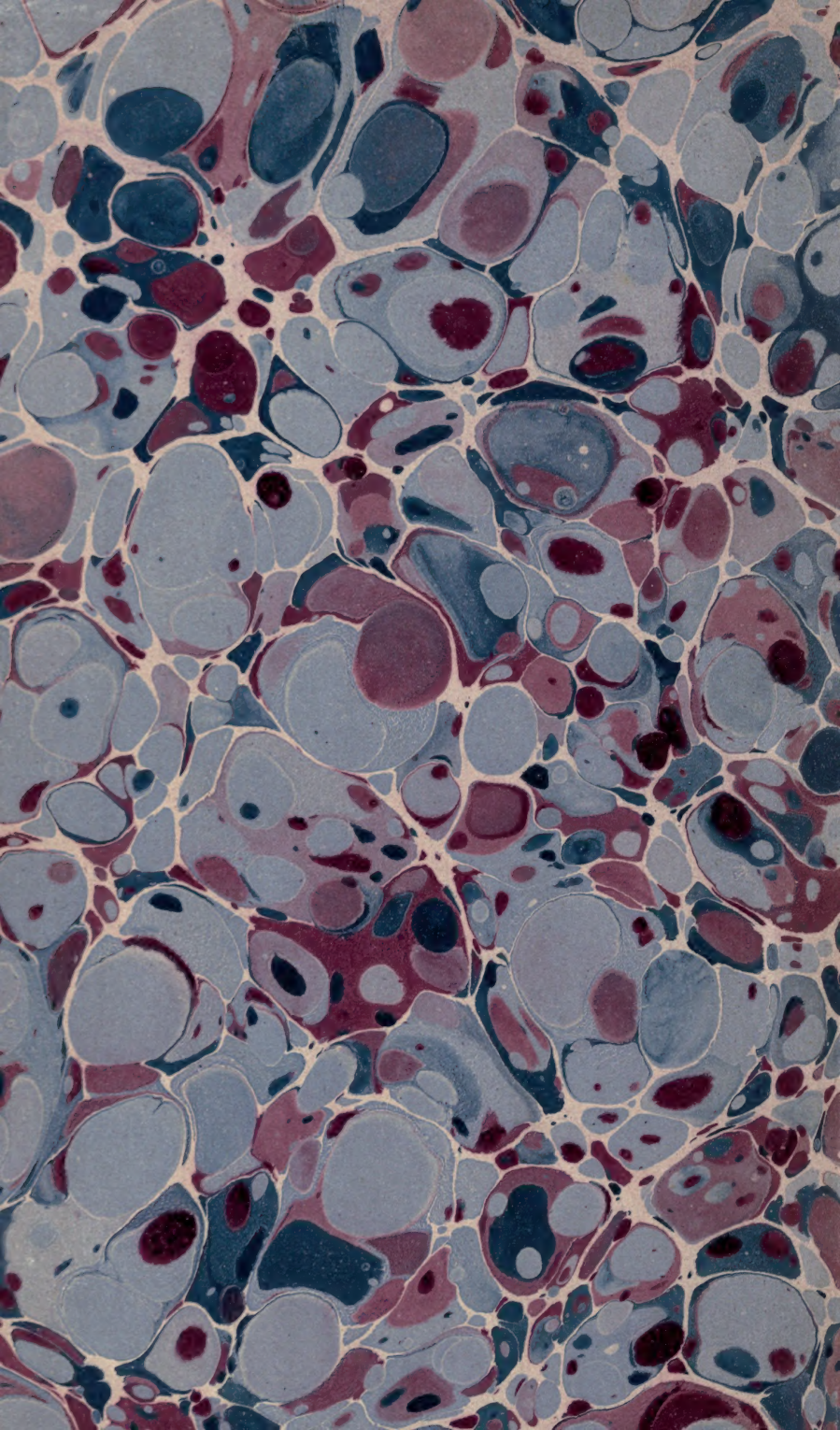

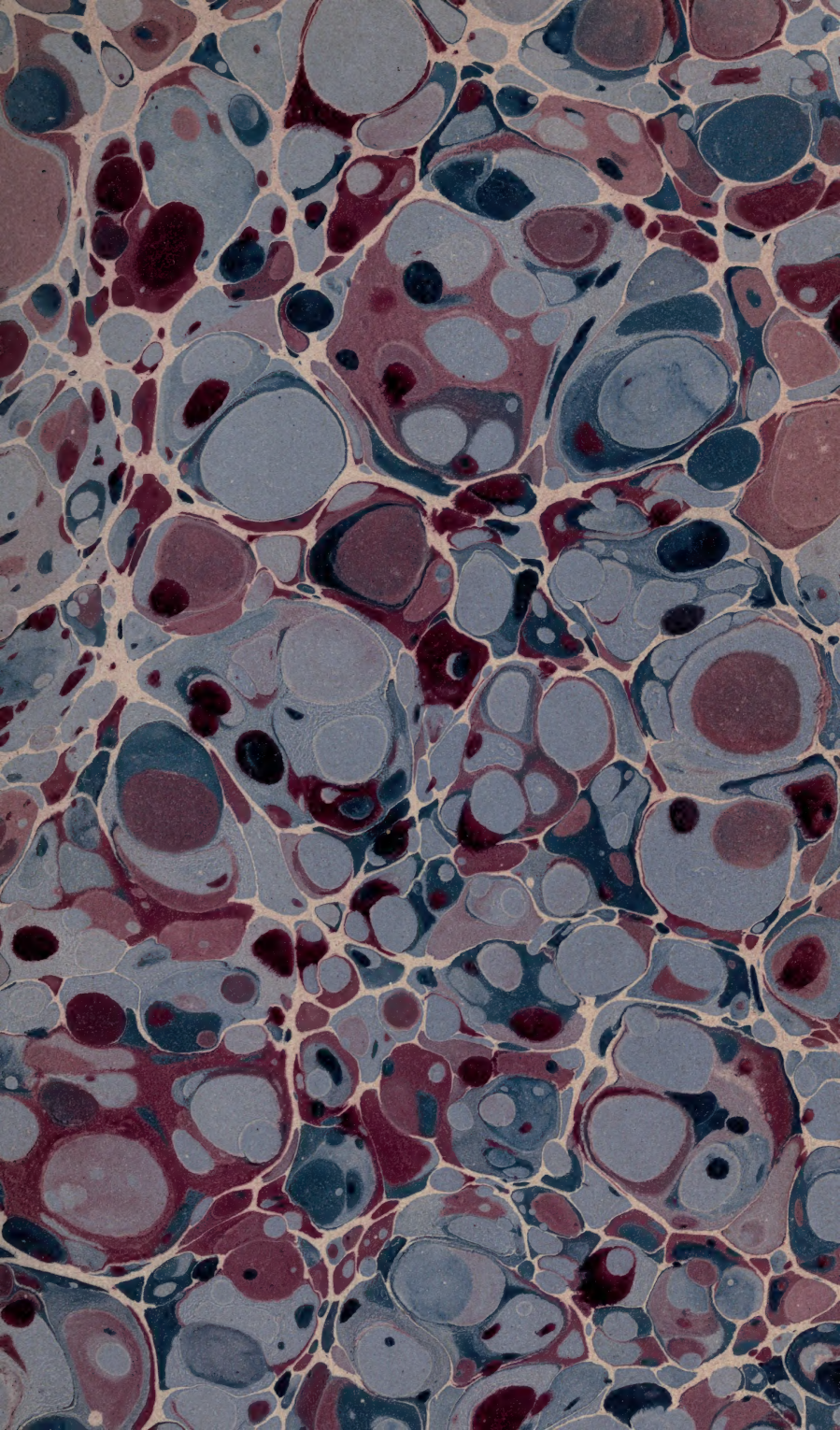

N. P. LERCHES
BOGBINDERI
SKAGEN

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

http://www.archive.org/details/memoirerogbreve08clauuoft

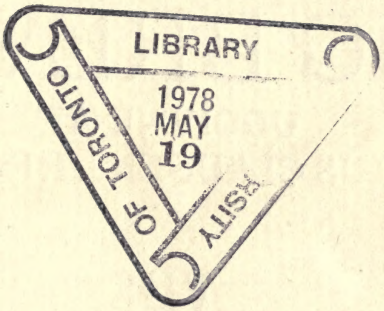

DL
103
.5
M5
bd.8

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN og P. FR. RIST.

VIII

AF ELEONORE CHRISTINE TSCHERNINGS

EFTERLADTE PAPIRER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN
1908

AF

ELEONORE CHRISTINE TSCHERNINGS

EFTERLADTE PAPIRER

UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST

GYLDENDALSKE BOGHANDEL NORDISK FORLAG

TRYKT I 900 EKSEMPLARER

LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

INDLEDNING

ELEONORE CHRISTINE TSCHERNINGS efterladte Papirer er af hendes Sønnesøn, Hr. cand. phil., Skuespiller *Leo Tscherning*, med stor Kærlighed, Omhu og Flid samlet i en Monografi, der dog, bl. a. paa Grund af dens Omfang, ikke egnede sig til Trykning. Han har derfor overgivet den til os til Bearbejdelse og Udgivelse.

Det fremgaar af Fru Tschernings efterladte Papirer, at hun hele sit Liv igennem har følt Trang til at fæste sine Oplevelser til Papiret; som ung Pige har hun i lange Perioder holdt Dagbøger, og senere har hun af og til i flygtige Optegnelser til Støtte for sin Hukommelse nedskrevet et eller andet, som hun mente burde bevares; men alt dette er gjort ganske sporadisk, uordnet og tilfældigt og tilsyneladende uden Plan. I sine senere Leveaar har hun dog stadig syslet med den Tanke at skrive sine Livserindringer i en samlet Form. Der foreligger mange forskellige Tilløb og Brudstykker hertil, idet hun snart søger at meddele sit Levnetsløb i novellistisk Skikkelse, snart i versificeret Form, snart i en kort og knap historisk Beretning. Det bliver dog altsammen kun Brudstykker; men der findes dog en hel Række sammenhængende eller nogenlunde sammenhængende Optegnelser, der kan betragtes som hendes Selvbiografi. De stammer fra hendes senere Levetid, og i hvert Tilfælde en Del af dem er først nedskrevne efter Udgivelsen af hendes Mands Papirer 1876—78.

Det er disse Optegnelser, som er lagt til Grund for denne Bog, isprængt med Dagbogsmeddelelser og Breve.

Optegnelserne er ikke af samme Vævning eller helt igennem af samme Mønster. De er som oftest ganske overfladisk og skødesløst affattet, ikke alene med Hensyn til Form, Stil, Retskrivning og Tegnsætning, men ogsaa uden Hensyn til Tidsfølge, Kronologi og Gentagelser. Det hele foreligger saa at sige som en uordnet Masse af højst forskellig historisk og

psykologisk Værd og af offenlig og privat Interesse. Efter Formen og Skriften at dømme er de i flyvende Fart, i Tankens Hast jagne ned paa Papiret, snart i Kollegiehæfter, snart paa løse Stumper, ligesom for foreløbig at holde de strømmende Begivenheder og Oplevelser og opdukkende Minder fast. Men netop dette giver dem mangen Gang en ejendommelig Friskhed.

Det har imidlertid været absolut nødvendigt, blot for Forstaaelsens Skyld, at ordne det hele Stof kronologisk, tidt at rive det fra hinanden for atter at sætte det sammen, undertiden endogsaa at flytte om paa hendes Sætningsbygning og bringe Orden tilveje dér, hvor hendes temperamentsfulde Sjæl og varmblodige Natur har væltet Ord og Sætninger mellem hverandre ned paa Papiret.

Det har desuden været nødvendigt at udelade en Del af Optegnelserne, der efter vor Mening er af saa udelukkende privat Natur, at de ikke kan eller bør have almindelig Interesse. Hvor vidt dette er sket med en tilstrækkelig kritisk og taktfuld og nænsom Haand, kan der jo altid være forskellige Meninger om.

Den ganske uregelmæssige Retskrivning i Optegnelserne og Dagbøgerne er moderniseret; Brevene er derimod, fraset Interpunktion og Stavefejl, gengivne med Originalernes Skrivemaade.

Eleonore Christine Tschernings efterladte Papirer danner et Sidestykke til hendes Mands, som hun udgav faa Aar efter hans Død, og til dem vil der ogsaa idelig blive henvist[1]).

En nærmere Omtale af denne ualmindelige Kvinde er her unødvendig; af hendes efterladte Papirer, af alle disse gamle Hæfter og Blade, Lapper og Breve hæver hendes varmblodige, energiske, trofaste og utrættelige Skikkelse sig frem i et Billede, straalende klart, hvor Lyset falder, og sørgmodig mørkt i sine Skygger — som alle Billeder, en sælsom Pendant til hendes Mand, en af de mærkeligste og betydeligste i Danmarks Nutidshistorie.

---

[1]) „Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer". Udgivet af hans efterlevende Familie. 1—3. Kjøbenhavn 1876—78.

Det lille hvide Hus paa Lappen.

Aar 1810 blev Kaptajn *Adam Tobias Lützow* forsat til Garnisonen i den lille By Helsingør.[1]) Han var i den udviklede Manddomsalder, men endnu ungdommelig, smuk, elskværdig, og letsindig nok til at gøre megen Lykke hos Damerne. Han var et ret godt Parti; man kappedes derfor om at indbyde den smukke Kaptajn og at fængsle ham; men Livets Storme havde endnu ikke knækket Vingerne, han maatte storme lidt mere, og et almindeligt kærligt, hjemligt Forhold var endnu ikke det, han kunde tænke sig, ikke det, der passede for hans vistnok i mange Henseender kærlige, men dog urolige, egenkærlige og hæftige Gemyt.

---

[1]) En gammel Søjournal, som af Fru Tscherning i sin Tid blev skænket Søofficersforeningen, indeholder en Del Oplysninger om Familierne Wigandt og Lützow. Den ovennævnte Adam Tobias Lützow, Fru Tschernings Fader, har desuden i samme Bog indført en Række Meddelelser om sig og sin Familie, der vil blive benyttede i det følgende.

Han var selv født 27. Aug. 1775 og var en Søn af Viceadmiral Anthon Frederik Lützow (1744—1819) og Elisabeth Birgithe Wigandt (1747—1806). 1789 blev han indlemmet i Christian VII.s Pagekorps og, da dette blev reduceret, 1791 Stykjunker i Artilleriet. 1803 blev han karakteriseret Kaptajn og deltog i Forsvaret af Kbhvn. 1807, hvorved han udmærkede sig, særlig som Kommandør af det faste Batteri paa Tømmerpladsen. 1808 blev han Stabskaptajn og 1810 som Kompagnichef kommanderet til Helsingør. — Familierne Lützow og Tscherning var iøvrigt indgiftede i hinanden i flere Generationer.

Efter flere Aars Forløb købte han sig et lille Sted, beliggende lidt udenfor Byen.[1]) Du kan se det endnu, det ligger ganske ensomt, hvidt er det, med en Stentrappe op til Gadedøren, fire Fag Vinduer ud til Vejen. Der er Beboelseskælder underneden Huset, i hver Gavl et Vindu, fra det ene har man Udsigt over Byen, fra det andet over det dejlige Sund, hvor Kullen staar i Horisonten i de blaalige Taager.

Her flyttede han ind og belavede sig paa at blive en vranten Pebersvend, han var træt og mæt af Livet. Han holdt sin Karl, der redte hans Seng, fejede hans Gulv, kogte ham hans Suppe og stegte fortræffelige Kyllinger. Hans Husgeraad indskrænkede sig til det allernødvendigste, han havde ingen særdeles Smag for Hygge, derfor var han glad for sin gamle Jærn-Feltseng, sine dito Stole, et lille blaamalet Skrivebord, sit Fyrretræs-Chatol osv. Men jeg véd ikke, hvor det kom, at han fik den Ide, at det for hans lille Menage var bedre at holde sig en Pige; en saadan, der kunde være ham tjenlig, blev ham anbefalet i et Fruentimmer paa 25 Aar, der konditionerede i et borgerligt Hus, ikke just som simpel Pige. Hun var født af en Bondepige paa Landet udenfor Ægteskab, havde lidt meget ondt i sin Barndom, var taget i Huset hos sin Morbroder, der var Skovfoged og en særdeles retsindig Mand, der opdrog hende, til hun var konfirmeret. Hun tjente nu som en Slags Jomfru eller dog raffineret Pige i bedre Huse. En Kæresteforbindelse bragte hende til Kjøbenhavn og senere til H[elsingør], hvor hun lærte Mandsskrædersyning, og kom endelig d. 1. Maj 18[16] ud til Kaptajnen.[2])

Jeg har mange Gange hørt hende fortælle om, hvorledes hun tilbragte den første Aften ene og fremmed i det halvtomme, uhyggelige Hus. Herren var i Sel-

[1]) Kapt. Lützows Optegnelser: 1813. Kjøbte et Hus paa Lappen ved Helsingør for 4000 Rigsdaler.

[2]) Kapt. Lützows Optegnelser: 1816. Kom Bolette Rasmussen til mig. Kjøbte et Stykke Jord og anlagde en Hauge.

skab, og hun havde, medens hun sad der og ventede paa sin nye Husbond, Tid til at tænke over, hvad nu vel Fremtiden kunde bringe. Hun havde ofte set ham i hans Manddoms Friskhed og Kraft, naar han i sin smukke Uniform saa til sine Undergivne paa Fæstningen, og hun havde betragtet ham som en Sol, i hvis Straaler, hun havde ønsket at kunne bade sig, og [nu] skulde hun her, tildels afsondret fra andre Mennesker, bo under samme Tag som han!

Jeg kender intet til, hvorledes det gik til indenfor Murene i det lille hvide Hus. De første Dage af vor Kærligheds Lykke bliver altid en Hemmelighed for andre, især af den Kærlighed, som af Verden stemples som forbryderisk. Jeg véd, en Aften sad Kaptajn *Lützow* og læste højt for sin Husbestyrerinde, — det var i de idylliske Dage. Han læste Eleonora Ulfeldts Levnedsbeskrivelse. *Bodil* [Bolette] fældede bitre Taarer over Kirstine Munks Forskydelse, — man bliver altid mest bevæget over det, der finder Genklang i vor egen Barm, hun frygtede maaske en lignende Skæbne. Og Kaptajnen slyngede sin Arm om hendes Liv, saa hende kærligt i de smukke ungdommelige livfulde Øjne, lovede hende, at det skulde aldrig ske, og man blev enige om, at den lille Skabning, der alt rørte sig under hendes Hjærte, skulde, om det blev en Datter, opkaldes efter den forskudte Christine Munks kloge og elskte, siden saa ulykkelige Datter, Eleonore Christine Ulfeldt. Og det blev en Datter, og denne Datter er jeg.

Jeg var saaledes Frugten af en utilladelig Kærlighed. Forbandelsen hvilede over mig, men det var som Naturen vilde holde mig lidt skadesløs, derfor kom jeg til Verden i Midsommertid, medens Roserne blomstrede, og man satte en Rose paa det lille Bryst — jeg har den endnu — bar mig til Kirken og døbte mig *Eleonora Christine Hansen.*[1])

[1]) Daabsattesten udviser, at Aar 1817 d. 4. Juli blev født og 18. Juli s. A. i St. Olai Kirke døbt et Pigebarn, født af Bolette Rasmussen og kaldet Eleonora Christine Hansen, som Barnefader blev Bolettes Morbroder og Plejefader Skovfoged Hans Christensen angivet.

Saavidt jeg kan regne mig til, er min Moders Fødselsaar 1790.[1]) Efter hendes Sigende skal hendes Fader have været enten en fransk eller spansk Militær. Hvorledes der i de Aaringer er kommet fremmed militært Mandskab til Laaland og Falster, hvor hun er født, kan jeg ikke vide. Vist er det hun har altid tilskrevet sin Oprindelse fra fremmed Indblanding, og hendes mørke Hudfarve, sorte Haar, sorte livfulde Øjne kunde ogsaa nok tyde derpaa. Moderen var en falstersk Bondepige.

Som Slegfredbarn blev min Moder sat i Pleje, og Plejen var derefter. Hun havde en Morbroder — hvormange Gange har jeg ikke hørt hende omtale denne Mand, der i hendes Bevidsthed næsten var en Halvgud — *Hans Skovfoged* paa et af de reventlowske Godser paa Falster. Denne Morbroder saa en Dag til Søsterens lille *Bodil* og fandt hende i en meget forkommen Tilstand, selv havde han og Konen, *Grethe*, ingen Børn, dybt rørt over den lille 3—4aarige Søsterdatter foreslog han Konen at tage *Bodil* i Barns Sted. Hos disse to brave Skovfogedfolk i det nydelige Skovfogedhus, som Ejeren kaldte Skovynde, voxede nu lille Bodil op, men ikke ene, thi ikke nok kunde hun fortælle om, hvorledes disse to flittige opofrende Ægtefolk i Aarenes Løb opfostrede 5—6 stakkels forladte Børn paa deres, som hun udtrykte sig, „ringe Hartkorn". — Med dyb Veneration omtalte hun altid den fortræffelige Provst *Nyerup*, der konfirmerede hende og gav hende saamange gode Lærdomme med i Livet, der dog ikke var kraftige nok til at skærme hende mod de for saa mangen køn Tjenestepiges temmelig almindelige Skæbne, at falde i Hænderne paa en samvittighedsløs ung Herre. Hun kom i Forbindelse med en Maanedslieutenant *Bakke*,[2]) der samtidig med hende var stærkt

---

[1]) I Følge Daabsattesten er Bodil, en Datter af Margrethe Christiansdatter i Ønslev, født 25. Nvbr. 1790. Som Barnefader er anmeldt Ungkarl Rasmus Larsen af Eskildstrup. Af sine Børn og disses Fader kaldes hun Bolette.

[2]) Amund Lucassen Bakke (1780—1829) Tøjhuslieutenant paa Kronborg, karakt. Premierlieutenant.

forlovet med en lidt finere ung Pige, hvis Familie tvang ham til Ægteskab. Saa kunde lille *Bodil* gaa med Sorgen og Skammen. Hendes Barn døde. Den unge Fru *Bakke* var blevet sygelig, især sygelig paa Sjælen. Manden blev kommanderet til Kronborg. Man foreslog Skovfogdens Bodil at følge den stakkels Kone, der langt fra at have imod hende, holdt meget af hende. Saaledes kom min Moder til Kronborg og levede med den syge Kone, til hun døde. For nu at kunne tjene sit Ophold gav hun sig i Lære hos en Skrædermester *Bodin* i Helsingør. Der gik nogle faa Aar, saa købte *Lützow* det lille Lappehus og foreslog Bodil at blive hans Husholderske, men saavel Skræder *Bodin* som en Smedemester *Hellers*, brave helsingørske Borgerfolk, besvor hende at opgive den Tanke og skildrede *Lützow* som en i Forhold til unge Kvinder alt andet end paalidelig Personlighed. Men ja — det gik hende som saa mange Evadøtre, de rækker villig Haanden efter den forbudne Frugt. Hun var ikke et uerfarent Barn, da hun drog ind i Lappehuset, hun vidste, hvad hun gjorde og hun vidste, hvad hun vilde. —

Det var en stor Sorg for min Moder, da hun fra Falster fik Budskab om, at den kære Morbroder led af Kræft i Ansigtet, jeg husker godt hendes mange Taarer og dybe Sorg over hans Død, som hun i saa mange Aar ikke havde set, som hun skyldte saa meget og godt følte, hun ikke havde lønnet som hun burde. Hun følte ofte Længsel efter en Gang at se det kære Barndomshjem, men Forholdene tillod det aldrig før engang, da hun var gammel og levede hos *Tscherning* og mig.

De første Ord, man ellers lærer Børn at udtale, turde man jo ikke lære mig. „Fader“ og „Moder“ har jeg først lært at sige, da jeg var over tyve Aar.

Jeg blev opdraget i det lille hvide Hus, skjult for

Verdens Øjne, det skulde jo være en Hemmelighed. Jeg husker endnu i Majorens[1]) Stue stod en Sopha paa en mørk Væg, og mellem Væggen og Sophaen var et lille Rum. Naar jeg løb og legede med Majoren, og det ringede og nogen kom for at tale med ham, da vidste jeg god Besked med øjeblikkelig at løbe hen og skjule mig i den lille Krog bag Sophaen.

To og et halvt Aar efter kom min Søster *Anthonette*[2]) til Verden, og Sophaen maatte trækkes lidt længere ud, at der kunde være Plads til to. Var Moder ene hjemme og lukkede op, da løb jeg nok nysgærrig i Hælene, men gemte mig dog forsigtig i Folderne af hendes Klæder. Engang — man har fortalt det saa ofte, at det endnu foresvæver mig som en dunkel Drøm — kom en af min Faders Ungdomsvenner for at besøge ham. Jeg befandt mig just i Køkkenet, da de passerede, og jeg kunde intet andet Skjulested finde end en stor Kobber-Vadskekedel, der vendte lige imod dem. Saaledes undgik ikke det Særsyn af den lille Pige med det gule Næt over de sorte Krøller, det sydligt brune Barneansigt, Vennens Opmærksomhed. Han tog mig paa Skødet, kyssede mig og sagde: „*Lützow*, hvorfor skjuler Du dog den søde Unge?"

Og han var ikke stærk nok til at berøve sig Barnets Nærhed og var dog for svag til at anerkende det og dets Moder.

Hvor langt i et Menneskeliv gaar Erindringerne tilbage? Derom er man uenig, men det beror vel noget paa Individualiteten, noget paa de Begivenheder, der møder Barnet. Jeg husker grant, da min Fader en Aften kom hjem fra Klubben, stærkt berørt af Efterretningen om Napoleons Død paa St. Helena. Naar jeg sammenholder dennes Dødsfald den 5. Maj 1821 med

[1]) Kaptajn Lützow blev karakt. Major $^{26}/_{8}$ 1815.
[2]) Anthonette Elisabeth født 11. Febr. 1820 død 14. Juni 1836.

min Fødsel den 4. Juli 1817, da viser det, dels at en enkelt Begivenhed kan præge sig i en Barnesjæl i en Alder af halvfjerde Aar, dels at Napoleons Død har virket stærkt paa Sindene paa den Tid.

Jeg husker, naar vor Gris blev slagtet, hvor betaget jeg blev af dens gennemtrængende Skrig i Dødsangsten, og at jeg krøb ned i Sophaen, dækkede mit Hoved til med Sophapuden og følte en grulig Kval ved Tanken om, at det var Døden. Rædsel for Døden fulgte mig i det hele taget idelig. Naar min Fader talte om sin mulig nær forestaaende Død, kunde jeg græde og græde, og aldrig faa udgrædt. Jeg var meget lille, da jeg lærte „Dødens Vuggevise" udenad.

Vers i det hele taget bandt sig let i mit Hoved, med min Fader gennemgik jeg en utrolig Mængde saavel Ord, som Melodier, naar jeg i Mørkningen sad paa hans Knæ. Der var ikke den Ting, min Fader jo lærte mig, om det saa var at sy Kannevas. Han var en skrap Lærer og sparede ikke paa Knubs. Med Forskrækkelse saa jeg, naar det rødtærnede Lommetørklæde blev hentet frem af Lommen og flettet til en Tamp. Allerværst var det i Religionstimerne, de Bibelsprog! Ak, hvor de kostede Taarer! Jeg mindes engang, da den samme Lektie var taget tre Gange om og Tampen havde danset, og jeg ikke havde forstaaet, lige dum var jeg — saa tog han til sin Spaserestok! Jeg har Medlidenhed med stakkels Unger, der skal proppes med den Mængde nyttige og unyttige Lærdom. Slemt var det, værre er det nu, og meget værre bliver det med Tiden, men alligevel gaar det ikke an at lære Børnene det Vers, som Bj. Bjørnson siger, at Fuglene synge: „Det er dejligt at leve, naar man ikke behøver at stræve".

Jeg véd med Vished, at jeg tidlig, meget tidlig i mit Liv grublede paa, hvorledes jeg skulde arbejde mig frem og ved Arbejde og Dygtighed søge at udslette den Plet, som jeg tidlig følte, der hvilede over min Fødsel som et Slegfredbarn, der ikke kunde give

et tilfredsstillende Svar, naar en eller anden spurgte: „Hvem er Din Moder?“ Det var en Betegnelse, jeg aldrig havde lært, thi den flittige, rastløse Husholderske blev af Majoren, af os Børn, af alle, kaldet Bolette. Fader var en Benævnelse, der var os lige saa fremmed. Majoren, saaledes kaldte vi ham, af min lille Broder lavet om til „Memme“, og derfor var Forlegenheden ligesaa stor, naar det hed: „Hvem er Din Fader?“

Ja, det var en underlig taaget Tilværelse i det lille hvide Hus ude paa Lappen. Dette Hus med sin Gaard og Have var vor hele Verden, hver Plet staar saa klar for mig, som om jeg havde forladt den igaar. Kælderen, hvor vi levede som Børn; Stuelejligheden, hvor Majoren residerede; Gaarden med den lille Staldbygning og de to smaa Retirader, af hvilke jeg fik Lov til at holde den ren, som var forbeholdt Majoren, og som jeg om Søndagen smykkede med Blomster og Kranse. Den store Brændestabel, hvorfra jeg kunde se over Plankeværket ind i Marienlyst Have, og hvor Rotterne huserede. Midt i Gaarden var Brønden, hvor Vandet blev trukket op; i den anden Ende af Gaarden var Svinehuset og Hønsehuset med en lille Lem i Plankeværket mod Nord, hvoraf Hønsene løb ud og laa og baskede sig velbehageligt i Jorden under de tre gamle Lindetræer; jeg tror, de staar der endnu. Mod Syd gik Laagen ud til Haven, der var lang og smal og laa mellem to Plankeværker, det ene mod Marienlyst Have, det andet mod Vejen og var bevoxet med Espalier-Frugttræer. Opad Husets Sydgavl voxede en prægtig Vinranke, der snoede sig helt op til Taget. Ved Enden af Mistbænken havde jeg mit eget lille Stykke Have; dér alt trivedes i yppigste Fylde. Dér i min Have begravede vi vore døde Fugle f. Ex. Kanariehannen, som vor Pige var saa uheldig at træde ihjel. Den blev lagt i en lille Papæske med Rosmaringrene omkring, vor Legekammerat *Carl Kock* kastede Jord paa den med den sædvanlige Begravelsesformular, og

dette bragte mig til at hulkgræde, medens min lille Søster med sit lyseste gladeste Smil og sine klare blaa Øjne saa op til Gavlvinduet, hvor de to Gamle stod og saa til. Hun havde maaske en Følelse af, at hun ogsaa skyldte den hedengangne Sanger en Taare, men da hun ingen havde paa rede Haand, udbrød hun beroligende: „Ja, jeg *har* grædt."

Dér begravede vi ogsaa Svaleungen, som jeg fandt død i Haven, min Fader skrev et Vers over den, han blev saa rørt over min Sorg, da jeg sad dér med den lille døde Fugl. Men han var selv et Stemningsmenneske, let til Vrede, let til Glæde og let til Sorg.

Alle mine Minder fra Barndommen drejer sig om en stadig rastløs Stræben og en høj Grad af Nøjsomhed i alle Retninger. Vor Morgen- og Aftendrik var oftest kogt Mælk med et Stykke Rugbrød; gav Koen ikke tilstrækkelig Mælk — tynd The uden Sukker, for mit Vedkommende den Begunstigelse — fordi jeg bragte Majoren hans The — at den blev skænket i hans Kop, paa hvis Bund der jævnlig blev levnet lidt Sukker. Paa vor Tørmad fik vi aldrig Paalæg, Rugbrød med Fedt eller tyndt Smør — med Længsel saa vi op til Spegepølsen, der hang over Madbordet, der stod i det Kælderrum, der tillige var Rullestue; og dér sad vi paa Trappen, der førte op i Huset og spiste vor tørre Mad sammen med vor Legekammerat *Drea Urban*, og undersøgte, hvor pænt og akkurat hver Mundfuld aftegnede vore hvide tætsluttede Tænder, — nu er der ikke en Tand i min Mund, og alle, der dengang færdedes i det lille hvide Lappehus, er for længe længe siden lagt i Graven, og jeg er den eneste, der er tilbage.

Naar Majoren tog nogle Dage til Kjøbenhavn, kogte min Moder en stor Gryde Sulevælling: et Stykke Flæsk sammen med Rødder, Hvidkaal og Havregryn. Den blev hver Dag varmet op, og vi yndede ikke den Ret i Længden, som min lille Søster kaldte „Membortemad". Ved Siden af Rullestuen var Sand- og Grøntkælderen,

hvor om Vinteren Havens Produkter opbevaredes, og der hang Talglysene, som min Moder støbte.

Vi havde to Forme til at støbe Formelys i, der selvfølgelig var forbeholdt Majoren og blev satte i den store Messing-Lyseplade med den riflede Kant. I Kælderstuen brændte ikke andet end de tynde puklede Spedelys, og ved deres svage Skær arbejdede vi allesammen. Min Moder havde fuldt op af Sytøj, og hendes Rok snurrede ogsaa uophørligt; dels spandt hun Hør til hjemmegjorte Lærreder, dels Uld til Strømper og engang til et Par Gulvtæpper. Pigen og Karlen kartede Ulden. Det er, som kunde jeg endnu høre, naar *Christiane* blev søvnig og Kartene lidt efter lidt gik istaa: kratkratkrat — kratkrat — krat — — krat — — — krat, saa lo vi, saa vaagnede hun, og igen gik der en Stund.

Ved et lille lavt Bord sad *Anders Hald*, en Artillerist, der kunde sy Sko. Han arbejdede til Tider ufortrødent hos os for at forsyne alle Husets Folk med Fodtøj; det var den billigste Maade at blive beskoet paa.

Inde i Helsingør var der et Kloster, hvor gamle fattige Koner kunde faa deres Ophold i Lighed med vort Vartov, dér boede en gammel Kone, Moer *Vadsted*, som næsten var blind, en rigtig gammel Moerlil med hvid Kappe, hvorover der var bundet et tærnet Tørklæde. Hun havde tidligere ejet det lille hvide Lappehus, men solgt det til Majoren og kom nu en Dag om Ugen og fik sin Kost. Hun sad da og strikkede Sokker til Majoren af Hundeto, der var kartet sammen med Lammeuld, thi vi havde en sort Puddelhund, Karo, der blev klippet to Gange om Aaret af en Malermester *Allerup*, der forstod den Kunst at klippe Pudler med Dusk i Halen og paa Benene. Karo blev lagt op paa det gamle Slagbord og peb ynkeligt, hver Gang den blev klippet i Skindet, men det var ikke saa lidt To, Karo kunde levere. Moer *Vadsted* snusede stærkt og tabte meget Snustobak paa Strikketøjet, medens hun

søgte at underholde os med sine smaa reglementerede Historier. —

Et Efteraar kom en ung Slægtning af Majoren, *Christian Vossbein*, til os. Han var Sømand og kom for at søge Hyre, men det blev en stræng og lang Vinter, og Hyre var ikke at faa. Han blev hos os hele Vinteren og sad helt fredsommelig og vandt Garn, ingen maatte jo være ubeskæftiget. Han holdt meget af mig, jeg kunde neje saa pænt, sagde han, og jeg skulde være hans Kone, han skulde bringe saa mange smukke Sager hjem til mig fra sine Rejser, men de andre to — dem var der ikke meget ved, de skulde have Hyttel. Om Foraaret endelig fik han Hyre, og vi savnede ham, da han rejste. Til Erindring om den raske Sømand gemte jeg i lang Tid et Par røde Pibekvaster, som han havde glemt. Efter et Par Aars Forløb kom han en Dag et Øjeblik og gjorde et lille Besøg, men efter den Dag hørte vi aldrig noget til ham. Et Rygte berettede engang, at han var gaaet med et Sørøverskib, at Skibet var blevet overmandet, og han med hele Besætningen hængt. Om Rygtet talte sandt, fik vi aldrig at vide.[1])

Oppe i Husets Sydgavl indrettede Majoren et ret rummeligt, yderst tarveligt Gæsteværelse med to fastslaaede Sengesteder under det skraa med Brædder beslaaede Tagværk. Det tilsvarende Rum i Nordgavlen af Huset var delt i to mindre Kamre, det ene brugtes til Munderingskammer, og i det andet sov vi to Pigebørn, da vi voxede lidt til. Hver Sommer benyttedes det af Majorens Søster „*Tante Rikke*“.[2])

Hun var en lille, meget pukkelrygget, svagelig Pige. Da hendes Fader, Admiral *Anthon Frederik Lützow* havde mistet sin første Kone, *Elisabeth Birgitte Wigandt*, med hvem han havde levet i mange Aar og havde tre Døtre og én Søn, levede den ugifte Datter [Rikke]

---

[1]) Han var en Søn af Kapt., Fabrikant i Hillerød, Christian Vossbein og Majorens Moster Henriette Dorothea Wigandt.

[2]) Henrikke Dorothea Lützow 1781—1825. Hun døde ugift.

hos Faderen og blev ligesom alle Børnene højlig misfornøjede over at den gamle Fader giftede sig igen [1807] med den endnu smukke Blondine Enke *von Haven*, hvis første Mand var Præst ved Legationen i Paris, da Revolutionen brød ud. Hun var Datter af en Præst *Lottrup*.[1]) Nok sagt, Børnene blev yderlig misfornøjede og vendte Faderen Ryggen.

Tante *Rikke* forlod Faderen og tog Ophold hos Søsteren,[2]) Fru Etatsraadinde *Sara Løvmand*. Livet her i Huset var vist ingenlunde behageligt, thi Søsteren var sindsforvirret, til Tider helt rasende, saa hun ituslog Spejle og Porcellæn, kastede Knive efter Børnene og lignende, saa Tante var derfor til stor Velsignelse for de fem stakkels Børn, fire Døtre og en Søn.

Intet Under at *Tante Rikke* befandt sig vel i det lille hvide Lappehus. Hun var glad ved den lille Have, nød den friske Luft og den dejlige Frugt. Hun havde den Ide ikke paa nogen Maade at ville gøre Ulejlighed og vadskede derfor Kraver, Mansjetter og Lommetørklæder i sit Vandfad og var meget hjælpsom. Hun stod trolig og lagde Tøj sammen til Rulle, naar min Moder havde vadsket. Hun var meget pertentlig, og ve mig, naar jeg ikke, som hun havde vist mig, glattede hver Fold og det mindste Baand. Hun gav sig gerne af med mig, lærte mig et og andet pænt Haandarbejde, lovede sig meget af min Flid og Intelligens og holdt meget af mig. Hun blev gerne Broderens Fødselsdag den 27. August over. Den sidste Sommer hun var hos os, fulgte vi hende paa Vejen paa den lille Bondevogn, der skulde køre hende til Kjøbenhavn. Der gik vel en Maaned eller to, da kom der Brev, at de en Morgen havde fundet Tante *Rikke* død i sin Seng.

Ikke længe efter var min Søster og jeg i Selskab

[1]) Admiralinde Birgitte Marie Lützow, (1767—1851), Majorens Stedmoder, var født Lottrup og første Gang gift med Frederik Christian von Haven (1752—1802) død som Sognepræst i Lyngby.

[2]) Sara Christine Lützow, Majorens Søster, (1778—1853) var gift med Etatsraad Johannes Løvmand (1770—1826) Ordonnatør ved Forplejningsvæsenet og Kontorchef i Generalitetskollegiet.

hos en Klubvært *Carlsen*, hvis Datter *Charlotte* var mig jævnaldrende; vi var midt i en Leg, da vor Pige kom for at hente os, vi skulde strax følge med hjem, Majoren skulde rejse. Vi traf ham i et meget nedtrykt Humør, der var kommen Brev, at Svogeren, Etatsraad *Løvmand*, den foregaaende Eftermiddag havde siddet og taget sig en Middagslur og pludselig var gledet ned af Stolen stendød [29. Marts 1826]. Det var en forfærdelig, ulykkelig Begivenhed. Moderen sindssyg, fem uforsørgede Børn, det yngste endnu ikke konfirmeret, og næppe tilstrækkelige Midler til at bestride Begravelsen. Min Fader var den eneste, der kunde støtte, raade og rede alt dette Urede.

Sønnen, *Albert*, med hvem der var forsøgt gode Skoler og Ophold i Sorø, men aldrig kunde komme nogen Veje, blev nu sat i Murerlære, en stræng Skole for den fine blonde Etatsraadssøn.[1]) Moderen kom en kort Tid i Kost i Byen, men da hun idelig fortrædigede Døtrene, blev hun taget i Kost ovre paa Møen hos sin Plejesøn, Forpagter *Rossing* paa Liselund.[2]) Hun blev meget gammel, før Døden udfriede hende af hendes elendige Tilværelse. Den yngste Datter *Lise* gik til Præsten; efter Konfirmationen skulde hun ned til Helsingør og leve i det lille Lappehus hos os. Min Fader fortalte, hvorledes han, da han kom tilbage fra Svogerens Begravelse, traf hende i at gaa og gøre Danse-Pas i den Stue, hvorfra Faderens Lig nylig var udbaaret.[3])

De tre ældste Søstre, *Rikke*, *Stine*[4]) og *Nette* fik et Værelse hos min Faders Stedmoder, Enkefru Admiralinde *Lützow*. *Christine* har senere fortalt mig, at hun var gaaet ind og havde lagt Haanden paa Faderens Kiste og stille gjort det Løfte, at hun skulde arbejde

---

[1]) Albert Løvmand døde 1847 som Arkitekt paa St. Croix.

[2]) Krigsraad Carl Vilhelm Rossing (1790—1857).

[3]) Elisabet Henriette Løvmand døde 1893 som Enke efter Justitsraad Peter Gerhard Mariager, Toldklarerer i Fredericia, der døde 1860.

[4]) De bekendte Blomstermalerinder Christine Marie Løvmand (1803—72) og Frederikke Elisabeth Løvmand (1801—85). Se Weilbach, Nyt dansk Kunstnerlexikon.

af hele sin Kraft og være en Støtte for dem alle. Hun holdt trolig sit Løfte!

I det ene Værelse paa tre Fag levede nu de tre Søstre. De to ældste, der havde lært at male hos Blomstermaler *Camradt*, søgte og fik snart saavel private Timer som Skoletimer.[1]) Det var paa den Tid ikke saa vanskeligt som nu at finde passende Erhverv for Udøvere af Kunst. Det gik dem udmærket, især den næstældste, *Stine*, der dels ved sit vindende Væsen, dels ved sin større Dygtighed, let vandt alle Mennesker for sig.

En Aften i Mørkningen var de tre sørgeklædte Søstre gaaet ud til Faderens Grav. Ved Siden af dem stod en ældre Dame ved en nylig tilkastet Grav, hvori hendes Plejedatter var lagt. Hun blev dybt bevæget ved at se de grædende Piger, henvendte sig til dem og spurgte, om ikke en af dem vilde indtage den tabte Plejedatters Plads. Saaledes skete det, at den yngste af dem, *Anthonette*, i en lang Aarrække kom til at leve i et velsignet, oplivende og hyggeligt Hjem hos den gamle elskværdige Kommandørinde *Post*, indtil Døden lukkede hendes Øjne.[2])

Det var en stor Forandring, da min Faders Søsterdatter *Lise Løvmand* drog ind til os; men hun følte sig aldeles ikke tilfreds dér i det stille afsondrede Hjem uden Omgang af jævnaldrende, thi jeg var dengang, da hun var 16—17 Aar, kun 10 Aar, et ringe Selskab for en voxen kjøbenhavnsk Dame. Hun havde tidligere været i Besøg hos os, enten sammen med Tante *Rikke* eller med min Faders Stedmoder, der laa oppe i Gæsteværelset. Hun [ɔ: *Lise]* fortalte mig senere, hvor overrasket hun var blevet den første Gang hun saa mig, lille og mørk som en Tater med tykke kulsorte Krøller

[1]) Johannes Ludvig Camradt (1779—1849) Medlem af Kunstakademiet, blandt hans bedste Elever nævner Weilbach Christine Løvmand. Denne var en Veninde af Fru Heiberg og omtales flere Gange i dennes Memoirer.

[2]) Anthonette Johanne Løvmand døde ugift 1879.

og med karmoisinrøde Sko paa Fødderne, Sko som min Moder syede af Majorens opslidte røde Artillerikjoler.

Disse smaa Sommerbesøg kunde være gode nok, men nu altid at sidde dér og være flittig, trække paa Bobinet-Strimler, som blev solgt til Bønderfolk til Korsklæder, var intet oplivende Arbejde, og hun skulde gøre det for derved at tjene lidt, men det var morsommere at se ud paa Gaden og spejde efter den unge Officer, der boede hos vor Genboerske. Han havde havde opdaget den smukke unge Blondine, og hver Dag gik saa hans Vej forbi vore Vinduer; men min Fader opdagede det og bandt et højt, tæt Jalousi for Vinduet. Dette og vistnok meget andet krænkede dybt vor unge Gæst, og hun blev kun et Aars Tid hos os, saa flyttede hun ind til Helsingør til en Købmandsfamilie, *Krag*, med hvem hun havde gjort Bekendtskab.

Senere vendte hun tilbage til Søstrene, der med den gamle Admiralinde var flyttet fra Kattesundet til Hjørnet af Gammeltorv og Frederiksberggade, Apotheket, hvor de fik tre mindre Værelser og havde det langt hyggeligere. Det varede ikke længe, saa blev *Lise* forlovet med en ældre Enkemand, Kammerraad *Mariager*. Det var en hæderlig Mand, og en hæderlig, men meget tarvelig og jeg troer fattig Familie. Bryllluppet gik stille og ubemærket for sig, og hun fik et nydeligt Hjem i Sølvgade, men flyttede senere til Fredericia, som hun ved Byens Bombardement i Krigsaaret [1864] i Hui og Hast maatte forlade. Hun var dengang blevet Enke og er nu den eneste tilbagelevende af de fem *Løvmandske* Søskende.[1])

Albert kom ofte om Søndagen til Helsingør og besøgte os, han var en god Fodgænger, og min Moder sørgede for en god og rigelig Beværtning, ja der kom vist et og andet i Lommen til næste Dags Frokost, og en Lommeskilling havde hun ogsaa Raad til. Hun

[1]) Se Side 13 Note.

havde faaet en Krusemaskine, da Krusning dengang var meget paa Mode, og hun tjente derved gode Penge. Jeg sad af og til helt ud paa Natten og drejede paa Maskinen for hende; af og til gik Naturen over Optugtelsen, jeg blev søvnig og nikkede, saa fik jeg en vevernothing, som hun udtrykte sig, en Lussing, en Vækker — kært Barn har mange Navne.

Hvor ensformigt end Tiden listede hen, uden Forlystelser, var der dog en eller anden, jeg maa mindes. Saaledes at jeg fulgte med min Moder til Kronborg, hvor nogle Officerer havde sluttet sig sammen og gave Theaterforestillinger.[1]) Jeg husker tydeligt, at Slaverne stod og stirrede ud med blege Ansigter i deres halvt graa, halvt gule Dragter bag de tilgitrede Fangerum, og at vore Fodtrin gav et dumpt drønende Ekko. Paa Kongens Fødselsdag, naar Slaverne var blevne særlig beværtede, sang de gamle Viser, saasom: „O maatte vi, o maatte vi om tyve Aar, ja flere, saaledes samlet være.“ — Kommandantens[2]) to Døtre, Frøknerne *Voigt* syntes godt om mig og tog mig hver i sin Haand og løb afsted med mig for at holde mig varm i den kolde Vinteraften, da vi kom ud fra Theatret. Hvad vi saa dér, véd jeg intet om, men min Moder var usigelig glad for disse Aftener, men endnu mere, naar Majoren spenderede Billet paa hende, naar en enkelt Gang Skuespillere fra det kongelige Theater kom til Helsingør og gav Forestillinger. Jeg husker endnu, naar hun pyntede sig og stod ved Slagbordet, hvor det lille ovale Spejl hang; jeg holdt da Lyset for hende, naar hun satte sit sorte Haar og tog det fine Hovedtøj paa, som min Fader havde bragt hjem med til hende fra Kjøbenhavn, det ene var med hvide

[1]) Sjælen i disse var Lieutenant i Artilleriet N. P. Nielsen, den senere saa berømte Skuespiller ved det kgl. Theater Professor Nielsen.

[2]) Hermed menes sikkert Generalmajor Johan Mangelsen Voigt, der ikke var Kommandant paa Kronborg, men Chef for Kronens Regiment, der havde Garnison i Helsingør.

Atlaskes Baand og hvide Asters, det andet var med røde Atlaskes Roulader og røde Roser, især det sidste henrykkede mig, og naar det var hæftet fast og hendes Mine lyste af Glæde og Forventning, syntes mig, at det var umuligt at se noget smukkere. Hvor forskelligt fra de mange Gange hun var indbunden for Tandpine og jamrede og klagede over sine Lidelser eller var fortvivlet over de Tilsidesættelser, som hun senere i sin Stilling ofte maatte føle, især i Tøjhusgaden, og hvor forskellig fra det sidste Billede af hende, da hun ude paa Kastelsvejen blev lagt i Kisten og jordet i den Grav, der gemte den Mand, som hun havde været knyttet til i den lange Række Aar; som hun havde født tre Børn, som han havde adopteret, men som holdt hende som sin Husholderske; og hendes tvetydige Stilling blev først taalelig, da *Tscherning* indvilligede i, at hun kom i Huset hos os, hvor hun blev betragtet og behandlet som General *Lützows* Enke. Ingen kendte jo helt Fortiden. Hun var en velsignet Bedstemoder for vore smaa Børn.

Før jeg kommer til nærmere at berøre den Periode, da vi levede i Kjøbenhavn i Forhold saa forskellige fra de i det lille hvide Lappehus, maa jeg dvæle ved en lille Episode, der staar indgravet med uudslettelige Træk i min Erindring. Min Fader havde besluttet at tage mod en Indbydelse af hans Stedmoder til med os to Pigebørn at besøge hende nogle Dage. Der blev lejet en Bondevogn, dengang var der jo ingen offenlig Befordring, hverken Jærnbane eller Dampskib; om der var en Dagvogn véd jeg ikke, men den var maaske dyrere. Naar Familien fra Kjøbenhavn besøgte os, blev der enten lejet en Bondevogn eller taget „Vogn paa Rullen", som det hed, nogle store Kurvevogne, som Postvæsenet leverede. Det var mageløse Dage, vi tilbragte i Hovedstaden. Aldrig kan jeg glemme, da Tanterne bragte os til Frederiksberg-Bakke, hvor vi stod

og saa ud over den store By. Den næste Dag tog min Fader mig med ind i Frue Kirke. Det var en solvarm Sommerdag, men i Kirken var køligt; Orglet bruste hen over os, og det lyste hen over Alteret, hvor den hvide Christus bredte Armene velsignende ud imod os. Jeg véd ikke, hvad det var, der greb mig saa voldsomt, det sortnede for mine Øjne, jeg var en Afmagt nær, og en Taarestrøm lettede mit beklemte Barnehjærte. Min Fader kyssede mig og ledte mig ud, saa var det, som vaagnede jeg af en Drøm, en vidunderlig Drøm. —

En Sommer opholdt min Fader sig nogle Maaneder i Nyborg i Embeds-Forretninger. Han aftalte med sin Fyrværker, *van der Erpekum Schiøtt*, Fader til Historiemaleren *August Schiøtt*, at han nogle Gange om Ugen skulde beskæftige os Børn med Regning, Skrivning og Tegning.[1]) Det var da især mig, dette kom til Gode og jeg var umaadelig flittig, især til at tegne Frakturbogstaver med og uden Forgyldning, ja jeg punkterede Lithografier, noget der var hans Specialitet, og som var et forfærdelig trættende og aandløst Arbejde, — „Flugten til Ægypten" tog meget lang Tid.

Han sang og spillede Guitar og lærte mig at behandle dette Instrument. Han var en ejendommelig Fremtoning, en høj anseelig Nordmand, umaadelig nærsynet, næsten altid i godt Humør, trods hans ofte noget trykkede økonomiske Forfatning. Han havde en køn Kone, en meget stor Børneflok og var umaadelig børnevenlig. Gæstekammeret var vort Arbejdsværelse, Haven vor Legeplads. Naar min Moder paaviste en Lækage paa hans Støvle, svarede han paa sin Norsk: „Ja min Moer, Indmaten kryber ut!" Han var ivrig efter at give de største Roller i de store Stykker, som et lille privat Selskab opførte et Sted, som man spotvis kaldte „det blaa Øje", fordi man paastod, det jævnlig

[1]) Den senere Toldforvalter, Kammerraad Heinrich Erpecum Schiøtt, f. i Norge 1797, død i Saxkøbing 1870.

kom til Haandgribeligheder mellem de jaloux Skuespillere. Den fra det kongelige Theater vel kendte Skuespiller *Kragh* gjorde som Bagersvend sine første Studier ved dette lille Theater.[1]) *Schiøtt* var saa høj, at det ikke var mere end det, at han kunde opstaa nede i Kælderen, hvor der var saa lavt, at jeg ved at række mig lidt kunde naa Loftet med Haanden. En Aften kom han ned og sagde: „Huha Memme er saa vred deroppe, fordi I har sunget hernede!“ Min Moder blev forskrækket og paalagde os, naar vi kom til Majoren, ikke paa nogen Maade at sige, at *hun* havde sunget med. Ganske rigtig — Forhøret kom, Majoren vandrede rastløs op og ned ad Gulvet, min Moder sad nedslaaet; vi holdt Stand en Tid, men tilsidst gik jeg til Bekendelse. Det var en skrækkelig Aften! Løgn! Forlede Børnene til Løgn! Korporlig Straf til højre og venstre, Forviisning til Kælderen! Jeg var flere Gange ved Døren for at bede om Forladelse, men gjorde brat om. Forviisningen varede længe, først efter ydmyg Bøn om Tilgivelse [fik vi] atter Tilladelse at betræde Majorens Kongerige, og endelig kom alt i den vante Gænge.

Aarene gled, jeg var blevet 14 Aar [1831], jeg skulde gaa til Præsten, og min Fader bragte mig hen til den saakaldte tyske Præst Pastor *Fischer*[2]) og anmeldte mig. Der blev nemlig dengang i Kirken hver anden Søndag prædiket Tysk, formodentlig, fordi der imellem Soldaterne var en Del fra Hertugdømmerne, der var tysktalende, Jeg havde lidet eller intet med mine Præstekammerater at skaffe. Jeg kom ene og gik ene, jeg antager, at de ikke ønskede at give sig af med den lille Jomfru *Hansen,* hvis Herkomst ingen kendte, eller lod, som de ikke kendte. Da min Fader engang var i Kjøbenhavn, købte han til min Konfirmation sort Silke-

[1]) Kgl. Skuespiller Christian Kragh 1803—84.
[2]) Sognepræst til St. Mariæ Kirke og Slotspræst paa Kronborg Peter Ephraim Fischer (1785—1862).

tøj til Kjole og et hvidt Schawl; om nu min Moder har udtalt sig paa en eller anden Maade misfornøjet med Tøjet, véd jeg ikke, men det véd jeg, min Fader blev vred, gemte det under Laas og Lukke og først i den ellevte Time kom Tilladelsen til, at det kunde sys. En Syjomfru — Smed *Hellers* Datter — kom, og hun indfandt sig ogsaa Konfirmationsdagens Morgen og satte mine sorte Krøller op i store Bukler for og bag, støttet til en høj Kam. Sammen med min tre Aar yngre Søster drog jeg til Kirke, — min Moder maatte ikke gaa med, senere under Handlingen saa jeg et Glimt af min Fader. Jeg græd hele Tiden uden at kunne gøre mig rede for, hvorfor jeg græd, og hvorfor jeg følte mig ulykkelig. Om Aftenen gik Majoren som altid i Klubben, og i hans Fraværelse kom Jomfru *Heller* for at gratulere, og med hende fulgte to Brødre *Pettoletti*, nogle Linedansere, som paa den Tid gav Forestillinger i Helsingør og boede hos Smedemester *Heller*. Vi opholdt os og drak The oppe i Majorens Værelser og var samlede dér, da han vendte tilbage fra Klubben. Jeg saa, hvorledes Aarerne svulmede i hans Pande. De uvelkomne Gæster forføjede sig hurtig bort, og der fulgte en alt andet end hyggelig Scene. Jeg græd mig i Søvn. Saa lidt lignede min Konfirmationsdag det, der i Almindelighed tildrager sig paa en saadan Dag i bedre stillede Familier i glad Samliv med Slægt og Venner og fuldt op af Gaver. En Salmebog fra *Birgitte Lorenzen*[1]) var min eneste Gave.

Der kom en yngre Artillerioffícer *Eusebius Bruun*[2]) til Helsingør, som sluttede sig med stor Interesse til min Fader, og der gik aldrig en Dag, uden han kom og hentede ham med paa en Spaseretur. Han var en op-

[1]) En ung Pige, der var i Huset hos Admiralinde Lützow. Hun døde i en ung Alder.

[2]) Eusebius Bruun (1798–1875), Søn af Kommandør Eusebius Bruun og Marie Christiane Gether, blev Artillerikadet 1810, Prmltn. 1828, kar. Kaptajn 1834. Han spiller i Følge Optegnelserne en større Rolle i det Lützowske Hjem og i Eleonore Christines Liv end man af det følgende vil faa Indtryk af. Han var en meget anset Officer, udmærkede sig særdeles ved Dybbøl 1848, blev s. A. Major, 1850 Obltn. og fik Afsked 1856 som Oberst.

lyst livlig Mand, og Samlivet og Samtalerne med ham var for min Fader en utrolig Opmuntring, han blev Husets gode Aand, thi med ham drog der ligesom Sol og Friskhed ind i det lille forkludrede Hjem. Han gav sig vel ikke meget af med os Børn, men jeg havde altid en Følelse af, at han ligesom var et Forsyn for os. Jeg tilbad ham, saaledes som et tretten Aars Barn kan tilbede, og jeg var fortvivlet, da han blev forflyttet tilbage til Kjøbenhavn. Naar hans Breve kom, klippede jeg Lakket af og gemte det og kyssede det atter og atter som en hellig Relikvie.

Paa dette Tidsrum havde der i Artilleriet rejst sig en stærk Misfornøjelse med Chefen, Oberst *Haffner*, og Lieutenant *Eusebius Bruun* intrigerede for, at Majoren skulde blive hans Afløser. Paa den anden Side var der ogsaa en Del, der havde imod Major *Lützow*, og blandt andet beskyldte ham for ikke at kunne ride paa Grund af Brok. Dette kom *Frederik VI* for Øre, og under en Manøvre i Kjøbenhavn, hvor han daglig havde Lejlighed til at se ham til Hest, sagde han: „Det er jo noget Vrøvl, de siger om Lützow, han rider jo fortræffeligt og er en rigtig flink Officer".

Resultatet blev da, at min Fader et halvt Aar efter min Konfirmation fik sin Udnævnelse til Chef for Artilleriet og blev forflyttet til Kjøbenhavn med Embedsbolig i Tøjhusgaden.[1])

Min Fader forlod da det lille hvide Lappehus og overlod til min Moder at sælge Huset og ordne alt til Bortflytning til Kjøbenhavn ind i Artillerichefsboligen i Tøjhusgaden.

Det blev en bevæget Tid. En Køber fandtes snart, idet Stedet med Gaard og Have blev solgt for 3000

[1]) Den 22. August 1832 blev Adam Tobias Lützow Oberst og Chef for Artillerikorpset.

Rigsdaler til en Familie *Øckenholt*, som vilde have mange Forandringer gjort. Fra Stuen mod Syd skulde der slaaes Dør og lægges Trappe ned i Haven, Køkken og andre Kælderrum skulde omordnes, en god Komfur erstatte de ringe Ildgryder, hvormed min Moder hidtil havde hjulpet sig — der var et skrækkeligt Urydde og Uhygge overalt. Endelig var alt Bohavet indpakket, Høns og Duer i Kasser, alt blev bragt til et Skib, som hun havde lejet, og paa den Maade skulde det føres lige til Tøjhuset og derfra bringes op i vor tilkommende Bolig. Vi skulde selv følge med Skibet, medbringende den nødvendige Proviant. Den sidste Nat gav Smed *Hellers* os Nattely, og saa kom vi da ombord i Skuden. Men o Ve! vi fik Modvind, der laa vi og pjaskede i fire Døgn. Vor Proviant slap op, men Skipperen var en rigtig venlig Mand og forplejede os rigeligt. Endelig naaede vi da Forjættelsens Land. Majoren havde lejet sig et Par Værelser ved Børsen, og derhen styrede vi vore Fjed. Det var et Henrykkelsens Øjeblik, da vi mødte ham paa Slotspladsen med sin Tjener, der blev beordret til at bringe os til hans Værelser og skaffe os Middagsmad. Aldrig i mit Liv tror jeg noget har smagt mig som den Sagosuppe med Æg og Aalefrikasé. — I Knapsteds Gaard bleve vi saa indlogerede, til vort Tøj kunde komme op, og vi kunde begynde at ordne det store Hus.[1]) Dette havde 3 Værelser og Køkken i Stuen og otte Værelser paa første Sal, og der maatte anskaffes meget for kun nogenlunde at kunne møblere alle de Værelser. Det varede endda ikke saa længe, før det hele efter fattig Lejlighed og vore beskedne Fordringer saa meget net ud. Vi tilbragte der 11 eller 12 Aar.

Var jeg nu bedrøvet over at have forladt mit Barndomshjem, over at være kommen ind i saa store Forhold som disse? Jeg véd det ikke. Jeg véd kun, at der var meget før, der ikke behagede mig, og at der var meget nu, der heller ikke gjorde det.

[1]) Artillerichefens Bolig var i Tøjhusgade, daværende Nr. 84.

Min Fader vilde, jeg skulde lære noget nyttigt, jeg blev derfor sendt i en Syskole ude i Borgergade hos tre grimme gamle Søstre *Jacobsen*. Da min Fader i sine ganske unge Aar havde været en meget nøje Bekendt af deres Moder, mente han vel, at de særlig vilde tage sig af mig, men det gjorde de ingenlunde. De benyttede mine saavel som de andre unge Pigers Kræfter til deres Fordel af yderste Evne. De, der intet betalte, kunde godt tilbringe den lange Dag med at sidde paa en Skammel og vinde Silke og Traad. Jeg blev sat til mest at sy Snørehuller i Korsetter med hvid Silke, hvilket jeg gjorde tilfredsstillende, men derved lærte man jo ikke Skrædersyning og Maaltagen. Det var en fæl Sommer, som jeg sad dér i den lumre og mørke Borgergade-Stue med de mange jævne Sypiger, med den halte *Lise*, den surøjede *Bine* og den sygelige *Rikke Jacobsen* og hendes lille ækle Hund Ami, fra om Morgenen Kl. 8 til om Middagen Kl. 2—3, ja undertiden senere, naar der var travlt. Ved Juletid gjorde jeg Oprør, pakkede mine Sager og tog Afsked fra denne Pinetid. Lærte jeg end ikke meget Skrædersyning, saa lærte jeg Underkastelse og Taalmodighed, samt den Vane at sidde ubevægelig i syv Timer.

Der var blevet købt et lille Klaver, et rigtig lille Hakkebræt, min Søster og jeg fik en Lærerinde, Fru *Ravnkilde.*[1]) Hun var vist meget flink, men forsømte idelig og var idelig i Pengeforlegenhed. Det gik ikke ret længe.

Saa bød *Stine Løvmand* os Plads i sit Tegne- og Male-Kursus i sit Hjem. Jeg var henrykt! Hvor mange Gange havde jeg ikke i Helsingør siddet og stirret paa et Par smaa Sortgrunds Blomsterbilleder, som *Stine* og *Rikke* havde foræret deres Onkel *Adam*. At tænke sig at kunne male saaledes!

Jeg blev da ogsaa snart en af hendes flinkeste Ele-

[1]) Johanne Marie Caroline Ravnkilde f. Behrend (1791—1847), gift med Krigsassesor Niels Chr. R., Moder til Komponisten N. C. Th. Ravnkilde.

ver, og mange Gange, naar det hed: Frøken *Løvmand*, aa, kom og hjælp mig! svarede hun: Aa, gaa hen til *Nore*, hun kan godt hjælpe Dem tilrette. Lidt efter lidt kom jeg paa en god Fod med de unge Piger: Urmager *Jürgensens* Datter, en Frøken *Løvenskiold*, men især Frøken *Obelitz*, i hvis Forældres Hus jeg kom meget, især til Dans — jeg var en lidenskabelig Elsker af Dans.

Min Faders Søsterdatter *Elisabeth Tscherning* var gift med Major *de Meza*,[1]) den senere saa berømte General *de Meza*, og de tog ogsaa venligt imod mig; jeg kom der en enkelt Gang, men det var langt fra som hos de kære *Løvmands*. Det blev snart en Vane, at Familien kom hver eller hveranden Søndag og spiste til Middag hos os; min Fader tog da meget galant mod Stedmoderen, Admiralinden, kyssede den milde, statelige gamle Dame paa Haanden og førte hende hen til Stadsestuens Sopha, der stod i en Nische. Men han undlod dog ikke om Aftenen at udtale sin Misnøje med, at hun tog den nye fine Sophapude, som jeg havde syet, til at sidde paa, hvilket i hans Øjne var en crimen, ligesom naar hun ved Bordet, naar Syltetøjet gik om, tog Skeen og spiste af Assietten; han kaldte saa paa Tjeneren og forlangte en ren, hvilket ikke lod til at anfægte den gamle Dame. Han kunde aldrig frigøre sig fra et lille Nag til hende, fordi hun var bleven Faderens anden Kone, skøndt hun havde været meget venlig mod den gamle Mand. —

— Min Fader havde været sjæleglad over at faa en Søn, — en Søn, der med Tiden kunde bære

[1]) Oberst Lützows ældste Søster Maria Lützow (1768—1830) var gift med Inspektøren paa Frederiksværk Oberst Ejlert Peter Tscherning (1767—1832). Deres ældste Datter Elisabeth Birgitte Tscherning (1793—1861) blev 1821 gift med Kaptajn, senere General, Christian Julius de Meza (1792—1865).

Navnet *Lützow.*[1]) Hvor lidt kom der dog ikke ud af denne Søn! Det var min Faders Stolthed, at Drengen med sit tredie Aar kunde kende Bogstaver, men da Tiden var dertil, kom han i Helsingørs Latinskole, og allerede dér gik det ham mindre godt. Da vi kom til Kjøbenhavn, skulde han sættes i Borgerdydsskolen, dengang beliggende i Klareboderne, Bestyreren var Professor *Nielsen.* Der blev antaget en Student *Ludvig Petersen*[2]) til at gennemgaa Lektier med ham, thi nu skulde der rigtig sættes Kraft paa. Samme Student skulde læse Religion med min Søster, der nu skulde konfirmeres.

Denne Søster[3]) var blevet et kønt, højt, spædlemmet Pigebarn, men var voxet skæv i Ryggen. Hun var absolut foretrukket for mig, baade af Fader og Moder, og var vistnok ogsaa en meget kærlig og elskværdig Natur.

Student *Petersen* havde rigtig faaet Indpas hos os, min Moder holdt umaadelig af ham og han af hende, og jeg troer nok, at hun i ham saa en tilkommende Svigersøn, men ikke for mit Vedkommende; thi jeg syntes ikke om alt hans Vrøvl og studentikose Væsen, der morede min Moder og min Søster, der var en glad Sjæl og nu paa Overgangen til at være en voxen Pige. Hun blev konfirmeret hos Pastor *Brodersen*[4]) ved Garnisons Kirke. Min Moder og jeg gik til Alters med hende, og det er vistnok den eneste Gang, jeg har deltaget i det kristelige Erindringsmaaltid; jeg har idetmindste ingen Erindring om, at jeg efter min Konfirmation har været til Alters. Da jeg ved min ældste

---

[1]) Christian Wigandt Lützow (1824—1883). I Optegnelserne vies denne, hendes eneste Broder, som hun omfatter med megen Kærlighed, mange Sider, men de udelukkes her, da de udelukkende har privat Interesse. Han havde mange forskellige Stillinger, der alle stod i Forbindelse med Landbrug. Han var blandt andet Bestyrer af Jægerspris Slot fra c. 1854 til 1857.

[2]) Den senere cand. theol., Kaptajn Johan Christian Ludvig Petersen (1810—88), Inspektør ved Kbhvns østre Betalingsskole.

[3]) Se Side 6.

[4]) Hermed menes Garnisonspræsten, Professor, senere Biskop Christian Frederik Brorson.

Datters Konfirmation af Pastor *Peter Rørdam* i Lyngby meldte mig til Altergang, nægtede han mig Adgang, sigende: „At hvo der uden Tro nød Naademaaltidet, han nød sig selv til Doms". Jeg kaldte det Erindringsmaaltid, men gav villig Afkald, thi jeg er ikke Kristen i den Forstand. Jeg tror ikke paa Aabenbarelsen, ikke paa et Liv efter dette, men jeg hylder fuldt Christi skønne Kærlighedslære.

Kong *Frederik VI* gjorde [1836] en Rejse i Jylland, min Fader skulde ledsage ham. I de Dage, der gik forud for Rejsen, var der paa Grund af min Broders slette Skolekarakterer store Spektakler og Pryglescener. Min Søster prøvede at stemme mildere og kom grædende op og sagde: „Gid jeg med mit Liv kunde købe bedre Tilstande her, dette er alt for skrækkeligt!" Min Fader rejste bort i slet Humør. Dagen efter skulde *Anthonette Løvmand* rejse til Møen, og min Søster fulgte hende til Dampskibet. Det var en varm solbeskinnet Juni-Dag. Min Søster havde sin tykke uldne Kjole paa, men kom desuagtet hjem rystende af Kulde og følte sig ilde. Næste Dag blev Lægen hentet. Det var Skarlagensfeber, der hurtig fik en ondartet Karakter, og den anden Korpslæge blev tilkaldt. Vor helsingørske Legekammerat *Drea Urban* var kommen i Besøg, og hun sammen med vor brave Pige og min Moder var om den Syge, der var helt vild, en Hjærnebetændelse havde udviklet sig. Den tredie Læge, Professor *Saxtorff*, der blev tilkaldt, klippede det lange, lyse Haar af og indgned Hovedet med spansk Flueplaster. Min Moder kom ned til mig som ude af sig selv, thi hun saa jo nok, hvilken Vej det gik — og et Par Timer efter udaandede hendes Yndlingsbarn.

Medens min fortvivlede Moder nedbøjet af Sorg og Nattevaagen ikke længer kunde holde sig oppe, maatte jeg sørge for alt og meddele min Fader, hvad der havde

tildraget sig i disse fire Dage efter hans Afrejse. De Breve, der kom fra ham, var i høj Grad fortvivlede. Kongen havde erfaret, hvad der var hændet, og tilbød ham at rejse hjem, men han foretrak at fortsætte Rejsen. Endelig var den sluttet, og min Moder kom op af Sengen, men der fulgte nu en tung Tid.

Af Eleonore Christine Tschernings Dagbøger:

„5. Juli 1836. Jeg har havt tusinde Ting at skrive om, men ikke et Minuts Frihed dertil. Torsdag den 30. kom Obersten hjem fra sin Rejse; hvor jeg er glad, at den første Tid er overstaaet. Han var gruelig fortvivlet — ja, jeg tilstaar det, jeg skælvede, da jeg skulde ind og sige ham Goddag; han græd og hulkede som et Barn, og knugede mig saa fast i sine Arme, som om han frygtede, jeg ogsaa skulde blive revet fra ham. Ingen, mindst jeg, formaar at skildre saadanne Scener. Jeg tror aldrig at have været i en saa heftig Sindsbevægelse, men jeg maatte til at gøre Middagsanretningen, og saa blev der andet at tænke paa. Næste Dag var min Plejefader oppe for at melde sig hos Kongen. Et Træk af denne dyrebare Monark fortjener at erindres.

Han spurgte, hvorledes Obersten befandt sig. Denne svarede: Ret vel, paa et Stød nær, han havde faaet ved Væltning med Vognen paa Fyen.

„Jeg har hørt", sagde Kongen derpaa, „hvad De har havt for en Sorg, medens De var borte, stakkels Lützow, — ja, jeg véd, hvad det er at miste".

Med Hensyn til nogle i Jylland løst henkastede Ord til Obersten sagde Kongen endvidere: „Ja, i Aalborg vidste jeg jo intet af det, ellers havde jeg jo ikke saadan buset paa Dem, det var ret dumt af mig, jeg maa bede Dem om Forladelse derfor", og dermed saa han saa bevæget ud, at Obersten paa sin Side ikke kunde tilbageholde sine Taarer og sagde: „Oh, min Konge!"

Efter en Pause bukkede Hans Majestæt, og idet

Obersten gik, saa han sin Fyrste fælde Taarer og tørre sine gamle Øjne for vor lille Anthonette. —

Der er saa meget endnu at skrive om, men jeg tør ikke mere, thi der er meget, som hviler paa mig i denne Tid; *Bolette* skal jeg snakke for, Obersten skal jeg trøste, *Christian* skal jeg læse Lektier med, og for at *Stabel*[1]) ikke skal kede sig altfor meget spøge lidt med ham, ja om det saa er *Inger*, saa græder og beklager hun sig for mig, for at hendes Kæreste ikke holder af hende. —

Jeg har af Naturen faaet et næsten melankolsk Sind. Hvorfor? Det ved jeg ikke selv. Jo, det er vist mit Hjem, min Fødsel Skyld i, min Fødsel — denne tvetydige Tilværelse, intet Navn, ingen Stand og ingen Fader. Gud jo, jeg har en kærlig Plejefader, men jeg tør ikke bære hans Navn. Hvad er da dette usle Navn? Er *Eleonore Christine* ikke nok? Nej, for min forfængelige Karakter er det ikke nok. Er det ikke nok, at han fra den spædeste Barndom har vist mig faderlig Kærlighed og Ømhed? Kan det ikke være ligegyldigt med deres Agtelse, som kun viser Dig den for Navnets Skyld? Jo, det kan, jeg vil stræbe at erhverve mig Folks Agtelse for min egen, ikke for Navnets Skyld!"

Af Optegnelserne:

Der fulgte nu en tung Tid. Min Fader var mere og mere tilbøjelig til at adoptere os, men endnu holdtes han tilbage af Skræk for, at Sønnen skulde vanslægte. Ved Feriens Begyndelse hed det, at Drengen, der havde siddet to Aar i sin Klasse, skulde rykke op. Der blev da indgivet Ansøgning om Adoption, der blev bevilget.

Af Dagbogen:

„Den 3. November 1837 modtog Obersten Resolution fra Kongen, at herefter *Christian* og jeg bærer

[1]) Oberstens Oppasser.

hans Navn og indgaar i alle et Barns Rettigheder. Skøndt jeg vidste det, gjorde det dog det forunderligste Indtryk paa mig, da han meddelte mig det — man véd ikke, hvad man skal sige; han, min Fader, var rørt, og jeg var det ogsaa. Paa mine Knæ i mit stille Kammer har jeg takket Gud, at han lod mig nyde denne Lykke. For min egen Person har jeg nu egentlig intet mere i Verden at ønske, uden det skulde være det at kunne male godt. — Frøknerne *Løvmand*, mine kære Kusiner, modtog den Efterretning med Glæde, især min kære *Lise*, hun er mig en søsterlig Veninde, Familieskabet knytter mig end nærmere til dem.[1]) Det eneste er: det giver saadan et underligt Forhold til *Bolette* — dog af underlige Forhold gives der saa mange, deri finder man sig. —"

Af Optegnelserne:

Min Fader følte en vis Stolthed over mig, der nu var blevet over 20 Aar og kunde gøre Honnørs, jeg sad overfor ham ved Bordet og rettede an ved vore Familiemiddage, hvortil der nu og da var indbudt andre f. Ex. yngre Officerer af Korpset.

Medens det før vor Adoption ofte havde været meget vanskeligt for os at bevæge os ude mellem Fremmede — vi vidste knap rigtig, hvad vi hed, min Broder kaldtes saaledes altid *Wigandt*, medens vi Pigebørn jo egenlig hed *Hansen*, snart kaldte man os derfor *Hansen*, snart *Wigandt*, snart *Lützow*, — saa var det selvfølgelig nu lettere for mig, som Jomfru Lützow, at faa Indpas hos de forskellige Familier.

Da *Lise Løvmand* skulde have Bryllup, vilde jeg male et Billede til Brudegave. Jeg havde saa temmelig opgivet at male Blomster, Landskabsmaleriet interesserede mig ulige mere, men hidtil havde jeg kun kopi-

[1]) Frk. Lise Løvmand blev kort efter forlovet med Fuldmægtig Mariager. Se Side 13.

eret et Par Billeder af Petzholdt. Jeg havde nu udset mig et Stykke paa Galleriet, en Bondegaard af Juel, hvortil min Hu stod. Jeg fik da Lov at sidde i Kopierstuen paa Christianskorg Slot og male. En Dag, som jeg sad dér ved mit Arbejde, kom en lyslokket Yngling ind, saa paa mit Arbejde, raadede og kritiserede. Som han laa der paa Knæ ved Staffelierne, kan jeg huske, hvor han baade forbavsede og interesserede mig. Han var ogsaa Landskabsmaler, og jeg indbød ham til at komme en Dag i mit Hjem og se mine Arbejder. Han kom, og han kom mange Gange, og vi havde megen Glæde af et godt venskabeligt Samliv med hinanden, der varede, indtil Døden skilte os ad.[1]) Jeg kom ogsaa en Del i hans Hjem hos hans gamle halvblinde Moder Fru *Læssøe*, født *Abrahamson*. *Thorald* var den næstyngste af syv [otte] flinke Sønner, den ældste var den fra Krigsaarene 1848—50 bekendte *Frederik Læssøe*, der faldt ved Isted.

Allerede før min Søsters Død havde vi havt smaa Selskaber med Dans, og et Par Gange havde vi indrettet en lille Komedie. Dette gentog sig senere, da Sorgen over min Søsters Død var mildnet. Jeg indrettede ogsaa Julegilder, hvortil jeg syede, malede og klinede mange Julegaver, alt var holdt i en meget tarvelig Stil, som var almindelig paa den Tid, og vor Omgang var ogsaa enten udelukkende Familien eller Bekendte, der ikke stillede store Fordringer, hverken med Hensyn til Arrangement eller til Mad og Drikke. Min Fader vilde indføre, hvad der havde været en Skik i hans Hjem, at der én Gang om Ugen kom de af vore Bekendte, der vilde, og blev beværtede med Pillekartofler med Smør. Det gik en Tid ret fornøjeligt. Den smukke *Lona Lyngbye* forlovet med Juristen *Steenstrup*[2]) kom

[1]) Den bekendte Landskabsmaler Thorald Læssøe (1816—78). Han opholdt sig i Italien 1844—57, da han ægtede Emy Francisca Tidonia Komtesse Krag-Juel-Vind-Frijs (1825—63). Se om ham „Forfatterbogen 1898": Thorald Læssøe og hans Hjem, samt N. Bøgh., Signe Læssøe. Kbhvn. 1877.

[2]) Abelone Lyngbye (død 1862) gift med Byfoged i Frederikshavn Michael Vogelius Steenstrup (1809—55).

stadig og glædede os med sin smukke Sangstemme og den livlige Frøken *Agerskov* spillede fortrinligt Klaver, samt Theologen *Camradt*, der var forlovet med *Laura Rossing*.[1])

Efter min Adoption var jeg godt modtaget overalt, og jeg kom ugenlig hos *de Meza's*. Det morede *de Meza* at give sig af med mig, vi læste Fransk og Italiensk, sang Duetter og spillede Guitar sammen, jeg faldt kort sagt i hans Smag og fandt mig længe i hans evindelige Pineri om, at jeg skulde lære at synge hans egne Kompositioner, men en Dag tabte jeg dog Taalmodigheden og erklærede: „Nu vil jeg ikke længer!" Dette forhindrede dog ikke, at vi vedblev at være rigtig gode Venner.

Dagbogs-Optegnelse af 27. Juni 1838:

„Endelig er da denne store Dag kommen, da Storfyrsten skal komme. Alt hvad der kan tænke og tale, høre og se, gaa og krybe er i stor Bevægelse over denne vigtige Begivenhed. Militærfester forberedes, Christiansborg Slot er sat i smuk Stand til at modtage ham, om det saa er Græsset paa Fortougene, da er det besørget bort, — intet maa støde Storfyrst *Alexanders* russiske Øje.[2]) Ja, til Latterlighed har enhver gjort sit, for at alt skal være saa fuldkomment, som vort lille Land formaar. Den gamle *Fritz* (Frederik VI) er saa fornøjet; igaar da han red her forbi, saa han saa glad ud. Da Artilleriet blev presenteret for ham, var han ved den forudgangne Anstrængelse blevet noget sløv, men har siden ytret sin fuldkomne Tilfredshed derover. Alle har ogsaa lagt Mærke til, hvor net og godt det var. Minister *Bluhme*,[3]) som i denne Tid har et stort

---

[1]) Pastor Jørgen Christen Ludvig Camradt (1807—69) til Herninge og Gjestelev i Fyen, gift 1842 med Laura Elisabeth Rossing (1819—95).

[2]) Den senere Czar Alexander II (1818—81). Se: Af A. F. Tschernings efterladte Papirer II. 218.

[3]) Der menes vistnok den danske Minister i St. Petersborg Grev Otto Blome (1770—1849).

Ord at sige, saa at han kasserer baade Heste og Vogne, der er bestemte til Storfyrsten, gjorde min Fader mange Komplimenter for Skarpskydningen og det hele; det smigrer ham og mig ogsaa.

Vel er Kongen ikke stærk i at hædre med Ærestitler og Ordner, men jeg havde nær sagt, hvad Betydning har det i vor Tid, hvor man køber og tigger sig Titler til! Det er i Sandhed bedre, at Folk spørger: hvorfor har denne Mand ingen Hæderstegn, end at de skulde spørge, hvorfor han har dem.[1]) Ja, dette Aar har været rigt paa Variation ved Hoffet. Prinsessen forlovet, gift, og rejst udenlands, og nu al denne Stads og Herlighed.[2]) I Morgen Bal hos Prins *Ferdinand*, dér skal Fader hen, igaar var han til Taffel hos Prinsen. Naar det var min Lod ogsaa at tage Del i den Art Cirkler — det er Forfængelighed, og det vilde maaske endog kede mig; men for Mennesket lige saa lidt som for andre Ting kan man tænke sig en Standsning, det maa i Tankerne enten stræbe frem eller tilbage, og var ikke denne Higen efter noget højere og bedre, hvortil var man da født, — da kunde man jo ikke engang hige efter det Største: det bedre Liv! Min Tanke *maa* stile frem! Hvad kan ikke et Menneske naa, naar ellers Omstændighederne ikke er for ugunstige! Hvad var Napoleon og hans Slægt og hundrede andre, der fra en ydmyg Stilling ved Fortunas Haand steg fra et Trin til et andet, indtil de naaede det øverste — javel, des dybere sank de — men deres Maal var naaet, det store Værk tilendebragt!

Ankom Storfyrst *Alexander* om Middagen, spiste til Taffels, var paa Komedie og saa „Valdemar".

Den 28. var der Kur hos ham for de tre første Rangklasser. Min Fader, til hvem han henvendte de

---

[1]) Oberst Lützow blev Kommandør af Dannebrog 20. Novbr. 1839.

[2]) Frederik VI's Datter Prinsesse Vilhelmine Marie (1808—91). Hendes Ægteskab med Prins Frederik (Frederik VII) blev hævet 1837, og Aaret efter 19. Maj 1838 blev hun i Kbhvn. gift med sin Fætter Hertug Carl af Glücksborg (1813—78).

„BOLETTE“
Pennetegning af Christine Løvmand.

OBERST ADAM TOBIAS LÜTZOW
Efter Maleri.

Ord: combien des pièces avez vous? beskriver ham som en lang, gulbleg Person med et mat Øje og et uinteressant Ansigt. Storfyrsten besaa derpaa Holmen og var saa til Taffel, hvorved der blev givet 5 Salutter fra Larsens Plads. Om Aftenen var der Bal hos *Ferdinand*, hvor Fader ogsaa var og saa ham danse; dermed var ogsaa Stadsen forbi, da bemeldte store Herre siden har holdt sig inde, han er syg, og man frygter saavel Mæslinger som Kopper. En trist Slutning paa de mange Forberedelser paa alle Kanter. Revuen blev udsat til igaar den 1. Juli. Han, for hvem Stadsen egenlig var, kom ikke. Da der i mange Aar ingen Generalrevue har været, var der megen Larm for at faa Adgangskort dertil. Jeg var der, i en blændende Sol stod jeg klemt paa ét Sted fra $1^1/_4$ til Kl. 6, i Grunden en sur Fornøjelse. Alt Herskabet red og kørte først helt igennem de opstillede Tropper, stod derpaa af ved Kongens Telt, hvor alt Militæret trak forbi med Musik. Derpaa var der en lille Manøvre, hvorved to Artillerister blev slemt lemlæstede. Derefter drog hele Stadsen gennem Byen forbi Christiansborg Slot, for at den stakkels Russer-Prins kunde have lidt godt af det med. Jeg tænker, han rejser snart, og saa har han saamænd kun havt lidt for sin Rejse.

September 1838.

„Jeg har gjort en Rejse til Frederiksborg og Frederiksværk [1]) paa en 3 Uger og fornøjet mig meget, især ved at blive saa vel modtaget hos min Familie, som jo hidindtil har været mig fremmed, men det at være adopteret har knyttet Baandene, hvilket glæder mig meget.

Det er alle dannede, aandrige Folk, i hvis Selskab jeg føler mig vel, thi man lærer ved at omgaas dem; især glæder jeg mig ved min Fætter *Anthons* Hjem-

[1]) I Besøg hos hendes Faster Marie gift med Inspektøren paa Frederiksværk, Major E. P. Tscherning. Se Side 24. Note.

komst, jeg har ikke før kendt ham, det gør jeg heller ikke nu, det er vanskeligt, — men han besøger os ofte, noget jeg ret varmt har ønsket, men frygtede, paa Grund af hans Fremgangsmaade, uoverensstemmende med min Faders Principper og tillige med det Tjenesteforhold, de kom til at staa i til hinanden, at en nøjere, venskabelig Forstaaelse ikke vilde komme til at finde Sted; det er nu saa, og det glæder mig, thi jeg holder meget af ham.[1])

Han er ikke ung, over de 40, han er heller ikke egentlig smuk. Uniform klæder ham godt, han har livlige, smukke Øjne og sorte Knebelsbarter, cela ne vas pas mal — men han har ypperlig Forstand, et herligt Snakketøj og forstaar at bringe enhver paa den Materie, han véd interesserer. Da han har tilbragt næsten sit halve Liv paa Rejser, har han hørt og set saa meget, som mange Mennesker tilsammen ikke kender.

Han var her i Dag, og jeg talte en Times Tid ene med ham. Han fik mig i Snak om Maleri, han ivrer af alle Kræfter mod at kopiere. Han siger, at Kunstnerne raader aldeles derfra. Man skal gaa frem med Kurage paa sin egen Haand, male efter Naturen og male om bestandig, rettende sine Fejl, det er den sikreste Vej til at naa en Art af Fuldkommenhed. Dertil maa man

---

[1]) Da Anthon Frederik Tscherning her nævnes første Gang i Optegnelserne skal der, næst efter at henvise til hans „Efterl. Papirer" meddeles følgende korte Oplysninger om hans Liv til dette Øjeblik.

Han var født paa Frederiksværk 12. Decbr. 1795 og var Søn af Inspektøren Oberst E. P. Tscherning. Han blev 1809 Kadet, 1813 Sekondlieutenant i Artilleriet, deltog i Krigen og gjorde Tjeneste ved Korpset i Frankrig 1816 til 1818. Han blev 1820 Premierlieutenant og var Assistent hos Faderen til 1828, hvorefter han blev sendt til Grækenland for at følge den franske Hærs Operationer. Ved Hjemkomsten 1829 blev han Kaptajn og Lærer ved den militære Højskole. Udgav i Aarene 1831—33 en Række Skrifter, der stærkt kritiserede Hærens Organisation. Han fik en Irettesættelse og søgte forgæves sin Afsked, men blev fjernet ved en kgl. Ordre om at foretage en Studierejse. Ved Afrejsen 1833 hædredes han af Medborgere og Kammerater (Efterl. Papirer II. 1 ff. Museum 1894. I. 140). Denne „Landsforvisning" varede i 5 Aar, i hvilke han flakkede om i Europa, erhvervede sig store tekniske Kundskaber og lod sine stadig skarpere oppositionelle Korrespondancer offenliggøre i Danmark, hvilket atter paadrog ham Irettesættelser og Trusler om Afsked.

Han blev hjemkaldt i Juni 1838 og træffer da sin Kusine Eleonore Christine i sit fædrene Hjem i Frederiksværk.

ivrigt lægge sig efter Mathematik og Perspektiv, uundværlige Kundskaber for at male, og jeg har ret tænkt derover, jeg troer, han har Ret og har længe følt det. Ved Hjælp af nogle Bøger vil jeg nu ogsaa ret studere Perspektiv. Han tilbød mig en Vejledning, om jeg ikke selv forstod det. Dersom han med sin aabne Tale om Tingene kan aabne mine Øjne og Tanker for en bedre Vej at naa det eneste Maal, hvorefter jeg tragter, det at kunne male blot temmelig godt, — hvor vil jeg da ikke takke ham! Man maa vækkes. Ved at gaa den gamle Slendrian bliver det intet, men at blive gjort opmærksom af Folk, hvis Dom man maa agte højt, er stor Nytte, naar nu til [med man] har mere end almindelig Interesse for Personen, naar man sætter en Glæde i at gøre noget, som han siger er rigtigt og godt.

Han er desuden en Dameven, saavidt som han holder af at snakke med dem, ja ler maaske af et eller andet taabeligt Svar eller Spørgsmaal af dem, men han fortaar at vildlede dem og indtage paa én Gang.

Som hans Kusine lader han til at mene, at en lille venskabelig Omfavnelse hører til, og hvorfor ikke, naar man ikke lægger videre Vægt derpaa; der var en Tid, da jeg syntes, ens Liv var halvt forbrudt derved: ils sont passés ces jours des fêtes!"

Brev fra A. F. Tscherning til Eleonore Christine Lützow[1])

13. Novbr. 1838.

Kjæreste Cousine.

Det er vist nok en simpel Ret, at Cousin og Cousine tilskrive hverandre, og i ethvert Tilfælde er det en behagelig Pligt at besvare et venskabeligt Brev. Det gjør mig ondt, at min Omgang med Dem skal blive Dem til Sorg, havde jeg kunnet tænke det, da skulde jeg vist endnu været kommet sjeldnere, for Fremtiden skal jeg være mere tilbageholden, siden De troer, at

[1]) Brevene meddeles med Originalernes Retskrivning.

det vil være bedre for Dem. Jeg for min Deel havde ogsaa gjerne henlevet længer i min Families Kreds, jeg vilde endog have søgt et fast Etablissement i Landet og søgte desaarsag min Afsked, thi som Militair havde jeg jo ingen Fremtid, og var stedse udsat for, efter Lune, at blive kastet fra en Kant til en anden; men dette Forsøg er ikke lykkedes, som man siger, tildeels fordi min Ansøgning var disrecommandeert.

Heri maa nu enhver handle efter sin egen Anskuelse, jeg bebreider ingen deres Handlinger. Der har nu aabnet sig en Fremtid for mig i et fremmed Land; de Mænd, som synes at mene mig det bedst og bedst oversee Forholdene, raade mig til at gaae ind paa Tilbudet og forsikre mig, at jeg dertil vil faae Permission af Kongen; derfor skriver jeg idag til Vedkommende, og dersom mit første Svar for 8 Dage siden, hvori jeg meddeelte det modtagne Afslag paa min Ansøgning om Afsked, ikke allerede har bragt vedkommende Herrer til at underhandle med en anden, saa vil Sagen rimeligvis være afgjort inden 4 Uger, og jeg da afreise kort efter.

I den tilbageværende Tid skal jeg komme saa sjeldent som jeg kan, uden dog at vække Opmærksomhed, og haaber saaledes at vænne Dem til et Savn, som De maaske i dette Øieblik forestiller Dem større, end De senere vil føle det. Det vil gjøre mig ondt at opgive Omgangen med min livlige og opvakte lille Cousine med de sorte Haar og den lille Knebelsbart, men jeg føler, at jeg heri bør følge Deres Forlangende, da De endnu ikke, som jeg, har maattet vænne Dem til at nyde det Gode, medens det bydes, at nyde det af fuldt Hjerte, skjønt man føler, at man ikke bestandig kan besidde det. De er endnu i den Ungdoms Kraft, der forlanger Alt eller Intet, det er en herlig Tid den, der baade har kjækt Mod og dybe Sorger i bestandig Afvexling. —

Jeg kaster et stort Lod i det jeg nu gjør, det største

maaske jeg endnu kastede i mit Liv, men jeg har ikke gjort det letsindigen eller i Lidenskab, maaske vil, de som nu miskjender mine Handlinger, senere begribe dem. Jeg har undertiden havt den Feil at være forud for Tiden. —

Hengivenst Deres Cousin.[1])

Af Dagbogen 2. December 1839.

Den 2. December kom Fader helt bevæget fra Parolen, Kongen var meget daarlig, han kunde næppe tale og vaklede, naar han gik. Han talte med meget faa, og til Papa saa han kun som til Afsked. Fader mente ogsaa, at det var sidste Gang, han saa sin gamle Konge. — —

Den 3. om Morgenen Kl. 9 er Kong Frederik den Sjette rolig hensovet. Hvilken Uro, hvilken Bevægelse i alle Gemytter! Jeg gik strax paa Gaden — — — [her mangler et Blad i Dagbogen] — — vi lever Gud være lovet i en Tid, da hvert enkelt Individ kan have Lov at tænke og at være et frit Menneske, der vel vil lyde en Enkelts Villie, men ikke uden betingelsesvis. Og opstaar først en indre Tvedragt, da vil det gaa med os som med Polen, da vil der komme Voldgiftsmænd udenfra og da ve os — eller maaske Held os!

18. December 1839. † † †

Lad mig ved nogle Linier opbevare, hvad jeg har set, hvad jeg har følt. Fader modtog Adgangskort til at se Kongen paa lit de parade, han vilde føre *Stine* og *Rikke Løvmand* tillige med mig derop, for at vi kunde se denne Stads; man betragter jo sligt som et Skuespil, og jeg betragtede det paa samme Maade. Jeg ordnede mit Toilette og fandt mig meget net, da jeg

[1]) Ved sin Hjemkomst havde Tscherning søgt sin Afsked med Pension men fik Afslag. Kort efter traadte han udenfor Numer og rejste i Begyndelsen af 1839 atter til Frankrig, hvor han overtog Bestyrelsen af nogle Kulminer i Auvergne. Efterl. Pap. II. 223.

stod færdig foran Spejlet i den propre nye Sørgedragt. Kjolen var en af min afdøde Søsters, saaledes skulde den indvies. Jeg besluttede ret at at være opmærksom for trolig at beskrive, hvad jeg havde set, jeg vilde kaste venlige Blikke til de smukke Artillerifficerer, som var Drabanter, og som jeg alle kendte. Med disse Følelser, letsindige som alle unge Menneskers, satte jeg mig i Vognen, men alt som vi kørte, vendte mit gamle betænkelige Lune tilbage. Det var en kold Frostdag med blændende hvid Sne overalt, vi holdt en Stund for de foranværende Vogne, endelig stod vi af og traadte ind paa en Gang og op ad Trapper, der rundt om var beklædt med Sort og sparsomt oplyst med Lamper. Da jeg var paa det øverste Trin, var jeg endnu ved mig selv, men efterhaanden som vi skred frem i de ligeledes svagt oplyste sorte Gemakker, hvor Tjenerskabet i Sort sneg sig omkring som Skygger, da forlod min Kraft mig, og alt Blodet pressede sig til mit Hjærte. Det forekom mig, som jeg alt havde betraadt Dødens Rige, jeg var mere død end levende, jeg støttede mig til min Kusine og skjulte mine Øjne, da jeg kom ind i Gemakket, hvor Kongen laa. Da var det saa lyst, som om det var det evige Lys, men ogsaa her saa stille som i Graven; det var jo ogsaa kun Død, og alt hvad der omgav mig, var jo Dødelige. Enkelte Øjeblikke samlede jeg mig for at se mig omkring, den Følelse at saa mange kendte mig og saa mig, virkede, jeg mødte et Par Gange et stift Blik fra de omstaaende, det var mig utaaleligt, og jeg skjulte atter mit Ansigt ved *Rikkes* Skulder. Saaledes véd jeg næppe, hvad der var at se; det forekommer mig som en Anelse, som en Drøm, en rædsom Drøm, jeg har havt. Saa lidet kender man sig selv, havde nogen sagt mig det iforvejen, jeg vilde holde det for umuligt, jeg véd, at enhver Sindsbevægelse af den Art bliver af de fleste miskendt, man kalder det Affektation, og jeg er undertiden tilbøjelig til at dømme paa samme Maade, nu ærgrer jeg mig over min Svaghed,

men det kan ikke forandres. Gud har engang dannet mig med hæftige Følelser og Lidenskaber, kun Tiden er i Stand til at dæmpe det bølgende Hav. — — — Det gik mig næsten som den Gang, jeg som Barn kom ind i Frue Kirke. Mit hele Nervesystem blev forfærdelig rystet ved at vandre gennem de sortbetrukne mørke Gange, hvor alt var dødsstille og saa pludselig træde ind i den stærkt oplyste Sørgehal, hvor Hellebardisterne stod langs Væggene som livløse Støtter. Midt paa Gulvet stod Baaren med den gamle afdøde Konge i den hvide Atlaskes Kroningsdragt med Hermelins Kaaben, rundt om stod Fløjels-Taburetter med Krone og Scepter og hans mange fremmede Ordner. Befolkningen vedblev uafbrudt at vandre rundt og betragte dette ukendte Syn af den afdøde Konge, der i den lange Aarrække havde vandret sammen med dem i sine egne private og Landets tunge, ulykkelige Aar.

— — Jeg stod 15. Januar 1840 i et Vindu hos min Bedstemoder, Admiralinden, og saa Ligtoget omgivet af Fakler i en uklædelig ufattelig Fart haste gennem Gaderne og standse ved Vesterport, hvorfra det bekendte Afskedsvers af H. P. Holst blev afsunget: O Fædreland, hvad har Du tabt, Din gamle Konge sover!

Min Fader var en af de høje Militære, der var ansatte til at bære Kongens Kiste eller Ligklædet. Hans Sidemand, en høj Søofficer, kunde ikke udholde den hurtige Marsch med Ligtoget. Min Fader bad ham træde ud. „Nej, nej, jeg vil følge min gamle Konge til det sidste!“ sagde han, men lidt efter faldt han sammen og blev baaret ind i et Hus, hvor han udaandede.[1])“ —

[1]) Den omtalte Søofficer var Kommandør Jean André Suenson (1773—1840). Oberst Lützow skriver herom: Min nærmeste Formand, Kommandør Suenson, der længe havde lidt af Astma, blev tilsidst saa betaget, at jeg maatte hjælpe ham tilside paa Vesterbro, og han døde der faa Timer efter blandt Fremmede og førend hans Kone kunde ankomme.

Af Optegnelserne.

De Frisindede i Landet imødesaa en ny og bedre Fremtid med den nye Konges *Christian VIII.s* Tronbestigelse. Man betragtede denne Prins som en med ualmindelige rige Evner og med stor aandelig Udvikling udrustet Fyrste. Han havde som Guvernør og som faa Dages udvalgt Konge i Norge givet Landet en Konstitution, hvad Under at man her ventede lignende store Gaver af ham, der havde snakket de Frisindede efter Munden, medens han var Kronprins. Hvorledes disse Løfter blev holdt, derom kan Historien fortælle, — Historien kan bedre end jeg oplyse de tre Kongers Gerninger, under hvilke jeg har levet.

Efter at *Christan VIII* var blevet Konge, skulde han og hans Dronning *Caroline Amalie* krones, — dengang syntes man jo ikke, det var en rigtig Konge, naar han ikke var kronet og salvet (smurt med Fidt paa Ryggen og jeg véd ikke hvor ellers).

Kroningen skulde foregaa i Frederiksborg Kirke [28. Juni 1840]. Jeg kunde vælge en Plads enten i eller udenfor Kirken, jeg valgte udenfor paa en Altan, hvorfra Slotsgaarden kunde overses, naar Toget skulde passere over den til Kirken. Det var en straalende sollys Dag. Langs den tæppebelagte Gaard opstilledes de fornemme Herrer og deres pyntede Damer, der skulde slutte sig til Toget. Lige overfor, hvor jeg stod, og paa en tilsvarende Altan traadte Kongen og Dronningen ud — han standsede et Øjeblik og saa ud. Jeg kan ikke sige, jeg blev imponeret af dette Syn, ja — han var en smuk Mand i hvidt Atlask med Hermelins Kongekaabe med Krone, Scepter og Rigsæble — en rigtig Hjærterkonge. Dronningen ligesaa. Det er en svunden Tid. Alt dengang var den dybe Respekt for Kongevælden svundet en Del, og man saa paa det som paa et Skuespil. Et altfor kostbart Skuespil!

Men spurgte man om, hvad det kostede? Man vilde maaske nu sige, at der var ingen Konstitution,

ingen Rigsdag, — som om disse to Ord i vor Tid er andet end Ord.

Om Aftenen skulde der afbrændes et stort Fyrværkeri, som blev lavet paa Artilleriets Laboratorium og kostede mange Penge. Det blev uheldig opstillet, der gik Ild deri paa en fejl Maade, man saa ikke stort andet end Røg og nogle meget smukke forskelligt farvede Faldskærmsraketter. Min Fader var næsten rasende over, at Vedkommende havde gjort deres Sager saa slet, at det faldt som en Skam paa Artillerikorpset.[1])

En Dag kom der en Tilsigelse til min Fader til et Hofbal med Spørgsmaal, om han havde Dame med. Min Fader kom ind og spurgte mig, om jeg havde Lyst til at se, hvorledes det gik til. Ja selvfølgelig. Saa underlig naiv og ukendt med Forholdene var han, at han uden foregaaende Presentation tog mig med. Der stod jeg i den store Kres af pyntede Damer og saa Marschallen aabne Dørene for de høje Herskaber, der gik rundt til Kuren. Hvor det var fortryllende at danse i den store Sal paa det bonede Gulv med de fine Kammerjunkere og senere at føres tilbords af en ægte Gentleman, en fin gammel Herre. Det er en Erindring mere — men en sand Pine var det mig, da *Tscherning* senere berettede mig hans Bekendtes skarpe Kritik over min Tilsynekomst dér og i et saa smagløst Toilette. —

Kronprins *Frederik* [Kong Frederik VII] var [1837] blevet skilt fra sin første Gemalinde Prinsesse *Vilhelmine*, *Frederik den Sjettes* Datter. Han skulde igen formæles med en ung tysk Prinsesse *[Caroline Charlotte*

[1]) Obersten skriver: „Et Fyrværkeri forfærdiget af Kaptajn Würtzen og Lieutenant Holm lykkedes maadeligt, dels fordi Vinden, der var svær, drev Røgen lige paa Tilskuerne, dels fordi Afbrændingen skete uordenlig, hvorved Konfusion kom i det hele og den sidste Del ikke tilfredsstillede Tilskuerne. Atter et Bevis paa, at naar Uvidenhed parrer sig med Indbildskhed, da avle de slette Børn. I Forhold til Bekostningen og den Kraft, der var anvendt, opfyldte dette store Fyrværkeri ingenlunde Forventningen".

Mariane af Mecklenburg-Strelitz]; der skulde jo arbejdes paa at skaffe en Tronarving. Da hun [2. Juni 1841] stod i Land fra en Chaluppe, der havde ført hende til Holmens Bro, og vandrede over Slotspladsen til Slottet, var jeg tilstede mellem Tilskuerne paa Broen. Ikke længe efter blev der berammet et stort bal paré paa Slottet, og min Fader havde faaet Billetter dertil med to Damer. Den yngste Frøken *Schumacher* [1]) skulde følge med os, og vi havde travlt med at faa pæne Baldragter lavet til; da vilde Uheldet, at min Fader fik et voldsomt Anfald af Podagra, og der stod vi to stakkels Pigebørn med vore Forventninger og vor Stads. *Tscherning* blev anmodet om at følge os op paa Slottet paa min Faders Billet, men nej! alle Bønner, alle Forestillinger var forgæves. Da viste sig en frelsende Engel i Skikkelse af en gammel Provst *Strøm*,[2]) der vilde se den Stads og saa tog os med. Han bragte os ind i Riddersalen og lod os saa skøtte os selv. Frøken *Schumacher* havde mange Bekendte, dansede med Liv og Lyst og morede sig vist udmærket, jeg stod den meste Tid hensunken i mismodige Betragtninger bag en af Riddersalens Søjler, afslog et Par Opfordringer til Dans og lovede mig selv aldrig at gaa til Dans oftere, men jeg vilde nødig forstyrre min Kusine i hendes Glæde og holdt ud til den lyse Morgen. Da jeg stod ved Pillen, standsede Prins *Frederik* en Gang sammen med en ung Officer, jeg hørte Prinsen sige: „Har De set min Kone? Ikke? Saa maa De komme op og besøge os". Det lød jo meget borgerligt og populært. Endelig maatte vi jo se at komme hjem. Jeg stod oppe i Slottets Kolonade over Indkørselsporten og saa ud over den vaagnende By. En Artillerioffícer

---

[1]) Antonie Christine Elisabeth Schumacher (1822—1900), Datter af Major, Kammerjunker Andreas Anton Schumacher og A. F. Tschernings Søster Karen Marie Tscherning. Hun blev gift med Købmand i Flensborg, senere Amtsforvalter i Assens Johan Casper Christiansen (1822—92).

[2]) Den bekendte Sognepræst til Kregome paa Sjælland Christian Ludvig Strøm (1771—1859).

fulgte os til Tøjhusgaden, og saa var den Herlighed forbi. Og det kongelige Ægteskab — den Herlighed blev ogsaa snart endt [1846]; den stakkels unge Prinsesse dansede sikkert ikke paa Roser — hun har senere engang sagt til Excellencen *Scheele:* „Jeg har gaaet i Rette med mig selv, om jeg burde eller kunde have handlet anderledes, men det var en Umulighed at leve med den Prins".

Tronskiftet gav Anledning til, at min Faders Søstersøn *Anthon Frederik Tscherning* kunde tænke paa at vende tilbage til sit Fødeland. I sex Aar havde han draget fra Land til Land, fra By til By for, som det hed, at indsamle artilleristiske Oplysninger. I Virkeligheden var det en Art pyntelig Landsforvisning, som *Frederik den sjette* havde udfundet at være den bedste Maade at fjerne en Person paa, der ved sin Sammenhæng med Datidens frisindede Personer i Skrift og Tale, især som Militær, ikke kunde taales herhjemme.[1])

Brev fra A. F. Tscherning til Eleonore Lützow.

Paris den 5. Juni 1839.

„Elskværdige Cousine.

Det er ret smukt af Dem at skrive mig til, naar Deres Fridag falder Dem lang, og da De, til Bevis paa at jeg ikke misbilliger Deres Foretagende, ønsker Svar, saa sender jeg et tiltrods for det Uforsigtige; thi faldt det i uvedkommendes Hænder, vilde det vist nok blive Dem ilde optaget, og ugjerne vilde jeg være Skyld i, at De fik ubehagelige Timer. — For at undgaae saameget som det staaer i min Magt al Mellemkomst har jeg valgt at skrive først nu efter det gamle Ordsprog, „at naar Katten er ude, spille Musene paa Bordet". Maaske lader jeg mit Brev endnu henligge et Par Dage

[1]) Se Noterne Side 34 og 37.

for at være sikker paa, at det først naaer Kbhvn. efter den 12., hvor De da er Herre i Huset. — De kan troe, at jeg jevnlig længes efter Hjemmet, jeg føler daglig, at mit unge Sind forlader mig, og at jeg alt mindre og mindre er skikket til at indgaae nye Forbindelser, saa at jeg jevnlig føler mig ene midt imellem Folk. De veed jo ogsaa, at det var mit Forsæt ganske at fæste mig hjemme, idet jeg nemlig søgte om min Afsked for at søge mig en Levevei udenfor det Offentlige, men at man ikke vilde tillade mig dette under Vilkaar, som kunne tilfredsstille mig. De veed, at først efter dette Afslag greb jeg Leiligheden til at søge mit Udkomme i Frankrige, og det igrunden af Inspiration, saasom Tilbudet om Ansættelse her stødte sammen med Afslaget, jeg modtog hjemme — — —[1]). Det er ret, at De med Iver forfølger Uddannelsen af Deres Talent for Malerie, enhver slig Kjæphest giver Livet en høiere Betydning. Har De Mod og Vedholdenhed nok, da mal den samme Gjenstand flere Gange, derved først vaagner den rette Erkjendelse. — Sikkerlig vil jeg være Dem meget forbundet, for undertiden at faae et Brev, men svare tør jeg kun saare sjældent, thi selv om Krukken dennegang kommer med Hanken i Huus, saa skeer det neppe, om den gaar for ofte tilvands. Overdrage Dem at hilse, at lykønske[2]) eller Lignende vilde vel være fuldkommen Galskab. — Den gamle Bedstemoder henlever jo stedse ved god Helbred. Det er dog en herlig Alderdom, denne Kone har, gid hun længe maa leve som nu. — Gjør Deres Broder Fremskridt? Der seer De, kjæreste Cousine, at jeg paa det venskabeligste erindrer Dem, og at jeg sætter Pris paa at være Deres særdeles hengivne Fætter

A. F. Tscherning.

---

[1]) Det udeladte handler om hans Stilling og pekuniære Forhold.
[2]) Til Lise Løvmands Bryllup.

Af Optegnelserne.

Han mærkede snart, at der her hjemme kun var gjort et Personskifte, men intet Principskifte ved den nye Konges Tronbestigelse. Da der blev budt ham en Plads ved Kulgruberne i Forddaril og Grosminille i Sydfrankrig, tog han imod Tilbudet trods Familiens og mine modstræbende Forestillinger. Han blev der kun kort og overtog Bestyrelsen af Jærnbanen mellem Montpellier og Cette, hvorved han heller ikke blev længe.

I denne hans Fraværelse i omtrent et Par Aar, havde jeg kun én, højst to Gange et lille Brev fra ham — altid ventende, altid haabende paa bedre Tider, paa hans Tilbagekomst.

Endelig kom han da ogsaa[1]) og blev vor daglige Gæst, men aldrig blev det andet end den samme Leflen og samme Jagen som Katten efter Musen. Jeg havde Lejlighed til at vise ham en væsenlig Tjeneste og adskillig Opofrelse.

En Dag, da jeg spaserede med *Lise Løvmand*, sagde hun til mig: „Hør Nore, vær nu forsigtig i Omgang med Fætter Anthon, naar han kommer hjem, han har intet godt Rygte, hvad hans Omgang med Damer angaar. Du er ung, uerfaren og ubetænksom". Hendes Mening var naturligvis den allerbedste, — men o Eva! Paradisets forbudne Frugt fristede Dig mere end alle andre Havens skønne Frugter!

Fætteren kom en Dag, da jeg sad og malede efter en Buket Roser i et stort Sylteglas. Jeg bar endnu Sorg — ja, var det for Kongen eller var det for min Søster? Fætteren kom, vi var ene, og han samtalede længe med mig og syntes at interessere sig for mit Arbejde. Hver Dag havde han nu Forretninger ved Siden af paa Tøjhuset, og næsten hver Dag, naar han gik derfra om Formiddagen, kom han op til mig og talte med mig om Kunst og om Perspektiv. Det var

[1]) Tscherning kom tilbage til Kbhvn. den 29. Decbr. 1840 og blev 15. Januar 1841 Batterichef.

for mig meget behagelige Timer, en ukendt frisk Luftning.

Han var ude over de første Ungdomsaar, høj og ualmindelig smuk, hans Haar var alt lidt graasprængt. Hvor herlig tog han sig ikke ud i sin Uniform med den store folderige Slæng-Kappe, som han havde anskaffet sig allerede som ung Officer, da han var i Grækenland — denne gamle blaa Kappe, der endnu tjener mig til Kaabe.

En Dag, da jeg fulgte ham til Entrédøren, lagde han sin Arm om mit Liv og sagde: „Giv mig nu et Kys til Farvel, det er en Fætters Rettighed!“ Jeg kyssede ham. Dermed var mit Livs Fremtidsskæbne afgjort. Jeg stod længe ved Døren og hørte hans Skridt og hans klirrende Sabel ned ad Trapperne. Jeg sagde til mig selv: Ham eller ingen! Var det mig, det to og tyveaarige uerfarne Barn, der havde handlet letsindigt, eller var det ham, den fire og fyrretyveaarige Mand med det vide Blik paa Livet, den rige Erfaring og Menneskekundskab?

Jeg troer nok, han i høj Grad paaskønnede min raske Indgriben, da senere [i Slutningen af 1841] Korpsets Officerer paa en skammelig Maade faldt over ham i Anledning af en Artikel i „Fædrelandet“, som han *ikke* havde skrevet, men hvis Indhold han vedkendte sig.[1]) De vilde ikke mere tjene sammen med ham, intrigerede paa alle Maader imod ham og søgte at stemme min Fader for deres Intriger. Jeg modarbejdede, saa vidt jeg formaaede, deres onde Anslag, og gav ham Underretning om Tingenes Gang, saavidt det stod i min Magt som Chefens Datter.

Der skulde i den Periode foretages en Reduktion blandt Officererne. *Tscherning* søgte da sin Afsked og fik den paa de ved Reduktionen favorable Vilkaar, men blev samtidig dømt til 2 Maaneders Arrest paa Hovedvagten.

[1]) Se „Efterladte Papirer“. I. S. 32.

Af Dagbogen.[1])

Den. 10. [Juni 1841].

Ja Gud beskærme Dig! Jeg gruer ved Tanken om Fremtiden, *Tscherning* maa blive ulykkelig.

I Dag, Kronprinsens Bryllupsdag, var *Tscherning* med flere tilsagt at komme til Kongen og modtage Hæderstegnet. Som jeg kendte *Tscherning*, kunde jeg vel vide, at det ingenlunde kunde glæde ham, men at det til den Grad vilde opbringe ham, havde jeg ikke tænkt mig.

Jeg ventede med Længsel at tale med ham, og jeg var den første, han talte med efterat have modtaget Ridderkorset. Jeg begyndte med at gratulere ham, og han brød da ud i en Hæftighed, hvortil jeg end ikke hos Fader har set Mage.

Han erklærede, at det var kun for at krænke ham. Nu havde man saa længe skummet oven af, nu tog man tilsidst alt Skrabet, og derimellem var han, han troede dog, man kunde have ladet ham i Ro.

Jeg rystede over hele Legemet, det var mig saa uventet, og dog forekom det mig, at jeg tilvejebragte lidt mere Rolighed i hans forfærdelig oprørte Sind. Flere Gange var jeg nærved at græde ved at se det Menneske, jeg elsker mere end Livet, i en saadan Sindsstemning, men et saadant Øjeblik vilde Svaghed være ilde tilpas, og jeg takker Gud, jeg havde Kraft nok til at gemme mine Taarer, til han var gaaet.

„Den, der ler sidst, ler bedst", sagde han, „de maa ikke tro, de uhævnet skal lege med mig".

Jeg troer, han har en eller anden Plan for, at han vil sætte noget stort igennem eller selv gaa tilgrunde, og det sidste frygter jeg bliver Tilfældet. — Dersom han skulde falde som en Oprører! Den blotte Tanke kunde gøre mig vanvittig.

---

[1]) Dagbogen, som i denne Periode er den unge Piges eneste Fortrolige med Hensyn til de Sorger og Glæder, som hendes Kærlighed til Tscherning afføder, giver ogsaa her en Del ubekendte Oplysninger om denne Episode i hans Liv, der endte med hans Straf og Afsked, og som nedenfor vil blive vidtløftigt omtalt. Se iøvrigt „Efterl. Papirer." II. S. 229 og 1. S. 32.

Hvidegaard [1]) 15. Juli 1841.

Igaar flyttede jeg herud paa en Maaned for at male, jeg rev mig selv med Magt ud af alt det, der glæder og piner mig, denne Adskillelse forekom mig en Evighed, og hvad bevirker den?

Dagen før min Geburtsdag, den 4. Juli, var *Tscherning* hos mig, jeg spurgte, om han vilde erindre den sædvanlige Søndag, det var just den 4., han svarede, han skulde i det mindste ti Steder. Jeg var fortvivlet ved Tanken om ikke at skulle se ham den Dag, jeg havde længe glædet mig dertil, og i min Bedrøvelse og Harme tog jeg Mod til mig at bede Fader om Lov til at gøre denne Tur.

Og *Tscherning* kom alligevel og blev hele Dagen, han spaserede med os, og var saa smuk og god, som han aldrig har været. Han blev tilbage paa Trappen om Aftenen, da jeg fulgte Folk ud, og vi sagde hinanden et kærligt Godnat. Da jeg bebrejdede ham at have svaret mig saaledes Dagen forud, sagde han, at jeg kunde jo nok vide, at det var kun for at drille mig.

Næste Dag, om Formiddagen, da jeg var ene, kom han. Vi havde først en ret sindig Samtale om hans Stilling i Korpset og hans Indkomster; han var utilfreds med at have saa lidt, med at være berøvet Villien og Evnen til nogensinde at gifte sig, og jeg sagde, at dette var en af hans Særheder, men han forsikrede mig, at det var umuligt. Jeg blev meget varm over den Historie, og da sagde han: „Hvor dog det lille Sind er hæftigt, ja De véd nok, hvad jeg har raadet Dem til: De skal gifte Dem med en ung Mand, søge Dem en ung Mand f. Ex. P . . . . *[Petersen]*, det lod sig vist let arrangere."

Jeg holdt Haanden for Øjnene, han tog den anden og sagde med uendelig Mildhed: „Tænk Dem dog, hvad De for Øjeblikket mest kunde ønske, er jo aldeles umuligt, — jeg kunde jo være Deres Fader, om faa

[1]) Ved Lyngby.

ELEONORE TSCHERNING
Pennetegning af Lundbye. 1841.

BLYANTSTEGNING AF A. F. TSCHERNING
Bærer Paaskriften: Hovedvagten d. 19. Decbr. 1841.

Aar er jeg jo en gammel Mand, og De endnu i Deres Ungdoms Kraft, hvad De da kunde fordre, kan jeg ikke mere byde Dem, — nej, det var Synd imod Dem, tænk Dem dog det."

Jeg var næsten uden Bevidsthed, jeg havde ikke anet eller tænkt mig, at det var muligt at sige mig det, jeg kunde ikke sige et Ord, jeg véd kun, jeg kyssede hans Haand, som hvilede paa min. —

Hver følgende Dag kom han igen, men vi var ikke ene før efter nogle Dages Forløb, og da kom der ingen videre Forklaring, han gentog, hvad han havde sagt. Han spurgte, om jeg troede, han var uden Følelse, men at det var Synd imod mig, jeg maatte have noget yngre og bedre, han burde ikke for et lykkeligt Øjeblik berede mig en hel ulykkelig Fremtid. — Jeg bad ham blive, der var saa meget, jeg vilde sige ham, men han sagde: det er bedre at lægge en Sabel og en Dør imellem, det er bedste Værn mod Ufornuft. Og han gik og lod mig tilbage med Uro og Anger over alt, hvad der var passeret i de tre Aar, vi har kendt hinanden, med Vemod over det forbigangne, med Fortvivlelse over det nærværende, med Rædsel og Afsky for den kommende Tid.

Nu er jeg her siden igaar for at male, Gud hjælpe os for Maleri! Vejret er saa daarligt, Regn og Blæst, daarligt Sommervejr, middelmaadigt Helbred. Gud give mig Kraft til at leve eller Mod til at dø.

Brev fra Eleonore Christine Lützow til Anthon Frederik Tscherning.[1])

Hvidegaard den 20. Juli [1841].

Min kjære T. En af disse uhyggelige Regndage maa jeg anvende lidt af til at underholde mig med Dem for at gjøre det lidt hyggeligere; De har vel intet derimod? — Hvorledes lever De? Det tænker jeg mange Gange,

[1]) Selve Brevet findes ikke, men er gengivet her efter hendes egen Afskrift i Dagbogen for 1841.

desværre jeg faar intet Svar, jeg har det saavidt ret godt, Folkene er ikke slemme imod mig, men den gode Vorherre des mere, er det et Vejr til at male efter Naturen i? altsaa Vorherre og De, min Kjære, ere ikke gode mod mig, nei tilvisse. Hvad De for 14 Dage siden sagde mig, var ikke godt, jeg begriber ikke, hvorfor De sagde det, der er dog Ting, som, om man end paa begge Sider ret vel veed det er saa, langt heller maa være usagte, og hvad vilde De bevirke derved? Fra det Første jeg kjendte Dem, følte jeg, hvor dybt jeg stod under Dem i enhver Henseende, jeg var lykkelig ved den Godhed og Opmærksomhed, De viste mig, snart i 3 Aar var De min fornemste, min helligste Tanke, hver Bøn jeg bad til Gud var for Dem; hvad De hidtil var for mig, det vil De blive til min sidste Time. Jeg — lad mig bruge det rette Ord — jeg elskede Dem ikke for at nyde et lykkeligt Øjeblik, som De selv har udtrykt Dem, men jeg var engang taabelig nok til at tænke mig det som en Mulighed, at der vil komme en Tid, da De træt af Verden, endnu kunde finde nogen Lykke ved en kjærlig hengiven Sjæl; at Forsynet ikke udsaa mig dertil, kan jeg jo kun beklage og finde mig i. Alt dette vilde jeg have sagt Dem mundtlig, men jeg forstaar ikke mig selv, naar vi ere sammen, jeg ærgrer mig over en Svaghed, som det er mig umueligt at bekjæmpe, ja tilvisse, jeg har været meget svag, og Enhver, der kjendte mit Forhold mod Dem, vilde ifølge Convenientsens Love fordømme mig derfor, det veed jeg; De maa tilgive mig og dømme mig mildt for min Ungdoms Skyld. — Men De maa tillige love mig aldrig oftere at sige noget lig det omtalte, det er mig altfor smerteligt, De maa ikke til Unytte forbittre vort Samliv, som er det høieste Gode, jeg har i Verden.

Jeg haaber ved Penslen at give mit Liv, om ogsaa kun et indbildt Værd. I den fri Natur, dér er mit Element, og jeg befinder mig derfor meget vel her, jeg er

saa flittig som muelig, og jeg er ret tilfreds med de smaae Ting, jeg har arbejdet i Aquarel. Det er sandt, De lovede mig at erindre *Irgens* om den Palet, han er meget uefterrettelig, Deres Paamindelse havde dog maaske lidt Vægt hos den gode Mand. —

Kunde De ikke overkomme et lille Brev til mig, De veed ikke, hvor meget jeg vilde takke Dem derfor, maaske kunde Sollyset paa mine Tegninger blive mere glimrende og Skyggerne varmere, det ligger dog meget i Stemningen, og den vilde unægtelig blive bedre, naar jeg hørte lidt fra Dem. Farvel min dyrebare, Himlen beskjærme Dem! Tænk med Godhed og Overbærelse paa Deres hjertelig hengivne E. C. L.

Afsendt den 22.

Af Dagbogen. 25. Juli.

I Dag gik jeg til Lyngbye for at tage et Prospekt, først gik jeg i Haab om Brev fra *Tscherning* paa Posthuset, men der var intet; som jeg sad og malede, hørte jeg Hestetrav paa Vejen, men kunde ikke ret se Ryteren; jeg véd ikke hvorfor, jeg fik den Tro, det var *Tscherning*. Lidt efter vendte jeg tilbage til Gaarden, jeg sagde mange Gange til mig selv: giv slip paa det taabelige Haab. Det var ikke ham, han venter dog ikke, og dog var der en Anelse, som sagde mig, jeg vilde træffe ham, jeg hørte hans Stemme saa tydelig i Søvne, — men han var der ikke, havde ikke været der, og jeg blev modløs, satte mig til at spise; da saa jeg over Marken komme en, jeg turde ikke tro mine egne Øjne, — men det var ham i Rideklæder. Han vilde tilbringe en Time hos mig, hans Hest stod paa Fortunen, han skulde spise til Middag paa Emdrup, vi gik sammen i Haven, paa Højen, i Skoven, der var ikke et Menneske. Han var saa kærlig, længe talte vi ikke et Ord, hans Læber hvilede afvexlende paa min Pande, mine Øjne og min Mund. Men Gud, Himlen har ingen større Salighed, dobbelt skøn er Kærligheden under

Guds rene Himmel, i Træernes kølige Skygger, og jeg skulde ofre denne Lykke? Ved Himlen, saa længe der slaar et Hjerte i dette Bryst, da slaar det kun for ham, min eneste evig elskede Ven.

Han bebrejdede mig ikke at have sagt ham, hvor han skulde adressere Brevet, han vilde altsaa have skrevet, han skriver nok en anden Gang, og jeg — jeg skriver ogsaa til ham. Jeg fulgte ham til Fortunen, han steg til Hest, den satte rask henad Vejen, jeg fulgte ham med Øjnene, til Træerne næsten havde skjult ham. — —

[Kjøbenhavn] 25. August 1841.

— — Igaar var Familien og Enkelte udenfor Familien samlet hos os i Anledning af Faders Geburtsdag; da *Tscherning* paa sin sædvanlige Maade talte om, hvorledes de Visitkort maatte være, som jeg afleverede, naar jeg vilde besøge ham, indvendte *Bolette*, at det gik ikke an, at Damerne besøgte Herrerne. „Aa", mente Tante *Rikke*, „*Nore* er ikke bange for at besøge Herrerne, hun besøger sine Kunstbrødre." *Tscherning* svarede: „Ja som Kunstnerinde kan man besøge, hvem det skal være." „Men," sagde hans værdige Søster med Eftertryk og Bestemthed i Stemmen, „*Nore* er ikke Kunstnerinde eller Artiste, men Eleve." Hun sagde dette med et Blik paa Broderen, hvori jeg læste meget, og hvad jeg læste, var rigtigt, dermed var den Samtale endt. Jeg vilde have Vished og gjorde mine Bemærkninger over dette Blik til *Bolette*, som længe tav, men endelig maatte tilstaa, hun og Fru *de Meza*[1]) havde i min Fraværelse talt om, hvad de havde set og mærket af min Tilbøjelighed for *Tscherning*. Hun [Fru *de Meza]* havde sagt, det var hans svage Side, han kom sjældent i et Hus uden at gøre Cour enten til Konen eller Datteren, hun misbilligede dette meget hos *Anthon*, hun kunde godt forklare sig mine Følelser,

[1]) Se Side 24.

hun undskyldte det meget; hun holdt meget mere af mig nu end nogensinde, og haabede, jeg havde Forstand nok til at besejre denne Følelse, som det var urimeligt at nære, da han hængte for meget ved sin gamle Forbindelse og aldrig vilde gøre nogen lykkelig. — —

Tscherning opfordrede mig flere Gange til at tage til Frederiksværk, han tog derned en 8 Dage. Han sagde det højt og tydeligt, saa Svogeren [1]) hørte det og blev paa den Maade næsten tvungen til at invitere mig. — —

15. September.

De 6 Dage paa Frederiksværk, er nu forbi, disse lykkelige Dage, hvor jeg hver Dag saa ham, talte med ham, og dog, hvor stor en Smerte udfoldede de for mig. En Dag vi spadserede sammen ene, bragte han igen den Ting paa Bane, hvor umuligt et Giftermaal med mig var, formedelst den store Aldersforskel. Han forsikrede mig ved sin Samvittighed, han holdt meget af mig, jeg var i enhver Henseende i Besiddelse af de Egenskaber, som han satte Pris paa osv., men han sagde, det kunde ikke gaa an, det var Synd mod mig. —

Oktober.

Lad mig endnu en kort Tid behandle mig og mit Forhold til *Tscherning*. — — Jeg troede bestandig, det var umuligt, at ikke noget godt udviklede sig heraf, det forekom mig, han maatte dog lære at kende det rene Metal. Hans Maade at handle paa staar aldeles ikke i Harmoni med hans Maade at tale paa, og jeg troede mere paa hans Handlinger end paa hans Ord. Egenraadig og uforsigtig har jeg grebet ind i min Skæbne, den er tilintetgjort for stedse, det gjælder nu kun med Anstand at finde sig [i], hvad der ikke kan

[1]) Premierlieutenant Carl Gunder Dalberg (1800–62) blev 1830 Inspektør paa Frederiksværk og 1832 gift med Tschernings Søster Albertine Andrea (1805–89). Han blev 1849 kar. Major, fik 1858 Afsked og blev derefter Skovkasserer for Frederiksværk og Tisvilde.

ændres. Endnu kan jeg ikke opgive Haabet; kommer det engang til det Punkt, da vil jeg leve i Resignation, saa længe det er Pligt for min Faders Skyld; naar han er død, da er det min uomstødelige Beslutning, at forlade dette Liv. Gud vil tilgive mig. *Tschernings* Letsind smærter mig ofte dybt, jeg troer ikke, han har handlet rigtigt mod mig.

Her er kun to Ting at vælge imellem, enten maa jeg vise enhver kærlig Tilnærmelse fra hans Side tilbage, og saaledes nægte mig det eneste gode i Verden, dette var det klogeste, men mindst behagelige; eller jeg maa uindskrænket ofre min Fremtid for ham, nogen anden Forbindelse er det mig umuligt at tænke mig, ikke alene fordi jeg har *Tscherning* kær over alt i Verden, men fordi jeg maatte rødme over mig selv, fordi jeg ingen Hemmelighed burde have for den, jeg traadte i saa nært Forhold til.

Skøndt det nu skaffer mig uendelige Selvbebrejdelser, skøndt jeg er saa nær ved at fortvivle ved Tanken om at mit rene skyldfri Liv for stedse er plettet og formørket, saa kan det ikke være anderledes. Fornøjelse og Omgang med Mennesker undflyer jeg, det piner mig, og jeg er kun 24 Aar, og har selv spærret Vejen for Lykke i Livet, og et letsindigt Kurmageri er den eneste Løn for min ømmeste Hengivenhed og Kærlighed. — —

---

8. November [1841] udgik et kongeligt Reskript, hvorefter, i Følge den militære Kommission, som nu er sluttet, skal foretages en Reduktion. Det hed, hvem som ønskede Afsked, maatte søge den, og saafremt Kongen fandt dennes eller hins Ønske om Afsked billigt, vilde han afgaa med sin fulde Gage og Kantonnements-Tillæg.

Men nu blev der en Skrigen, da man saa sig til-

sidesat i Sammenligning med Søetaten, hvor de, der afgik, fik den forhøjede Gage i Pension.

Tscherning er himmelglad ved Tanken om den Fornøjelse nu tredie Gang under saa heldige Omstændigheder at kunne indgive Ansøgning om Afsked, som er det eneste, han ret ønsker, men han har maattet kæmpe stærkt, thi hvorledes det saa gaar, bliver han Oppositionen.

Nu vil Kammerraterne, at han ikke maa søge, da han derved ligesom viser, at han bifalder et Princip, som er saa fejlagtigt.

Han siger derimod, og jeg finder, han har Ret: „den hele Surdejg er mig imod, jeg ønsker intet hellere end at komme ud deraf. Jeg har tidligere attraaet at gaa af med $^2/_3$ af min Gage, det har man nægtet mig, og nu spørger man mig: har Du Lyst til at gaa af med Din *fulde* Gage? Saa siger jeg ja og søger, jeg var jo gal, om jeg ikke gjorde det. Men de Mennesker kan eller vil ikke begribe, eller de bruger saa lang Tid til at begribe, at det er uforskammet. Hvad kan jeg gøre ved, at jeg er et velorganiseret Menneske, der har begrebet i 7 Minutter det, som andre først kan begribe efter 7 Aar, og først da kunne indse, at hvad jeg for 7 Aar siden sagde, og som de dengang kaldte Galskab, nu maa erkende som sandt og rigtigt."

Han fortalte ogsaa, som Følge af en Ytring af mig, at man sagde om ham, at han var som de andre Liberale, at han tænkte paa sin egen Fordel uden at tage mindste Hensyn til det almindelige Vel, alt det vidste han meget godt, at han ikke brød sig det mindste derom, at Folk dømte uden at vide, hvad de dømte om, at det vilde have været ham en let Sag at være kommen ind i langt anderledes gode Vilkaar, at Kongen havde spurgt ham, om han vilde aflægge sine altfor frie Principper, da kunde han være velkommen paa mange Steder. At han havde svaret, at hvad han havde tænkt og sagt for 10 Aar siden, det tænkte og sagde

han endnu, og det vilde han tænke og sige om 10 Aar, at han, Kongen, havde selv i sin Tid i Norge givet ham et altfor smukt Exempel, til at han nogensinde selv kun vilde handle anderledes, men fordi han nu ikke blærede sig med slige Dokumenter, derfor dømte man ham saa falskt, og at han mente, at der maaske kun var faa eller ingen af de gode Herrer Frisindede, der vilde have handlet saa uegennyttigt osv.

Kurtz um, nu søger han, men Fader mener atter forgæves; imidlertid har han Kampen, Forventningen — og saa gaar den Tid. Jeg vil ikke tænke paa Udfaldet, det er af disse udvortes Omstændigheder, som maa gaa sin egen Gang; som det bliver, er det bedst. Jeg vil ønske, at han maa faa sin Afsked, det er nu dog, skøndt jeg ikke ret véd hvorfor, hans inderligste Ønske. Rigtignok vil det atter fremkalde en Adskillelse, som er det smærteligste i Verden for mig, men for *hans* Tilfredshed maa jo ethvert andet Hensyn falde bort.

Nu er Folk lige saa almindelig af den Formening, at Fader bliver, som de én Gang var af den, at han gik af, men Sagen er nok, at de bestandig ikke har nogen bedre at sætte i Stedet.

Af Dagbogen.

23. November 1841. I denne Morgen har Fader og jeg diskuteret en Sag, den nemlig, at der i Bladet „Fædrelandet“ [1]) har staaet en Artikel, som er fornærmelig mod de Officerer af Korpset, som ikke har taget Højskoleexamen. Officererne er blevet meget indigneret herover, det er *Tschernings* Meninger, som her paa en uforskammet Maade er udtalt, — — der var blandt andet sagt, at de fleste Underofficerer var bedre eller lige saa gode som de fleste af de ældre Officerer, en Sætning, som der jo efter min Formening kan være noget i, thi jeg er overbevist om, at mange af de bedre Underofficerer er lige saa praktisk dygtige Folk som

[1]) Se „Fædrelandet“ 25. November 1841.

mange af de gamle Hosekoner; i Videnskaber er de ikke ret vidt, og med Aandens Frihed og Klarhed er det nok kun daarlig bevendt, kort sagt: da man dadlede det, forsvarede *Tscherning* det. — —

Nu kommer Fader og fortæller, at man alt igaar har været samlet paa Tøjhuset, at *Tscherning* har erklæret, at han kendte Manuskriptet, før det blev indrykket; at billige og fremskynde noget, der er krænkende for hans Kammerater, er fejlt, og at lade bruges uartige Ord imod dem er uklogt og ubetænksomt. Diskussionerne igaar blev saa hæftige, at de Ældre proponerede at udsætte det videre til i Dag. Man vil indgive en Klage over ham til Kongen, det vil vist falde i god Jord!

Nu sidder jeg og ser, hvorledes Officererne fra alle Kanter samles for at fordømme ham, jeg har aldrig kendt en saa ubeskrivelig Smerte. Hvorfor kunde han dog ikke dæmpe dette hæftige exalterte Sind, hvorfor nu, da han staar paa Pointet at forlade Korpset, vilde han ikke gaa derfra med deres Agtelse?

Det skal gaa gennem Fader, og han siger, her hjælper intet Slægtskab. Naar det kun ikke skal komme til en Duel — dersom det kom dertil! —

Først nu føler jeg, hvor højt jeg elsker ham, men ingen Modgang, ingen Mildhed og ingen Kærlighed kan bøje dette Sind.

Om Aftenen. Jeg har talt med *Tscherning*, han har vist mig denne „forfærdelige" Artikel af „Fædrelandet", som har irriteret de gode Folk saa forskrækkeligt, at der i Dag er udvalgt en Komité, der skal affatte Klagen til Kongen, om jeg hørte ret bestaaende af *Bauditz*[1]), *Fibiger*[2]), en dygtig Mand, og *Sandholt*[3]); men efter at have læst den, er jeg fuldkommen rolig,

[1]) Oberst Carl Gustav Henrik Bauditz (1780—1849) blev 1844 Generalmajor og General Lützows Efterfølger som Chef for Artilleriet.

[2]) Major Jacob Scavenius Fibiger (1793—1861) blev 1848 Oberst, 1851 Krigsminister og 1856 Chef for Artilleriet.

[3]) Kaptajn Poulin Ludvig Sandholt (1801—77). Afsked som Oberst 1863.

der kan umulig komme noget for *Tscherning* ubehageligt ud deraf, thi enten maa de Mennesker gaa i dem selv igen eller maa de gøre dem til Nar, thi med min bedste Villie er det mig umuligt at opdage noget graverende for de Herrer, og jeg maa sige med *Tscherning:* de maa jo være gale.

Nej, Sagen er nok, at de har faaet nys om, at *Tscherning* skulde anbringes i en Stilling, jeg véd ikke hvilken, hvorved han kunde faa nogen Indflydelse. Nu kommer Misundelsen, og enhver gjorde ret gerne sit til for at styrte en klog, formaaende Mand, men her maa de komme tilkort, og Gud ske Lov, dengang var mine Taarer overflødige.

Den 24. [Nvbr.] om Morgenen behandlede vi igen, Fader og jeg, den hele Historie med *Tscherning.* Jeg havde af Princip faaet ham til at komme hen og drikke The med os, jeg véd jo, han drager Mennesker til sig ved sit ærlige Væsen, og det var mig om at gøre, at faa Fader stemt saa gunstigt som muligt for Sagen.

Endnu næste Morgen var han selv meget vred paa *Tscherning,* han vilde, de skulde baade skyde og stikke ham og kaldte ham en Slyngel for at bringe det dertil. Hvad jeg led og hvad det kostede mig at synes rolig under denne Samtale, er det mig umuligt at beskrive.

Jeg sagde, at *Tscherning* var selv meget rolig for den hele Sag, han mente, den maatte falde bort, naar de fik Øjnene rigtig op. Jeg vogtede mig vel for at sige, at jeg kendte det omtalte Stykke, som *Tscherning* jo havde vist og forklaret mig; Fader huskede det ikke nøje, det var 8 Dage siden han læste det flygtigt igennem. Jeg sagde, at jeg havde dog Lyst at læse det Stykke, thi det var af Vigtighed at faa Bladet i Huset og at faa Fader til at se det fra et gunstigt Synspunkt.

Jeg erkyndigede mig hos Naboerne for at faa Bladet at laane, men de havde det ikke, det faldt mig saa ind at gaa til en Konditor, — det lykkedes, men det

turde jeg ikke sige, man maatte ikke opdage, hvor ivrig jeg interesserede mig for Sagen!

Om Middagen fortalte jeg Fader, hvorledes jeg ved at læse Slutningen havde forstaaet det, og at jeg ikke havde fundet noget saa slemt deri. „Ja, lad os nu se!“ sagde han, og han læste, men blev ved sit. Jeg gjorde ingen ivrig Anstrængelse for at omvende ham, en hæftig Disput havde gjort ondt værre, men med Varsomhed sagde jeg ham alt, hvad der kunde siges til Gunst for *Tscherning*.

Hvor blev jeg frapperet: næste Morgen spurgte Fader, om Bladet var sendt ind til Etatsraadens. Jeg svarede ja.

„Det var Skade, jeg havde gærne afskreven den Sætning; jeg troer dog, der kunde siges noget til Faveur for *Tscherning*.“

Jeg blev himmelglad og sagde, at jeg dog skulde høre, om det var kommet bort, — jeg havde det endnu.

Nu skrev vi Artiklen af, og Fader skrev et langt Brev til *Wedelfeldt*[1]) og forestillede ham for de Herrers egen Skyld, hvorledes det kunde forstaaes. Men *Wedelfeldt* svarede, at de var nu engang saa entêterede, at det kun vilde give Anledning til nyt Vrøvl, og igaar Middag, den 25de, bragte han og *Fibiger* Klagen, som jeg læste. Man androg heri om, at han maatte afskediges fra Korpset.

Det er næsten latterligt, dersom det ikke var saa harmeligt, at de samme Mennesker, som for 3 Uger siden næsten vilde tvinge ham til at lade være at søge sin Afsked, fordi det var paa saa daarlige Vilkaar, nu enstemmigen søger derom [for ham]. At skilles saaledes fra sine Kammerater, at stødes ud af dem!

Og den, der har givet Impulsen til det hele, er Kaptajn *Eusebius Bruun*[2]), *Tschernings* Ven, — hvilket Venskab! De Mennesker, der hævede ham til Skyerne,

[1]) Oberstlieutenant Frederik Adolph Wedelfeldt (1784—1874), Administrator ved Frederiksværk, 1849 Generalmajor, 1852 Afsked.

[2]) Se Side 20.

der blindt hen fulgte hans Meninger, de samme Mennesker ser aldrig saa snart eller troer at se noget, der rører dem, før de alle styrter over ham, da er alle Baand løste, Venskab og Taknemlighed. Hvor det er en ussel, foragtelig Klike! Hvis det var mig muligt at hade, da hadede jeg dem alle, det Kryb! Og *Bruun* er derimellem — fordømt være han og alle hans Konsorter.

Fader erklærer sig nu paa Klagen, — det er til Gunst for *Tscherning*, det er altid noget, det er meget, maaske bliver Udfaldet mindre slemt. Ak, om det kunde falde tilbage paa de Herrer selv, hvor skulde jeg i mit Hjærte glæde mig.

Om Aftenen. Jeg var længselsfuld efter at komme til at tale med *Tscherning*. Jeg vidste, det vilde berolige mig. Han kom i Formiddags. „Naa," sagde han, da jeg lukkede ham op, „nu er Tordenvejret slaaet ned, men vi skal lære de Karle." Og nu fortalte han mig, at han havde iaftes, efter at have faaet Kommunikation om Officerernes Beslutning og indgivne Klage, konciperet et Indlæg til Kongen, hvori han gør opmærksom paa det ulovlige i, uden at fordre en Sag undersøgt, selv egenraadig at afsige en Dom og fordre Kongens Bekræftelse.

Jeg følte, idet jeg læste Klagen, at der var noget meget galt og mangelfuldt, uden at kunne gøre mig rede for, hvori det laa, men nu ser jeg, at han har taget det fra et herligt Synspunkt. Der er dog en mageløs Klogskab deri og Besindighed, hvormed han tager den hele Sag, som har rystet mig saa voldsomt, men det kommer af, at jeg ingen Praktik har i Modgang og Krænkelser, men han megen. Jeg sagde ogsaa til ham, naar man talte med ham, da maatte man glemme det Fatale. Og jeg forstaar saa hans Karakter. En virksom Aand forlanger Kamp, for at man, som han siger, ikke skal falde i Søvn; det gaar mig ligedan i det smaa, men Ulykken er — Kvinden staar inden for snevre

afmaalte Grænser, men: der Mann muss hinaus ins feindliche Leben, muss wirken und walzen das Glück zu erjagen.

I Aften kom *Tscherning* med sit Indlæg[1]), som skal gaa gennem Fader til Kongen; det er meget vidtløftigt, men han sagde selv til mig med sit godmodige Smil: „Det er sgu godt skrevet.“ Han drak The hos os, og det var, som var intet i Vejen. Han kommer paa Søndag, saaledes bliver det i den Henseende ved det gamle. Nu maa vi da se, hvad der kommer ud af det med Tiden.

Den 2. December. *Tscherning* havde syet sine Papirer saa daarligt sammen, jeg maatte gøre det om og fik saaledes Anledning til at læse det igennem. Det var udmærket godt skrevet. Igaar kom der fra Kongen Ordre til, at der i Anledning af de indkomne allerunderdanigste Ansøgninger skulde af Guvernementet foranstaltes Stabsforhør af uvildige Mænd, saaledes kommer Sagen til retslig Undersøgelse, det er, hvad jeg ønskede, og *Tscherning* er ogsaa tilfreds dermed, jeg haaber, dette ender til al mulig Tilfredshed for ham.

Igaar da han gik, takkede han mig for god Alliance. Han sagde, at han maatte ønske at være 20 Aar yngre for at kunne holde rigtig af mig, han sagde — jeg véd næppe, hvad han sagde. Han har ingen Tillid til mig, og dog fortjener jeg den, det forekommer mig dog altid, at dette maa jevne sig, jeg elsker ham saa højt, jeg har ingen anden Lykke, ingen anden Glæde at haabe, end at han maa overvinde denne Betænkelighed over den store Aldersforskel, der unægtelig er imellem os. — Igaaraftes kom *Heibergs* paa Tale hos Bedstemoder, dér er det samme Tilfældet, *Heiberg* er 20, om ikke 22 Aar ældre end Konen[2]), og man var ved Bordet enig om, at denne Aldersforskel aldrig faldt

[1]) Den 30. Nvbr. resolverede Kongen Stabskrigsforhør og eventualiter Stabskrigsret for Capitain von Tschernings Vedkommende.

[2]) Johan Ludvig Heiberg og Johanne Louise Pætges blev gift 10 Aar før, 1831, og der var en Aldersforskel mellem dem paa 21 Aar.

én ind, og *Mariager* bemærkede, at det var jo ogsaa meget passende. *Tscherning* og jeg sad ved Siden af hinanden, *M[ariager]* lige overfor. Vi tav begge stille, alt hvad der var sagt og passeret mellem os om Formiddagen, stod saa nøje i Forbindelse med denne Samtale. — —

Mit Sind er hæftig bevæget, og jeg har ligget saa længe vaagen. Morgensolen farver Himlen saa smukt, og Dagslyset blander sig med det Lys, som brænder foran mig, — er denne Purpurstribe et godt Varsel? Min elskede Navne Eleonore Ulfeldt, dersom din Aand lever, da lad den virke for mig; med Sværmeri saa jeg fra min Barndom af op til Dig, som staar som et lysende Exempel paa kvindelig Kærlighed, paa en hustruelig og moderlig Kærlighed.

9. December 1841.

Den 6. var der Forhør over *Tscherning*, som varede fra $9^1/_2$ til 3, dermed var det endt, og Sagen gik tilbage til Kongen. Fra Guvernementet er kommen Forespørgsel om hans Tjenesteforhold. Det er underligt, det er ligesom Skæbnen paanøder mig alt, hvad denne Sag vedkommer, Fader er nemlig upasselig, og alle Breve gaar gennem mine Hænder. Jeg hører fra Stuen ved Siden af alt, hvad Officererne afhandler med ham denne Sag vedkommende. Saaledes hørte jeg, da *Wedelfeldt* gav Beretning om Forhøret, hvorlunde *Krossing*[1]), der er den fornemste Leder af Sagen mod *Tscherning*, om Aftenen før Forhøret havde tilskrevet de tre Herrer, der skulde møde, og opmuntret dem til at fremkomme med forskellige andre Sagen uvedkommende Klagepunkter imod *Tscherning*, da det maatte være dem om at gøre at faa ham puffet ud af Korpset. Hertil fandt de dem ikke beføjet. *Krossing* er en slet, en ussel, en nedrig Mand, af Misundelse mod *Tscherning*, af Had

---

1) Kaptajn Niels Brock Krossing (1795—1854), Major 1845, Afsked 1848.

til Fader, som han saaledes mente at kunne krænke, har han fremskyndet alt dette, som jeg dog haaber ikke vil komme *Tscherning* til nogen Men, og dog er jeg ikke rolig, før jeg ser en Ende derpaa.

Mourier[1]) skrækkede mig iforgaars, da han var hos Fader, men han drejede af hver Gang. *Mourier* begyndte at ville ind paa Sagen, da jeg fulgte ham ud. Jeg har aldrig talt med Manden før og vidste næppe, hvem han var, men vor Samtale var, som om vi havde kendt hinanden længe. Han sagde, at Kongen strax vilde have givet *Tscherning* sin Afsked uden Pension, det vidste han, og derpaa tydede ogsaa Kongens Brev. (Det er Sludder, der var ikke et Ord deri, som tydede derpaa.). At *Tscherning* undertiden var berøvet sin Fornuft, at hans Arrogance havde ledet ham til at gøre dette Skridt, at der var kastet meget Smuds paa Artillerikorpset, men aldrig saa meget som denne Gang, at just fordi det var en Mand som *Tscherning*, fordrede man mere af ham, at det var en Fornærmelse, som maatte straffes og straffes haardt. Han vilde sætte sit Hoved paa, at *Tscherning* selv havde skrevet det [ɔ: Artiklen i „Fædrelandet"].

Han kom frem med den Historie, som nu gaar omkring i Byen: at *Tscherning* engang i Athenæum har sagt, at man maatte, hellere end man hædrede og bar *Frederik VI.*, have lukket Kisten op og spyttet ham i Øjnene, fordi han havde bragt saa megen Ulykke over sit Folk.

Det forstaar sig, at sligt skader, og det er urigtigt sagt af *Tscherning*, thi er det end kun billedligt for at betegne hans dybe Foragt for salig Kongen, og han dermed ikke virkelig mener, at man skulde have spyttet Liget i Øjnene, saa oprører det dog enhver, — man kan sige meget, men ikke alt. Jeg har lidt ubeskriveligt ved denne hele Historie. — —

---

[1]) Kaptajn Fredrik Ferdinand Pierre Mourier (1795—1846), 1844 Major.

Den 12. December.

Aldrig oplevede jeg en Dag som igaar. *Deichmann* og *Mossin*[1]) kom og fortalte, at Guvernøren[2]) havde ladet dem kalde og udspurgt dem i Anledning af den Historie, som gaar fra Mund til Mund i denne Tid; det gælder et altfor haardt Udtryk, som *Tscherning* har brugt i Athenæum om *Frederik VI. Tschernings* Fjender i Korpset tager nu deres Tilflugt til slig ussel Bagvadskelse, thi de mærker nok, at ved at holde sig til Sagen kommer intet ud deraf. Dette at ville paa en lumsk og nedrig Maade underminere *Tscherning* og saaledes bevirke, at han blev styrtet, hvad det end maatte koste, opirrede Fader i højeste Grad, han ønskede at tale med *Tscherning*. Nu kom *Bruun* her at se til Fader, som hele Dagen havde holdt sig inde. Idet han kom, var jeg uforsigtig nok at sige: „Ja, dér kommer *Bruun*, jeg er ham rigtignok ikke god; thi han har ikke handlet godt mod *Tscherning*." Jeg anede ikke, Fader vilde sige noget til ham, men næppe var han kommen ind og med et smilende Ansigt gratuleret Fader til at være saa vel paa Benene, da begyndte Fader med en Stemme, hvori jeg kunde kende hele hans oprørte Sjæl, at fortælle *Bruun*, hvad han nys havde erfaret. I det samme Nu stod hele den forbigangne Tid for min Fantasi, al den Godhed *Bruun* havde vist mig, alle de bitre Øjeblikke i mit Liv, han havde mildnet. Han var den første i Verden, der paa en indirekte Maade havde klaret op for min Sjæl, og nu var jeg Skyld i, at han blev behandlet med Haardhed og maaske Ubillighed af Fader. Thi jeg er Skyld deri, langsomt har jeg bibragt Fader Gift imod ham og det hele Parti, som er enige om at styrte den, jeg elsker højest i Verden. Jeg tænkte

---

[1]) Major Adam Gottlieb Deichmann (1782—1849), 1848 Oberstlieutenant, og Kaptajn Bertel Mossin (1800—66), 1856 Afsked som Oberstlieutenant.

[2]) Landgreve Vilhelm af Hessen-Cassel (1787—1867), Generallieutenant og Chef for 2. jyske Regiment, Guvernør i Kbhvn., 1810 gift med Prinsesse Charlotte af Danmark og Fader til den afd. Dronning Louise. Han blev 1848 General og blev da paa Tschernings Foranledning stillet à la suite i Armeen.

kun paa at gavne *Tscherning* og ikke at skade nogen anden. Følelsen overvældede mig saaledes, at jeg brast i Taarer, Fader raabte med Tordenstemme til mig: „Fy Nore! Gaa Din Vej!“ og jeg troer endnu mere ophidset ved mine Taarer brød hans Hæftighed først ret løs. Jeg hørte ham fra den anden Stue sige, at det var slet handlet. *Bruun* beraabte sig paa, det var for Korpsets Ære og Vel, han havde ofret sit Venskab for *Tscherning*, fordrede, Fader skulde tilbagekalde sine Ord, at det ingen Adfærd var [naar] man kom for at vise ham en Opmærksomhed. Fader sagde, hvad han havde sagt, var hans Mening: „De handler slet, min Herre, og fordrer De Satisfaktion, da er her min Klinge. Man vil styrte *Tscherning*, det mærker jeg, ingen skal sige, jeg har beskyttet ham, fordi han var min Slægtning, havde han været min Søn, jeg havde ikke handlet anderledes. Saalænge jeg har Tag over Hovedet og en Bid Brød, da skal jeg dele det med *Tscherning*, for han er en ærlig Mand, men det er De paa min Sjæl ikke osv.“

Det er, hvad jeg hørte af dem, *Brunn* gik bort i en forfærdelig Sindsstemning, det stod malet i hvert af hans Træk, — hvad maa det ikke have været for hans stolte, ærekære Sjæl!

Jeg græd og vred fortvivlet mine Hænder i Forværelset, da jeg hørte, hvad Retning det tog, og Fader sagde ogsaa: „Det var godt, *Bruun* var mindre hidsig end jeg, thi da havde vi nu ligget her og masakreret hinanden.“

Jeg ilede op, skrev hemmeligt til *Tscherning*, hvad der var passeret og bad ham komme og tale med Fader, der nu fortalte ham om *Deichmann* og *Mossin*, men berørte kun flygtigt, hvad der var passeret med *Bruun*. *Tscherning* fortalte nu Fader, hvorledes det var gaaet til, at han i en Samtale i Athenæum havde sagt: „Ja, *naar I tænker saaledes*, da maatte I jo hellere end bære, følge og hædre Kong *Frederik VI*, have taget Laaget af Kisten og spyttet ham i Øjnene.“

Han mente ikke at kunne arbejde imod dette Angreb, med mindre Obersten officielt meddelte ham det. Nu skrev Fader imorges til *Deichmann*, at han ansaa det, han og *Mossin* havde sagt ham, maatte betragtes som en Melding; hvis *Deichmann* var af samme Mening, agtede han officielt at meddele *Tscherning*, hvad der var passeret, [for] at han saaledes kunde værne sig mod et saa fjendtligt Angreb. *Deichmann* svarede, at han hverken kunde eller burde ønske, at det Passerede maatte komme for *Tscherning*, enten *officielt eller under hvilken som helst anden Form.*

Imidlertid vidste Tscherning det — det var ogsaa min Skyld.

Saaledes staar Sagerne i Dag, Gud véd, hvorledes de staar i Morgen, thi jeg ængstes næsten for hver kommende Time, for hver kommende Dag.

13. December. Kl. $9^1/_2$ kom Brev fra Kongen, hvori *Tscherning* dikteres Arrest af 8 Dage paa Hovedvagten, for han *ikke har afværget* eller bilagt den i „Fædrelandet" omhandlede Artikel. Hvor det ærgrer mig, de Uslinge fik da deres Triumf — og hvad vil Følgen blive? Han ser kun Retten paa sin Side, og han maa føle sig forurettet. Rimeligvis faar han *ikke* sin Afsked; naar jeg tænker paa hans Ytring, at blev han nødt til at tjene i Korpset, da skulde han lære de Karle; hans Pistoler skulde hver Dag ligge ladte paa hans Bord, og han skulde altid bære Haanden paa sin Sabel. Han vil let bære denne uretfærdige Straf, naar han dermed kunde købe sin Frihed, men skal han som Slaven blive ved at bære sine Lænker, da svarer jeg for intet. Han har intet andet Ønske, ingen anden Attraa end at komme ud af Militærtjenesten, som han afskyer. — I Dag kom *Deichmann* og *Mossin* til Fader paa Tøjhuset og sagde, Obersten havde vel intet imod, at de i Korpsets Navn gik til *Landgreven* og bad [om], at de Historier om *Tschernings* Fritalenhed, som var kommen ham for Øre, ikke maatte komme *Tscherning* til Skade. Obersten har

dog nok sat dem lidt Skræk i Blodet, det kommer vist fra *Bruun* og er en Følge af Scenen her i Lørdags. Fader sagde dem, at for ham gerne, dog fandt han, at dersom Landgreven alt havde gjort noget Skridt i den Anledning, eller agtede at gøre det, da maatte man ønske, at *Tscherning* fik Lov til mundtlig eller skriftlig at give sin Erklæring i den Sammenhæng de omtalte Ytringer vare forekommet. Det var ogsaa blevet sagt, Prinsen havde sagt, at han „vilde ikke se *Tscherning* for sine Øjne". Det er tungt. — Men han skulde maaske tale med Kongen derom. Altsaa i 8 Dage skal han sidde paa Hovedvagten, jeg skal ikke se ham i 8 Dage. Naar jeg dog blot kunde tale med ham forinden, og høre hvad han selv tænker derom, ellers bliver det alle forfærdelige Dage. Min kære *Tscherning*, hvorfor tør jeg ikke ile til Dig! Jeg vil i denne Tid undgaa Mennesker. Der er mange [som] vil glæde sig over, at man dog engang fik Hævn over ham.

Den 14. December. *Tscherning* kom og sagde mig Farvel for de otte Dage. Jeg var tilfreds dermed, thi jeg frygtede kun for, hvorledes han vilde tage Tingen, og han tog det ret godt. Næste Morgen, den 15de, sagde Fader til mig, han fandt mig saa stille, det var dog vel ikke Fætterens Skæbne, der laa mig saa meget paa Hjærtet. Ved at nære anden Følelse for ham, end den man nærer for en Slægtning og Ven, vilde jeg jo gøre mig latterlig, saafremt *Tscherning* ingen Interesse havde for mig; havde han det, skulde det være ham kært. Han sagde det med et saa alvorligt og gennemtrængende Blik, at det forfærdede mig, jeg følte mig gennemskuet. — — Øjeblikket er der, det maa afgøres, jeg maa kende *Tschernings* sande Mening, jeg gemmer Koncepten til et Brev, jeg igaar skrev til ham. I Dag kom *Camradt* herop og presenterede sig i sit Ornat, jeg havde bestemt at bede ham vise mig den Tjeneste at besørge Brevet til *Tscherning*. Han lovede mig Tavs-

hed. Paa *Tschernings* Svar paa dette Brev beroer min Fremtids Skæbne.[1])

Den 21. December kom der fra Kongen Afsked til *Tscherning*, ikke med de sædvanlige naadige Udtryk, kun: „paa Ansøgning med fuld Gage, Kvartérpenge og Kantonnementstillæg".[2]) Han har nu en aarlig Pension af 1200 Rdl. og sin Tid til egen Disposition. Gud ske Lov og Tak, at han endelig fik, hvad han saa længe har ønsket, han er jo nu i Stand til at skabe sig en efter eget Tykke lykkelig Existens. Lidt blandet er dog min Glæde herover, dels fordi den dog er fremkaldt ved en mindre behagelig Katastrofe, dels fordi heraf formodenlig følger en Skilsmisse for stedse. Men det væsenlige er dog, at *hans* Ønske er opfyldt, alle andre Hensyn maa falde bort.

I Morgen Kl. 1 er hans Arrest forbi, ak, hvem véd, hvad den kommende Dag kan bringe! Dage, Uger, Maaneder og Aar gaar sin sagte Gang, langsomt drages Forhænget tilside, der skjuler vort Livs Bane. Takket være Gud, han hørte min Bøn, da jeg bad for *Tschernings* Held, det er ubilligt at bede for mit eget, — Godnat, alle mine Kære. Guds Fred med Dig min Elskede!

Den 22. Klokken er 10 og det er næsten Nat endnu, tunge Haglskyer trækker over Himlen, det er Regn og Blæst. Ak, inden Dagen hælder, véd [jeg] vist, hvad *Tschernings* Mening er, da er min Bane bestemt, men Gud, bliver den saa umild og mørk som Vejret, da ve mig.[3]) —

---

[1]) Denne Koncept findes ikke, og som det fremgaar af Tschernings Svar, blev Brevet brændt.

[2]) Kongens Resolution af $^{21}/_{12}$ 1841 lyder som ellers: efter Ansøgning Afsked i Naade af Krigstjenesten med Pension.

[3]) Skriften er her ret vanskelig at tyde.

Brev fra A. F. Tscherning til Eleonore Christine Lützow.

Den 21. December 1841. [1])

Min unge Veninde og meget elskværdige Cousine.

I det Brev, De var saa god, for et Par Dage siden, at skrive til mig i mit Fængsel, og som jeg efter Deres Forlangende har brændt, opfordrer De mig gjentagne Gange til Oprigtighed. Denne Fordring sætter mig forsaavidt i Forlegenhed, som det forekommer mig umuligt at være mere oprigtig end jeg allerede har været, mere end jeg har været imod Dem, saalænge jeg har kjendt Dem, og De har krævet min Fortrolighed. For at berøve Dem enhver Tvivl om Mangel paa Oprigtighed fra min Side vil jeg i Korthed gjennemgaae Historien af vort Bekjendtskab. Jeg taler naturligvis ikke om, hvad der er passeret førend min Hjemkomst fra min lange Rejse i 1838. Først i de faa Maaneder, jeg dette Aar var i Kjøbenhavn, var det, De lærte mig og jeg Dem at kjende, — dengang havde jeg saa lidt en Ahnelse om, at De nærede nogen anden Følelse for mig end Fortrolighed og Venskab, at jeg tvertimod troede, at der var en anden Gjenstand for Deres ømmere Følelser. Det faldt mig ikke ind, at den ganske unge Pige fattede Kjærlighed til den halvaldrende Mand, derimod forekom det mig ganske naturligt, at De søgte min Fortrolighed, da De i saa mange Henseender stod ene, og jeg desuden var vant til at blive viist lignende Fortrolighed. Dengang De sagde mig, De ønskede at skrive mig til, faldt det mig ikke ind med den fjerneste Tanke, at dette Ønske havde anden Grund end den, at vedligeholde et kjert og i enkelte Retninger instructivt Bekjendtskab. Det første Brev, De nogen Tid efter skrev mig til, og som jeg troer, jeg ejer endnu, aandede kun det inderligste Venskab. De

[1]) Under Brevets forreste Side staar følgende: Deres Fader har bedet mig ikke at fordærve Deres politiske Tro, det vil nok sige, han har bedet mig see Dem sjeldnere.

veed, jeg har snarere været forsømmelig end ivrig i at svare paa disse Breve, der iøvrigt gjorde mig stor Fornøjelse, for den Naivetet hvormed De yttrede Deres Venskab for mig. Det er først efter min Hjemkomst i dette Foraar, først efter hvad De efter dette Tidspunkt har sagt og skrevet mig, at jeg har begrebet, at Deres Følelser for mig gik videre end til et inderligt og oprigtigt Venskab. De veed, at jeg saasnart jeg gjorde denne Opdagelse, strax gjorde mig al optænkelig Umage for at vise Dem det ufornuftige af en saadan Følelse, De veed, at jeg har bedet og anmodet Dem om at vende Deres Sind fra mig og skjænke den Fylde af Kjærlighed, som boer i Deres Sjæl, til en anden, der i Alder var mere passende, og hvis Udsigter vare bedre end mine, De veed, at jeg endog engang var tilsinds, at forsøge paa at indgaae et passende Ægteskab, for saaledes at tilintetgjøre, hvad jeg stedse har forestillet mig var en forbigaaende Lidenskab, der snart vilde finde Afledning, naar Deres lyse Forstand ret kom til at opfatte vor gjensidige Stilling. Var min Søsters Sygdom og Død ikke indtruffet,[1]) og især om jeg ikke havde havt den Forudfølelse, at min Stilling i Livet var meget usikker, saa troer jeg vistnok, jeg havde fuldbyrdet dette Forsæt, thi jeg begyndte allerede dengang at gjennemgaae mit Bekjendtskabskreds for at udsøge en Person, med hvem jeg kunde indgaae et fornuftigt Giftermaal. Ved Siden af dette kan jeg ikke nægte, at jeg vandt Dem meget kjær, og det uagtet jeg stadigen troede, at det var umuligt, at De kunde udelukkende hengive Dem til en Mand saa forskjellig i Alder. De veed, jeg har med den største Aabenhjertighed sagt Dem, at jeg troede, at en Deel af de Følelser, som besjælede Dem, var Qvindens sandselige Hang mod Manden. Uagtet alle mine Bestræbelser var det mig

---

[1]) Tschernings Yndlingssøster Sara Sophie, født 1803, død 29. August 1841, spillede en stor Rolle i Tschernings Liv, og hun, som ellers ikke var meget afholdt af andre, var hans Ungdoms bedste Veninde.

umulig at vedblive at være kold; af en varm Natur, maatte saa megen Varme fra Deres Side af og til bringe mig i Flamme, og som jeg har sagt Dem, saa har jeg følelt, at hvis jeg var 30 Aar istedetfor 46, saa vilde jeg ønske at favne Dem som min Kone, men nu føler jeg, at det kun vilde føre til begges Ulykke. Tro mig, det er ingen Fordom, det er Naturens Bud. Den nogle og trediveaarige Kone føler almindelig den stærkeste Trang til Samqvem med Manden, den nogle og halvtredsinstyveaarige Mand tilfredsstiller ikke disse Naturens Krav, og kun undtagelsesvis rækker nogen Sjælekraft, nogen moralsk Kraft til at beseire denne saa mægtige Drift af Naturen. Jeg har vundet Dem overordenlig kjær, Deres Forhold imod mig, under disse sidste Tildragelser især, have udfoldet en saa stor Hengivenhed fra Deres Side, at jeg ikke kunde have modtaget den i større Maalestok fra min kjære afdøde Søster, ja vel knap engang i den samme Grad. Jeg føler det dybt, inderligt, men min 46aarige Fornuft siger mig, jeg bør ikke lade mig henrive til at betale Dem med falsk Mønt*) for al Deres Godhed. Deres Lignelse med Christine Uhlfeldt har endog forskrækket mig, er jeg paaveje til at blive Uhlfeldt?

Min Afskedigelse, som iøvrigt er mig saare kjærkommen, lægger desuden en ny Hindring iveien, om jeg ogsaa i den føromtalte Henseende vilde kaste alle Hensyn bort, mine Indtægter forringes betydeligt, og der vil vel nok medgaae nogen Tid, inden jeg kan aabne mig nogen ny Indtægtskilde. De spørger mig om der ingen Forpligtelse paahviler mig, som hindrer mig fra at indgaae en ægteskabelig Forbindelse; hertil kan jeg svare det meest afgjørende Nei, men derimod har jeg engang vænnet mig til at finde min Lykke i at understøtte enkelte Personer, saaledes blandt andre min lille Guddatter, hermed kan jeg ikke beslutte mig at ophøre. Vanen er som De veed den anden Natur, og saaledes

*) En gammel Mand til en ung Kone det er falsk Mønt. (Tschernings Anm.)

er denne Omsorg blevet mig til Natur, den har gjort mig det til en dobbelt Nødvendighed at betænke min pekuniære Stilling, førend jeg gifter mig. Jeg føler godt alt det tomme, der er ved et Pebersvendeliv, men min forunderlige Skjæbne paa den ene Side og Feil fra min Side paa den anden, har nu engang sat mig i denne Nødvendighed, som jeg vel vanskelig kommer ud af. Jeg haaber, at De efter at have læst dette, ikke vil bebreide mig Mangel paa Fortrolighed og Oprigtighed, og jeg haaber, at det, jeg her har sagt Dem, ikke maa gjøre mindste Skaar i et Venskab, hvorpaa jeg sætter den høieste Pris og som jeg haaber jeg aldrig skal svigte.

Deres inderlig hengivne Fætter og Ven

A. F. T.

Af Dagbogen. Den 11. November 1842.

Jeg vil benytte de hvide Blade af denne Bog for, saa vidt jeg erindrer det, at optegne Slutningen paa dette ulykkelige Bekendtskab med *Tscherning.*

Nogle Dage efter hans Arrest var hævet bragte han mig et Brev af en senere Dato end hans Afskedigelse kom fra Kongen.[1]) — Jeg læste det i en anden Stue, medens han var her, jeg kunde intet sige til ham, jeg har aldrig kunnet klage, naar nogen saa eller hørte derpaa. Vi skiltes tavse ad, men da jeg var ene, kendte min Fortvivlelse ingen Grænser. — *Tschernings* Brev var skrevet saa vaklende, at jeg endnu holdt det for umuligt, at det var hans faste Beslutning at forlade mig, som han havde ofret saa megen Kærlighed. — Jeg véd ikke hvor den Ide opstod [hos mig], at sende ham min Dagbog til Gennemlæsning; fra Ideen til Handlingen var kun ét Skridt, og det var et meget fejlt Skridt. Jeg sendte ham denne Bog den 23. December 1841 og besvor ham at læse den, og da, naar han kendte hver Fold i dette Hjerte, spørge sig selv

[1]) Brevet foran.

om han havde Mod til at forlade og krænke et Menneske, som han letsindigen havde bragt til Randen af Afgrunden og som i Aaringer havde ofret ham den inderligste Hengivenhed. Der gik flere Dage. *M. Schumacher*[1]) var i Besøg hos os, en Aften stak hun mig hemmeligt et Brev i Haanden. Det var meget langt, han gennemgik vort hele Bekendtskab og søgte at bevise mig den største Uret. — Det var mig usigelig smerteligt, at se, hvor skævt han betragtede mine Følelser for ham. — Dette Brev vakte de mest modsigende Følelser hos mig, dog jeg saa, min Ungdom og Uerfarenhed havde ledet mig vild, men det opirrede mig, at han kunde være saa unobel at beholde min Dagbog. Jeg var foragtelig nok til skriftlig at bede ham om en Samtale om Eftermiddagen i hans Hjem, jeg vilde affordre ham denne Bog, jeg vilde forsvare mig, jeg vilde bryde dette uværdige Baand ganske, jeg var resignert fast besluttet paa at opgive enhver Fordring paa ham. Kl. 5 ringede jeg paa hans Dør, han var ude! Aldrig har nogen kunnet følt sig mere ydmyget og foragtet end jeg, da jeg stod som en Elendig udenfor hans Dør og han ikke engang havde værdiget mig at sende mig Bud eller komme og sige mig, at han kunde ikke være hjemme. —

Tscherning rejste den 14. Januar til Frankrig. — I April kom han tilbage. Han kom som sædvanlig, ogsaa om Formiddagen naar jeg var ene, vores Samværen var afmaalt, og vi talte aldrig om det Forbigangne. — Saaledes er nu snart to Maaneder forløbet, han kommer kun om Aftenen hver 4., 5. Aften, drikker The, passiarer med Fader, vi vexler undertiden næppe to Ord sammen. Saaledes er dette en Byrde, der tynger mig til Jorden, han er mig stedse lige kær, men jeg følte, at skulde jeg nogensinde tilkæmpe mig Rolighed, da maatte det være ved en fuldkommen Adskillelse fra

[1]) Rimeligvis Tschernings Kusine Marie Sophie Schumacher (1821—1903) senere gift med Vejinspektør Frants Ludvig Lahde, død 1904.

ham, derfor bad jeg ham komme saa sjældent som muligt.— Jeg tør vel næppe haabe, at Tiden og Skæbnen skulde bringe ham til Erkendelsen af den falske Dom, han fældede over sin lille stakkels Kusine, der aldrig bliver rigtig glad mere her i Verden. Gud send mig Din Fred! Din Kærlighed følge mig gennem Livet! Din Velsignelse over alle mine Kære! Din forbarmende Naade og Fred med ham, der maaske uden at ville eller vide det, for stedse tilintetgjorde mit Livs Lykke. Den 28. November 1842.

Af Optegnelserne:

Jeg havde arbejdet mig frem efter bedste Evne i Haab om at blive en dygtig Landskabsmaler. Hver Sommer tilbragte jeg nogle Maaneder paa Landet og malede efter Naturen. Om Vinteren tegnede jeg Perspektiv og kopierede dels paa Moltkes Galleri efter Ruysdael, dels paa det kongelige Galleri.

Den ældste Frøken *Rossing* var blevet gift med Præsten *Engelsted* paa Færøerne [1]), og jeg lovede ham som Brudegave et Alterbillede til hans Kirke. Støttet af Galleriinspektør *Høyen* fik jeg Lov til paa Kopierstuen at male „Korsfæstelsen" af Carracci.[2])

Paa samme Tid stod Maleren *Johan Lundbye* dér og fuldførte sit store Billede „En Skrænt ved Jægerspris", som jeg tidligere havde forsøgt mig paa, engang da jeg boede hos *Hertels* paa Strænghøjgaard. Hver Dag bragte vor Tjener mig Kaffe over paa Slottet, og hver Dag havde *Lundbye* to Boller med i Lommen, saa nød vi vor Kaffe sammen, nu og da delende med *Skovgaard*, der hyppig kom og gav sin Ven *Lundbye* gode Raad[3]). Ja, stundom var Kaffeportionen saa rigelig, at

[1]) Pastor Jens Engelsted (1805—57) blev 1842 gift med Sophie Birgitte Dorothea Rossing, død 1873, Datter af Krigsraad, Forpagter Carl Vilhelm Rossing.

[2]) Til Tak for dette Maleri blev der sendt hende en smuk Skrivelse, dateret Midvaag, den 10. Juni 1843, undertegnet af otte Færøboere.

[3]) Maleren Johan Thomas Lundbye (1818—48) levede netop i disse Aar sin lykkeligste Tid, særlig knyttet til Maleren Peter Christian Thamsen Skovgaard (1817—75).

Opsynet, den skikkelige *Lassen*, fik en Kop med. Ja, gamle *Høyen*[1]), der holdt meget af unge fremadstræbende Kunstnere og morede sig over vort Kaffesjap, tog saagar en enkelt Gang en Kop med, naar kan kom og saa til os. Ved den Lejlighed gjorde jeg Bekendtskab med de nævnte tre Mænd, og i Samtale og senere Samliv [med dem] lærte jeg meget. Jeg sluttede mig i Anskuelser, i Opfattelse af Natur og Kunst afgjort til den Tids Retning og aldrig senere, uagtet jeg paa Rejser har gjort mig bekendt med Pariser-Galleriernes bedste Frembringelser, er jeg kommen til at se anderledes derpaa. Aldrig er jeg kommen til at anerkende vor Tids, i mine Øjne, forfærdelige Udskejelser med at klaske Farver paa med Spartel og smøre paa med Fingrene. Jeg har en altfor indgroet Respekt for det, den gamle italienske og hollandske Skoles Mestere har leveret os. Efter den Ledesnor søgte jeg ogsaa senere at oplære mine to Døtre *Anthonore* og *Sara*. —

Af Dagbogen. April 1843.

De Meza[2]), Frøken *Meier* og jeg gik at se paa Fortepianoer. I det første Sted saa vi fra Gaden Vinduerne staa aabne i den Etage, vi skulde ind.

De Meza: „Der gaar jeg ikke op!"

Ego: „Ja saa gaar vi heller ikke.„

Det hjalp, vi kommer til Døren, *Lene* og jeg gaar ind, Klokken ringer, *de Meza* stikker Hovedet ind af Døren.

De Meza: „Vinduerne aabne, Gulvet vadsket, her kan jeg ikke være, adieu!"

Vi løber efter ham, og imidlertid kommer Konen til med et ængsteligt spørgende Ansigt. *De Meza* er i Færd med at lukke et Vindue paa Gangen.

de Meza: „Damerne kan ikke gaa ind, saa længe

---

[1]) Kunsthistorikeren Professor Niels Laurits Høyen (1798—1870) var dengang kun c. 43 Aar gammel.

[2]) Christian Julius de Meza stod dengang som Major i Artilleriet.

alle Vinduerne er aabne.“ Konen iler at lukke dem, jeg skammer ham ud og siger, at nu gaar jeg slet ikke ind, naar han sætter mig i Stikken.

Han og *Lene* drister sig nu ind for at prøve Instrumentet, jeg bliver i Forstuen, og Konen kom endelig og forsikrede mig, at alle Vinduer er lukkede, der er ingen Fare for Træk mere, thi hun maa jo nemlig tro, at det er mig, der er bange for Træk.

Paa Gaden muler jeg lidt, og han kalder mig spidsborgerlig osv. Et andet Sted er der stejle Trapper, en daarlig Atmosfære og et maadeligt Fortepiano. Et tredie Sted banker vi paa Døren, og ved at aabne den ser vi 5 Mennesker, der er nær ved at falde over hinanden for at ordne Stuen for de Indtrædende. Manden er endnu i Negligé, — det troer jeg nok, thi der er, Gud véd hvormange Graders Varme. *De Meza* drager et dybt Suk, ser sig langsomt om, lukker de to øverste Knapper op paa sin Frakke, tager 5 Toner paa Instrumentet og iler bort i Fortvivlelse over Varmen.

Jeg erkyndiger mig om Prisen, og saa videre til Myntergade, hvor der ingen videre Fataliteter er, uden den, at *Lene* vil rette paa et Baand i sin Hat, hvilket tager *de Meza* for megen Tid, og han tripper utaalmodig paa begge de spidse fine Støvler. Endelig skulde vi saa, for at glemme Eftermiddagens Besværligheder, gøre en Tur langs Stierne fra Nørre- til Vesterport, men først skal vi belønnes med Appelsiner, som *de Meza* forgæves søger i et Par Urteboder. Endelig finder han dem, vi faar hver en, som vi gemmer, men midt paa Gaden i stærkt Trav skræller *de Meza* sin og bider af den, saa Saften løber ham ned ad Klæderne.

Udenfor Porten [ɔ: Nørreport] siger han, at det ikke er værd at gaa om Søerne, „thi der faar vi Vinden i Snuden“. Jeg finder nu, at Solen gaar saa smukt ned dér, men han troer, vi er enige, og at vi absolut maatte rette os efter ham. Han gaar saa lige ud, og vi drejer om ad Stien. *De Meza* ser stødt ud, drejer Ho-

vedet hver Gang han mærker, vi ser efter ham, og hver gaar sin Vej.

Jeg proponerer nu et Middel, som ikke kan forfejle sin Virkning, vi sætter os i al Mag paa en Bænk for at spise vor Appelsin. En saadan Uforsigtighed som at sidde stille i Luften et Kvarter paa denne Aarstid, er det ikke at ødelægge sin Helbred, ja, det er jo næsten den visse Død i hans Tanker! Maa han ikke redde vort Liv? Han vinker med Lommetørklædet fra den modsatte Kyst. Det hjælper ikke. Han iler ned ad Broen, kommer imod os paa Stien, og Frøken *Meier* bliver rørt og mener, vi nu maa gaa ham i Møde.

Men næppe ser han det, før han vender om, men vi ogsaa og fortsætter vor Vej ind ad Vesterport. Han er gaaet rundt og møder os i Alleen, hvor han opvarter os med: „To ægte Spidsborgere, to Gæs" osv. osv.

Vi kommer hjem, og han forklager os for Konen, og da jeg modsiger ham, kaster han mig sin lille Kalot i Hovedet, jeg gemmer den i min Kjolelomme, senere savner han den og søger forgæves efter den. Jeg siger ham, naar han vil komme hid og knælende bede om Tilgivelse, da skal han faa den. I samme Øjeblik ligger han for mine Fødder og kysser min Haand. Freden er sluttet!

Naar man hertil lægger de behørige Entrechats og øvrige højtidelige og komiske Vendinger og Drejninger med den tynde pertentlige Figur, da troer jeg, man har et ganske godt Portræt af Major *de Meza*.

Brev fra Eleonore Christine Lützow til Anthon Frederik Tscherning.

Den 30. December 1843.

Det er i Morgen den sidste Dag i det gamle Aar, jeg vil i Aften gjøre mit Regnskab op. Min Samtale med Dem har vakt en uimodstaaelig Skrivelyst hos

mig, hav Taalmodighed med mig og lad mig igjen en Gang udgyde min heele Sjæl for Dem — ingen kjender mig som De.

De sagde: „Jeg havde ikke Ret til at give Dem Noget, naar jeg Intet vilde modtage.“ — Jo, jeg har denne Ret! Jeg har tilkjøbt mig den ved flere Aars tro, hengivne Kjerlighed; med min tabte Ungdom og Livslyst har jeg tilkjøbt mig den Ret en enkelt Gang at turde glæde Dem. Naar De siger mig, det *ikke* glæder Dem, da skal jeg naturligviis aldrig oftere byde Dem Noget, De har da ogsaa berøvet mig den Lykke; jeg havde en Fornøielse ved at tænke mig, at disse smaae Arbeider fra min Haand var det Eeneste, der pyntede Deres tarvelige, eensomme Hjem, hvor det blev mig nægtet paa anden Maade at sprede Hygge og Tilfredshed.

Med Dem forholder det sig anderledes. De har en Tid letsindig spilled Boldt med mine Følelser, og siden med Klogskab og Kulde trukket Dem tilbage som fra et almindeligt lille Elskovseventyr; medens jeg for Gud og Mennesker velsignede Dem og forsvarede Dem mod Andres Angreb, da kaldte De mig taabelig og gal, og søgte hos Dem selv og Andre at forklare mine Følelser for Dem fra et lavt sandseligt Synspunct i Udtryk, som hverken passede *for* Dem eller *paa* mig.

Da jeg en Gang for længe siden bad Dem om en Samtale for at berolige mit bedrøvede Sind, — da lod De mig staa som en Hund ved Deres Dør og gaae grædende og ydmyget bort, — da De gav mig min Dagbog tilbage, havde De, ligesom med Overlæg vedlagt to af mine Breve, hvori jeg nu ret indseer findes Sætninger, som kunne misforstaaes og som vidner mod mig. Var alt dette for at gjøre *mig* noget Godt og Behageligt? —

Min Adfærd mod Dem til Dato, den ubegrændsede Tillid jeg yder Dem, er Dem vel Beviis nok for, at jeg for længe siden har tilgivet Dem de bitre Timer, De

voldede mig, og var jeg enkelte Øieblikke ukjerlig mod Dem, da havde det ikke sin Grund i Ukjerlighed, men kun i et Øiebliks Overstrømmen af Følelsen om krænket Stolthed i Overbeviisning om at være misforstaaet, forkastet, spottet, ja maaske foragtet af Dem. De behøver mig ikke, De lader Deres bedste, Deres kraftigste Manddomsdage glide hen som et Blad paa Bølgerne. De glemmer Dem selv i Selskabslivet og ved enkelte lette, Dem behagelige Beskjeftigelser, De gjør intet for at berede Dem en lys Alderdom, intet for at knytte et kjerligt Hjerte til Dem; men kom den Tid, da De følte Savnet deraf, da De var træt af Livet, gammel og svag, da vilde jeg igjen komme til Dem og bede om en Gunst for mig og bede, at jeg maatte værne om Deres sidste Dage, og jeg havde da idetmindste viist, hvad qvindelig Kjerlighed kan være og hvad den bør være.

Om De havde kjendt mit tidligere Liv, da vilde De bedre forstaae, hvorledes jeg er blevet som jeg er, hvorledes det er blevet mig svært at modtage Noget af Nogen. I min Barndom blev Alt ydet mig som en stor Naade, jeg blev skjult for Menneskene og troede mig betragtet som en Uting, jeg hørte Menneskene omtales med Bitterhed, jeg voxede op i ukjerlige Forhold, uden Tillid eller Kjerlighed til mine Forældre. Tiden og Alderen har vel for en Deel udslettet disse Indtryk og dog bliver der bestandig en uoverstigelig Skillevæg mellem mine Forældre og mig. Denne Sjælenes usynlige Sammensmelten ahnede jeg først, da jeg lærte Dem at kjende, og denne Følelse, der hævede mig til et bedre Menneske, udgjør min eeneste sande Lykke. — Lev! Lev blot! og jeg fordrer intet meer, det er min inderligste Bøn til Gud, at han vil bevare Dem for Deres i Tid og Evighed tilhørende

Eleonore Christine.

Brev fra Anthon Frederik Tscherning til Eleonore Christine Lützow. [1])

8. Januar 1844.

De har sluttet Aaret med et langt Brev til mig i Anledning af vor Samtale angaaende vor gensidige Ret til at gøre hinanden Gaver. —

Naar jeg i mine Jevnaldrendes Død seer et fornyet Fingertegn, som viser mig, at Døden følger bag mig, saa veed jeg paa den anden Side ifølge de evindelige Rimeligheders Love, at hver den, som døer, betaler Indsatsen for de Andre, som ere bestemte til at leve længer, at altsaa de, som bortdøe, forskaffe de Overlevende en forlænget Livsudsigt, men kun faa af hver Aldersklasse ere de Udvalgte, og intet borger for, at jo jeg staaer nærmest forhaanden til at gjøre Dødens Indskud i Verdens store Livsforsikring; hvori tilsidst dog Alle døe, for at leve evig i Een, i den altoplivende evige Verdensaand, det er med andre Ord i det for os evig ubegribelige. Mit Legeme er ingenlunde fri for Paamindelser om aftagende Livskraft, og uden at jeg hidtil mærkede Dødsfrygten støde sammen hos mig med Dødstanken, saa er denne dog min jevnlige, ja næsten min daglige Følgesvend. Jeg kommer ikke let til den Anskuelse, at det er fornuftigst at dø, og altsaa ligesaa vanskelig til den Beslutning at berøve mig selv Livet, ja jeg veed ikke engang, om mit Mod eller min Fortvivlelse let voxer til den Høide, som er fornøden for at udføre et saadant Skridt, men det veed jeg, at af Kjedsomhed gjør jeg det ikke, thi jeg kjeder mig ikke, og mit aventureuse Sind, som frister mig til andre Forsøg, frister ikke mig til dette, thi dertil betragter jeg det for meget for endeligt.

[1]) Af den ret omfattende Korrespondance mellem Eleonore Christine Lützow og A. F. Tscherning fra disse Aar (1841 til deres Giftermaal 1845) udelades en Del. De ofte meget lange og tidt noget trættende Breve udtømmer sig i Betragtninger over det underlige Forhold, der er opstaaet mellem dem, Kusinen og Fætteren, den varmblodige unge Pige, der er hensynsløst forelsket, og den halvgamle, højt begavede, erfarne og betænksomme Mand; men uagtet disse Breve i psykologisk Henseende kan frembyde Interesse, staar denne dog ikke altid i Forhold til deres reelle Værdi og intime Indhold.

ELEONORE TSCHERNING
Tuschtegning af P. C. Skovgaard.

A. F. TSCHERNING
Maleri af C. A. Jensen

Der har De mig altsaa som et Menneske paa 48 Aar, med almindelig taalelig Helbred, uden store Forhaabninger, men ret vel tilfreds med at leve mit prosaiske Liv, for hvilket det alt er længe siden, at han opgav alle store Forventninger, uden derfor at ansee sig absolut overflødig, anderledes overflødig end den hele store Menneskelighed, som daglig fødes, voxer og døer.

Om denne saaledes beskafne Person er det nu De siger: „De lader Deres bedste, Deres kraftigste Mand-„domsaar glide hen som et Blad paa Bølgerne, De „glemmer Dem selv i Selskabslivet og ved enkelte lette, „Dem behagelige Beskjæftigelser, De gjør intet for at „berede Dem en lys Alderdom, intet for at knytte et „kjerligt Hjerte til Dem.“

Naar jeg var oplagt til at spøge, vilde jeg virkelig sige, at De havde nedskrevet disse Ord efterat have mødt *Eusebius Bruun* en Dag paa Hjemveien fra Klædemanufacturet, efter at han der havde rygtet sit høie Kald ved i een heel Dag at lade Klædestykker rulle hen over sit Hoved, for at kigge Dagslys gjennem Hullerne, eller efter at have underhandlet heldigen med det høie Collegium om at faa sat nye Bagdele i 100 Par Soldaterbuxer; men uagtet jeg veed, at mine bedste Tanker altid kommer for Lyset, naar jeg frit lader dem udstrømme af Ironiens Overmaal, vil jeg ikke misforstaaes; desuden De taler alvorlig og mener det ærligt og godt, saa jeg bør svare ligesaa alvorligt og med samme Ærlighed.

Mine bedste Manddomsaar har jeg ikke meer, de ere bortgledne, og ere de spoerløst forsvundne, da er det ikke min Skyld; dertil troer jeg, at jeg uden Forfængelighed tør sige, de ere *ikke* ganske spoerløst forsvundne. I mine Ungdomsaar deeltog jeg i alle de Hverv af nogen Vanskelighed, som foretoges med Tropper af den danske Armee fra 1814 til 1820 og tjente saa vel, at min ene Chef erklærede mig for at være en Perle

af en Officeer (det er hans egne affecterede Ord) og en Bom for al Uorden og Uredelighed i Tjenstforvaltning; den Anden, og det var dengang den meest ansete Mand i Corpset, brugte mig fortrinsvis, og behandlede mig med meer Fortrolighed og Forekommenhed end nogen anden af hans Officerer.

Fra 1820 til 28, netop den første Deel af mine bedste Manddomsaar tjente jeg paa Frederiksværk og udførte der, det tør jeg sige, et høist vanskeligt Hverv [1]). De Forhold, hvori jeg der befandt mig, og de Vanskeligheder jeg overvandt, har jeg kun ligefrem omtalt med eet eneste Menneske i Verden, min Søster *Sara* [2]), fordi hun havde seet og været Vidne til meget, og fik kun Opløsningen af nogle faae Gaader; jeg har ikke omtalt dem, fordi de mere ere en Andens Hemmeligheder end mine, og fordi denne Person, min Fader, er mig kjær, uendelig kjær, og var en Mand, hvis sjeldne Gaver og store Fortjenester langt overveie hans Feil, der tildeels hidrørte fra, at en i Bund og Grund ussel Regjering ikke forstod hverken at benytte eller styre denne sjeldne mandige Frembringelse, der ved et godt Greb i Statens Maskine havde været istand til at udrette meer end den hele Skare Pygmeer, som trivedes saa vel under Maadelighedens rummelige Paulun [3]). —

— Jeg troer saaledes at have en ikke ringe Fortjeneste af Frederiksværks Forvaltning og Gjenopstandelse, thi jeg forefandt det dødt; men jeg kræver den ikke, thi jeg træder ikke i Rivalitet med min Fader, til hvem jeg skylder, ikke alene Livet, men min bedste Kløgt og Viden. Medens jeg var paa Frederiksværk, lærte jeg Corpset at indsee deres forkeerte Fremfærd

[1]) Se efterl. Papirer I. S. 15 ff. og N. David, Statsøkonomisk Arkiv 1827, S. 305.

[2]) Se Side 70.

[3]) A. F. Tschernings Fader, Oberst Ejlert Peter Tscherning (1767—1832) har indlagt sig et udmærket Navn, især ved sin Virksomhed under Krigen 1808—14. Han hører til de ikke faa dygtige Mænd, der ikke kom til deres Ret under Frederik VI's kuende Regering. Han var Inspektør paa Frederiksværk fra 1794—1830, da han blev Vicekommandant paa Rosenborg. Han var, som ovenfor nævnt, gift med Eleonore Christines Faster Maria Lützow (1768—1830).

i Krudtbedømmelse og drejede flere af *Haffners* Galskaber til Nytte[1]).

Efter min Hjemkomst fra Grækenland bragte jeg dem de første sikre Elementer til at støtte deres nyere Constructioner af svære Affutager paa, og viste Corpset den vrange Vei, hvorpaa det var slaaet ind i Forvaltning og Undervisning, og det i en offentlig Forelæsning lige i *Haffners* Øine. Jeg anviste dem Veien til at faae Materiel og Skyts ved Salget af Metalskyts, tog en ikke uvæsentlig Deel i Organisation og Udvikling af Høiskole og Omorganisation af Landacademiet. Jeg bragte en Commission tilveie til at ordne Artillericorpsets forvirrede Sager, udkastede Planen hertil og drev Værket raskt frem den korte Tid, jeg deeltog deri, og ikke mødte en ubetænksom Modstand fra den, som meest burde fremmet en saadan Sag.

De faa Fremskridt, som ere gjort i Underofficerers og Mandstabs practiske Uddannelse, den større Regularitet i Undervisning, den bedre Classe Overconstabler, skyldes alt til den Tids Bestræbelser. Concepterne til Udkastene findes i mit Værge, Aabenbarelsen af Betydningen i mine Skrifter og mit Hoved. Spiren er lagt, den vil nok engang bære Frugter.

Men bedre end dette vare mine politiske Bestræbelser for Statens Reorganisation, for Væbningsvæsen og Bondefrihed[2]). De have været bedre, end jeg selv havde troet det, thi for kun faa Dage siden, kom en Mand til mig, der samler og ordner Begivenhederne, og sagde mig, at han med Forundring havde læst i en lille Piece af mig fra 1831 Erkjendelsen af det Standpunct for den politiske Reform, som nu daglig meer og meer erkjendtes for det Rigtige, ja det Nødvendige, og jevnlig opfrisker man i Bondetidender og fordøm-

[1]) Oberst, Kammerherre Adam Mogens Wenzel Haffner (1774—1844) blev 1823 Chef for Artillerikorpset og fik 1828 Generalmajors Rang. Hans Kommando vakte saa stor Misfornøjelse, at 16 Officerer 1831 indgav Klage over ham til Frederik VI. Han tog derefter sin Afsked. 1840 blev han Storkors af Dannebroge.

[2]) Se Efterl. Papirer I. S. 24 ff.

mer i Herremandsstil de Løsensord, jeg for mange Aar tilbage har udtalt, og som nu først faaer sin rette objective Aabenbaring, og det uden at mit Navn nævnes eller mit Skrift paavises. Componisten forsvinder, som De veed, naar Sangen gaar i Lirekassen, men da først lærer alle den.

Dengang jeg modtog Irettesættelse efter allerhøieste Ordre for at have paavist et Skandinavien, da tænkte man mindst, at Ideen skulde opstaae og i det mindste faae et Skinliv og en Skinbevidsthed.

At jeg i mine bedste Manddomsdage drog Europa rundt, ofte endog i knebne om ikke trange Kaar, var det min Skyld? Havde jeg bedet derom eller tilskyndet det? Men jeg kunde frabedet mig det efter nogle Aaringers Forløb! Nei, der staaer Grændsen for min Føielighed, den hører op, naar det bliver til en *Vallaernes* Væddekamp. Om jeg var kommen til at reise 10 Aar længer, til at slæbe et opslidt Legeme gjennem Afrikas Ørken, var jeg ikke kommen til at bede mig fri.

Kun een Ting vilde jeg bede om, det var besluttet fra den Stund, jeg fik Reiseordren, og med den min Afsked fra Høiskolen istedetfor en bestemt Befordring eller Pladsreservation, og det var min Afsked, saasnart Reisen var endt. At jeg har været udholdende i denne Beslutning, det veed De. Idet jeg gjorde dette, nedlaae jeg paa nye en offentlig Protest mod den offentlige Forvaltning og Landets militaire Forfatning, som Fortsættelse af tidligere Skrifter. De Par Aar, jeg for egen Regning tilbragte i Udlandet, hengik hverken ørkesløst, i Selskabsliv eller unyttige; endnu for 6 Maaneder siden blev jeg formelig anmodet om at vende tilbage og overtage en større Forvaltning, og hvilken Dag jeg indfandt mig i Montpellier var jeg sikker paa at finde Ansættelse.

Spørg Deres Fader, om jeg var træg til Forretninger eller uvirksom den Tid, jeg var til Tjeneste ved Corpset, lad nogensomhelst træde frem og vise, hvad jeg

har forsømt. At ingen Gjerning i dette forkeerte Corps kan være synderlig nyttig, er ikke min Skyld; ogsaa i denne Henseende gjorde jeg mit Bedste, idet jeg arbeidede, saa godt jeg kunde, paa at rydde Hindringerne herfor afveien, at tilveiebringe Orden, Virksomhed, Redelighed og rigtige Arbeidsformer.

Jeg kom tilbage efter Aaringers Fraværelse, jeg lærte dem med de samme Folk at udrette meer end det dobbelte ved stadig Opmærksomhed og god Tidsinddeling, og jeg lettede Hjørnet for den hele Række af forviklende Daarskaber, som daglig begaaes eller dog blive begaaede i deres Regnskabsvæsen, især Munderingsregnskab og Compagnikasseforvaltning og det under tjenstkyndige Folks *(Eusebius's)* Auspicier.

Her er vi da til den Dag jeg forlod Corpset; jeg gjør mig ikke til af dette Liv, som noget fortræffeligt, men jeg troer ikke, at man kalde det unyttigt, især ikke ørkesløst med noget Skin af Retfærdighed.

Der ligger nu kun de Par Aar tilbage, siden jeg fik Afsked. De vil erindre, hvor langt jeg var fra at begynde det med Ørkesløshed. En Reise til Frankrig midt om Vinteren for at gjennemfægte en Pengefordeel og slutte en Handelsforbindelse med en fornærmet gjenstridig opblæst Mand, er dog en Forretning. —

Jeg har derpaa leveret Tegninger, Planer, Projecter til forskjellige Mænd ifølge deres Begjæring[1]).

For noget over et Aar siden, da Efterretningen om Overfaldet i Stændersalen paa *P. H. L.* kom til Kjøbenhavn og der fandtes den sædvanlige Blanding af Iver og Forsagthed, da alle vaklede, da traadte jeg til, viiste Veien og betraadte den først, hvorved det hele fik Holdning[2]). Jeg gjorde dette, ikke fordi det beha-

[1]) Da Tscherning havde opnaaet sin Afsked, rejste han for Etatsraad Theodor Suhr, hans trofaste Ven, til Frankrig i Forretningsanliggender. Senere levede han af sin Pension og gav sig tillige af med forskellige private Ingeniør-Foretagender. Ved Siden heraf tog han som bekendt virksom Del i det stærke politiske Røre og var knyttet til „Fædrelandet" og dets Redaktører. Se Efterl. Papirer I. 32 ff.

[2]) Om Tschernings Forhold til Peter Hjort Lorenzen se Efterl. Papirer II. 236.

gede mig, tvertimod, jeg holdt mig tilbage, saalænge der kun var Haab om at faae en Anden; jeg tilbød at overtage de secondaireste Roller, kort at lade mig lede af enhver, som vilde lede. Jeg viiste Veien for Pressen til at møde det værste Stød, *Ørsteds* Overmagt og Popularitet, og da han misbrugte den, gav jeg ham den Irettesættelse, han aldrig forvinder, jeg lod Folk lee af ham. Da man siden paa alle Maader søgte at nedtrykke *P. H. L.* og at drive ham og Familie til Bettelstaven, hjalp jeg af al Magt at støtte ham, og dette ikke med Ord, men med haandgribelig Gjerning. Pressen, vor bedste Helt i dette snakkende gjerningsløse Land, hjalp jeg med mangt et Raad, mangt et Vink, mangen Meddelelse.

At jeg i Intet af alt dette har søgt personlig Tilfredsstillelse, kan De bedst see deraf, at jeg fast aldrig har været nævnt, eller dog kun hvor det var uundgaaeligt, og har trukket mig tilbage, saasnart det var gjørligt.

Iaar har jeg væsentlig medvirket til Strandveiens Vandning, og det efter andres Begjæring af Iver for en god Sag uden nogensomhelst Belønning, ja næsten uden Tak. Paa Laaland har jeg bygget en Tørrestue af en her i Landet nye Art. Ved Siden heraf har jeg endt forskjellige andre Arbeider. Kalder De dette Ørkesløshed, selvvalgt Beskjæftigelse eller Fortabelse i Selskabsglæder?

At jeg jo vistnok kunde udrette meer og ogsaa mere nyttigt, det er vel sandt, men saa slet, som De fremstiller det, er det ikke. Jeg er ikke et Blad, der dreier for hver Vind, mine Aar ere næsten ude over Enden af Manddomsaarene, og mit Liv henleves langt meer i Beskjæftigelser end i Selskaber, hvor jeg er en mere søgt end fortjenstfuld Ingredients. Mine Beskjæftigelser ere ikke svære, men mange af dem ere ingenlunde behagelige og færre lønnende; de komme Landet og Almeenheden fuldt saa meget tilgode, som om jeg passede nogle Heste og nogle Jydekarle ved Artillericorpset.

Vi komme nu til den næstsidste Del: „De gjør intet for at berede Dem en lys Alderdom.“ Tro mig, mit Liv er ikke ganske uden gode Handlinger, ei heller henglide mine Timer tankeløse uden at frugte paa min Aands Dannelse, eiheller fører jeg et uordentlig overdaadigt Liv i nogen Retning. Hvad andet skal jeg gjøre „for at berede mig en lys Alderdom?“ Jeg samler ikke til Lade; uagtet jeg er langt fra at være Ødeland, saa giver jeg alting ud, næsten meer end jeg egentlig har, thi saamange andre savne meer end jeg; men kommer dette ogsaa til at formørke min Alderdom, saa skal det ikke fortryde mig, og kommer jeg til at betle, saa har jeg til at tale for mig det sande Ord, at den, som gav, skal blive givet.

Endelig siger De: „De gjør intet for at knytte et kjerligt Hjerte til Dem.“ Dette er ikke sandt, forsaavidt som Talen er om Hjerter kjerlige i Venskab. Af Venskabet som af broderlig Kjerlighed er jeg ikke ganske uden Fortjeneste. Er Talen om ægteskabelig Kjerlighed, da har jeg sikkerlig forsømt meget, noget ved egen Skyld, meget ved ydre af mig uafhængige Omstændigheder. Min Skyld har blandt andet været den, at jeg har i en tidligere Tid ofret Ægteskabet til Venskabet. Dog en væsentlig Grund har været den Uafhængighedsfølelse i min Caracteer, som ikke tillod mig at forberede mig Underkastelse, foranlediget af Trang for at vinde personlige Goder og Familieglæder, eller bortgive mit Liv i Privatlivets eensidige Travlhed for at opklække en Familie. Og endnu er jeg ikke kommet derhen, at jeg kunde indgaae Ægteskab uden at vælge den ene eller den anden af disse Veje. Omstændighedernes Skyld har De kjendt og kjender De. Man kan ikke være paa engang baade ude og hjemme. At jeg ikke har søgt de rige Ægteskaber, som maaske have tilbudt sig, har atter havt sin Oprindelse i min Uafhængighedsfølelse. Det er maaske en Feil, den er begaaet, og det er godt. Jeg forudseer alle de Savn,

aandelige og legemlige, for hvilke Eenligheden udsætter den gamle Pebersvend; men naar man først er 48 Aar, staaer allerede Pebersvenden i eens Støvler. Jeg er Pebersvend, det gjælder ikke meer om at blive det. Et Giftermaal for mig maa for Fremtiden blive Følgen af en Overenskomst, ikke af et Frieri, det maa indgaaes med en ældre Person og ikke medføre Forsørgelse; kun saaledes er det fornuftigt og giver Udsigt til at blive lykkeligt. I Ægteskabet gives Kjerlighedspligter, som den aldrende Mand kun maadelig opfylder, og daglig skeer det slettere, medens den unge Qvinde daglig kræver dem meer.

Jeg vil her tale ganske ligefrem, Deres Forstand er moden nok til at fatte mig. Med al den Betydning, jeg tillægger den aandelige Kjerlighed, hvor meget Herredømme jeg end indrømmer den i Forbindelse med den qvindelige Opdragelses Magt, saa veed jeg, og kan ikke afvise Bevidstheden herom, at der ved Siden heraf findes en sandselig Kjerlighed, en Drift, en Kjønsdrift, som efter Naturens Love søger Tilfredsstillelse i Omfavnelser, i Kjønnenes Omgang. Dens Krav ere ofte saa stærke, at de ligne Afsindighed, ja, at de blive Afsindighed. Den ugifte Person kan kun modstaae den ved de største Anstrængelser og ved at bære alle Arter af hysteriske Lidelser; den gifte Kone, hos hvem Begjærligheden almindeligvis vaagner i en langt højere Grad, søger først Tilfredsstillelsen hos sin Mand; men finder hun den ikke i den gamle, mindre kraftfulde Mands kolde Omfavnelser, saa er hun i højeste Maade udsat for at falde i en andens Magt, og sjelden, sjelden undgaaes det, hvor Kjønsdriften har naaet et saadant Omfang. Fører jeg denne almindelige Bemærkning over paa mig og sætter, at jeg endnu i nogle Aar kunde tælles mellem tilbørlige Ægtemænd, saa er ifølge Naturens Love en Aftagelse i saa Henseende nær forhaanden. Herfor bør man ikke udsætte den unge Pige, som man mener det vel, som er over 20 Aar yngre

og selv har over 20 Aar tilbage, hvori Naturens Drifter med god Føie kunne gjøre sig gjeldende.

De har nu seet udfolde sig for Dem min hele Tankegang over denne Sag, seet fra dette Synspunct. Fra det pecuniaire Synspunct, da behøver jeg kun at paapege alle de Hustilstande, hvori Folk med lignende Livsfordringer og snarere større end mindre Indtægter, befinde dem. Fast alle ere de fattige og fortrykte. Om nu mine Fordringer gaae meget kortere end de flestes for min egen Person, og om jeg fandt en Kone, som delede alle mine ringe Fordringer, saa er jeg paa den anden Side vant til at hjelpe; jeg har mange, som trænge til mig, og jeg seer ingen anden Udvei end at bringe Ofret af en usikker ægteskabelig Lykke, i det mindste saalænge, indtil Skjæbnen tilsender mig en Brud, som jeg kan antage at tilfredsstille ved et venskabeligt Samliv og en mandig Beskyttelse.

De, er vist allerede kjed af dette lange trivielle Brev, der maaske berøre Strænge, der ere Dem mindre behagelige, men jeg vilde nødig forvirre Deres Liv meer end det allerede er skeet, og jeg indseer intet bedre Middel end at bringe Deres poetiske Gemyt ned i denne Verden af dyriske Virkeligheder. De skylder endnu Qvindens Tribut til Menneskelivet; De bør erlægge den i en Mands Arme, som er meer Deres jevnaldrende, og i en længere Række af Aar kan beile til Deres glødende Omfavnelser, og give Dem den Tilfredsstillelse, som Naturen kræver.

Læs nu dette med et roligt Sind, med alvorlig og dyb Eftertanke, med den Overbevisning, at det er dicteret af et venligt Sind, som ganske forstaaer at skatte Værdien af den kjerlige Omhu og Tillid, De viser ham, og som meer end een Gang har havt Vanskelighed for at have Fornuft for to.

Deres hengivnest forbundne
A. F. T.

Brev fra Eleonore Christine Lützow til Anthon Frederik Tscherning.

K. den 15. Januar 1844.

Inderlig Tak for Deres lange, venskabelige og fortrolige Brev, det er naturligt, at jeg har meget at sige Dem efter Gjennemlæsningen deraf, saa meget mere som disse Breve formodentlig blive de sidste, vi vexle sammen, thi De har jo heri sagt mig Alt, og naar jeg denne Gang har udtalt mig, da har jeg intet meere at sige Dem.

Den Skildring, De giver mig over Deres tidligere Liv, takker jeg Dem for, men var det for at beviise mig, De havde anvendt det vel, da var det overflødigt, jeg vidste det jo i Forveien; og hvad jeg skrev, kunde ikkun gjelde de sidste Aar; det forekom mig, det var for lidt for et af Naturen saa rigt begavet Menneske, eller rettere, det plagede mig at høre Andre synes saa.

— Det der skiller os ad, synes jo fornemmelig at være forskjellige Begreber om hvad der udfordres for at danne et lykkeligt ægteskabeligt Samliv. De siger, De vil drage mig ned i denne Verdens dyriske Virkelighed, jeg vilde gjerne drage Dem op til min poetiske Verden, og derfor er det, vi ligge i Kamp istedetfor at mødes paa Halvveien. — I to Aar har De ikke ydet mig et Kjertegn, neppe et venligt Ord, og mine Følelser for Dem ere de samme, som dengang De saa rigelig tildeelte mig de meest brændende Kys, de mest glødende Omfavnelser.

— Naar De atter siger: „De skylder Qvindens Tribut til Menneskelivet, De bør osv.“, da krænker De mig, thi jeg troer ved Ord og Handling noksom at have viist, at i den Retning har jeg opgivet mine Fordringer til Livet. Jeg vil aldrig gifte mig, dette er min faste Beslutning fra hiint Øieblik, rimeligvis bydes det mig aldrig, saavel fordi jeg er meget lidt elskværdig, som fordi jeg omhyggelig undgaaer Alt, hvad som kunde

føre til Spørgsmaal derom; aldrig kunde jeg binde mig til Nogen, uden at have afsløret ham mit heele tidligere Liv, og havde jeg gjort det, og han endda vilde tage til Takke med en saadan Ruin, som jeg er, da vilde jeg istedetfor at elske, foragte ham, thi en *ædel* Mand kan med Ret fordre et reent og pletfrit Sind, et fuldt og kjerligt Hjerte, da det er det eeneste og bedste, et Fruentimmer har at skjænke. Ved en tilkjæmpet tilsyneladende Tilfredshed vil jeg søge at oplive og glæde min Fader, hvem jeg dog skylder meget, jeg vil vedblive at bære Vand i Danaidernes Kar; jeg meener, jeg vil vedblive at male disse Billeder, der lige saa godt kunne være umalede, thi jeg føler meget vel, at jeg heelt slet udfylder en Plads i Kunstens Rige, men denne Virksomhed adspreder og trøster mig. — —

— Vi ville vel vedblive at ses som i den seenere Tid, til Skjæbnens Omvexling engang skiller os ganske. Nu har jeg Intet meer at sige Dem, jeg bringer Dem et sidste ømt Farvel. Farvel *Tscherning!* Gud velsigne og bevare Dem i mange Aar, vær vis paa, der var Ingen i Verden, der var Dem af sine heele Sjæl hengiven som

Deres

Eleonore Christine.

Af Dagbogen:

24.—30. Marts 1844.

De kommende Slægter vil misunde mig de sidste 8 Dage, fordi de var saa rige paa dybe, alvorlige Tanker og Følelser. Fra hint Øjeblik, da jeg i *Thorvaldsens* tilbagebøjede Hovede anede, at det maatte være Døden, der havde beaandet ham, har jeg kun kendt én Tanke; vaagen og i Drømme har hans herlige Liv og skønne Død foresvævet mig.

Det var længe siden jeg havde været i Theatret, da jeg endelig Søndag den 24. Marts gik i Loge Nr. 3

i 1ste Etage med min Kusine *Schumacher*[1]) for at bivaane den første Opførelse af Skuespillet „Griseldis".

Da vi havde været der en kort Tid, gjorde *Marie* mig opmærksom paa, at *Thorvaldsen* kom ind i Parkettet, og mine Øjne fulgte ham til hans Plads, hvilken han indtog med sit sædvanlige rolige, milde, friske Aasyn, som det altid glædede mig at se paa. Snart efter begyndte det meget alvorlige Forspil, og jeg lod mig vugge af Tonerne, det var et af disse Øjeblikke, hvor man ligesom hverken tænker eller føler.

Paa engang vækkes jeg af min indre aandelige Slummer af *Marie*, der spurgte mig, hvad dog den store Uro i Theatret havde at betyde.

Jeg saa mig om og svarede ironiserende: „Aa, det er vel enten *Ernst Mahner*[2]) eller Kongen, der kommer, eller maaske en Rotte, der gør sin Runde paa Kanten af en Loge," og jeg søgte et Øjeblik ligegyldigt og tankeløst efter det Sted i Theatret, hvorom Uroen drejede sig, og paa engang saa jeg *Thorvaldsens* hvide Hoved hvilende mod en hossiddendes Skulder, og der faldt ligesom en Taage for mit Blik, og jeg udbrød, hvad jeg anede, at det var Døden.

Jeg saa de hosstaaende overstænke ham med Eau de Cologne, Skuespiller *Rosenkilde* bøje sig og kysse hans Pande, Digteren *Holst*[3]) springe over et Par Bænke og endelig flere Mænd bære ham ud. Det hele gik hurtigt og stille.

Mit hele Væsen var i Oprør, jeg skjulte hulkende mit Ansigt i mine Hænder og glemte alt, hvad der omgav mig, uagtet *Marie* gentagne Gange bad mig erindre, hvor jeg var, at Manden formodenlig havde faaet ondt af Varmen, og jeg søgte at berolige mig. Hvor kunde jeg andet, jeg saa de samme Mennesker, som havde

[1]) Se Side 73.

[2]) En Tysker, Ernst Mahner, der opholdt sig 1844 i Kbhvn., hvor han kaldte sig Sundhedsprofet og med kgl. Tilladelse holdt Forelæsninger over Sundhedens Urdoktrin, der vakte stor Opsigt. Se Berlingske Tidende af $^{17}/_{4}$ 1844.

[3]) Kgl. Skuespiller Christian Niemann Rosenkilde og Digteren Hans Peter Holst.

baaret ham ud, vende tilbage til deres Pladser, uden mindste Tegn paa Sorg eller Bedrøvelse. Tæppet gik op, og Skuespillet begyndte.

De første Scener saa jeg ikke meget til, da mine Øjne var rettet mod Indgangen til Parkettet, og haabede at se ham vende tilbage; men efterhaanden drog det meget alvorlige Stykke min Opmærksomhed til sig, men bestandig maatte jeg tænke paa *Thorvaldsen*; da han ikke kom tilbage, kunde jeg jo vel vide, at det maatte være et meget alvorligt Ildebefindende.

Min Broder, som havde været i Parterret, vidste ved vor Hjemkomst intet om, hvad der var passeret. Han havde hørt sige, at én var besvimet, og saa troede han, det var en Dame.

Næste Dag vilde jeg gaa til Charlottenborg og høre til hans Befindende, men forinden jeg gik, kom min Fader hjem fra Parolen og bekræftede, at det var Døden, der for evig havde lukket hans skønne lyse Øjne.

— Hans Død virkede mægtigt paa mig, og jeg lovede mig selv, at ingen Kamp skulde være mig for haard, ingen Flid, ingen Møje spares, for at jeg kunde *fortjene* Navn af Kunstner og staa paa en, om end nok saa underordnet, Plads under hans Banner; jeg er jo endnu kun i Begyndelsen af min Udvikling.

Min Tanke var i disse otte Dage kun vendt mod ham; der taltes kun om hans Død og om Forberedelserne til hans Bisættelse i Frue Kirke. Mit højeste Ønske var at kunne bivaane denne Højtid i Kirken, og med megen Møje, Løben og Søgen erholdt jeg en Plads, en Gunst, som kun blev faa af Danmarks Kvinder til Del, en Gunst, hvorfor jeg vilde give Aar af mit Liv. Man kan spotte mig derfor, nuvel, Spotteren véd ikke hvad det vil sige at gennemleve slige Øjeblikke som dem jeg dér oplevede. Opløst i Taarer og Smærte forsonede jeg mig med Døden, fordi jeg atter haabede paa et evigt Liv. Digterens Ord[1]), at Christus strakte Hæn-

[1]) Oehlenschlægers Sørgekantate.

derne ud imod ham og sagde: Kom min Søn! hvor kunde disse Ord andet end trænge dybt i Sjælen! Læren om Troen paa et evigt Liv er det skønneste, Mennesket har i Eje, ve den, som med Filosofi og koldt Ræsonnement berøver os arme, svage, ofte haardt prøvede Mennesker vor bedste Støtte, vor barnlige Tro.

Kirken var herlig i sin Sørgedragt, majestætisk traadte Christus og Apostlene frem mod den sorte Grund, og ligesom hævende sig op af det dybe mørke Hav knælede Daabens Engel med sin Muslingskal i det sort betrukne Kor. Kirkens Klokker ringede, og Basunerne lød fra Taarnet, da Kongen gik Liget i Møde ved Kirkedøren, og fulgte det, medens Sørgemarchen[1]) fra Orgelet rungede gennem Kirkens endnu næsten tomme Hvælvinger; og tyst og stille indtraadte den talløse Skare, som havde fulgt ham, saa mange Kirken kunde rumme, og Kunstnerne satte hans simple med Laurbærkranse smykkede Egekiste for Kordøren, og Oehlenschlægers Kantate blev afsungen.

Saa fremtraadte Provst *Tryde* og holdt en simpel, ej ret lang, men smuk og hjærtelig Tale, kastede paa Kisten de tre Skuffer Jord og viede ham til Gravens Fred, og Studenternes Sangforening sang til ham et sidste „Sovvel i Jesu Navn!“ Den simple Musik, de hjærtelige Ord, de ukunstlede harmoniske Stemmer var saa ganske paa deres Plads, at vel ikke mangt et Øje var tørt, i det mindste mellem Kunstnerne. Blandt dem var mange ham saa inderlig hengivne, og fornemmelig kunde jeg ikke være blind for, hvor gamle *Gertner* og endnu mere *Bindesbøll*[2]), to af Sørgemarschallerne, lod sig overmande af deres dybe Sorg, og hvorledes de blege og skælvende holdt fast om Stavene og lod Taarerne frit Løb.

Dette Slag kom saa uventet, hvad Under da, at det

---

[1]) J. P. E. Hartmanns Sørgemarche.

[2]) Maleren Johan Vilhelm Gertner (1818—71) var dengang kun 26 Aar. Arkitekten Michael Gottlieb Birckner Bindesbøll (1800—56).

rystede endog kraftige Mænd. Og dog, hvor stor Uret har vi i at græde over et saa rigt og skønt Liv, en saa lykkelig Død!

Af Optegnelserne:

I Aaret 1844 havde jeg flere Landskaber paa Foraarsudstillingen[1]). Professor *Høyen* havde skaffet mig Ophold paa en af de saakaldte Kongens Møller (Løppentins) ved Skarrit Sø. Jeg havde været uhyre flittig og havde leveret et stort Aftenbillede og var saa glad som tænkelig over hvad jeg havde naaet, om jeg end ofte var tung i Sindet og nedtrykt ved Tanken om, at mit Forhold til min Fætter vedvarede paa samme utilfredsstillende Maade. En idelig Dragen til og Støden fra.

Den 14. April fulgte jeg min Fader rundt paa Udstillingen, han var glad ved, hvad han saa, og vel ikke mindst over, at hans Datter indtog en ordenlig Plads deroppe. Fordringerne var jo dengang ikke saa store som nu. Nu havde jeg vel faaet Lov til at blive udenfor! Da vi kom til Udgangen, sagde min Fader: „Aa, lad os gøre endnu en Runde, det bæres mig for, at jeg ikke kommer her oftere."

Næste Morgen, efter at have drukket sin The, kaldte han min Moder ned, han var blevet syg og maatte tilsengs. Lægen blev hentet, og da min Fader om Aftenen spurgte ham: „Sig mig nu, Doktor, er det Dødssveden?" svarede lille Doktor *Leth*[2]): „Men Gud bevares, Hr. General, hvor falder De dog paa det?" Min Moder blev siddende hos ham den sidste tunge Nat, thi han fordrede bestemt af mig, at jeg skulde gaa tilsengs, saa vel som min Broder, der paa den Tid levede her i Byen for at gaa paa Veterinærskolen.

---

1) Hun udstillede første Gang paa Charlottenborg 1842, sidste Gang 1848, og solgte i disse Aar et Billede til Christian VIII. Hun vedblev dog at male, i de senere Aar paa Terracotta.

2) Overlægen ved Artilleriregimentet Lars Haagen Leth (1791—1854).

Da jeg tidlig næste Morgen kom ned til ham, bad han mig om Papir og Blyant, for at han kunde skrive en Kladde til et Brev til Oberst *Bauditz*, der maatte overtage hans Forretninger. Han forsøgte at skrive, men det blev aldeles ulæseligt. „Nej," sagde han, „jeg kan ikke se, mine Øjne er brustne, kald paa Din Broder, saa vil jeg diktere." Da Brevet var skrevet, var han meget svag, bad om lidt at læske sig paa og sagde: „Kald paa Din Broder og kald paa Bolette. Vær god imod hende, hun har været saa trofast mod mig og imod Eder, mine Børn — nu dør jeg!"

Lidt efter lukkede jeg hans Øjne, aldrig glemmer man et saadant Øjeblik, en Død saa fredelig, saa skøn. Det var et Menneske, der havde levet paa en Tid, da Troen var meget ringe, et Menneske, der havde havt sine store Svagheder, maaske en Del at bebrejde sig, et Menneske, der havde ordnet alt i sit stille Sind og nu havde den fulde Overbevisning, at efter dette Liv kom en Hensmuldren i Gravens Fred, men intet Liv, ingen Opstandelse fra Støvet[1]).

Gamle *Gottfred*[2]) og Ordonnansen bar hans Lig ovenpaa, hvor jeg sammen med dem lagde ham i Kisten. Efter sit Ønske skulde han jordes i Stilhed uden militær Honnør. Hver Morgen og Aften søgte jeg ved Hjælp af Klor at holde Ligstuen frisk, men min idelige Syslen om den Døde førte til, at jeg i den Uge lige til Begravelsen ikke kunde sove. Saa snart jeg lukkede mine Øjne, forekom det mig, at han med den dødkolde Haand strøg mig over Ansigtet, saa vaagnede jeg og laa og tænkte og tænkte.

Endelig kom Dagen, da Kisten skulde lukkes; de tilstedeværende Officerer havde taget Afsked med deres gamle Chef. Efter hans Ønske var en lille Brystnaal indeholdende en Lok af Frederik VI.s hvide Haar,

---

[1]) Generalmajor Adam Tobias Lützow døde den 16. April 1844.
[2]) Gottfred Hamfeldt, Familiens gamle Tjener, døde som Portør ved Roskilde Jærnbanestation.

som gamle Professor *Guldberg* havde givet ham, hæftet i hans Skjorte; men Bedemanden forlangte den fjærnet, der var Forbud imod at lade Værdigenstande følge med i Kisten; saa blev Naalen givet til min Faders mangeaarige Tjener. Kisten blev baaret til og fra Ligvognen af Artillerikonstabler, og paa Kirkegaarden dannede Eleverne af Artilleriets Underofficersskole Espalier. Det var mildt Foraarsvejr, og jeg bandt et Kors af Violer til hans Kiste.

Nu skulde Boet opgøres. Der var et Testamente, i Følge hvilket en Broderpart, 14000 Rdlr., skulde tilfalde min Broder, og deraf indsættes i Overformynderiet 4000 Rdlr. til min Moders Underhold; jeg skulde have en Søsterlod 7000 Rdlr. — — Af Boet skulde Moder og Broder og jeg udtage et tarveligt lille Møblement [hver]. Denne Bestemmelse gav Anledning til en Del Rivninger, thi min Moder var med Grund misfornøjet med, at hun var saa ringe aflagt. — — — Kaptajn, Regimentskvartermester *Bruun*[1]) var min Kurator, han og Kammerraad *Mariager* var Exekutorer i Boet, min Broders Kurator blev vor Fætter *Tscherning*, der blandede sig grumme lidt i vore Sager og kun sjælden saa til os.

Min Faders Efterfølger, Oberst *Bauditz* fordrede, at Lejligheden snarest mulig blev rømmet, fordi den skulde gøres i Stand. Der skulde altsaa holdes Auktion.

Naar jeg tænker paa den Tid, forekommer det mig, at det er den værste, jeg nogensinde har oplevet. En Aften sad jeg ene i vor Spisestue, Vurderingskonen var nylig gaaet, og jeg var saa forpint og følte mig saa forladt og ulykkelig. Da lød Dørhammeren. Det var *Tscherning*. Vi var begge tause, og han gik op og ned ad Gulvet, raslende med Nøglerne i sin Lomme. Jeg sad vendt mod Dagen, og mine Taarer trillede langsomt ned. Pludselig sagde *Tscherning* Farvel og nærmede sig

[1]) Fhv. Kaptajn i Artilleriet Carl Frederik Bruun (1796—1892), Regnskabsfører ved 1. Artilleriregiment. Afsked 1849.

Døren, jeg fulgte ham, og idet han rakte mig Haanden, kyssede jeg den. „Her kan vi jo ikke tale sammen," sagde han, „mød mig i Morgen i Frederiksberg Have, det og det Klokkeslet."

Vi mødtes og sad længe ved Schweizerhuset og saa ud over det vide Aftenlandskab. Vi sagde for første Gang Du til hinanden.

„Hvad tænker Du nu at ville gøre?"

„Jeg vil helst bort fra Byen. Men Moder vil absolut blive her, ikke engang ude paa Broerne vil hun bo med mig. Hun siger, at hun har intet Ondt gjort, hvorfor hun skal skjule sig. Vel, saa maa vi skilles og leve hver for sig efter vor Smag."

„Det maa Du ikke gøre, Nore," sagde han, „lov mig, at Du vil blive i Byen. Naar jeg saa henad Efteraaret kommer hjem fra de Forretninger, jeg har for paa Fyen, saa kunne vi jo tale, om det er muligt at gifte os og leve af vore smaa Indtægter. Men Du maa holde ren Mund med, hvad her er talt mellem os."

Ja, hvad havde jeg ikke lovet i dette Øjeblik, det eneste lyse Glimt efter saa mange mange tunge Dage! Det var dejlige Timer i den lyse Foraarsaften under den gamle Haves grønne Træer.

Næste Dag skulde *Tscherning* rejse, og vi sagde da hinanden et kærligt Farvel for nogen Tid, men hvad havde det at betyde for mig, der nu mente, at jeg stod ved Maalet.

To Dage efter modtog jeg et Brev fra ham, atter sagde han „De", atter den fremmede Tone. Jeg blev fortvivlet. Da kom hans Søster, Fru *de Meza*. Jeg fortalte hende alt, hvad der var passeret og lod hende læse Brevet og græd og græd. Hun stod lidt og betænkte sig, saa sagde hun: „Hør nu, *Nore*, jeg kender min Broder bedre end De. Forlad Byen. Bliver De her, bliver De et ulykkeligt Menneske; thi min Broder gifter sig da aldrig, men søger sin Glæde og Opmuntring ved at have en lille trofast, hengiven Veninde at besøge i

ledige Øjeblikke, og til et Forhold af den Art er De for god. Søg bort, jo før jo heller."

Jeg averterede strax om et Ophold paa Landet og fik fuldt op af Tilbud. Et af dem var fra en Gaard ved Aastrup [1]). Man tilbød mig et lille Værelse og alt for 8 Rdlr. om Maaneden. Jeg valgte dette Sted uden at kende det mindste dertil, især fordi det var saa billigt, jeg havde jo ikke meget at gøre med, især fordi jeg havde lovet min Moder hvert halve Aar at give hende 25 Rdlr.

Af Optegnelserne:

— Jeg tog Billet til Roskilde Dagpost for derfra at tage Extrapost til Svendstedlille Gaard fæstet under Aastrup Gods af Skovrider *Mansa*, Broder til vor fordelagtigt omtalte Doktor *Mansa*, da denne Mand havde sendt Svar paa mit Avertissement, og hans Svar havde tiltalt mig mest.

Da jeg stod i Postgaarden og ventede paa Vognens Afgang, saa jeg, at man paa Kontoret expederede Hamborger Brevposten, der nylig var ankommen; jeg erkyndigede mig, om ingen Breve fandtes til mig, og det gamle Bud, som kendte mig saa godt, og som i saa mange Aar havde bragt os Breve, saa Pakkerne efter og forsikrede, at der intet var til mig. Kl. 10 ankom jeg til Roeskilde og forlangte Extrapost paa Expeditionskontoret, hvor man blev meget allarmeret ved at bestemme Milelængden til den omtalte Gaard, da man ikke vidste, hvor den laa, hvisaarsag man sendte Bud til Peter og Poul, der skulde være velbekendt i Egnen. En af disse ædle Karle i Postlivré kom og sagde, at han vidste godt, hvor Gaarden laa, men om nogen vilde tale med Skovrideren, saa sad han selv inde i Gæstestuen. Jeg omfavnede med Hjærtelighed Skæbnens Genius, der var saa huldsalig imod mig. Jeg gik

[1]) Svendstedlille, en Fæstegaard paa 70 Tdr. Land i Vester Saaby Sogn under Aastrup Gods, $2^3/_4$ Mil fra Roskilde.

ind i Gæstestuen, hvor mange Mandfolk var forsamlede, og den første jeg tiltalte, efter at have kastet et Blik rundt i Stuen, var Hr. *Mansa*, der tilfældig var i Roskilde med Heste og Vogn, og som om et Par Timer kunde være færdig til at køre til sin Gaard. Jeg fandt Egnen smuk, Værelset godt, Folkene godlidende og vakre, Prisen meget moderat, Kosten, jeg nød, god, tarvelig og velsmagende, og min Beslutning var tagen — det skulde være mit fremtidige Asyl.

Jeg nattede over paa Gaarden, kørte næste Morgen Kl. 4 ledsaget af Madammen og Husjomfruen til Roeskilde for derfra at rejse med Dagvognen Kl. 7 [tilbage til Kjøbenhavn]. Ved min Ankomst Kl. 10 i mit Hjem fandt jeg et Brev af 16de Juni fra *Tscherning*[1]). Det bragte mig ingenlunde til at fortryde, hvad jeg havde gjort, men satte mig derfor ikke mindre i en ulykkelig og hæftig Sindsstemning, i hvilken jeg strax satte mig til at skrive til *Tscherning*; jeg véd derfor aldeles intet om, hvad jeg skrev, thi det var skrevet i Lidenskab. Jeg véd kun saa meget, at jeg sagde ham herved et evigt Farvel, sagde ham, vi maatte herefter kun ses, naar det var en uundgaaelig Nødvendighed; dog er jeg vis paa, det var skrevet saaledes, at han ikke et Øjeblik kunde være i Tvivl om, at den inderligste Kjærlighed, den inderligste Sorg over at se mig paa en saadan Maade snart tiltrukket, snart forkastet, havde dikteret det. —

— De sidste 14 Dage gik med Indpakning, Afskedstagen osv., jeg var i en halv drømmende Tilstand; naar jeg tænker tilbage derpaa, er det, som om en tyk Taage omgiver den første Tid. Den 1. Juli om Morgenen, efter at have set mit Flyttegods paa en dertil lejet Vogn langsomt og umageligt bevæge sig ned ad den gode Tøjhusgade, ilede jeg selv til Posthuset med min Broder, hvor jeg fandt en Del af Familien. *Bolette* sagde mig Farvel i Køkkenet, gruelig beskæftiget med

[1]) Se Brevene nedenfor.

at skure eller pudse, saa beskæftiget, at hun næppe havde Tid til at vende sig til mig. De var alle meget bevægede ved at se mig rejse, inklusive min Faders Adjutant, dog mest rørte det mig at se, hvor Taarerne trillede ned ad *Gottfreds* Kinder, og hvorledes hans Mund var krampagtig fortrukken, da han stod afsides og sagde sit simple velmente: „Mangfoldig Tak, Frøken, for alt godt."

Endelig kørte vi da, jeg ænsede næppe, at jeg havde Medrejsende, jeg holdt Tørklædet for Øjnene og græd stille den meste Vej. Siden har man sagt mig, hvor meget det havde rørt enhver at se mig i hine Dage, thi jeg var et sandt Billede paa Sorg og Lidelse, — det gør mig ondt at have baaret min Sorg tilskue og at have vakt Medlidenhed, men jeg var virkelig saa syg paa Sjæl og Legeme, saa nedtrykt og udmattet af Sindslidelse, at det ikke godt var muligt andet end at det Ydre maatte vidne derom.

— I en Fart ordnede jeg mit lille tarvelige Værelse og løb derpaa ud i Mark og Skov, hvor jeg følte mig som nyfødt. Dér under Bøgens Kroner, mellem Markens Blomster var det, som om alle Sorger og Bekymringer var blæst bort. Intet, intet her paa Jorden kan yde en saadan Lægedom for en syg Sjæl som Livet i Naturen, som den klare høje Himmelhvælving, som Skovens milde Pust, som Fuglenes glade Kvidren, som de smaa beskedne Blomster paa Grøfter og Gærder. Dér er *mit* Gudshus! Dér har jeg tilbragt mit Livs lykkeligste Timer, naar jeg sad stille Time ud og Time ind med Tegnebogen eller Malerkassen i Skødet. Jeg følte mig usigelig vel dér mellem de tarvelige flittige Mennesker, den forstandige brave Mand, den altid milde kærlige Kone, *Ivar Mansa* og deres trofaste Plejedatter *Trine* [1]).

---

[1]) Skovrider Johan Ludvig Mansa (1802—86) havde været Gartner hos forskellige Godsejere, før han blev Skovrider hos Grev Raben paa Aastrup; han var gift med Ivare Petrine Hviid (1807—76). Deres eneste Søn Ivar

Ja, nu er disse spredte Erindringer fra Tøjhusgaden fortalte. Nu arbejder Haandværksfolk paa at gøre Lejligheden fin til den nye Chef. Min Broder er atter taget paa Landet. — Til min Moder havde jeg lejet en lille Lejlighed i Lavendelstræde. Dér sad hun mellem alle disse Sager, som hendes Hjærte hængte ved, og som hun selv havde været med at samle, og som hun nu søgte at bringe det mest mulige ud af, for saa at kunne begynde en lille Virksomhed, der passede efter hendes Lyst og hendes Evner, med at leje Værelser ud og holde Bespisning for unge Mennesker. Hun var jo endnu ingen gammel Kone og var et virksomt Menneske, senere lejede hun sig en anden og bedre Lejlighed paa tre Værelser ved Nørrevold, det hele pænt og net. I det ene Værelse havde hun en Tid min Broder som Logerende, en Tid en ung Studerende, flere unge Mennesker spiste hos hende ved sluttet Bord, det gav hende meget at tage vare paa.

Jeg selv arbejdede flittigt, Tiden blev mig aldrig lang, jeg var fra tidlig Tid vænnet til et saa tarveligt Liv, at den yderst tarvelige Landkost paa ingen Maade generede mig. Et stort Fad Salat med Fløde og Eddike og dertil fedt stegt Flæsk smagte mig fortræffeligt, thi Kød købtes aldrig der i Huset, kun engang et Oxe-Kallun, og en nøgtern Kalv blev jo ogsaa et Par Gange slagtet. —

Hvor meget Livet der paa Gaarden end interesserede mig og opfyldte mine Tanker, saa var der dog noget, jeg aldrig kunde frigøre mig for, det var de mange Timer, Dage og Aar med ham, det var de forhaabningsfulde skønne Øjeblikke i Frederiksberghave den lyse Foraarsdag.

Frederik Ludvig Mansa (f. 1835) har i en lang Aarrække været Forvalter paa Svenstrup. Husjomfruen Trine Jørgensen var dér i Huset i 50 Aar til hendes Død 1884. (Meddelt af Godsejer C. Mansa).

Af Brevvexlingen mellem A. F. Tscherning og Eleonore Christine Lützow.

Odense 1ste Juni 1844.

Kjære Cousine *Nore.*

Ved vort sidste Møde fik jeg ikke Leilighed til nærmere at motivere min Beregning, hvilken De syntes støttet paa urimelige Fordringer; for at bringe den til at blive forstaaelig, vil jeg i Korthed sammenfatte det hele Forhold. De erklærer, at De enten maa leve sammen med mig, eller langt fra mig; en Mellemting forekommer Dem umulig. Derfor flyer De Kjøbenhavn, og vil søge et Opholdssted langt fra Mennesker, paa Landet; jeg indseer, at en saadan Plan vil medføre for stort et Offer for Dem, der trænger til bedre Omgivelser, end De sandsynligen kan finde paa Landet for den ringe Sum, hvortil De saa ædelmodig har nedsat Deres Indtægt, og tiltrods for alt det Ufornuftige, der ligger i Forbindelsen af en meer end halv udlevet Mand og en fyrig ung Pige, saa beslutter jeg at gjøre det farlige Experiment, forudsat at det lader sig udføre i oeconomisk Henseende. Jeg gjør Dem da opmærksom paa, at vort Samliv under ægteskabelig Form igrunden maa betragtes, som om jeg drog ind til Dem som Deres Logerende, og nu siger jeg Dem, naar jeg forbeholder mig 250 Rd. aarlig til Klæder og Lommepenge, saa har jeg kun omtrent 550 Rd. at byde min Værtinde for alle mine øvrige Fornødenheder, Logis, Brændsel, Belysning, Vadsk, Føde etc., ja endog for de mulige Tilfældigheder, som et Ægteskab, tiltrods for Aldersforskjellen, kunde medføre. At jeg behøver en god Stue til mit særlige Brug, vil De indsee, det har De desuden selv foreslaaet, ligeledes behøver jeg nogen Plads til Papirer, Bøger etc. og lidt Opvartning. Hvorvidt De nu troer under saadanne Vilkaar at kunne optræde som Vertinde, det har jeg henstillet til Dem. Dersom Contracten var opløselig, da vilde jeg tage Deres Erklæring for fyldestgjørende og gjøre Forsøget; jeg troer

vist, at Værtinden vilde være mig yderst behagelig, thi jeg veed at skatte alle Deres meget gode Sider; men da der dog i det foreslaaede Forhold er lidt meer end en simpel Leiecontract, ja meget, særdeles meget meer, saa har jeg troet at burde fremføre for Dem alle de Vanskeligheder, som lægge sig iveien for Deres Plans Opfyldelse, hvortil jeg regner circa 500 Rd. for ringe Indtægt aarlig, saalænge jeg maa ansee mig forpligtet til en aarlig Extraudgift af 3 à 400 Rd. Jeg anseer nemlig 1500 Rd. for en ikke overdreven Indtægt for Folk, der ikke kunne sætte Ungdommens friske Mod mod Livets Sorger. Spørg *Mezas*, *Dalbergs*, kort see Dem rundt omkring, og De skal sande mit Ord. Dertil kommer endnu, at naar en 50aarig Mand ægter en 26aarig Pige, maa han tænke paa at forsørge en Efterleverske, hvilket i det mindste koster 100 Rd. aarlig.

Jeg reiser herfra Kl. 2 til *Dithmer*[1]), Teglbrænderen ved Gravensteen, bliver der henved 14 Dage, og vender saa tilbage til Odense. Deres meget hengivne Ven og Fætter

A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn, 4. Juni 1844.

Kjære *Tscherning.*

Hvor ubeskrivelig glad blev jeg ikke, da jeg i Gaar af Postbuddet modtog Dit Brev med den velkjendte Haandskrift, mit Brev har altsaa ikke truffet Dig i Odense, nu sidder jeg atter eene og heele min Tanke, heele min Sjæl er atter hos Dig, men glad er jeg just ikke meere. Du har engang skrevet til mig, Du havde opgivet alle store Forventninger om hvad Livet kunde bringe, og jeg da? Jeg maa tænke paa Schillers Ord: „Wie wenig ach! hat sich entfaltet, das Wenige, wie klein und karg!“ Thi ei engang *Haabet* om at have nogen Værd for Dig bliver mig tilbage.

Du skrev engang, at skulde Du indgaa et Ægteskab,

[1]) Teglværksejer Agent Hans Henrik Dithmer (1780—1848).

da maatte det være en Overeenskomst, intet Frieri, det maatte ikke medføre Forsørgelse; med denne Forudsætning er det vel, at vore Forhandlinger ere begyndte, og at de ere begyndte, vil Du vel indrømme, er meere Din end min Skyld, thi Du har selv bebreidet mig den ringe Fortrolighed, hvormed jeg efter min Faders Død behandlede Dig, er kommet atter og atter til mig med samme Venlighed, og selv sagt, det var jo i Grunden *„paatrængende"* af Dig, har selv sagt, Du vilde smelte Iisen om mit Hjerte; hvor let var det Dig ikke, Du vidste godt Du behøvede kun at aabne Din Favn, da tyede jeg til den, Du vidste godt, jeg havde ikke Udholdenhed til at fremhykle en Kulde og Bitterhed, som i Virkeligheden aldrig opstod imod Dig. Endnu siger jeg *Du*, thi endnu betragter jeg mig som Din vordende Hustru, jeg frygter ikke for at komme i Vane, thi ud af Vane kommer jeg let, saasom vi aldrig oftere maae mødes, skrive eller tale med hinanden, uden hvor Hendelsen en enkelt Gang kan gjøre det til en *Nødvendighed*, saafremt denne Epoke fører til et evigt Brud; thi nu eller aldrig maa vi komme paa det reene med, hvad vi kunne og ville, og hvad Du *vil*, maa Du sige mig med tydelige Ord, naar Du har læst og vel overtænkt dette mit Brev. Jeg beder Dig ret inderlig at svare mig, medens Du er borte, medens Du er eene og i Roe kan tage Din Bestemmelse, og ligeledes medens jeg er eene, og lad ingen Betragtninger over hvad Offere jeg bringer, have Indflydelse paa Dit Svar, og vær forvisset om, jeg skal vide at resignere *fuldkomment*. Det er ikke min Meening at tvinge eller trygle Dig til at leve med mig, jeg har intet at fordre af Dig, jeg vil kun søge fra mit Synspunct at overbeviise Dig, siden Du selv har været saa *„paatrængende"* og ikke lod mig drage bort med den Resignation, jeg dengang havde [1]).

[1]) Tscherning havde i et ikke trykt Brev af 17. Maj ret indtrængende raadet hende fra at leve et Eremit-Liv paa Landet.

Idet jeg i denne Tid har anstillet Sammenligninger og Beregninger har jeg meest blevet staaende ved Betragtningen af f. Ex. Professor *Høyens* heele Huusvæsen [1]), fordi det forekommer mig meest anvendeligt, naar jeg seer hen til os; *Høyens* ere begge Mennesker, der ingen Priis sætte paa Forlystelser af nogen Art, der ere nøisomme i alle deres Fordringer, der ikke gjøre noget Huus, fordi deres Midler ikke ere dertil; men de staae ikke desmindre paa en venskabelig Fod med Stadens meest anseete Familier i Middelclassen, saasom *Drewsens*, *Monrads*, Professor *Schau* [ɔ: Joachim Frederik Schouw] o. fl., fordi *Høyen* er en begavet Mand, der skattes høit for sine Kundskaber, fordi hans Kone er en forstandig Person, der værdig slutter sig til ham, og som en fordringsløs oeconomisk Kone ypperlig forvalter Mandens smaae Indtægter, alle siger aarlig kun 600 Rdl.: 3 som Galleriinspectør, 3 som Professor ved Academiet; nu vil jeg antage de har 800 Rdl., ja regne høit og sige 1000. Og hør, hvorledes de lever: de beboe en anden Sahl i Gothersgaden, det er sandt, det er i Sidebygningen, der støder ud mod en temmelig stor Hauge, hvoraf de benytter det Halve; de har af Værelser en rummelig fælleds Dagligstue, en Spiisestue, et stort Arbeidsværelse for Professoren, et fælleds Sovekammer, et Værelse for Svigerinden, som er i Huset, nu foruden Kjøkken, Pige-, Spiise- og Pulterkammer, Entree og Coridor o. s. v. og give derfor 200 Rdl. aarlig; de har det altid hyggeligt og smukt, hver Fredag kommer af Professorens Venner 6—8—10 sammen hos dem, der bydes dem The og Smørrebrød, de more sig sammen ved Samtale om Politik, Kunst, og hvad som bevæger sig omkring dem, og søge forresten deres Glæde i deres daglige Beskjeftigelser og et venligt Samliv [2]). Et lignende Liv er det jeg troer pas-

[1]) Professor N. L. Høyen (1798—1870) blev 1832 gift med Præstedatteren Edele Birgitte Westengaard (1799—1883), der kun var et Aar yngre end han; deres faste Indtægter var i Følge Biogr. Lex. 700 Rdlr. aarlig.

[2]) Høyens og hans Hustrus økonomiske og selskabelige Liv paa den Tid

ser for os begge, et lignende Liv er det jeg meener, vi have Evner til at føre. *Mezas*, hvor Manden er en forfængelig Person, der holder Tjener i Livré og gjør italienske Soireer, og hvor Konen med al sin Elskværdighed dog er umaadelig magelig, *Dalbergs*, der har 6 Børn, Gouvernante og 4—5 Folk, hvis Indkomster ere ubestemte og uberegnelige, kunne ikke tjene mig til Maalestok. Du kan nu leve rundeligt af hvad Du har, det meener Du ogsaa jeg kan, hvorfor skulde vi da ikke ved at leve under det samme Tag kunne komme ud af det? — Jeg har nu gjennemgaaet vore Formuesomstændigheder og seer, at det er tilforladeligt; naar alt bliver opgjort, vil der blive til mig en Kapital af 8000 Rdl. foruden nogle hundrede Daler, som ville være fornøden for at completere vort fælleds lille Boe. Du gav altsaa 550 Rd. og Din „Værtinde" — hvor kunde Du bruge dette Ord? — gav 290 til den fælleds Huusholdningskasse, der saaledes var 8 à $8^1/_2$ hundrede, det er til de væsenligste Udgifter. Nu mener jeg 370—80 maatte kunne strække til de øvrige Fornødenheder:

Husleje	200	Rd.
Pigeløn, højt regnet	40	„
Mine Klæder	60	„
Brænde, Steenkul eller Tørv	50	„
Lysning	30	„
Smør	60	„
The og Kaffe	30	„
	470	

Saaledes har jeg næsten paa Skilling og Hvid beregnet Dig, paa hvad Fod vi kunne leve tarveligt af den Sum Du opgiver, men hvorvidt Du har Godhed nok for mig og Tro paa, at vort Samliv kunde bringe ogsaa Dig Tilfredshed, og om Du derfor ved Anvendelsen af Din Tid eller vore fælleds Midler kunde for-

omtales meget indgaaende i Ussings N. L. Høyens Levned, Kbh. 1872, S. 216 ff. og i Johs. Fibigers Mit Liv og Levned, Kbh. 1898, S. 166 ff.

skaffe os en rigeligere Levemaade, det er noget, Du selv maa kunne vide og besvare, og det vil Du sige mig ret snart, ikke sandt min kjære Ven? At sørge for en Efterleverske, derpaa skal Du ikke tænke, den Capital Frøken *Lützow* havde og kunde leve af, blev jo den samme for *Tschernings* Enke, og havde General *Lützows* Datter aldrig hævet Pension, saa havde hun vel ikke ganske fortabt sin Ret dertil, fordi hun var blevet Din Kone i en Aarrække, som Himlen give ikke blev for kort; thi jeg har ingen Glæde, ingen Nydelse i Verden, naar jeg ikke deeler den med et Menneske, med hvem jeg harmonerer og som er mig kjær fremfor Alle, som Du er mig.

Skriv mig, at Du har Tillid til mine Oeconomiberegninger, som de her er fremsatte, at vi vil gifte os til Efteraaret, saa at jeg enten kan følge med Dig til Laaland, naar Du er der medens [d. e.: under] de værste Storme, eller at jeg bliver her tilbage, medens Du rejser, og min kjereste Tanke og Sysselsættelse skal da være at berede Dig et godt og lykkeligt Hjem og vente Dig med Længsel og modtage Dig med Ømhed og Kjerlighed.

Eller skriv mig: det gefaller Dig ikke, det er ugjørligt, *umuligt* efter Dine Anskuelser; men bekymre Dig da heller ikke videre om min Skjebne, raad mig ikke og trøst mig ikke, men lad mig kjempe eene mod Livet og dets Prøvelser; muelig kan det jo gaa mig godt, og gaaer jeg tilgrunde, hvad Magt ligger der da paa et Menneskeliv, paa mit Liv? Lad mig da seile min Søe og spørg aldrig, hvorhen det bærer; og da være dette det sidste Farvel, Du modtager fra Din i Liv og Død altid hengivne

Eleonore Christine.

Flensburg d. 16 Juni 1844.

Kjære Cousine *Nore.*

„La vie ou la bourse“, oversat: „Død eller Giftermaal“, saaledes omtrent slutter Deres sidste Brev, for hvilket jeg iøvrigt takker Dem, saavel som for det første; dette fik jeg i Odense, hiint i Gravensteen. — —

Jeg har indvilliget i at ofre min Overbevisning med Hensyn til Aldersforskjellen, fordi det ikke har været mig muligt at bringe Dem til at erkjende dens Betydning; men jeg har forelagt Dem vor Pengeforfatning som Gjenstand til Overveielse, fordi her maatte dog i det mindste Talstørrelserne, der ligge ganske udenfor Lidenskabernes Gebet, finde Talholdepuncter hos en saa fornuftig Regnemester, som De er. Forsaavidt er det lykkedes, som De virkelig har indvilliget i at regne; men jeg frygter endnu bestandig, at Deres Iver for at naae Maalet, lader Dem antage mange falske Forudsætninger, og springe over forskjellige Hindringer. Vi ville nu et Øieblik betragte Deres Grunde og Beregninger, og kun i Forbigaaende forud bemærke, at Benævnelsen Vertinde er valgt for at betegne, hvorledes jeg, der betragtede Deres Prospect som uudførlig, forbeholdt mig i ethvert Fald at lade hele Byrden falde paa Dem, mod at jeg lod Dem tilflyde mit Tilskud til Fælleskassen. De har jo desuden selv foreslaaet, at hver skulde have sit særskilte Værelse. Af de anførte Grunde er der een, som vistnok er den meest slaaende, den har desuden jevnlig foresvævet mig, den nemlig, at saasom hver særskilte har nok til sit Underhold, faaer ogsaa Fællesskabet nok. Hvor sand nu denne Sætning synes at være, saa viser Tildragelserne dog, at den ikke er det. Var Sætningen sand i Praxis, da maatte man see Familier komme ud af det, hvilke nu ere i Betryg; thi hvormange Fædre give ikke deres gifte Datter mere aarlig, end hun kostede i det faderlige Huus, og skjønt Manden forud levede ret ordentlig, ofte endog havde lidt tilovers, saa var Fællesskabet

dog stedse i trange Kaar, ofte endog saa trange, at Kjerligheden ikke kunne forsøde Kildevandet. De Gjenstande, som hertil ere Aarsag, have De ogsaa aldeles ladet ude af Beregningen. De ere Doctor, Apotheker, Børn og deres Opdragelse m. m. Alt dette skal udredes af 370 Rd. aarlig, foruden Spise til i det Mindste 3 Personer. Anslaaes disse Udgifter, da fremkommer følgende Udgifter:

Læge aarlig	25 Rd.
Apothek	15 -
2 Børn à 50	100 -
senere Oplæren à 30	60 -
	140 Rd.[1])

Af de 370 Rd. bliver altsaa Rest 230 Rd., altsaa ikke 20 Rd. maanedlig, hvoraf 3 à 4 Mennesker skulle bespises, hvilket vel omtrent kan ansees for en Umulighed i en Husholdning af Middelstanden. Intet, slet intet er anslaaet til den saare vigtige Post i alle Overslag, nemlig uforudsete Udgifter. Var jeg 30 Aar istedetfor 50, saa vilde denne Post rigelig være dækket ved det, jeg kunde udbringe ved eget Arbeid og ved klog Anvendelse af Deres Kapital; men nu tør alt dette ikke bringes med i Beregning, saa meget mindre, som jeg allerede er i Vane med at levere en ikke ringe Deel Arbeid for Ingen Betaling til offentlig Nytte, og heri har vænnet mig til at søge Liqvidationen med det Offentlige for den Indtægt, jeg har. Det Exempel, De anfører fra Prof. *Høyen,* vilde upaatvivlelig være overmaade godt og passende, naar det kunde ansees for tilforladeligt med Hensyn til Angivelsen af hans Indtægter; troe mig, der er en Fejltagelse, og det er ikke nogen ringe, i den Formening, at han kun har 600 Rdl.'s Indtægt. Tro mig, han har, naar alt bliver regnet, nærmere 1200 Rd. og derover, skjønt det vel kan være, at han kun har 600 Rd. fast. De Selv er jo

[1]) Som man ser er Regnestykket fejlt eller Børnelærdommen ikke medregnet.

ogsaa i Tvivl og indrømmer indtil 1000 Rd., og derpaa grunder De den Slutning, at vi kunne have nok af 840 Rdl., denne Slutning forekommer mig ikke god. Det forekommer mig, som om De noget letsindigen forkaster *Mezas* og *Dalbergs* Exempel; thi om ogsaa ingen af dem driver Oeconomien til det Yderste, saa leve de dog i det hele tarveligt, og have stedse havt betydelig meer end 840 Rd. Jeg har nu paa min Reise næsten overalt undersøgt, hvor stor den Sum maatte anslaaes, hvorfor en Middelstandsfamilie lever i de mindre Stæder og paa Landet, og jeg er kommet til den Indsigt, at Flertallet bruger over 1000 Rd. aarlig, og at alle dem, der kun have 800 Rd. og derunder, føle meer eller mindre Trang. Heraf slutter jeg, at der i Kbhvn., hvor Omstændighederne medføre Udgifter, som Smaastæderne ikke kjende, vel kan behøves 1200 Rd. i det Mindste. Det er Skade, at vi ikke kunne anstille et Forsøg, thi unægtelig er Erfaring den bedste Læremester. Min Søster Lises Indlemmelse i Fortroligheden, saalænge vi endnu leve i Tvivlsmaal over Udfaldet, synes mig upolitisk og vilde være mig imod. — —

Paa Gravensteen har jeg havt et behageligt Ophold eller dog et meget interessant. Egnen er dejlig. Strax efter min Ankomst førte Hr. *Dithmer* mig til Augustenborg, hvor *Hertugen*[1]) modtog mig meget vel, som en ærlig politisk Modstander, og Søn af en Fader, der stedse stedse stod i hans Erindring som en udmærket Mand. Kort efter kom Hertugen og Familie til Gravensteen, og fra den Dag var jeg næsten deres daglige Gjæst. Skjønt jeg ikke blev enig med Hertugen om hans Schleswig-Holstenske Paastande, saa kan jeg ikke nægte denne Mand en mere end almindelig Dygtighed og Characteerstyrke. Han har i mange Henseender opfattet historiske og indre Forhold skarpt og rigtigt, og med-

[1]) Hertug Christian Carl Fredrik af Augustenborg (1798—1869). Om Tschernings Forhold til denne Prins, se Efterladte Papirer I. 34, Note og II. 238 ff.

deelte mig mange Oplysninger, som vare høist interessante. Iøvrigt fik jeg en stor Anledning til at prøve min Besindighed og Fatning, thi skjønt Hertugen i Almindelighed beholdt sin fulde Koldsindighed, saa hændte det sig dog, at han undertiden blev heftig, og dersom jeg i slige Øieblikke ikke vilde give efter eller geraade i Strid, maatte jeg samle min hele Fatning. Udenfor Slottet levede jeg næsten daglig i Strid med Schleswigholsteenere, men havde det Held at vinde deres Bifald saa meget, som en Modstander kan vinde det.

Min kjære Kusines særdeles hengivne

A. F. Tscherning.

Af Dagbogen.

Jeg tumlede omkring i Skoven og Marken, der i en Cirkel omgiver den ensomt liggende Gaard, jeg søgte Prospekter, gik ud med Tegneapparater, men kom hjem med Papiret lige saa hvidt som det var, da jeg gik ud. Dog var det i den første Tid, som om Naturens Fred og Ynde dulmede Smerten, jeg troede virkelig et Øjeblik, at det var mig muligt at glemme, men det varede kun kort, da traadte *Savn* og *Erindring* ind i min lille Stue og gjorde mig deres Opvartning; jeg sagde dem, at jeg helst vilde være fri for deres Selskab, men de lod, som de ikke hørte det, de satte sig lige over for mig, og jeg saa tilsidst intet uden dem; saa tog jeg mit Tøj og ilede ud i Skoven, men snart var de i Hælene paa mig og indhentede mig, tog mig hver under en Arm og trykkede mig ned paa en Træstub, og der hviskede snart den ene snart den anden mig noget i Øret; de fulgte mig hjem igen, de satte sig om Aftenen paa Sengen hos mig og snakkede saa længe i Munden paa hinanden, til jeg endelig bedøvet af deres Snak faldt i Søvn. Jeg gav mig af alle Kræfter til at arbejde, men hvad enten jeg sad inde i min Stue bag Staffeliet, eller jeg sad ude i Skoven paa

min lille Malerstol med Malerkassen og Billedet paa mit Skød, saa stod der lænet en paa hver af mine Skuldre og gjorde mig Arbejdet besværligt; kom jeg blot til at vende Hovedet lidt fra mit Arbejde, da saa jeg enten den enes eller den andens fule Aasyn. —

— Jeg vidste hverken om *Tscherning* var hjemme eller borte endnu. Da fik jeg et Brev fra Fru *de Meza*, hvor hun blandt andet skrev, at hendes Broder vilde komme hjem i denne Uge, han havde skrevet og spurgt til os allesammen. Da opstod et Haab i min Sjæl, om han ikke, naar han kom igennem Roskilde skulde standse og besøge mig. Det var et falskt, et forfængeligt Haab, han kom ikke og jeg hørte intet fra ham. Ved al min Grublen forekom det mig tilsidst, at det var mig, der havde handlet urigtigt — ja, jeg var vis paa, det var ene mig, der havde Uret, — det at vide ham nærmere, at tænke mig ham i de kendte Omgivelser gjorde, at hans Billede stod klarere for min Sjæl, saadan gik det i flere Dage.

En yndig Sommer-Eftermiddag gik jeg i Skoven for at tegne. Men hvor var det mig muligt at tegne? hele min Sjæl var kun hos ham. Jeg troer, der er et usynligt magnetisk Baand, der fastholder visse Sjæle; saa er det med mig og ham, der er et Baand, som Tid og Afstand ikke kan løse eller bryde. Lad hvem der vil end le ad Inspirationer, jeg troer derpaa, jeg troer enkelte Mennesker staar i enkelte Øjeblikke umiddelbart under Guddommens Paavirkning, jeg har kendt flere saadanne Øjeblikke. Sligt lader sig vel kun føle, vanskeligt forklare; hvad man i saadanne Øjeblikke foretager sig, er og bliver rigtigt, derom er jeg overbevist, hvad end Reflektion, Kritik og Konveniens kan finde paa at sige derimod. Et saadant Øjeblik overfaldt mig midt i Skoven; jeg rev to Blade af min Tegnebog, satte mig paa min Malerstol, skrev med Tusch en Koncept til et Brev til *Tscherning*, skyndte mig hjem for at skrive det rent, bragte det til Posten

for at gøre det umuligt for mig i et andet Øjeblik at lade Reflektionen, Kritikken og Konveniensen faa første Ret over, hvad jeg holdt for guddommelig Inspiration. Og man sige, hvad man vil; fører det til, hvorom jeg ikke tvivler, at jeg snart bliver *Tschernings* lykkelige Kone, at jeg ved Ømhed og Kærlighed forskønner hans øvrige Levedage, da har jo Grundprincipet, Hovedmomenterne i min Adfærd mod ham været fuldkommen rigtige, om der end nu og da kan indvendes noget mod enkelte Skridt, kan ankes betydeligt mod Formen, hvorunder denne Kærlighed er fremtraadt.

Med næste Post 25. Juli [1844] modtog jeg *Tschernings* Brev, derpaa blev mit Brev skrevet, det varede længe, inden jeg fik Svar, fordi han var i Sverrig. Det glædede mig at høre fra ham, dog var Tonen og det bestandige „De", han brugte i disse Breve, mig langt fra kær; jeg frygtede dog, jeg trængte mig for meget paa ham, at det i Grunden var ham kærest aldrig mere at have med mig at skaffe. Jeg skrev atter til ham; jeg troede at forstaa hans korte Skrivelse i Kanten af hans Brev[1]): „Hvor ligger da egenlig Eremitagen Svendstedlille?" og gav ham derfor at forstaa, at det ingenlunde vilde være mig imod at se ham hos mig.

Hans næste Brev, det lille røde, som jeg har kysset og kysset atter, viser, at jeg ikke bedrog mig. Jeg skrev ham til og raadede ham til at tage Ophold i Skomagerkroen.

Derfra kom han ogsaa vandrende ud til mig *Tirsdagen den 17. September* [1844].

Jeg sad og malede, jeg hørte Hunden gø, jeg hørte ham skrabe sine Fødder paa Jærnet og derpaa aabne *Mansas* Dagligstue-Dør og spørge om Frøken *Lützow*. Jeg trak næppe Vejret, jeg blev staaende i min Stue, til Madammen kom og sagde, at her var en Herre, som vilde tale med mig, og i hendes Paasyn sagde vi hinanden Goddag; da hun havde lukket Døren, faldt vi i hinandens Arme. —

[1]) Dat.: $^{10}/_{8}$ 1844.

Vi spaserede, jeg fulgte ham paa Vej, og næste Morgen mødte jeg ham igen, og vi tilbragte en lykkelig Dag med Spaseren, Samtalen og Spøgen. Med alt det ironiserede han dog over vor Kærlighed, og da vi talte om vor Kærligheds første Dage og om det første Kys, han gav mig, saa bandede han dette samme Kys, der havde bragt alle de Ulykker over ham: „thi holde Bryllup, løse Kongebrev, sætte i Enkekasse, det var dog noget Satans Tøj, men naar jeg nu bare havde 2000 Rdlr. aarlige Indkomster, saa lige saa godt springe som krybe i det, men nu med det jeg har, gaar det dog ikke an, saa maa jeg jo sige til mig selv: er Du gal, *Tscherning*, at gaa hen og gifte Dig paa Kildevand og Kærlighed!“ Vi lo begge og spøgede derover, det var jo ikke til andet.

Han mente, at de Foretagender med det store Gaardkøb, han har i Sverrig, kunde sætte os i Stand til at gifte os.

Vi var enige om at holde vor Forbindelse fuldkommen hemmelig, og han fandt det ikke urimeligt [af mig] at blive, hvor jeg var, og [hvor] jeg dog i visse Maader havde det langt bedre, end jeg havde ventet, indtil han kunde hente mig herfra som sin Kone. Næste Morgen Kl. 8 kørte han herfra Gaarden med en lejet Bondevogn for at bese Terrænet ned ad mod Sorø for Jærnbanevæsnets Skyld, [thi] under dette Paaskud var han rejst fra Kjøbenhavn, dog blev vi enige om, at det var bedre, han i Kjøbenhavn sagde, at han havde besøgt mig. Hvad Udfald, hvad Samtale der er ført ved hans Besøg hos *Bolette*, det viser det gule Brev, som jeg modtog Søndag d. 29de; samme Dag rejste han, hvilket jeg senere har erfaret, til Sverrig. — Vel bedrøvede dette hans sidste Brev mig, vel frygtede jeg et Øjeblik, at det ikke var saa ganske Spøg, naar kan kaldte det Nemesis, det at være kommet saaledes i det, at han maatte gifte sig med mig.

Men nu er jeg atter rolig, jeg véd jo, det er saa

hans Maner at tale og være paa, at han ikke holder mindre af mig for det. Jeg er vis paa, han gifter sig med mig, saa snart hans Stilling og Indkomster tillader det. Og jeg er lige saa vis paa, at vi trods Aldersforskel og hvad der ellers kan indvendes, skulle blive lige saa lykkelige Ægtefolk, som vi har været vedholdende og dog i Grunden begge lige passionerede Elskende.

Søndag den 13. Oktbr. tager jeg til Kbhvn. for at hjælpe *Bolette* med Flytningen, Lørdag den 19de tager jeg til Frederiksværk, fordi det keder mig at gaa i Kbhvn. og vente, til Skiftet skal være, og til *Tscherning* kommer fra Sverrig. Han kommer den 24de, eller 25, 26, 27de, da mødes vi atter, — jeg længes efter ham og ofte ængster jeg mig, at noget Ondt skal hændes ham, som er mit Liv, mit alt, — derfor beder jeg Gud beskytte ham og unde mig snart den Lykke altid at kunne leve, hvor han er. —

— *Tscherning* vilde, at jeg skulde søge om en Pension, der for mig skulde være en heldig Præcedens, hvis den var bevilliget, før vi giftede os, for at jeg derved kunde have en Støtte, i Fald han tidlig døde fra mig, hvilket var det rimelige, da han nu var nær halvtreds, 22 Aar ældre end jeg. Jeg gjorde, som han forlangte.

Af et Brev fra Eleonore Christine Lützow.

[Julen 1844.]

— — — Lørdag Morgen bragte en Garder mig Brev fra *Fensmark*[1]), hvori han bad mig at komme ud paa Kongens Palais Søndagformiddag Kl. $11^1/_4$, der var kun 4 à 5 Mennesker, der skulde ind. Under disse ceremonielle Tilberedelser, opstillet der ved Naadens Dør og ventende, den, der var indenfor, skulde komme ud, var det dog, som om jeg kunde mærke, at

[1]) Major Johan Henrik Fensmark (1797—1871), Adjutant hos Christian VIII.

jeg havde et Hjerte, det forundrede mig; thi jeg troede, at der var intet tilbage deraf, at Du havde det heelt og holdent. Naa, endelig stod jeg indenfor og neiede dybt for Majestæten. Nu skal Du høre vor Samtale: „Deres Majestæt har haft den Naade at tillade mig at overlevere min Ansøgning om Pension.“ Kongen modtager Ansøgningen og siger i en brysque Tone: „Ja, men jeg veed kun ikke, hvad De vilde her, De vidste jo nok, jeg vilde sørge for Dem.“ Da jeg kom ind, fandt jeg underlig nok ikke en Smule meer end et andet Menneske; da han talte til mig, fandt jeg ham mindre end et andet velopdragent Menneske, og jeg merkede atter ikke det mindste til at jeg havde et Hjerte, og svarede simpelt væk: „Deres Majestæt, jeg vilde overlevere min Ansøgning og vidste ingen anden eller bedre Vei at gaae end lige til Deres Majestæt!“ Nu læste han lidt i Ansøgningen, gryntede lidt og spurgte, om min Søster var i Korsør. „Nej, Deres Majestæt, jeg har ingen Søster, og vi har aldrig været i Korsør, min Fader var General *Lützow* af Artilleriet.“ „Ja, nu husker jeg, og jeg beder Dem om Forladelse, det forandrer jo ganske Sagen; jeg veed ikke, jeg tænkte paa andre Ting.“ Og han læste fort i Ansøgningen, men saae pludselig op paa mig og sagde: „Og De maler, jeg har seet mange smukke Malerier af Dem paa Udstillingen,“ talte saa om, at der vilde blive sendt min Curator et Schema at udfylde, at der jo ifølge min Stilling tilkom mig Pension, og at jeg kunde være sikker derpaa. Jeg saae for Resten godt, det er noget, han er saa vant til at sige, at han vist aldrig tænker, naar han siger disse Ord, det er hos ham en Hvile for Tanken. Han tabte Ansøgningen paa Gulvet, jeg tog den op til ham og fik derfor et Tryk i Haanden af hans højkongelige Venstre.

Det var min første, men sikkert ogsaa min sidste Visit hos den gode Mand [1]).

[1]) Først langt hen paa Sommeren 1845 faldt Resolutionen om en Pension paa 100 Rigsdaler.

Af Dagbogen.

Svendstedlille den 26. August 1845.

Om Formiddagen havde jeg ingen overdreven stor Lyst til at bestille noget, hvilket jeg ellers altid har, saa pyntede jeg mig, gik til Skomagerkroen, strikkede nogle Omgange, før Dagvognen kom, der skulde bringe min Brudgom fra Kjøbenhavn. Vi tog, den ene, Brudgommen, det Reelles Repræsentant, en Spaanæske indeholdende en Kransekage til vor Bryllupshøjtid. En Kransekage? Og sligt kan man ofre en Tanke, naar et saa vigtigt Moment er for Haanden? Ja Herregud, en Kransekage hører nu med til et Bryllup, og nu skulde vi jo for at have Lov til at bo og rejse sammen, holde Bryllup og finde os i alle hermed forbundne Ceremonier, — altsaa Manden tog Kagen i Haand, medens Bruden bar en anden Æske indesluttende Myrtegrenene til en Brudekrans; thi hun, der nu i flere Aar bandt sit lille tynde Haar ind i en Kappe, skulde nu paa engang, for at føje sin Slægt, pynte sig som Brud. Vi slentrede nu af til Svendstedlille, nød et Middagsmaaltid, og gik for at gøre en Visit hos Præsten, der den næste Dag skulde vie os. Det blev en dygtig Regn, da vi gik hjem, vaad blev jeg, og end vaadere min Tilkommende, da han atter skulde tilbage til Skomagerkroen.

Den 27. Aug. 1845. Solen stod højt paa Himlen om Morgenen paa denne Dag, den vigtigste for hvert Pigebarn, paa denne store Dag, min Bryllupsdag! De havde sagt mig, at „jeg vilde blive højtidelig stemt, jeg vilde græde, jeg vilde ikke kunne spise, Hjærtet vilde sidde mig i Halsen," ja Gud véd alle de Fornemmelser og Tilstande, der ikke var forudsagt, at jeg skulde gennemgaa paa denne skæbnesvangre Dag! Naa og hvorledes var jeg da tilmode? Glad, rolig, lykkelig, næsten kaad, og hvorfor skulde jeg ikke være det? — Hvad i al Verden skulde bevæge mig til at være andet end glad og let om Hjærtet? — Jeg plukkede Blomster,

bandt Brudekrans den Morgenstund, der var jo ingen anden paa Stedet, der vilde eller kunde gøre det for Bruden, der var ene uden Slægt og Venner, ene mellem Fremmede, men gode velvillige Mennesker, ene pyntede hun sig og ene kørte hun til Kirke med sin Udkaarede, og ingen savnede hun, thi han var hende alt. —

Ensomt og mørkt, fjernt ude ved Landevejen stod vort Brudehus. Uden Velkomst, uden Afskedshilsen af glade Slægtninge flyttede vi vore Kufferter og Pakker ind i vort Brudegemak, der var en yderst tarvelig af Fluer besudlet Stue [i Skomagerkroen] med en stor messingbeslaaet Dragkiste, to store Senge med mørkerødt stribet Bomuldstøjs Omhæng og uhyre Dyner, to Stole, et Vandfad og et Haandklæde og et stort Slagbord, som vi strax tog i Brug for endnu samme Aften at skrive, *Tscherning* til sin Søster, jeg til min Broder for at anmelde os som ægteviede Mand og Kone.

Af Optegnelserne.

Næste Morgen kørte vi videre ud i Verden. *Tscherning* kendte ikke Jylland og havde Lyst til at se Landet, Maalet var Aggerkanalen og Vesterhavet. Det var en ret fornøjelig Rejse[1]). Da vi var i Flensborg, foreslog *Tscherning*, at vi skulde besøge Hertugen af Augustenborg, der havde indbudt os. Jeg havde ingen Lyst dertil, iblandt andet, fordi mine Klæder aldeles ikke passede til en saadan Visit; en oprindelig meget køn ulden Kjole var af Regn krøbet saaledes ind, at jeg skammede mig over at gaa paa Gaden med den. Det førte ogsaa til, at man i et Par Byer, hvor vi kom til at være samtidig med en Gøglertrup, raabte til os:

[1]) Rejsen gik over Holbæk, Kallundborg, Aarhus og andre jyske Byer til Lemvig og Agger, derfra sydpaa, indtil den endte i Flensborg. Fra denne Rejse foreligger der en af Eleonore Christine Tscherning skreven meget livlig Dagbog, som Pladsen ikke tillader at medtage.

„Bajads, hej Bajads, skal du danse i Aften?“ Men *Tscherning* saa med sin store graa Hat og sine brune Lærreds Sko sikkert ogsaa pudsig ud. I en Bagerbutik, hvor jeg købte noget Hvedebrød, spurgte man mig, om hele Truppen rejste i Dag.

I de første Dage af Oktober 1845 flyttede vi ind i Tschernings Ungkarlelejlighed, 3 Værelser uden Køkken i Brolæggerstræde, Værten var Brygger *Jacobsen.* Den Etage, hvoraf vi beboede de tre Værelser, havde tidligere været beboet af *Jacobsens* Moder, og ved hendes Død lejede Enken *Fenger* Lejligheden og overtog *Tscherning* med den [1]).

Det var en stor Forandring fra det friske Landliv og de vexlende Billeder paa Rejsen at sidde der i den snævre mørke Gade og se paa vore Genboer, en alt andet end tiltalende Jødefamilie. Jeg søgte jo paa den bedste Maade at udfylde Tiden med Haandarbejde, med at sætte vore smaa Maaltider frem, koge paa en Spiritus-Lampe og paa et stort Fyrfad. Middagsmaden hentede en Karl til os i en Madspand, og de brugte Kar og Tallerkener blev afvadsket oppe paa et Kvistværelse, som vi havde lejet til en gammel Sypige, *Susanne Bertelsen*, der gav os en og anden Haandsrækning for at faa frit Værelse og The Morgen og Aften.

Vi havde ikke været ret længe i Byen, før *Tschernings* mange Bekendte søgte ham. Jeg havde paa det bestemteste frabedt mig at gøre alle disse fremmede Mennesker Visitter. „Kun én Familie," sagde *Tscherning*, „maa Du gaa til, det er mine sande Venner, maaske vil de ikke more Dig, men de er saa fortræffelige." Jeg gik ud til dem, blev modtaget med al op-

[1]) Gaarden Nr. 5, der ejedes af Kaptajn, Brygger Jacob Christian Jacobsen (1811—87), der Aaret efter anlagde Gamle Carlsberg. Hans Moder Caroline Fredrikke Schellbeck døde 5. Februar 1844, Tscherning havde altsaa ikke boet der længe.

tænkelig Velvillie, og *Tscherning* havde Ret, det *var* sande Venner, altid ens og uforandrede til deres Død; med den inderligste Hengivenhed vil jeg altid tænke paa dem alle, især de to kære Gamle[1]).

De første, der indbød os til et større Selskab, var Professor *J. L. Heiberg* og hans beundrede Hustru; hans Moder Fru *Gyllembourg* boede hos dem. Det var et nydeligt Hus. De var mig forresten ikke helt fremmede, thi Fruen, der malede hos Tante *Stine Løvmand*, havde, da jeg var ung Pige, hørt, at jeg var ret flink til at fabrikere saavel Tøj- som Papirsblomster, hun fik Lyst til at lære det og bad mig komme for at vise hende tilrette dermed i Paaskeugen, da Theatret holdt Ferie hele Ugen. Jeg kom der daglig, og det gav Anledning til, at hun fik Nøgle til vore Haver paa Christianshavn, *Heibergs* boede dengang tæt ved Knippelsbro[2]). Senere, da vi blev indbudt til dem og jævnlig kom der uopfordret om Aftenen, naar de tog imod, efter at Fruen kom hjem fra Theatret, boede de paa Søkvæsthuset i en Bolig[3]), som de igennem Etatsraad *Suhr*[4]) havde vidst at forskaffe sig af hans daværende Huslæge, der havde den som Fribolig. Det var en dejlig Bolig med tilhørende yndig lille Have.

Det var behagelige Aftner, man tilbragte dér. *Heiberg* og *Tscherning* førte jo mest Ordet. Fru *Gyllembourg*,den meget lovpriste Skribentinde, var dengang en temmelig tavs, meget ældet Kone, umaadelig grim, rynket, med store hængende Poser omkring de vel endnu ret livlige Øjne, der mest mindede om et Par forskrækkede Øjne i et gammelt Skruptudsehoved. Hvor

[1]) Der hentydes her til den bekendte Familie Owen. Den engelsk fødte Joseph Owen (1789—1862) kom hertil 1813, nedsatte sig som Vinhandler og begyndte 1821 Anlæggelsen af sine mange Fabrikker. Han var gift med Susanne Christine v. d. Pahlen (1794—1884).

[2]) Brogade Nr. 3.

[3]) Overgaden oven Vandet, Hjørnet af Baadsmandstræde. Se Fru Heibergs Memoirer, I. Side 332. Folkeudg.

[4]) Indehaveren af Huset J. P. Suhr & Søn, Etatsraad Johannes Theodor Suhr (1792—1858) var en af Tschernings nærmeste Venner og Omgangsfæller. De kendte hinanden fra Frederiksværk, hvor Suhr 1827 havde forpagtet Kobbervalseværket. Han var gift med sin Kusine Caroline Falch (1790—1856).

lidt mindede hun om den Person, som Juel i sin Tid havde malet et Portræt af, der hang i Dagligstuen, egenlig smuk var hun vel ikke derpaa, men man saa dog gerne paa det Ansigt. Jeg var for Resten forud indtagen imod hende paa Grund af hendes Opførsel mod hendes Søns Fader, den landsforviste *P. A. Heiberg*. Den sidste Gang, jeg saa hende, var en Dag, jeg gik ud for at gøre *Heibergs* en Visit. Jeg blev lukket ind til Fru *Gyllembourg*, der havde Pigen til Hjælp ved sin Paaklædning, men det tog lang Tid, inden hun kunde faa Manchetterne til at sidde efter Ønske, med Kraven var det endnu værre, og Brystnaalen — ja hvilken skulde det være? Tjeneren kom et Par Gange og mindede om, at nu blev Maden bragt paa Bordet, thi der skulde spises tidligt, da Fru *Heiberg* skulde spille den Aften, og jeg forføjede mig bort, før den Gamle endnu var helt færdig. Ikke ret længe efter døde hun[1]).

I mit Ægteskabs senere Aar kom vi der saa godt som ikke, men traf jævnlig *Heibergs* hos Etatsraad *Th. Suhr*, dels her i Byen, dels paa Sølyst, hvor *Heibergs* boede om Sommeren. *Suhr* var aldeles fortryllet af den smukke, indtagende og indsmigrende Etatsraadinde *Heiberg*[2]). Det var tydeligt, at hverken hans døve Kone og heller ikke adskillige af *Suhrs* Slægtninge følte den samme Sympathi og Beundring for Fruen som den gamle stive, tilsyneladende iskolde Grosserer og Etatsraad. Efter hans Død saa vi omtrent aldrig mere noget til *Heibergs*.

Alt som *Tscherning* mere og mere gik over til Bondepartiet, vendte hans tidligere Omgangsbekendte os Ryggen. *Suhr* og *Owen* blev blev ham tro til det yderste. Hvem var nu disse Omgangsbekendte? Der var Grosserer *Ferdinand Tutein* og hans gamle Fader Etatsraad *Tutein*, der om Sommeren boede paa det

[1]) Fru Gyllembourg døde d. 2. Juli 1856.
[2]) Se Fru Heibergs Memoirer, I. Side 333 ff.

yndige Rosendal paa Østerbro[1]). Hvor mange Gange har vi ikke siddet dér tilbords og efter Bordet vandret omkring i den store dejlige Have, der strakte sig lige ned mod Stranden, hvor vi sad og saa paa de mange Sejlere ude i Sundet. Borte, borte er det altsammen, endnu ligger dog Rosenvænget som en fredelig Rest, men snart vil ogsaa det forsvinde og gaa ind med i den store Stenbunke: denne „Hoved- og Residensstad", denne Kræftskade paa det lille sønderlemmede Land!

I disse to Grossererhuse kom der mange, mange Mennesker sammen. Sønnen *Ferdinand Tuteins* Hustru, født *Siboni*, var en Dame med store musikalske Evner, en smuk Kone med et italiensk Anstrøg. Alt, hvad der levede her eller kom tilrejsende af musikalske Celebriteter, fandt hos hende en varm Beskytterinde og havde et godt Tilhold der i Huset. Hun kom ogsaa tilhove og søgte at knytte forskellige af Hoffets Personale til sit Hus, thi hun holdt nok af at sole sig i den Glans, som udstraalede fra Konger, Dronninger og Prinser. I sin Tid, da *Tscherning* lavedes til at blive en opgaaende Sol, var hun ham inderlig bevaagen, hvortil vel hans smukke Person og indtagende Væsen bidrog. Han var deres ugenlige Gæst, selvskreven til deres Nytaarsaften, hvor jeg ogsaa, det Aar vi var bleven gift, var tilstede. Der var tæt med Gæster af alle optænkelige Slags, og da Klokken slog tolv, stod vi alle op, hver med sit Glas i Haanden, i Hjørnestuen paa Hjørnet af Badstuestræde og Vimmelskaftet. Næste Nytaaar fik vi ingen Opfordring. *Tscherning* vidste ikke rigtig, hvorledes han skulde stille sig; vi gik forbi og saa hele Lejligheden oplyst, saa vendte vi om og gik hjem.

[1]) Etatsraad Friedrich Johan Tutein (1757—1853) var Ihændehaver af Huset F. Tutein & Co. og hørte til Kbhvns. rige Patriciere; han og hans Hustru, den musikalske, senere sindssyge Regine Sophie Wraatz (1766—1847) førte et stort Hus i deres Gaard i Vimmelskaftet Nr. 47 eller om Sommeren paa Rosendal eller paa Edelgave ved Maaløv. Han var Grosserersocietetets Formand 1832—42. Han og hans ældste Søn Ferdinand Tutein (1788—1860) frasagde sig 1848 det preussiske Konsulat paa Grund af Krigen med Tyskland. Den sidstnævnte var gift med Josepha (Pepina) Siboni (1806—66), en Datter af Syngemesteren ved det kgl. Theater Professor Guiseppe Siboni.

Saa kom 1848, og fra den Tid forandredes vort Forhold væsenligt der i Huset. Dog kom hun efter vort første Barns Fødsel med en ganske yndig, hvid broderet Barnekjole. Hun var et ejendommeligt indtagende Menneske, en Kunstnernatur med stærke Stemninger.

Hos den gamle Etatsraad *Tutein* blev vi ved at komme en Del, især i Badstuestræde, da han havde en ugenlig Modtagelsesaften, hvor vi hyppig indfandt os, og hvor der var hyggeligt i de smukke Værelser, naar de store Stykker Brænde luede i Kaminen. Hans Kone havde i mange Aar været sindsforvirret, men levede i Hjemmet under en Plejerskes Tilsyn. Paa Rosendal kunde man nu og da se hende som et Spøgelse vandre om i Haven. En Dag, da jeg stod her i Byen og betragtede en meget smuk Portrætgruppe: Fruen som ung med en Søn paa hver Side, kom den gamle Mand hen til mig, lagde sin Haand paa min Arm og sagde med et Suk: „Ja, saaledes var det dengang, og nu!“, han pegede op mod Loftet, hvor der hørtes en rastløs Vandren frem og tilbage af tunge slæbende Skridt, — deroppe levede den ulykkelige afsindige Gamle, om hvem man fortalte, at hun engang havde forladt sin Mand med en Officer, men at Manden igen havde taget hende til Naade; om det er sandt véd jeg ikke, — hvad véd man i det hele taget? Var man saa klog og saa betænksom at holde Dagbog i rette Tid, da kunde man skrive noget fyldigere, naar man som jeg har levet i en saa bevæget Tid og med saa mange forskellige Mennesker; nu maa man tage tiltakke med en gammel Kones Erindringer, men maaske kan det dog i et ledigt Øjeblik more mine Børn og Børnebørn.

Lidt efter lidt var jeg altsaa saaledes blevet indført i *Tschernings* store Omgangskres, og der var de Uger, da vi var budne i Selskab de fleste Dage i Ugen, i det mindste 3 til 4 Gange. Underlig nok fandt jeg virkelig Behag deri, man hørte livlig Samtale, traf Folk, som man syntes godt om og morede sig med at tale med.

Ja, det at staa ganske stille i en Krog og iagttage denne brogede Vrimmel, som var mig noget helt nyt, og bag efter at tale med *Tscherning* derom, var ikke det mindst fornøjelige.

Lige over for én Familie vedblev jeg at være urokkelig, trods de gentagne Anmodninger, *Tscherning* kom med, om dog engang at gøre Visit dér. Det var hos Konsul *Alfred Hages*[1]). Jeg havde hørt ufordelagtige Rygter om hans Kone, tidligere gift med en Præst *Michelsen*. Jeg kunde ikke beslutte mig til at træde i noget, der kunde ligne Venskabsforhold til en Dame, der ifølge mine dengang strenge Grundsætninger ikke kunde undskyldes. Man bliver klogere og mere liberal med Aarene. Endelig en Dag gav jeg dog efter og gjorde en Formiddags-Visit, hvorpaa vi strax blev indbudt til et stort splendid Middagsselskab. Jeg maatte indrømme, at det var mere fornøjeligt end de fleste Middagsselskaber, thi de havde der i Huset samlet et godt Udvalg af den Tids fornøjeligste Mennesker, dels politiske, dels Kunstnere og Kunstelskere, som vi senere traf sammen med i det nye gæstfri Hus. Foruden Familien *Puggaard*, den ældre, gift med Hages Søster, den kunstnerisk begavede Fru *Bolette Puggaard*, og deres Datter *Marie* gift med *Orla Lehmann*, traf man der *Gjødvad* og *Ploug*, Professor *Høyen* med Familie, *Marstrand*, *Bissen*, Advokat *Brock*, Lægen *Fenger* med hans sjældent smukke Kone, *Heise*, *Christian Richardt*, som dengang var ganske unge. Ikke kan jeg blot tilnærmelsesvis huske den store Kres der samledes, men det kan jeg huske, at ingen viste os saa megen Op-

---

[1]) Konsul Alfred Hage (1803—73) flyttede 1842 sin store Forretning fra Nakskov til Kbhvn. Han var i Kompagni med sin Svoger Hans Puggaard, og de tjente begge en betydelig Formue. Han var en ivrig nationalliberal og skandinavisk Politiker og fra 1852 i en Række Aar Folkethingsmand, men følte sig dog i mange Punkter knyttet til Bondevennerne. Hans rige og gæstfri Hus var et Samlingssted for Videnskabens, Kunstens og Politikens Mænd. 1840 blev han gift med en Datter af Fyrinspektøren paa Nakkehoved Frederikke Vilhelmine Faber (1810—91), der 1837 blev skilt fra sin første Mand, Kateket i Nakskov M. C. V. Michelsen. To Døtre af hendes første Ægteskab blev gift med Ploug og Bissen og en tredie (Hages Datter) med Komponisten P. Heise.

mærksomhed som *Hages*, og det varede ikke længe, før Fruen ved sit vindende Væsen, ved sine aabne ligefremme Udtalelser om sit Livs Fata og Tilskikkelser, sin tungsindige Anger over Fejl, hun havde begaaet, — en Anger, der næsten forekom mig sygelig — fuldstændig vandt mit Hjærte. *Hage* bar hende paa Hænderne og var et Mønster paa en Stedfader lige over for Døtrene af hendes første Ægteskab, men især overfor Konens Førstefødte, en Søn.

De arrangerede en Gang om Ugen en stor Sammenkomst om Aftenen. Der begyndtes med en Forelæsning over Kunst af Professor *Høyen*. Jeg maa med stor Skam tilstaa, at jeg ofte blev søvnig, naar han spandt Traaden for lang; jeg søgte en fjern Krog, jeg kneb mig og stak mig med Knappenaale, men jeg er dog vis paa, at det blev opdaget, at jeg af og til nikkede. Jeg har altid havt svært ved at holde mig vaagen om Aftenen, naar der blev talt uafbrudt, ja selv i min Ungdom, da jeg hørte Forelæsninger af Professor *Clausen* paa Universitetet, kunde jeg stundom have ondt nok ved midt om Formiddagen at holde Øjnene aabne.

Det var mange Aar vi kom der i Huset, saa vel i Byen som ude paa deres dejlige Landsted Stokkerup, hvor *Hages* fire smukke Drenge voxede op. Den mindste, *Hother*, et dejligt Barn, var vel 3 Aar, da han, kort efter de var flyttet til Byen, blev syg og døde af Hjærnebetændelse [1]); jeg gik næsten daglig til den stakkels Moder, der sad der ved sit dødssyge Barns Leje. En Dag kom gamle Konferensraad *Ole Bang* (Ole Lukøje kaldet) stormende paa sin sædvanlige støjende Maade ud fra Sygestuen. Hvor det stødte mig. Hvilken Modsætning til *Fengers* stille betænksomme Maade, da jeg en anden Gang traf ham dér [2]). Saadan skulde en Læge være, til saadan en Læge kunde man med Haab og Fortrøstning vende sig, naar Sygdom og Dødsangst

[1]) Hother Hage f. 1845 d. 1848.
[2]) Lægerne Oluf Lundt Bang (1788—1877) og Carl Emil Fenger (1814—84).

havde holdt sit Indtog hos en. Senere blev *Fenger* vor Huslæge. Han var det, indtil han blev Minister, og han var ikke alene vor Læge, men han var vor Ven, og faa eller maaske ingen Mennesker har jeg skattet saa højt baade som Menneske og Læge.

Jeg har nu gjort en lille Runde i de fine rige Huse, hvor vi den første Vinter af vort Ægteskab var Gæster, alle disse Huse, der nu er lukkede sammen med de mange mere eller mindre betydelige Mennesker, der nu næsten alle for kortere eller længere Tid siden hviler i deres Grave. Jeg vender nu tilbage til vort lille tarvelige Hjem i det snævre graa Brolæggerstræde, hvor der selvfølgelig ikke var Anledning til at gøre noget, der kunde kaldes selskabelig Gengæld, overfor Folk med saa flotte Vaner som de Familier, jeg her har nævnt. Nogle faa Gange havde vi imidlertid den Glæde at beværte med en tarvelig Kop The: Professor *Høyen* med Kone og Søster, Malerne *Lundbye* og *Skovgaard*, Redaktørerne af „Fædrelandet" *Gjødvad* og *Ploug*, og *Tschernings* Søster *Lise* med Husbond, dengang Major *de Meza*. Naar saadanne Aftener var sluttede med livlig og fornøjelig Samtale, var vi altid enige om, at det galdt dog egenlig ikke saa meget om at være samlet i store pompøse Sale, om Borde, der bugnede under Sølv og Krystal, mange Retter og mange fine Vine, men at være samlede i en lille snæver Kres af flinke begavede Mennesker, der frit udtalte sig om Emner, de var voxne og om hvilke fælles Interesser drejede sig.

Et var der, som især *Tscherning* ikke var tilfreds med, og det var det, at det lod til, at vi skulde blive barnløse; han var saa fremrykket i Aar, han havde nu ikke længer Tid at vente. Jeg sagde, at jeg ikke fandt det saa slemt, thi man blev da ved at være mere for hinanden, Børn afledede saa meget Moderens Tid og Interesser fra Manden. — —

Min Broder havde en kort Tid været beskæftiget

hos en Finerskærer *Frederiksen* ved et Skæreri, denne havde indrettet her i Byen [1]), men det gik ikke til Tilfredshed, og min Broder vendte atter sine Tanker til sine Landmandstilbøjeligheder, og glimrende Udsigter fremstillede sig for ham ved den store Hedegaard Nørre Karstoft. — — Vi tog om Efteraaret [1846] over for at se til ham. Vi forefandt et underligt forstyrret Husvæsen, og jeg følte mig alt andet end vel tilmode. — — Det mest oplivende var at se Kreaturet og de store Gedeflokke med de mægtige Horn vende hjem fra Heden, hvor Hjejlerne skreg og Gøgene kukkede i hundredevis. Det var et ejendommeligt Liv derovre med de store Udsigter, hvor alt tabte sig i fjerne Taager, stundom i et Fatamorgana. —

Saa vendte vi da endelig efter nogle Ugers Ophold tilbage til vort gamle Liv i Brolæggerstræde, hvor vi imidlertid opsagde vore Værelser, da vi erkendte, at til min anstundende Nedkomst i April [2]) vilde det være ugørligt at leve paa den Maade uden Køkken. — Der fandtes en Lejlighed paa Gammeltorv øverst oppe i et Sted lige for Raad- og Domhuset. Den var paa sex meget lave Værelser, for stor og for dyr for os, derfor tog vi en ung Kostgænger i Huset, *Dirksen*, en holstensk Præstesøn, der vilde forberedes til at blive Militær [3]).

Der var paa den Tid [Efteraaret 1847] stor Spænding i Gemytterne. Der var stor Misnøje med *Christian den Ottende*; man havde sat store Forhaabninger til hans Regeringsførelse. Det var ved et saadant Udbrud af Misfornøjelse, at *Tscherning*, der altid havde været en varm Beundrer og Tilhænger af *Christian den Ot-*

---

[1]) Den bekendte Finérskærer, senere Bankdirektør Hans Peter Frederiksen (1810–91) var en af Tschernings Protegéer.

[2]) Den ældste Datter, Marie Elisabeth Tscherning blev født 11. April 1847.

[3]) Christian Wilhelm Dirksen var Landkadet uden Gage og blev afskediget $^{9}/_{11}$ 1848.

tende havde sagt: „Hvor kan I være saa misfornøjede med ham? Hvor kan I forlange, at han skal handle anderledes efter at have set, at hans Forgænger næsten blev kanoniseret? Vilde I have skaffet denne et andet Syn paa Sagen, skulde I have taget Laaget af Frederik den Sjettes Kiste og spyttet paa ham.“ Se det var en af *Tschernings* kraftige drastiske Udtryksmaader, som jeg ofte har bebrejdet ham. Man udelod Forudsætningerne og opbevarede kun Slutningsbemærkningen.

Om *Christian VIII* var *Tscherning* og jeg aldrig enige; nu var denne Konge vel endnu ikke nogen gammel Mand, men dog paa Slutningen af sin Bane. *Frederik VII*, dette tilsyneladende uheldige Individ, to Gange skilt fra sine Koner, var i intimt Bekendtskab med en Modehandlerinde, Jomfru *Rasmussen*, der havde været *Berlings* Elskerinde og levet i Paris og gjort Opsigt ved at etablere en Modehandel i Vimmelskaftet, hvor hun i Vinduet lod opstille Modevarer paa en Voxdukke, der stadig drejede sig rundt. Der blev fortalt, at Prinsen en Dag ved at være tilstede ved en Ildebrand i Vimmelskaftet havde set denne Dukke, og i den Mening, at det var Modehandlerinden, sendt Bud efter hende. Jomfru *Rasmussen* indfandt sig, og Baandet mellem dem blev uløselig knyttet. Fra andre Sider er det sagt, at det var et Bekendtskab allerede fra den Tid, da han levede i en Art Forvisning i Fredericia, og at hun stadig havde skrevet Breve til ham og kaldt sig hans *Skytsaand* [1]).

Geheimeraad *Scheele* [2]) fortalte mig, at da der var Tale om Prinsens andet Giftermaal, var han meget uvillig til at gaa ind derpaa; men at Faderen stod fast paa at faa det i Stand for at skaffe en Tronarving. Han

---

[1]) Om Oprindelsen til Bekendtskabet mellem Frederik VII og den senere Grevinde Danner henvises til Biogr. Lex. samt til Brevet Side 38 i C. Bruun: Erindringer fra det gamle kgl. Bibliothek. Kbh. 1906.

[2]) Geheimekonferensraad Ludvig Nicolaus Scheele (1796—1874) var en personlig Ven af Frederik VII og i høj Gunst hos Grevinde Danner. Han dannede 1854 det bekendte Decemberministerium. Det var vel for en stor Del som Anti-Skandinav, at han sluttede sig saa varmt til Tscherning.

gjorde den Indrømmelse, at førte det ikke til det forønskede Maal og blev han ked af sin Kone Nr. 2, skulde han have sin fulde Frihed over for Jomfru *Rasmussen*. *Scheele* mente, at *Christian VIII* havde begaaet et stort Misgreb ved ikke at fastholde Ideen om Prinsesse *Augusta*, der senere blev gift med Baron *Blixen Finecke*[1]).

Christian VIII var blevet syg, meget syg. Der var en stor urolig Spænding Landet over, mest her i Hovedstaden. Den 20. Januar 1848 var *Tscherning* og jeg til Middag hos *Owens*, hvorfra der gik Bud paa Bud til Amalienborg, og ved Bordet var der en trykket Stemning. Saa lød det: „Kongen er død."

Hvad vilde nu komme? Et underligt uhyggeligt Havblik var det før Stormen. „*Christian den Ottende* er død, leve *Frederik den Syvende!*"

Saa kom i Februar Efterretningen om at Orleanserne var udjaget af Frankrig, og saa bredte Dønningerne sig videre over Europa. Der skulde smeddes, medens Jærnet var varmt. Begivenhederne i Hertugdømmerne, Oprøret, Møder og Taler her i Kjøbenhavn, Kasinomødet — det var et underligt, forventningsfuldt forvirret Liv, en Tid man kun oplever en Gang i sit Liv, en herlig opløftende Tid, hvor det var, som der kun slog ét stort almindeligt Hjærteslag i hele Befolkningen.

Saa kom Martsdagene[2]),

Den Dag, da Byens 32 Mænd skulde gaa til Slottet for at bede Kongen om et Ministerskifte og om en fri Forfatning [20. Marts], var der i vor Lejlighed overfor Raadhuset, hvorfra Toget skulde udgaa, hele Tiden fuldt af Folk for fra vore Vinduer at se den store

[1]) Prinsesse Augusta (1823—89), Datter af Prins Wilhelm af Hessen, Søster til afd. Dronning Louise, blev 1854 gift med Baron Axel Blixen-Finecke til Dallund og Næsbyholm (1822—73).

[2]) I det mange Steder noget overfladiske Manuskript, der af og til kun bestaar af løse Stemningsudbrud, henvises der her som ofte, naar offenlige Begivenheder omtales, til Tschernings Efterladte Papirer. Disse udkom 1876—78, altsaa før hun har skrevet dette.

Med Hensyn til Marts-Begivenhederne henvises saaledes til Efterl. Papirer II, 261 flg.

Folkestimmel. Det saa ud dernede, som om Brostenene var blevet forvandlede til levende Mennesker. Fædrelandske Sange og Hurraer rungede op til os, naar en eller anden bekendt Person viste sig.

Hvorfor har jeg ikke en Digters glødende Pen for at kunne skildre det Øjeblik, for at kunne tænde Glød og Liv i en Slægt, der nu kun kan opflammes et Øjeblik af en Sanger, en Skuespillerinde, en Gøgler af en eller anden Art, i en Tid, der er mest modtagelig for alt det, der ikke duer ret meget, — men det gaar jo saaledes, det kan ikke være anderledes, der indtræder Slappelse efter store Anstrængelser. Det var en Tid, da vort lille Land maatte anstrænge sig over Evne, — saa gik det i Hi ligesom Bjørnen.

Jomfru *Rasmussen* var alt dengang paa Slottet hos Kongen, der søgte Raad hos hende, og med en passende Takt og Forstand raadede hun ham til at sende Bud efter den gamle hæderlige Grev *Moltke* [1]), der saa om Natten plejede Raad med den unge raadvilde Konge. Da Deputationen om Formiddagen ledsaget af det uoverskuelige myldrende Tog af alle Stænder kom til Slottet, meddeltes det allerede, at de gamle Ministre var afskedigede. Nu stod altsaa tilbage at faa et nyt folkeligt Ministerium dannet. Det er ikke her Stedet at omtale de Dages Begivenheder, de er noksom kendte og bedst for vort Vedkommende belyst i *Tschernings* efterladte Papirer i Begyndelsen af hans Selvbiografi.

Martsministeriet, hvori *Tscherning* tog Sæde som Krigsminister, blev dannet. Han tog Ophold i Ministeriet paa Amalienborg [2]), da Arbejdet i den første Tid var overvældende baade Dag og Nat, da alt i en Fart skulde gøres rede for at møde Opstanden i Hertugdømmerne med væbnet Magt. Vi var kun lidet i Stand

[1]) Ministeren Grev Adam Wilhelm Moltke (1785—1864).
[2]) I Christian VII.s Palæ.

til at bringe en kampdygtig Hær paa Benene, og dette havde *Tscherning* paataget sig.

Det maa indrømmes, at man fra alle Sider kom ham i Møde med Velvilje, med Hjælp og Fortrøstning, og saa op til ham som Fædrelandets Redningsmand. Unge Mennesker af alle Stænder meldte sig som Frivillige. En Dag kom jeg i en Visit op til *Fru Pipina Tutein*[1]), hun tog noget koldt imod mig, thi hun syntes ikke om Sagernes daværende Tilstand og især ikke om, at hendes unge blonde Søn *William* havde meldt sig som Frivillig og en af Dagene skulde afgaa til Armeen[2]). Det gik imidlertid ham som adskillige af de Frivillige, Begejstringens Øjeblik er ét og Virkeligheden et andet; naar Marschen med fuld Oppakning trykker det unge uprøvede Legeme, gør man helst omkring, naar man er kommen paa den anden Side Nørrefælled. Mange af de Frivillige gjorde med stor Udholdenhed Felttoget med, og ikke faa maatte til deres Slægtninges store Sorg ofre deres unge Liv for en Sag, der senere har kostet saa store Ofre, saa meget Blod.

Hvor klart staar det Øjeblik for mig ude i Krigsministeriet, da *Tscherning* viste mig paa Kortet, hvorledes de hertugelige Tropper, med samt de tyske Turnere, stod. „Ja, bliver de der, saa har vi dem! Men træder Tyskland til, da er vi magtesløse!“ sagde han.

Den 9. April stod Slaget ved Bau, der vakte Jubel i Byen. Efterretningen kom den 11., vi fejrede vor førstefødte Datters Fødselsdag, og der var mange, der indfandt sig hos mig med Lykønskninger.

Den 18. April om Morgenen, den Dag 3die Bataillon under Major *Bloms*[3]) Kommando skulde indskibes paa „Iris“ for at gaa til Armeen, modtog jeg et Brev fra Enke-Oberstinde *Lundbye*, der bad mig om at gøre, hvad

---

[1]) Se Side 123.

[2]) William Axel Tutein (1829—1901) gik som Rus med som Frivillig i Krigen 1848. Han var senere Bestyrer af Sukkerhuset i Helsingørsgade.

[3]) Militærforfatteren, Major Hans Jørgen Blom (1792—1864). 1849 Oberst. 1852 Afsked. 1854 Landstingsmand.

jeg formaaede, for at afholde hendes Søn, Maleren *Joh. Th. Lundbye*, fra at melde sig som Frivillig. Vor Kostgænger, den unge *Dirksen*, havde fortalt mig Dagen i Forvejen, at han havde set *Lundbye* i Mundering. Jeg ilede med Moderens Brev til *Tscherning*, der svarede mig, at derved var for ham intet at gøre. Jeg skrev et Brev til *Lundbye* med Moderens Brev indlagt og fik *Dirksen* til at søge ham paa Skibet, hvor han imidlertid ikke var at finde, Brevet blev afleveret til en af hans Kammerater; om han nogensinde har modtaget det, véd jeg ikke. To eller tre Dage efter kom *Høyen* en Formiddag op til mig, han saa meget bekymret ud.

„Lundbye er død!" raabte jeg. Ja, han var død. Da jeg engang et Par Aar efter mødte hans Moder, sagde jeg: „Føder jeg denne Gang en Søn, skal han hedde Johan!" Jeg holdt Ord.[1])

Det var ret naturligt, at *Dirksen* som født Holstener, med det Formaal at blive Militær, maatte føle sig ilde berørt i vort Hus. Han opgav da ogsaa at søge ind paa den Levevej og rejste hjem til sine Forældre.

Min Broder havde slidt sig smaat igennem ovre paa sin Gaard paa Heden, alle Breve fra ham lød kun lidet fortrøstningsfulde, værre blev det afsondrede Liv for ham i denne bevægede Tid, og han udtalte Tilbøjelighed til ogsaa at gaa med som Frivillig. *Tscherning* bad ham for al Ting rolig passe sin Dont. — — —

Jeg vender tilbage til mit Hjem i den urolige Tid, af hvilken jeg har givet en Skildring i „Tschernings efterladte Papirer"[2]) samt i en lille Fortælling „Emanuel", som i 1874 blev trykket i Lolland-Falsters Stiftstidende, og hvori jeg søgte at samle smaa Begivenheder fra den Tid sluttet sammen om tænkte Personer i en novellistisk Fortælling.

---

[1]) Lundbye faldt den 26. April 1848 ved Bested som Offer for et Vaadeskud. Hans Moder Cathrine Lundbye, født Bonnevie (1792—1863), var Enke efter Oberst i Artilleriet Joachim Theodor Lundbye.

[2]) Efterl. Papirer II, 261 ff.

Nu, saalænge efter, kan jeg egenlig ikke skaffe noget fyldigere tilveje. Jeg gik hver Formiddag med skaaret Smørrebrød og Kaffe ud i Ministeriet, og dér i *Tschernings* Sovekammer ved et lille Bord stod han og nød dette lette Maaltid. I Reglen kom hans Adjutanter og Kontorherrer ind med, drak et Glas Vin og fik en Bid til. Kaptajn *Johannes Harbou*[1]) og Lieutenant *V. O. V. Lehmann*[2]) var hans Adjutanter. *Andræ*[3]) og *Flensborg*[4]) var paa Kontoret, og med dem diskuteredes de offenlige Begivenheder. Det var interessante Øjeblikke for mig. Især kom jeg til at skatte *Andræ* for hans skarpe træffende Udtalelser; at han havde en for vore Forhold stor og betydningsfuld Fremtid for sig syntes jeg dengang at kunne se og udtalte mig gentagne Gange derom for *Tscherning*.

I Regelen kom *Tscherning* hjem og spiste sin Middagsmad, thi han længtes dog efter at se sin lille Datter. Om Aftenen gik jeg atter ud i Ministeriet og skænkede The for ham. Ofte var disse Aftener, som vi haabede at have i Ro for os selv, dog ikke saa ganske rolige, thi der kom og gik Folk af alle Slags. Gamle Prins *Ferdinand* traf jeg der et Par Gange.

En Aften var *Tscherning* i en meget nedtrykt Stemning. De tyske Tropper var rykket ind i Jylland og havde udskrevet de 300,000 Rd. i Krigsskat. Det var en Aften, da *Skovgaard* skulde fuldende et Portræt af

[1]) Kaptajn Johannes Wilhelm Antonius Harbou (1810—91) havde paa en vis Maade lidt samme Skæbne som Tscherning ved at vække Autoriteternes Mishag ved aabent i Skrift og Tale at sige sin Mening. Han faldt i Unaade og blev afskediget ved Reduktionen i 1842, gik derpaa i fransk Tjeneste, vendte hjem 1847, meldte sig til Tjeneste ved Oprørets Udbrud, og Tscherning optog ham strax i Hæren og ansatte ham som sin Adjutant. Som saadan spillede han en Tid en vigtig Rolle. Tscherning og Harbou, der senere blev Generalmajor og Udskrivningschef, havde fælles politiske, omend ikke sociale, Anskuelser; de var begge helstøbte Personligheder.

[2]) Premierlieutenant i Ingeniørkorpset Vilhelm Otto Lehmann (1817—94), Broder til Orla Lehmann. Medlem af Rigsraadet 1857—63. Afskediget som Oberst 1869. Borgerrepræsentant 1870—82.

[3]) Carl Christopher Georg Andræ (1812—93) var dengang Kaptajn i Generalstaben, men paa Grund af sin store Lærervirksomhed paa Højskolen sat à la suite. Han avancerede udenfor Numer i 1848 til Major.

[4]) Major i Generalstaben Carl Julius Flensborg (1804—52) blev ved Krigsministeriets Oprettelse 1848 Chef for Ministeriets 1. Afdeling (Personellet) og indlagde sig stor Fortjeneste. Han døde som Chef for Generalstaben.

Tscherning, som man havde anmodet ham om, for at lade det udgaa i en Kunsthandel paa Amagertorv. Det var intet Under, at Billedet blev saa dystert at se paa; thi i den Tid tog én Dag mere paa ham end Aar og Maaneder ellers vilde gøre, aldrig Ro, hverken Dag eller Nat, altid legemlig og aandelig Anspændelse. Disse Aftener med de mange Afbrydelser trak ofte sent ud.

Jeg havde hørt i Byen, at *Harbou* paa offenlige Steder langt fra udtalte sig om Ministeren, som det kunde betragtes passende og ønskeligt af dennes nærmeste Undergivne.

Den Dag *Tscherning* var blevet Minister, havde han netop valgt *Harbou*, som han tilfældigt mødte i Kongens Forgemak, til Adjutant, fordi han tog dette Møde som en Skæbnens Tilskikkelse, og fordi *Harbou* lige var vendt hjem fra et længere Ophold i Frankrig og ved den franske Armé, hvorfra *Tscherning* havde inddrukken saa mange militære Anskuelser, som han var tilbøjelig til at overføre her, og som han mente ved *Harbous* Hjælp lettere at kunne sætte igennem. En Aften jeg stod alene med *Harbou*, sagde jeg ham, hvad jeg havde hørt, bebrejdede ham hans Optræden og sluttede med at sige: „Er dette sandt, burde De ikke en Dag, ikke en Time være indenfor Krigsministeriets Mure!“ Han mente, at *Tscherning* ikke drog Fordel nok af Begejstringen. Naar jeg ytrede noget lignende, svarde *Tscherning* mig: „Med Begejstring kan vi ikke slaa Tyskland!“

Naar jeg saa endelig, undertiden hen ved Midnat, kom til mit Hjem, slog det aldrig fejl, at min gamle Moder sad taalmodig og ventede ved vor lille Maries Seng og først da tog sit Overtøj paa og rokkede hjem til sig selv, for næste Dag at tage fat paa sin travle Gerning. At denne opofrende Omhu fra den gamle Kones Side nødvendigvis maatte vække og forøge saavel *Tschernings* som min Hengivenhed for hende, er

naturligt. Det gamle Ordsprog siger: Den der tager Barnet ved Haanden, tager Forældrene ved Hjærtet.

Breve fra Marts-April 1848 fra Eleonore Christine Tscherning til hendes Broder.[1])

Kjøbenhavn d. 22. Marts 1848.

Kjære Christian.

Det gjør mig ondt og Dig vist ikke mindre, at Du maatte reise bort i denne skjæbnesvangre Tid, der alt har udfoldet store Begivenheder, store i Forhold til det lille Land, og som dog ufeilbarlig kun er en lille Begyndelse til de maaske tunge og prøvelsesfulde Dage, som vi gaae imøde. Efter at den Forsamling om Lørdagen var gaaet prægtig af i Casino, hvor *Tscherning* fremfor nogen Anden vakte almindelig Begeistring og Beundring, efter at man havde haft endnu en Forsamling sammested, hvor vi var Tilhørere, jeg siger vi, for der var Fruentimmer med, hvor *Høyen* var den eeneste, der med sit korte kraftige og umaadelig begeistrende Foredrag opmuntrede til Kamp mod Slesvig-Holsteinismen, krøb et Par Dage temmelig intetsigende hen, til man Mandagmorgen med Dampskibet fra Kiel modtog Efterretning om at, om man maa bruge det Udtryk, Oprørsfanen var reist i Slesvig. — —

Dette kom officielt til Regjeringen, veed man senere, der vel nu fandt gode Raad dyre, men de Folk, som var indtraadte i den danske Foreening for paa alle Maader at modarbejde Slesvig-Holsteinismen, berammede pludselig en stor Forsamling i Casino til om Aftenen, hvor det gik ud paa at forlange det Bestaaende, Kollegier, Ministre osv., kuldkastet. — —

Du kan ikke tro, hvilke qvalfulde Timer jeg lever. *Tscherning* ser jeg næppe til Spisetimerne, og saa er jeg her hjemme overløbet af Folk, som vil tale med

[1]) Efterl. Papirer I, S. 36—44. II, 260—348. Nogle af disse Breve er trykt i „Det ny Aarhundrede", 1. Aargang, 1904.

ham, som vil vide af mig — jeg kan næsten ikke samle mig saa meget, at jeg kan skrive sammenhængende til Dig. Vort Huus var i Gaar naturligvis Samlingspladsen for vort Parti, herfra tog de Torvet i Øiesyn, til Mængden satte sig i Bevægelse; da Borger-Repræsentationen viste sig paa Raadstuetrappen, tordnede et jublende længe tonende Hurra dem imøde, alle Hoveder blottedes, og de 36 Mænd vandrede gjennem Folket, ogsaa med blottede Hoveder. De gik ad Vimmelskaftet, og sluttede sig efter dem, sex og sex, Arbejdsmænd og Herrer med hinanden under Armen, saasom Hr. *Borring*[1]). Over 10,000 Mennesker anslaaes det til. Kongen var villig til Alt, og en halv Time efter samledes Mængden igjen her paa Torvet, hvor *Hvidt* med høi Røst raabte: Det gamle Ministerium er styrtet! Leve Kongen! Leve det nye Ministerium! Saa langt var vi altsaa, men inden i Dag skulde det nye være dannet, thi i Dag kommer Deputationen fra Slesvig. I Gaar heed det over heele Byen, at *Monrad* og *Hvidt* skulde være Ministre og *Tscherning* Krigsminister. Damer kom kjørende her i deres bedste Stads for at gratulere mig og anbefale dem til min Bevaagenhed. Jeg forsikrede dem, at det var et Rygte, en Chimaire. *Bents*[2]) kom fra Slottet og sagde, det var sandt, man nævnte de tre Navne. *Tscherning* kom og sagde, at det var ikke sandt, de Høje deroppe tog hellere Satan end ham, og da Antipathien var saa stor imod ham, saa vilde han ikke engang tage imod det. Mod Aften kom her atter Folk for at faa Bekræftelse paa, at det var sandt, at *Tscherning* var Krigsminister, jeg forsikrede dem, det var Usandhed og fortalte dem, hvorledes Sagerne stod, og de blev rasende og gik for at agitere i Faveur for *Tscherning*.

Imorges var vi neppe kommen op, saa kom *Monrad*

---

[1]) Sikkert nok den bekendte Sproglærer, Professor Laurits Stephan Borring (1799—1884), der 1848—49 blev sendt til Paris for at oparbejde Stemningen for Danmark i den franske Presse.

[2]) Maaske Overlæge Jacob Christian Bendz (1802—58), der under Krigen var Korpsstabslæge.

at hente *Tscherning;* der var endnu intet afgjort; de Folk, man foreløbig havde tilbudt Regjeringsposterne, vilde ikke modtage [dem], før vort Parti vilde indestaa dem for, i det mindste 3 Dage, at der intet Oprør blev. Lidt efter kom *Ploug* og sagde, det var ham ikke længer muligt at berolige Folk, de vilde vide, hvad der kom ud deraf, eller de vilde ikke længer spørge om Nogens Villie. De gik samlet, og nu er Klokken 10; endnu veed jeg intet. En ung Mand kom for en Time siden, han saa ud som en Fanatiker, i hvem alle Lidenskaber var i Bevægelse, han besvor mig ikke at nægte *Tscherning* hjemme, for det var Ting af yderste Vigtighed, han maatte og vilde tale med ham. Jeg viste ham til Professor *Skou* [ɔ: Schouw], hvor jeg vidste, han var gaaet hen. Kl. $10^1/_2$ kommer *Dirksen* og siger: den slesvigske Deputation er ankommen; lidt efter kommer *Tscherning* og kaster sig i Klæderne, da han skal til Kongen. Nu er Klokken $1^1/_2$, jeg har gjort en Runde i Byen. Slotspladsen er fuld af Folk, der staar adspredte Folkehobe omkring i Gaderne, paa alle Hjørner er opslaaet Placater, hvorpaa der staar: *Hvidt — Monrad — Lehmann — Tscherning — Clausen* ere hos Kongen! Folk venter kun paa, de skulle proclameres til Ministre, og man gratulerer mig og betragter det som en afgjort Sag, at *Tscherning* er Krigsminister, man anbefaler sig til ham med dygtige Arbejdere som Vaabensmede, men endnu veed jeg intet, endnu er intet afgjort, her rustes stærkt, og Krig i Slesvig staar lige for Døren.

Klokken er 5, endnu ingen *Tscherning* og intet Bud fra ham, men for en Time siden var her en ung Officer, der vilde melde sig hos Krigsministeren og sagde, at jeg havde vel hørt, at *Tscherning* var udnævnt. Endnu tvivlede jeg og satte mig med *Dirksen* til at spise Bollemælk, da indfandt Major *Ræder* sig med sin Lykønskning[1]), *Brœstrup*[2]) havde proclameret ham som Minister

[1]) Forfatteren Major Jacob Tode Ræder (1798—1853), Lærer ved Højskolen.
[2]) Politidirektøren Christian Jacob Cosmus Brœstrup (1789—1870).

paa offenlig Gade. I dette Øjeblik kom Tandlæge *Bramsen* [1]) og meldte sig hos mig for at tilbyde sin Tjeneste hos *Tscherning* som Skriver, havde 6 til 8 Timer daglig at disponere over. Sig mig, Christian, troer Du alt dette er Virkelighed eller troer Du, jeg delirerer i en Feberdrøm?

Den 23. Marts. — Kl. $5^1/_2$ i Gaar kom *Tscherning* endelig hjem for at faa lidt Mad og fortalte da, hvorledes det var gaaet deroppe.

Man havde længe vexelvis talt med *Hvidt*, *Monrad* og *Lehmann*, men endnu havde de, som ledede det, ikke henvendt sig til *Tscherning*. Endelig kom de ud med en Liste, hvorpaa stod Ministrene i de forskellige Grene: *Bardenfleth*, *Knuth*, *W. Moltke*, *Hvidt*, *Monrad*, *Lehmann*. Krigsministeren stod in blanco. Da svarede de tre sidste, at kun naar en Krigsminister ansattes, vilde de gaae ind paa det, og *Tscherning* var den, som man skulde tage dertil. Da kom *Moltke* tilbage med Listen, og *Tschernings* Navn stod føiet til [2]).

Da spurgte *Tscherning*, hvad det nu vilde sige, at han var Krigsminister? Var det Generaladjutant hos Hans Majestæt, der havde den udøvende Magt over Krigsvæsnet, da vilde han ikke være det. Skulde han være det, da maatte han have den fulde udøvende Magt over det heele militaire Væsen, Prindser og alle høje Herrer indbefattet, han maatte kunne afskedige og indsætte, eftersom hans Klogskab og Overbevisning indgav ham det og kun forelægge Kongen det til Underskrift, som saa ingen Indsigelser maatte gjøre, thi modsatte Kongen sig hans Beslutninger, da var det det samme som at sige, at han, *Tscherning*, skulde forlade sin Post; der var navnlig Prinds *Ferdinand*, en Mand som han og vist de Fleste med ham havde ringe Agtelse

---

[1]) Den meget bekendte Tandlæge Lorenz Bramsen (1808—1880).
[2]) Efterl. Papirer I, 38. II, 208—70.

for; han kunde ikke blive staaende[1]), og ligeledes Prinds *Wilhelm*; om ham vidste *Tscherning* ikke, om han var Russer, Hesser eller Dansk, dette maatte han først vide. Var han dansk, da kunde han vist bruge ham, thi han havde mange gode Egenskaber, som han satte Pris paa[2]).

Man spurgte, om *Tscherning* dog slet ikke kunde slaa lidt af i det, han fordrede; men han svarede, at kun paa det Trin vilde han staae, kun paa det ansaae han det muligt — om det ellers *var* muligt — at bringe lidt Lys i Sagerne. Og man kaarede ham til, man kunde vel sige i dette Øjeblik, den højeste og vigtigste Post i Staten.

Se min Broder, hvilke forunderlige Skjæbner! Havde jeg levet et tankeløst sorgfrit Liv, da vilde Dage som disse blænde mit Syn og omtaage min Tanke, men jeg har gjort mig fortrolig med disse forunderlige Op- og Nedgange i det menneskelige Liv, og derfor føler jeg mig som Ministerfrue ikke gladere, ikke mere tilfreds end før, tvertimod, jeg tænker paa, at jo høiere man staar, des dybere kan man falde, jeg føler, at *jeg* har intet vundet, men tabt meget, thi jeg har tabt vort stille fredelige Samliv. Men kan *Tscherning* gjøre godt paa den Plads, han staar, da maae vi jo alle glæde os og tilsidesætte vore egne Interesser.

Den 24. om Aftenen Kl. $12^1/_2$. — Jeg er blevet afbrudt i Gaar. — Den 22. om Aftenen blev der givet Kongen, derpaa *Tscherning* og saa de andre Ministre et jublende Hurra. Jeg var desværre ikke hjemme.

Igaar var der efter Sigende stort Røre i Artillericorpset, som Du vel kan begribe, men de har dog nok besindet sig, og i Dag har *Fibiger* og Oberst *Wedel-*

[1]) Prins Ferdinand (1792—1863) var kommanderende General i Sjælland fra 1840 til sin Død. I Følge Biogr. Lexikon førte han „et Privatliv, der var hans høje Stilling uværdigt."

[2]) Guvernøren i Kbhvn., Landgrev Wilhelm af Hessen-Cassel (se Side 64) blev stillet à la suite den 23. April 1848. Han var som bekendt i høj Grad dansksindet.

feldt (rørt til Taarer) været hos *Tscherning*, og dette Besøg har vel været dem taaleligt, [saa] at de i Eftermiddag har været samlede en masse for at afsende de samme to Herrer for at forsikre Krigsministeren om, at det er en skammelig Løgn, som har cirkuleret, at de skulde mene *Tscherning* det ilde. De vare alle saa usigelig glade og de bad om at maatte lade det indrykke i Bladene [1]).

I Gaar var da den slesvigske Deputation hos Kongen. — — Det gaaer her i en Svirre og derfor skriver jeg nu, Klokken 1, for om Dagen er aldrig Roe. Jeg har i Aften skjænket The for *Tscherning* paa Amalienborg, hvor han nu residerer baade Dag og Nat. Medens jeg har været ude, har der atter været bragt ham et stort Hurra og Sang. Nu til Slut i Morgen.

Den 25. Marts. Nu vil jeg da slutte og sige Dig farvel for denne Gang og bede Dig opbevare disse Blade, som jeg ønsker engang at faae tilbage, for dermed at supplere mine tidligere Notitser over mit Liv; det kan dog i sin Tid faae Interesse. — *Tscherning* er freidig og klog og elskværdig som altid, jeg bliver mere og mere snæver om Hjertet, thi jeg føler, vi staae paa en Vulkan og ikke veed jeg, om [vi] maaske skulle rulle ned ad Skraaningen eller styrte lige i Krateret. Bed en god Bøn for det elskeligste af Mennesker, Din Svoger, og [for] Din Søster *Nore.*

Kjøbenhavn d. 30. Marts 1848.

— — Fjendtlighederne i Slesvig haaber man skal neppe blive af lang Varighed eller voldsom Natur, men Alle venter jo paa en europæisk Krig. Her gaae Greve- og Baronsønner ind som Frivillige og klæder sig i den simple Soldatertrøie. Enthousiasmen er meget stor og især, kan jeg sige, for *Tscherning*, det er et Navn, som længe har klinget godt for Bondens og Al-

[1]) Efterl. Papirer II, 272.

muesmandens Øre, og efterhaanden forsoner de Store sig ogsaa med ham; ja hvem skulde ikke forsone sig med en saa forsonlig og elskelig Characteer? Fra alle Kanter bæres vi paa Hænderne. *Hages* Heste, Vogn, Viin, Tjenere, Penge staaer det til os at benytte; *Suhrs* Heste, Vogn, Bord, Komedieplads staar os aaben. Alle, hvem som neppe kjendte os før, som var saa naadige at see til os, bøier sig og har altid beundret og elsket *Tscherning*, — det er saa Verdens Gang, det eene gjør os lige saa lidt bedrøvet, som det andet gjør os glade. Vi staae som det simple borgerlige Ministerium, der giver Tonen an for Nøisomhed og Tarvelighed uden Rang og Titler, uden Eqvipage, Tjenere osv., med den for en Mand i den Stilling og for det Arbejde kun accurat betalt med 2400 Rdlr. til Manges Fornøielse og til Manges Forargelse.

Med min lille Flaske med Chokolade eller Bouillon i Syposen løber jeg hver Formiddag i Ministeriet for med Mad at holde lidt oppe paa min med Arbejde overlæssede Mand, og hver Aften Kl. $9^1/_2$ gaar jeg atter derud, er der en Time og skjænker The, politiserer med hans Adjutanter og med et Par andre politiske Venner, som nu og da indfinder sig der. Dette er en kostbar Time; nu er Klokken snart 9, saa den stunder til. Ak, hvor er det underligt, fra alle Kanter hører man, at Folk beder til Gud, *Tscherning* og Kongen, for at alt maa gaa godt, og jeg veed ikke, jeg frygter heller ikke. — Men for alting berolige Dit Sind, jeg skal skrive saa ofte som mulig, tro mig, de sidste 12 Dage ere heller ikke gaaet af uden heftige Sindsbevægelser for mig. — —

Kjøbenhavn den 10. April 1848.

— — Iforgaars fulgte jeg *Tscherning* paa Veien, der nu er ved Armeen[1]). Jeg har i Dag haft et lille Brev fra ham, han er kommen til Sønderborg i Gaar Kl. 4.

[1]) Tscherning kom til Sønderborg 9. April, hvor han maatte oppebie Kongens Ankomst, og gjorde derefter en c. 8 Dages Rejse i Nordslesvig og Jylland.

Det synes, som hans Rejse har været et lille Triumphtog, hvor Alle hilser ham som Danmarks Befrier. Maatte han kunne blive det, da var det jo en herlig Lod; men er han udseet til at falde for fjendtlige Kugler eller for Snigmorderes Haand i det forræderske Land, da hjelpe os Gud og mig især! Ofte føler jeg mig ret ulykkelig, undertiden er jeg ved bedre Mod og tænker, at det var dog for haardt i dette Øieblik at en saa herlig Livstraad skulle overskjæres [1]).

Der har alt fundet nogle smaae Sammenstød Sted, men efter al Sandsynlighed ere de alvorlige tilbage, rimeligvis gaar det alvorlig løs ved Flensborg i disse Dage. Forbandelse, ti Gange Forbandelse over dem, som er Ophav til saa megen Ulykke, og under denne Forbandelse indbefatter jeg først og fremmest vor nys afdøde Konge, der med sin høie Viisdom og store Halsstarrighed vilde vide Alt bedre, end Andre kunde sige ham det. — —

Ak, vort stakkels yndige lille Land, hvor Foraaret alt udfolder sig saa skjønt, hvor er det muligt at glæde sig derover, naar man tænker, at vi for at beholde vor Smule Land maa vande den fædrene Jords fremspirende Urter med egne Børns Blod. — Det er nu et Aar siden jeg vaandede mig paa Smertens Leje for at føde vort Barn — — det var let at bære mod det, der nu hviler paa mig! —

Kraft og Taalmod maa Enhver yde, thi vist venter der os tunge Dage, før der atter bliver Dag over Danmarks velsignede blomstrende Sletter. —

Din Søster Eleonore.

Fra A. F. Tscherning til hans Hustru.

Flensborg d. 11. April 1848.

— — Jeg er velbeholden hos *Anthonie* i Flensborg [2]), hvor Kongen er ankommen igaar Aftes og jeg

[1]) Efterl. Papirer II, 306 og 322.
[2]) Se Side 42.

FOLKETINGSMAND JENS GREGERSEN OG HUSTRU.
Efter Fotografi.

MALERI AF FREDERIK VII
af Elisabeth Jerichau-Baumann.

igaar morges tidlig. Da jeg iforgaars Kl. 4 Eftermiddag ankom til Sønderborg, havde man der hørt Skydning fra Egnen af Flensborg, men var uvidende om Udfaldet; da Kongen var fraværende og ventedes hjem hvert Øieblik, maatte jeg tøve. Inden hans Hjemkomst havde vi alt foreløbig Efterretning om vor Seir [ved Bov 9. April] og Flensborgs Besættelse; snart indløb fuldstændigere Efterretninger om den afgjorte Seir. De Fangne ankom, deres Tal beløb sig til 750 og voxer stadig, saa at det nu er over 800, hvoraf en stor Deel Studenter og tydske Friskaremænd. Fjenden kan anslaaes at have mistet i Overløbere, Fangne, Saarede og Døde over 1000 Mand, hans hele Corps er sprængt, man antager, at høist 2 a 3000 Mand findes opstillede mellem Schlesvig og Flensborg. — Det danske Corps er allerede igaar rykket ud for i 2 à 3 Dagsmarscher at marschere paa Schlesvig. Det synes, som om da vil indtræde fredeligere Forhold, og man forsøge paa at komme ind paa Underhandlingernes Gebet. Med Vished kan endnu intet siges. — At Fægtningen har været blodig og især forholdsvis kostet mange Officerer Livet eller rettere Saar, veed Du allerede af Beretningerne. — Kapt. *Hegermann-Lindenkrone* er allerede død af sine Saar[1]), et Par andre, deriblandt *Wedeke* [ɔ: *Wedege*][2]) af 11. Bataillon, ere i Livsfare, den sidste maaske død. — Tropperne skulle have udført deres Bevægelser med Raskhed og Orden, som paa en Paradeplads.

Mange mange Kys Din hengivne

A. F. Tscherning.

---

[1]) Kaptajn Johan Frederik Hegermann-Lindencrone af 3. Jægerkorps (1802—48) saaret ved Bov den 9. April og død Dagen efter i Aabenraa.

[2]) Sekondlieutenant Ulrich Christian Wedege af 11. Bataillon, saaret ved Bov, død 12. April i Flensborg.

Af en løs Dagbogs-Optegnelse.

Igaar d. 16. April gik jeg at gøre en Visit hos Minister *Monrads* Frue[1]), Ministeren lukkede mig selv op. Ligesom instinktmæssigt gik jeg mod en fra det forreste Værelse aabenstaaende Dør, men *Monrad* ilede foran mig og lukkede Døren, bedende mig tage Plads i den forreste Stue sigende, da jeg bad undskylde, at jeg var gaaet lige paa, at der var ingen Hemmelighed. — Hans Kone var ude, han sagde, at han længtes efter at *Tscherning* skulde komme tilbage fra Slesvig for Statsraadsforsamlingernes Skyld.

Saa begyndte han at beundre, hvad *Tscherning* havde udrettet i de endnu ikke forløbne 4 Uger, han sammenlignede ham med Napoleon for den næsten ufattelige Raskhed, hvormed han havde organiseret Hæren; som Feltherre var han jo ikke traadt op. I den Retning vedblev hans Lovtaler en Tid, saa sagde han, at *Tscherning* kunde nu egenlig gerne lægge sig til at dø, hans gode Renomée var alt grundfæstet, men de andre nye Ministre, de trængte til Aar, før de kunde hævde dem en Plads. Jeg sagde, jeg var ham meget forbunden, jeg vilde nok beholde *Tscherning;* man havde alt mere end nok taget ham fra mig. Da saa han paa mig og tav en Stund, og saa vedholdende skarpt paa mig med sine bleggraa Øjne, (skulde det være muligt, at der indenfor disse Øjne kunde bo en virkelig Sjæl?), derpaa sagde han: „*Tscherning* er et vanskeligt Menneske at have med at bestille, De maa se, De kan indvirke paa ham; man kan ingen Vegne komme med ham, han er et rædsomt Menneske, han ser hele Verden som Militær, han kan befale over, han tror gar han kan befale over Kirken. Jeg synes dog, jeg kan ganske godt komme ud af det med Folk, og saa lempeligt bringe dem, hvorhen jeg vil, men nej, — han er et rædsomt Menneske, han gaar ikke længere end han vil, og uden Meningsover-

[1]) Ditlev Gothard Monrad (1811—87) var som bekendt Medlem af Marts-ministeriet 1848. Han var gift med Emilie Nathalie Lütthans (1815—71).

ensstemmelse og Enhed i vor Midte bringer vi intet i Stand."

Jeg svarede, at jeg fandt *Tscherning* snarere for eftergivende end for stræng i at sætte sin Mening igennem, og bragte jeg ham ikke til større Haardnakkethed, til større Eftergivenhed bragte jeg med min Karakter ham ikke, og raadede derimod de andre til at give efter for ham, der dog ved saa mange Lejligheder havde bevist, at hans Anskuelser var de rette.

Paa denne Maade vedblev vi en lille Tid, da vi blev afbrudt af en Stemme, som raabte fra den anden tillukkede Stue: „*Monrad*, generer jeg, da kan jeg godt komme en anden Gang!" *Monrad* ilede derind og traadte lidt efter ud med — Baron *Dirckinck-Holmfeld*, dette væmmelige Kryb, denne Øgle, hvis Gift er Løgn og Løgn og atter Løgn, dette Menneske, som jeg foragter og afskyer, uden at han har tilføjet mig personlig eller nogen, som hører mig til, det mindste ondt! Der er et Ordsprog som siger: Sig mig hvem Du omgaaes og jeg skal sige Dig, hvem Du er! Aldrig kunde jeg paa dette Sted hos denne Mand have truffet et Menneske, som gjorde et ubehageligere Indtryk paa mig[1]).

Det er sandt, jeg glemte i vor Samtale, da jeg berørte, at det var faldet over *Tscherning* og mig som fra Skyerne, da han blev Minisier, — at en saadan Tanke ikke fik Rum i *Tschernings* Sjæl endnu den Morgen, da han om Eftermiddagen blev udnævnt — at *Monrad* dertil svarede: tværtimod, fra den Stund den franske Revolution udbrød, havde han tænkt sig det som noget rimeligt og naturligt, at han, *Monrad*, maatte blive Minister. Han har altsaa lavet det til og lavet sig til, og naar han nu har brugt *Tscherning* paa den Plads for at gaa i Ilden for dem, medens Krigen varer, saa søger

[1]) Den literære og politiske Projektmager Constant Peter Heinrich Maria Walpurgis Dirckinck Friherre af Holmfeld (1799—1880) fhv. Amtsskriver i Lauenborg, traadte paa den Tid i en Række Smaaskrifter kraftigt op mod den stærke nationale og demokratiske Bevægelse. Hans senere Publikation opbragte i den Grad den offenlige Mening, at han 1861 saa sig tvungen til at forlade Landet. Han døde i Pinneberg.

han at blive ham kvit, fordi han i andre Forgreninger [?] af Udviklingen generer dem og sondrer sig fra de andre Herrer; jeg forudser en Adsplittelse og ønsker, at vi aldrig var blevet hvirvlet ind i den Malstrøm.

Fra Eleonore Christine Tscherning til hendes Broder[1]).

Kjøbenhavn d. 25. April 1848.

Kære Christian.

— — *Balthasar Christensen* var i Ministeriet igaaraftes og begge *Tschernings* Adjutanter, vi drak The og politiserede, og da kom det paa Tale, at 12 af vore jydske Dragoner, som var tagne til Fange af Insurgenterne[2]), var blevet ført frem for Prinsen af Noer, der havde spurgt, om de vidste, hvorledes deres Fanger herovre blev behandlede, hvortil Dragonerne havde svaret, saa vidt de vidste, godt. Han lovede dem, at de skulde ogsaa faa det godt og gav derpaa de 4 af dem hver 2 Specier og gav dem Lov til at gaa hjem og sagde, at de andre skulde om 14 Dage ogsaa komme. Denne højst forunderlige Adfærd forklarede *Tscherning* som hidrørende fra den Overbevisning, som *Tscherning* har, at Prinsen antager, at den preussiske Armé vil meget snart knuse vor, i Forhold til dens saa ringe, Troppestyrke og gaa til Jylland.

Denne Idé forfærdede os alle, især *Christensen*[3]) og mig, som erklærede det for umuligt, at Prinsen kunde holde sig der og ved at give nogle Dragoner Specier endog at kunne skaffe sig Venner. For Danmark er han stemplet som en Forræder og Nidding, og af hvert Menneske, der kender ham, er han anset

[1]) Meddelt efter en Afskrift, Originalen findes ikke.

[2]) Det er Fangerne fra den uheldige Affære ved Aschepel, hvor et slesvigholstensk Frikorps overfaldt en Feltvagt af 5. Dragon-Regiment.

[3]) Den bekendte Politiker, Overretssagfører, Stænderdeputeret Balthasar Mathias Christensen (1802—82) var efter Tschernings Afgang Formand for „Bondevennernes Selskab" fra 1848 til 1858, og spillede som saadan en overordenlig stor politisk Rolle. Indtil 1854 stod han Tscherning meget nær og kan betragtes som dennes „politiske Stabschef". Efterl. Papirer III. 43 ff.

som et grundslet Menneske; jeg mente derfor, at hvis mange i Jylland bøjede sig for den haarde Nød og paa Grund af Karaktersvaghed, saa maatte der vel dog i Jylland endnu findes en Mand, der kunde blive en anden Niels Ebbesen, og for første Gang betragtede jeg det som en Lykke, at Du boede i Jylland, men endnu nævnte jeg Dig ikke, da der var flere tilstede. Først da *Tscherning* svarede mig, at han nok kom til at sende mig til Jylland, for at der kunde være een, som mente Prinsen det ilde, svarede jeg: Nej Gud ske Lov, jeg har en Broder, for ham svarer jeg, han kan nok tage en Prins af Noer paa sin Samvittighed! Se, min Broder, det var ikke letsindig talt, jeg troer at kjende Dit Mod og Dit Had til det Tydske nok for at vide, at jeg ikke lovede for meget. Give Gud, det ikke maa sættes paa Prøve, give Gud, at han aldrig maa overskride Eideren og endnu mindre Kongeaaen, det ønsker jeg for Danmark; men vi kan frygte det værste, en umaadelig tydsk Armé er trukken sammen, og vi har endnu kun at haabe, at fremmede Magter skal træde mæglende imellem, thi Krigen er jo for saa vidt erklæret, men vi sejrer kun gennem haardnakket fortvivlet Kamp, — det er vort sidste Aandepust, og det maa være saaledes, at det kan udsone vort øvrige Liv — jeg mener Danmarks. Vore bedste, kraftigste Ynglinge blander sig i Bataillonerne og gaar i Felten, om det saa er den fredelige Maler *Lundbye,* saa er han draget afsted i Soldaterkjolen. —

Nu er jeg kommen hjem fra Ministeriet, hvor jeg hver Formiddag bringer *Tscherning* og hans Officerer Frokost. *Tscherning* betragter bestandig sin nuværende Stilling som hurtig forbigaaende, og jeg ser det unægtelig fra samme Kant; der er Mangel paa Harmoni i det nye Ministeriums Medlemmer, men dog der mener jeg fornemmelig, at *Monrad* vil vist kun bruge *Tscherning,* saa længe som Krigsførelsen gør ham til en absolut Nødvendighed; naar det er forbi, bliver *Tscherning* dem

en besværlig Person, der virker hæmmende mod deres ofte mindre aabne Hensigter.

Jeg havde for en Tid siden en Samtale med *Monrad;* først efter et langt prøvende Blik paa mig afslørede han mig nogle af sine hemmelige Tanker, ja forlangte lige ud, at jeg skulde indvirke paa *Tscherning.* Det var dumt af *Monrad,* han kender mig slet og saa mig slet i Sjælen. Jeg vandt herved, han tabte; aldrig skal jeg glemme den Time. — —

Tscherning staar nu som en historisk Person, et Fænomen, der er kastet forunderlig om af Skæbnens Hjul, men som, hvordan det end drejer op eller ned, er den samme livsglade, aabne, elskelige Mand, der altid vil beholde den Hæderskrans, som næsten hele Danmark i denne Tid har flettet om hans ædle Pande. *Jeg* er mindre lykkelig end før, thi han er mig næsten ganske berøvet, og jeg har altid næret den samme Kjærlighed, den samme dybe Ærbødighed for hans ophøjede Sjælsevner som nu, thi jeg har længe kjendt dem, og lykkelig er jeg, at det blev min Lod at dele Livet med ham. —

Bolette har været meget syg — —

Din egen Søster

Nore.

Af en løs Dagbogsoptegnelse.

Lørdag d. 22. Juli 1848, Aften Kl. 11.

Jeg er nys kommen hjem fra Jærnbanegaarden, hvorhen jeg ledsagede min Mand, der nu begiver sig paa Rejse til Armeen. Hvor lang Tid og hvor mange Begivenheder ligger ikke imellem den Dato, jeg sidst skrev heri og nu; dengang var *Tscherning* ogsaa borte, han stødte dengang til en sejrende Armé, der rask havde gjort Ende paa den slesvigholstenske Oprørsarmé og gik rask ned til Slesvig. Dengang jublede de ham i Møde hele Landet igennem, thi dengang var

alle opfyldt af Haab og god Tro, men mange tunge Dage ligger mellem hin Tid og nu, meget, meget har vi tabt, og mangt et ædelt Hjærte har ophørt at slaa. Der har fra den Tid, *Tscherning* vendte tilbage fra hin Tur, kun udviklet sig yderst maadelige, jeg kunde sige fortvivlede Tilstande hos os. Vor Armé har nu sit Hovedkvarter ved Vejle, Haabet om Vaabenstilstanden er svigtet, alle Underhandlinger er afbrudt, det skandinaviske Broderskab har haft lidet eller intet at sige, de har indskrænket sig til at sende 4 à 6000 Mand til at staa og se til i Fyen, de andre spiser deres Krigsstyr op i Skaane, Kongerne gør hinanden Besøg, og derved bliver det. De store Magter, til hvem vi vendte os, staar forbavsede [over] at deres kloge Underhandlinger strandede paa det store tyske Fædreland, men de blev nok vrede paa os, fordi vi indirekte er Skyld i, at de bliver kompromitterede og tagne ved Næsen.

Det er daarligt for den, der er lille, fattig og ærlig, den kommer ikke langt for den, som er stor og mægtig og forstaar den Kunst at lyve og bedrage med et ærligt Ansigt.

Tschernings baade aandelige og legemlige Befindende er meget mindre vel; vedholdende anstrængt Arbejde, næsten stadig Uro og Sindslidelse har afkræftet og afmagret ham og bleget hans Haar. Det er ikke det samme Menneske, han er lige klog, mild og god, men mere og mere rodfæstes hans Anelse om, at Danmark gaar sin Opløsning i Møde, og denne længe nærede mørke Anskuelse af Danmarks Slut[ning] bekræfter sig mere og mere i hans Øjne [1]).

Af Optegnelserne [2]).

En Dag kom min Moders Logerende og sagde, at min Moder pludselig var bleven syg og laa tilsengs,

[1]) Efterl. Papirer II, 327.
[2]) Fra nu af er Optegnelserne af mere privat Natur og Interesse, og de meddeles derfor mere aforistisk.

jeg fik vor Huslæge Dr. *Fenger* til at følge med mig for at se til hende. Hun rettede sig imidlertid snart, men det var tydeligt nok, at det, hun havde paataget sig, oversteg hendes Kræfter, og vi enedes da om at tage hende i Huset til os, hvis hun havde Lyst dertil; at leve saaledes helt ene, sørge for en Logerende og dertil holde Bespisning for 8—9 unge Mennesker uden allermindste Hjælp, det kunde ikke gaa. Vi sagde vor Lejlighed op paa Gammeltorv, fandt en Bolig paa Hauserpladsen, hvor et Værelse til Gaden passende kunde afstaas til hende.

I November 1848 traadte *Tscherning* af som Krigsminister og havde fra den Tid udelukkende sin Virksomhed som Politiker, Rigsdagsmedlem og senere som kongevalgt i Rigsraadet [1]).

1849 skulde jeg atter være Moder, men jeg blev sørgelig skuffet ved atter at faa en Datter. — — Hun har voldet mig megen Glæde, thi paa hende passede, hvad *Tscherning* sagde til mig, da han stod hos mig og jeg var ked af ikke at have født en Søn, som jeg havde haabet: „Nu skal Du være fornøjet med hende, nu kan Du lære hende at male, thi Kvinden bringer det ind i Livet, medens det bringer Manden ud af Livet.“ — Ja vel lærte jeg ogsaa vor ældste at male, men det var dog hos Nr. 2, jeg tidlig opdagede særlige Evner i den Retning [2]). — —

1851 den 5. Maj blev jeg endelig Moder til vor

---

[1]) Om Tschernings politiske Virksomhed se Efterl. Papirer I, 35 ff. og III hele Bindet.

„Bondevennernes Selskab“ blev stiftet 5. Maj 1846, og Tscherning var dets Formand til han blev Minister 1848. Efter hans Afskedigelse som saadan den 15. Novbr. s. A. tilbød han gentagne Gange sin Tjeneste i Krigen, men mødte kun høflige Afslag. Efterl. Papirer III, 37 ff.

[2]) Den næstældste Datter, Blomstermalerinden Anthonie Eleonore (Anthonore Tscherning) blev 1871 gift med Filologen, Dr. phil. Chr. Ax. Richard Christensen (1843—76). Se om hende Weilbachs Kunstnerlexikon.

ældste Søn. — Det var mit Livs frydefuldeste Øjeblik [1]). — 1853 den 9. April fik jeg en Søn Nr. 2 [2]).

— Vort Hjem, — paa Hauserpladsen fra 1848 til 1854 — tarveligt som det var i alle Maader, var paa den Tid Samlingsplads for mange Mennesker. *Tscherning* havde endelig faaet sin Pension ordnet [3]). Der havde ved Omvæltningerne i 1848 været en Uregelmæssighed tilstede, og den afskedigede pensionerede Kaptajn var aldrig blevet forfremmet; selv havde han ikke villet indstille sig til Forfremmelse, og hans Eftermand havde ikke gjort det [4]). Kongen havde ladet Oberstepauletterne paasætte ham ved Taflet, og fra den Stund hed han Hr. Oberst. Saa blev hans Pension ansat til 1600 Rdlr. Han var jo stadig Rigsdagsmand og fik Rigsdagsdiæter, men disse Penge, Rigsdagsdiæterne, mente han efter sin Opfatning skulde gaa dels til dermed at støtte Mænd, der af Menigmandspartiet kunde trænge til Støtte, Mænd som *Balthazar Christensen*, *Gleerup* m. fl. — og dertil gik til Tider ikke ganske ringe Summer — endvidere mente *Tscherning*, at det var til Gavn for Mænd, der var valgt til Thinget af Bondevenne-Partiet, jævnlig at have smaa selskabelige Sammenkomster, hvor de kunde drøfte forskellige politiske Spørgsmaal.

Da han stod som Folkepartiets vigtigste Leder paa den Tid, mente han, at han var selvskreven til at samle disse forskellige Folk hos sig. Vi gjorde da en Liste, og hver anden Uge blev der saa indbudt til Middag ti af de Herrer, som nærmest var sluttet dertil [til Partiet]. Saaledes skiftedes mellem Folk som gamle *Drew-*

---

[1]) Eilert Adam Tscherning, nuværende Overkirurg paa Kommunehospitalet i Kbhvn. Se Biogr. Lex.

[2]) Johan Andreas Tscherning.

[3]) Efterl. Papirer III, 4.

[4]) Tscherning fik Titel af Oberst den 10. April 1848 og Obersts Karakter den 2. Decbr. s. A. Hans Eftermand som Krigsminister var som bekendt Generalmajor Christian Frederik Hansen.

sen, *Lehmann*, *Monrad*, *Grundtvig*, *Balth. Christensen*, *Barfoed*, *J. A. Hansen*, *Andræ*, *Schack*, *Oppermann*, *Rovsing*, ja hvorledes kan jeg nu huske, hvem de alle var! To, tre, fire Bønder var med hver Gang: *O. Nielsen*, *Jens Gregersen* m. fl. Af og til var Kaptajn *Læssøe*, *Ploug* og Konsul *Hage* mellem de indbudte [1]).

Vort Bord var kun til tolv Personer, og der serveredes aldrig mere end to Retter kraftig Mad og Dessert. Vort Service, vor Lejlighed, og fremfor alt vore smaa Midler strakte ikke til mere; hvem der ikke kunde være tilfreds dermed, maatte holde sig tilbage.

Jeg var længe utilbøjelig til at indbyde Konsul *Hage*. Hans Hus var saa flot i alle Maader, at jeg syntes, det maatte være ham en Plage at være Gæst hos os i saa tarvelige Kaar. Men da hans Kone en Dag sagde til mig: „Hvad har De mod *Hage*, at De aldrig beder ham med en Middag?“ Jeg svarede, som jeg tænkte. „Har De da saa ringe Agtelse for min Mands Forstand, at De mener, at Maden, Vinen og Servicet er ham det vigtigste?“ Saa indbød vi *Hage*, og han lod glad og tilfreds i Samtale med de Mænd, han traf sammen med hos os.

Der var ogsaa en livlig animeret Stemning, og det var mig ofte en stor Glæde at følge med og tage Del i Samtalerne. Det var mig en rig Erstatning for den Besvær, disse idelige Gentagelser af smaa Selskaber voldte mig, der vilde have været mig endnu besværligere, dersom min Moder ikke havde været i Huset hos os og havde taget sig af vore tre Børn.

---

[1]) De ovenfor nævnte Mænd vil være saa bekendte, at yderligere Oplysninger ikke er nødvendige. Der skal dog meddeles et Par Bemærkninger om de mindst kendte:

Skolebestyrer Asmund Christian Gleerup (1809—65) skal have været den egenlige Ophavsmand til Dannelsen af Bondevennernes Selskab 1845. Han blev senere Bureauchef i Rigsdagen. — Forfatteren Hans Egede Schack (1820—59) var Rigsdagsmand fra 1848—53 og hørte i Begyndelsen til Bondevennerne. — Professor Ludvig Henrik Ferdinand Oppermann (1817—83) var Rigsdagsmand 1849—61 med en kort Tids Afbrydelse og hørte til det nationalliberale Parti. — Gaardejer Ole Nielsen til Havsgaard ved Gentofte (1805—76) var Landsthingsmand fra 1850 til 1866 og Medlem af Bondevennernes Selskabs Bestyrelse fra 1848 til 1854.

Om disse Middage varede én eller to Rigsdagssamlinger, mindes jeg ikke, men da lidt efter lidt flere af disse Herrer faldt fra Menigmandspartiet, der havde givet dem deres Stemmer ved Valgene i Følge Bondepartiets Ledere[s Vink], foretrak *Tscherning* at stille en almindelig Opfordring til hvem der havde Lyst at komme en Gang om Ugen til Aften. Der indfandt sig i Regelen mange, mest Bønder. Jeg husker saa godt, hvorledes Stuerne var, naar disse mange Mænd med de transmurte Støvler forlod vor Dagligstue, hvor de havde siddet og dampet enten Cigarer eller daarlig Pibetobak og spyttet enten i Bakker eller i Krogene, og drukket Øl eller Punsch til.

Til en saadan Aften havde jeg enten en kold Oxesteg eller Kalvesteg, et stort Fad Kartoffel- eller Rødbedesalat, skaaret Smørrebrød, enten en hjemmebagt Æble- eller Lagkage, dertil Kander med varm Punsch og et Par Flasker Rødvin. Punschen var den mest yndede. Vor Pige fandt alt dette Kør-ind skrækkeligt: „Fruen sagde, De levede stille! Det vil jeg nok sige!“ Hun blev ked af det, og jeg tilstaar, det trættede ogsaa mig, især det Aar, jeg gik svanger med min anden Søn, og jeg foreslog, at det nu skulde være den sidste Vinter, hvilket det ogsaa blev.

Balthazar Christensen svigtede aldrig de Aftener og tog gladelig imod alle disse ham godt kendte Bondemænd, især udbrød han i Glæde, naar *Jens Gregersen* kom med Piben i Lommen [1]). Ja, Piben var hans tro Ledsager, op ad den lange Vadmels Frakkelomme stak den frem, og naar han vel var kommen til Sæde i Lænestolen med Spyttebakken ved Siden, kom den frem, og han dampede lystig. *Gregersen* var *Tschernings* stadige Stiller ude i Holbæks 2den. Dér havde han sin

[1]) Gaardejer Jens Gregersen (1794—1874) fra Hørby ved Holbæk var en af Bondevenneselskabets Stiftere. Han var Medlem af den grundlovgivende Forsamling 1849, men afstod Aaret efter sin Kres til Tscherning og var siden stadig dennes Stiller. Han stod i et inderligt Venskabsforhold til Tscherning og døde 14 Dage efter ham. Han var gift med Ane Sophie Toftegaard (1800—84).

Gaard i Kundby. Hans Datter *Sophie* og hans flinke Svigersøn, den tidligere Møllersvend, er nu Ejere af Gaarden, der er udflyttet og nyopbygget, siden jeg for mange Aar siden saa den i den gamle medtagne Tilstand. Vi laa oppe i Øverstestuen, naar vi besøgte dem, i den brede Seng, der var for kort til *Tscherning*, saa han sagde, at han maatte ligge efter Diagonalen. — — Det har sin Interesse at leve med alle Slags Mennesker, og det er faldet i min Lod at faa Indblik i meget forskellige Hjem og at pleje Omgang med yderst forskelligartede Mennesker. Der morer mig nu, at [lade] alt det svundne passere Revue; desværre har jeg til forskellige Tider enten manglet Tid eller Energi til at nedskrive meget, der nu kunde være mig en gavnlig Ledesnor, idet jeg opfrisker Minderne. — —

Kun 1853 var *Tscherning* en kort Tid udelukket fra Rigsdagen. Han havde opgivet sin gamle Valgkres i Holbæks 2den og stillede sig til Valg i Lyngby mod *Kayser*. Der havde i de Aar udviklet sig saa store Meningsforskelligheder med hans tidligere politiske Venner, at Stemningen, naar vi var sammen med dem hos *Hages*, var alt andet end behagelig. Især udtalte *C. Ploug* sig overfor *Tscherning*, saa jeg i højeste Grad følte mig krænket paa *Tschernings* Vegne. Jeg var aldrig sammen med *Ploug*, uden at vi skændtes paa Livet, og mere end én Gang sagde jeg til *Tscherning*, at jeg syntes, vi skulde holde os helt borte fra de Folk. Ved Valget i Lyngby brød det endelig helt [1]). *Hage* modarbejdede *Tscherning* paa retslig og uretslig Vis og fik min skikkelige Kunstner-Ven [Skovgaard] til at tegne Karrikaturer, som blev trykt og omdelt paa Valgpladsen. *Hages* lod som intet og sendte først Datteren *Lise*, senere gift med *Ploug* [til os]. Fruen kom selv og indbød os, men vi var stive og ubøjelige overfor alle Tilnærmelser. Vi saas aldrig mere, alt Samkvem med tidligere Omgangsfæller ophørte, og helt

[1]) Se Efterl. Papirer I, 45. III, 123 ff.

andre Mennesker var det nu, at *Tscherning* som Bondefører stod i Berøring med [1]).

I Foraaret 1854 flyttede vi til Ørholm. Der blev budt os en stor god og billig Bolig i Hovedbygningen for 300 Rdlr. om Aaret. At leve hele Sommeren i Byen med de fire smaa Børn, skaffe dem frisk Luft og Bevægelse var meget besværligt, og at tage paa Landet om Sommeren blev os baade for bekosteligt og besværligt. — Jeg havde jo en Del Betænkeligheder ved denne Flytten paa Landet saa vel Vinter som Sommer, thi *Tscherning* var jo en stor Del af Aaret i Rigsdagen og kunde kun komme til sit Hjem om Søndagen. Men det blev dog saaledes, vi lejede [2]).

Da vi kørte ad Alleen ned mod Hovedbygningen, sagde min Moder: „Er det dernede i det Hul, vi skal bo?“ Hun var slet ikke glad ved den Flytning, og dog maa vi vel sande, at det var lykkelige og fornøjelige Aar, vi levede der i den smukke Egn, i det store Hus og Have med de mange Dyr. Den første Sommer var meget besværlig, en Del af Værelserne lejede vi ud, jeg tog to Damer i Kost for at skaffe lidt Indtægt, vore Udgifter havde været saa store. Jeg sled i det af yderste Evne. At faa den store Have besaaet og beplantet og at skaffe lidt ud af Frugt og Grøntsager tog heller ikke lidt Tid.

Vinteren, som fulgte derpaa, var langt fra behagelig, det blev en stræng Kulde, Vinduerne tøede aldrig op. Kun hver ottende Dag, undertiden kun hver fjortende Dag kom *Tscherning* hjem og bragte lidt Liv tilveje i den absolute Ensomhed. Saa fremmed blev han for Børnene, at de Søndag Morgen, naar vi satte os til

---

[1]) Den 16. Marts 1854 meldte Tscherning sig ud af Bondevenneselskabet. Efterl. Papirer III, 133 ff.

[2]) Efterl. Papirer I, 57 ff.

vort Arbejde at lave Papirsblomster, spurgte: „Moder, kommer her Fremmede i Dag?“ — —

— Natten mellem den 8. og 9. Juli 1855 blev min lille *Sara Birgitte* født[1]). — Tiaarsdagen efter vor Bryllupsdag kørte vi med den lille Glut op til Lyngby Kirke og lod hende døbe. Mit Sind var saa dybt bevæget den Dag, da jeg kørte til Kirken i det skønneste Sommervejr, og Solen skinnede paa den gyldne Sæd paa Markerne. Til en vis Grad vare vore lykkeligste Aar dermed afsluttede. — — Som uhyggelige Drømme ligger mange Øjeblikke langt tilbage i Tiden, og naar jeg nu læser gamle Breve fra *Tscherning* og fra mig, da tænker jeg: „Han var et bedre Menneske end Du!“ Thi han var i alle Forhold mild mod alle, god og overbærende, jeg var ofte bitter og hæftig. Nu er det bagefter at erkende det, nu efter at han har hvilet i sin Grav i 16 Aar. —

Etatsraad *Th. Suhr*, som Tscherning stadig stod i Venskabsforhold til, skulde paa Grund af sin nedbrudte Helbred tiltræde en Baderejse og anmodede *Tscherning* om at ledsage ham. Jeg var meget ked over at skulle være saa længe ene i alt det meget, jeg havde om Ørerne i det store Hus, og jeg syntes, *Tscherning* tog for lidt Hensyn til sit Hjem. Naa, Sommeren gik jo. Dagen til de to Herrers Hjemkomst blev angivet, og vi tog alle ind til Byen for at møde *Tscherning*. Nogle Dage før var *Stine Løvmand* kommen kørende ud med Fru *Heiberg*, der fra Fru *Suhr* havde faaet Bud om at anskaffe noget, som kunde være *Tschernings* Familie til Gavn og Glæde. De skulde sondere Terrænet. Hvorledes de kom paa den Idé, at sende en aldeles urimelig Masse Klædes Stoffer, et pappegøjegrønt Schawl og noget stærkt mønstret sort Silketøj, véd jeg ikke, men jeg blev yderst forbavset ved at se den mægtige Pakke.

[1]) Blomstermalerinden Sara Birgitte Tscherning, gift 1879 med Kreslæge Axel Ulrik.

Da *Tscherning* saa den, blev han helt desperat og udledede deraf, at Byen vilde snakke derom, betragte ham som en Lejetjener, der skulde have Betaling for noget, der var et Venskabsstykke. Thi et Venskabsstykke var det at leve Maaneder med en saa svag og vanskelig Mand! Alt, hvad der var blevet sendt os, skulde øjeblikkelig sendes tilbage undtagen Schawlet og Silketøjet, hvilket dog skulde byttes, da jeg ikke maatte gaa med saa „skrammereret" Tøj. Som sagt saa gjort, Pakken blev sendt tilbage, men til *O. Suhr*[1]) paa Kontoret, for ikke at krænke og bedrøve den gamle Etatsraad.

Saa gled Tiden videre. — — Vor Lærerinde Frøken *Anny Gad*[2]) var et flinkt rart Menneske, der i alle Maader levede sig sammen med os og var godt oplært, saa at hun kunde meddele Børnene en Del, og Drengene [senere] i en 8 à 10 Aars Alder kunde begynde deres Skole her i Byen bedre forberedt end mange 8 à 10 Aars Drenge. *Tscherning* havde jo ogsaa, naar han var hjemme paa Ørholm, givet sig en Del af med Børnene. Jeg tegnede med dem.

Vi havde i den Periode ret fornøjelige Aar derude i det store, gode Hus og i den vidtstrakte Have. Vi havde knyttet Bekendtskaber paa Egnen — — og modtog jævnlig Besøg fra Hovedstaden. Om Søndagen svigtede de tre Brødre *Bandholtz* aldrig[3]). I tre Aar havde vi Enkefru *Suenson* og hendes Datter *Camilla*[4]) boende i Sommerlejlighed, og de modtog jævnlig Besøg af hendes andre Børn og af Admiral *Suenson* og hans Familie, Etatsraad *Suenson* med Familie[5]), Konferens-

[1]) Cand. theol. Ole Bernt Suhr (1813—75) blev, da hans Farbroder Etatsraad J. Th. Suhr 1856 trak sig tilbage, Chef for Huset J. P. Suhr & Søn.

[2]) Anny Henrica Margrethe Gad, f. 1839, gift 1862 med Grosserer i Filadelfia Frederik Ferdinand Myhlertz (1833—95).

[3]) De tre Brødre Bandholtz var Sønner af en meget danskslndet Holstener i Kjel, den ene af dem var i nogle Aar i Huset hos Tschernings, hvor de alle tre, saavelsom en hel Del andre unge Mennesker havde deres selskabelige Tilhold i disse Aar.

[4]) Anne Susanne Suenson født Lütken (1778—1872), Enke efter Kaptajn Jean Jacques Isaac Suenson, og hendes Datter Nanna Camilla Suenson (1810—94).

[5]) Daværende Kaptajn senere Viceadmiral Edouard Suenson (1805—87) og

raad *Ussing*, gift med hendes ældste Datter, og deres Børn[1]). Sønnen *Frederik* kunde, naar han kom derud, gaa i Timer og sludre med vore Drenge, i det hele taget blev vi alle rigtig gode Venner med alle disse unge Mennesker. Med *Frederik Ussing* knyttedes tilsyneladende det varmeste Venskab, der vedvarede nogen Tid efter at vi var flyttet fra Ørholm. Uden at vi nogensinde har kunnet fatte hvorfor, afbrød han pludselig alt Samkvem med os, ja hilste os ikke en Gang, naar han traf paa os paa Gaden eller i en anden Mands Hus. Det gjorde mig ondt, thi jeg havde holdt meget af den livlige og aandrige unge Mand, til hvem der knyttede sig store Forventninger, der blev tilintetgjorte, da han døde som ganske ung.

Løse Optegnelser og Breve fra Opholdet i Ørholm.

Ørholm, 12. Februar 1858.

Kongen blev pludselig syg forgangen Dag, og to forskellige Rygter cirkulerede; som det synes har man prøvet med det ene eller det andet at skjule noget, Gud véd hvad, og Gud véd hvilket det rette er? Det hedder, og derom er alle enige, at Sygdommen hidrører fra overvættes Nydelse af Spiritus, som han tog til sig først den ene Dags Middag og siden den næste Dags Formiddag paa Skodsborg, som han selv sagde for at drikke sig ihjel, da dog de andre vilde ærgre ham ihjel. Grunden til dette Galskabsanfald fortæller nogle var, fordi „Hendes Naade" var vred over, at Prinsen af Danmark skulde til Paris og lykønske Kej-

hans Hustru Ottilia Uldall (1816—72) samt daværende Justitsraad, senere Etatsraad Jean Nicolas Suenson (1799—1887) og hans Hustru Henriette Lund (1812—87).

[1]) Generalprokurør Tage Algreen-Ussing (1797—1872) gift med Ottine Frederikke Suensson (1807—84). Sønnen cand. jur. Frederik Algreen Ussing (1838—69) var en i sin Tid meget omtalt ung Mand. Rigt udstyret, højt begavet, original i sin Færd, lidenskabelig konservativ som Politiker. Hans tidlige Død brød de rige Løfter, han havde givet.

seren[1]), hvorover hun og Kongen var, som det hedder sig ikke sker saa sjældent, kommen formelig op at slaaes, og derpaa var fulgt hele dette Fylderi.

Andre fortæller, at Prins *Ferdinand* skal være kommen til ham, og klaget over, at Svar var afsendt af Ministeriet til Frankfurt, uden først at være forelagt Statsraadet, at han [Kongen] er gaaet til Grevinden at udøse sin Harme, at hun har søgt at forsvare det, hvoraf han har troet, hun spillede under Dække med dem, og derover er deres indbyrdes Spektakler opstaaet, og senere hans Galskaber. —

Ørholm, 27. August 1859.

Exellencen *Scheele* var her en Visit. For en 14 Dage siden skrev han til min Mand, at Kongens Anmodning om at besøge ham paa Skodsborg havde været saa indtrængende, at han havde troet at burde komme, og at han vilde komme herover.

Dage gik, han kom ikke, men en skøn Dag kom her en Lakaj, og tilsagde min Mand til Taffel, noget der ikke er sket i de sidste 2 Aar. Da han kom, tog Kongen ham i Skole, fordi han bar hvid Fjer istedetfor blaa, Kaarde istedetfor Sabel, tilbød ham saa det Kommandørkors, som nu havde ligget og ventet i 8 Aar. *Tscherning* bad, at det maatte blive beroende, at han, dersom hans Majestæt behagede at give ham en eller anden Sendelse, da selv vilde bede derom, men ellers var det ham behageligt at blive fritagen derfor.

Derpaa fandt *Monrad*, nu Kultusminister, paa at indbyde *Tscherning* og mig til Middag Søndag; dette er noget, som ikke er faldet dem ind de sidste 7 Aar. Hvad betyder alt dette? De maatte ville have en eller anden Velvillie af *Tscherning*; hvad Grunden kunde være, dermed har jeg forgæves brudt min Hjærne.

[1]) Prinsen (Christian IX) overbragte Napoleon III Kongens Lykønskning i Anledning af, at Kejseren var undgaaet det mod ham rettede Mordattentat af Italieneren Orsini den 14. Januar 1858.

Tscherning aflagde sin Visit paa Skodsborg, traf ingen hjemme, og igaar kom *Scheele* her, aabenbart ikke i god eller glad Sindsstemning. Det var ogsaa af Adjutanten fortalt *Tscherning*, at man havde tagen meget unaadigt imod *Scheele*, navnlig *Berling*[1]). *Scheele* fortalte selv uden Opfordring, at det den første Tid havde været meget ubehageligt [for ham], at Kongen selv jo havde været meget venlig, men hende [Grevinden] havde han ikke set. Han havde flere Gange ladet sig melde, men hun havde ikke villet tage imod ham, endelig 9de eller 10de Dagen efter Taflet var Kongen gaaet med ham op til hende, havde derpaa fjernet sig lidt efter. Da *Scheele* her var blevet ene med hende, havde han spurgt hende, om han var hende i Vejen, at han, hvis saa var, vilde rejse den Dag i Morgen, at Kongens Anmodning om at komme havde været saa indtrængende, at han havde maattet komme[2]).

Dertil svarede hun ham, „at hun ikke havde været i Stand til at forhindre hans Komme." Ja, saa vilde han rejse. Men da bad hun ham ikke at gøre det, og lovede, at ingen skulde mærke noget mere paa hende. Hendes og *Berlings* Vrede paa ham, *Scheele*, daterede sig fra den Gang han var Minister, og Kongen vilde give *Berling* Storkorset, da satte *Scheele* sig imod det, og sagde, han fandt det dog lidt for galt, det var jo, som man levede med de Vilde.

Saaledes vedblev han at tale, da lagde jeg min Haand paa hans Arm og sagde: „Vil nu de gode Herrer, der har været med at lave dette afskyelige Giftermaal, ikke engang indrømme mig, at det havde været bedre, det var blevet forhindret, at man lettere havde affærdiget

[1]) Kammerherre Johan Carl Ernst Berling (1812—71) var Generalintendant for Civillisten. I 1859 fordrede Ministeriet, at han skulde afskediges, da det ansaa hans politiske Indflydelse ved Hoffet for skadelig; dette nægtede Kongen, paavirket af Grevinde Danner, og Ministeriet Hall-Krieger traadte da af 2. December 1859 og Ministeriet Rottwill-Blixen-Finecke kom til Roret. Berling tog kort efter selv sin Afsked.

[2]) Scheele havde allerede i Sommeren 1857 paa Grund af sin anti-skandinaviske Politik været nødt til at udmelde sig af Halls Ministerium.

sig med denne stakkels Konges Mætresse, end med hans Hustru, og at det er en Ulykke for Landet, at det er saa."

Derpaa svarede han i en ligesaa højtidelig Tone, som jeg havde talt: „At det er *moralsk rigtigt*, derom er der hos mig ingen Tvivl, om det har været *politisk rigtigt*, derpaa er det vanskeligt at svare." Et Gode havde der været ved hende, det var, at hun havde vænnet Kongen af med at drikke.

Endvidere sagde han, at det var den gamle *Moltkes* Skyld, at Giftermaalet kom i Stand, han kunde have foreholdt Kongen hendes Beskaffenhed osv., det gjorde han ikke; da Kongen forelagde ham Giftermaalskontrakten, svarede han blot, at det var ikke betimeligt, en Tid som den Krigsperiode var ikke skikket til at tænke paa Bryllup, men Kongen svarede kort og godt: „*Hende til Kone eller jeg er ikke Konge mere.*"

Saa sendte Kongen en Dag Bud efter *Scheele*, denne ventede i Forgemakket, da blev der leveret ham en Portefeuille med Forlangende, at han vilde læse Papirerne, — det var Ægteskabskontrakten o. s. v. Da *Scheele* havde læst den, leverede han Portefeuillen tilbage, indfandt sig senere til Taflet, men da Kongen forblev tavs, gjorde han ligedan, og fjernede sig paa sædvanlig Tid og Maade.

Siden erfoer han, at Kongen om Aftenen, strax efter at han var taget bort, havde beordret en Ordonnans at forsøge at indhente ham, med det Bud, at dersom han traf ham paa denne Side Folehaveskov, da at faa ham med tilbage, hvis ikke, da lade ham fortsætte Vejen.

Ordonnansen traf ham ikke, og først lang Tid efter erfoer han det af Kongen selv, og da han undrede sig over, hvad Kongen havde ment med ikke at tale til ham om Papirerne, for hvis Skyld Kongen havde kaldt ham, sagde Kongen: „Ja, jeg troede Du vilde helst ikke tale derom, siden Du leverede Portefeuillen til-

bage uden et eneste skriftligt eller mundtligt Ord, saa mente jeg, det var bedst, jeg ogsaa tav."

Af en Optegnelse 14. Februar 1861.

Dagen før havde vi Besøg af *Monrad*, han havde Dagen før talt med *Winther*[1]) og sagt, at han kom nok til at træde ud af Ministeriet; man var alle imod ham, og saa gik han sin Vej og gik til Hummeltofte. Midt i den strængeste Vinter, vi var her saaledes indesneet, at ingen Vogn kunde gaa, kom han her kørende i Slæde for at pleje Raad med *Tscherning*. Jeg kendte ikke Indholdet af deres Samtale, men syntes at mærke paa *Tscherning*, at han nu var tilbøjelig, om det fordredes, at træde ind i et Ministerium; at noget saadant kunde have været *Monrads* Tanke, antog jeg ogsaa af det hele. *Tscherning* havde dog kun søgt at faa det til at hænge foreløbig sammen. Jeg troede nok, at man ønskede, at *Monrads* Besøg her ikke skulde omtales, men Fru *Winther* underrettede jeg dog derom i al Naivitet; *Tscherning* vilde ikke omtale det for *Winther*, jeg antager, *Winthers* ønsker til syvende og sidst at komme ind i Regeringen, *Tscherning* skal naturligvis være Vejen; saaledes har mange af deres Ytringer lydt for mig, og naar jeg har sagt det til *Tscherning*, har han svaret: „Nej mange Tak!" Og jeg siger ogsaa Nej mange Tak! og*Tscherning* bør heller ikke mere komme i Regeringen, han er for gammel, passer ikke for Tiden, er desuden Fru Dannergal.

Om Aftenen kom der et ilsomt Brev fra *Delong* i Paris[2]), han advarede os her hjemme, sagde *Kejseren vilde ikke hjælpe os*, gav forskellige Vink om, hvad vi

[1]) Dr. phil., Brandforsikringsbestyrer Gert Henrik Winther (1813—1905) var Folketingsmand fra 1848 til 1884. Han hørte til Venstre og galdt indtil 1866 som Tschernings politiske Adjutant og Fører for de Bondevenner, der samlede sig om Tscherning. Han var gift med Johanne Margrethe Thomsen (1819—1906), Datter af Etatsraad Jacob Thomsen.

[2]) Geheimelegationsraad Baron Albert Hermann Peter Gabriel Delong (1798—1865), dansk Generalkonsul i Paris.

burde gøre. Jeg omtalte *Fengers*[1]) Brev og spurgte, om man ikke burde advare ham imod en altfor stor Tilslutning til *Hall. Tscherning* svarede: „Hvad troer Du, det vilde nytte mod det *hovmodige*, blinde Menneske, der ved sin Halsstarrighed er Skyld i alt dette!"

Den 16. skrev jeg hemmelig et Brev til *Fenger*, kun faa Ord, bad ham ikke tro for meget paa tilsyneladende gode Venner, bad ham ikke slutte sig for meget til *Hall*, men følge *Monrad*, holde Enigheden vedlige, som var det eneste, der mulig endnu kunde frelse os, sagde ham, jeg vidste Ting, jeg ikke kunde betro Papiret, men besvor ham ikke at agte min Stemme ringe. Om dette Brev har havt Indvirkning paa ham, om det er andre Ting, véd jeg ikke, foreløbig er Enighed atter tilvejebragt i Ministeriet. Gud beskytte det elskeligste Menneske, jeg kender, jeg har aldrig truffet ham hovmodig eller blind.

Af Optegnelserne.

— — Dermed afsluttedes Glæderne paa Ørholm. Der var nu fuldt op at tage vare; om en Maaneds Tid skulde vi flytte til Kjøbenhavn, hvor vi havde lejet en god Bolig med Have ude paa Kastelsvejen. Den Oprykken og alt, hvad dermed fulgte, ikke mindst min store Ængstelse med Hensyn til Sønnernes Skolegang osv. osv. angreb mig voldsomt. Det hele hvilede paa mig — *Tscherning* var i Rigsdagen — altsaa Fornuften maatte tages fangen.

I de sidste Dage af Oktober [1861] flyttede vi ind, men jeg tog igen til Ørholm, hvor jeg og *Anthonore* skulde sørge for Kreaturerne m. m., indtil Auktion kunde holdes. Det var travle vemodige Dage. Vor Ko og vore to yndige smaa hvide Geder blev købt af en Bonde oppe i Søllerød, med Taarer stod *Anthonore* og

[1]) Den hele Optegnelse findes paa Bagsiden af et ret ligegyldigt Brev fra Fenger, der stadig var deres Huslæge. Han var som bekendt Finansminister i det Hall'ske Ministerium fra 1859 til Decbr. 1863.

jeg og saa dem blive trukket afsted. Høns og Ænder stod i Kasserne, og Urter, Kartofler og Grøntsager var pakket paa en Bondevogn, endelig var alt stablet op, og saa krøb vi to endelig op paa det velbesatte Læs. Grædende sagde vi Farvel til det Liv, som nu var afsluttet, Hønsene og Ænderne skræppede i Kasserne bag ved os, trægt og langsomt gled Vognen op ad de skraanende Veje, og endelig i Mørkningen naaede vi til det nye Hjem. Et nyt Afsnit begyndte, et Afsnit paa $11^1/_2$ Aar, et Afsnit, der som alt i Livet, indeholder et passende Maal af gode og af mindre gode Dage, hvoraf dog, naar man tæller dem op, og man er saa vel stillede som vi i saa mange Henseender, de gode Dage bliver de overvægtige.

Nu var altsaa det skønne Friluftsliv ude paa det gamle Ørholm afsluttet; atter sidder vi i Hovedstadens umiddelbare Nærhed, men dog heldigvis udenfor den store Stenbunke med Udsigt til den store Mark, hvor Gartner *Petersen* dyrkede Radiser og Jordbær. Tilhøjre var Gartner *Hinrichsens* Haver og Bygninger, i hvis ene Hus Justitsraad *Suensons* Familie boede, med hvem vi plejede livlig Omgang, navnlig med den smukke glade skoggerleende *Thea* og hendes elskværdige Broder, den lange Dispacheur.

Hvor mange Gange har vi ikke siddet og sludret i den lille Have, i Krogen under de tre Ahorntræer, glade ved Tusmørket, uset af de Forbigaaende, saa at *Frederik Ussing* irriteret over at Gaslygten, der stod lige udenfor, skulde tændes, raabte: „Gasmand, jeg giver Dem en Mark for ikke at tænde Lygten!“ Marken fristede, og vi blev i Tusmørket.

Der var ganske rart derude, om end meget snævert imod vore tidligere Omgivelser. Der var dengang ingen anden Forbindelse med Byen end 2—3 Gange om Dagen en gammel Omnibus, nu udgaar 3—4 Sporvognsruter herfra, vi har nu et Utal af Handlende af alle Slags herude, dengang var der *én* Urtekræmmer, $1^1/_2$

Slagter og én Klædehandler; store Kaserner og store elegante Huse har rejst sig, hvor dengang Haver og grønne Træer frydede Øjet.

1863 døde Frederik den Syvende, og vort Lands skæbnesvangre Begivenheder begyndte.

Vi skulde op at se Kongens castrum doloris, og jeg løb iforvejen for at faa gamle Tante *Tine Dalberg*[1]), der boede i Frue Kloster, med op paa Christiansborg. Om jeg ved den Lejlighed forkølede mig, véd jeg ikke, men den 12. Decbr. var jeg meget lidende af en alvorlig Gigtfeber. Mit Værelse var et Kvistkammer, og Panelet under Taget var saa aabent, at man kunde se Dagen igennem det. Det var en lang pinefuld Tid, de bedste Øjeblikke havde jeg, naar Dagens travle Gerning var endt og *Marie* satte sig og læste højt for mig af en Bog, der hed „Barbene“[2]), jeg véd ikke, hvad den indeholdt, men jeg følte ved Forelæsningen af den en Fred for Sjæl og Legeme, der var umaadelig velgørende. *Tscherning* var heller ikke rask og flyttede ind til Dr. *Winthers*, med hvem han havde sluttet et varmt Venskab. Det var ham lettere at være dér, naar han skulde møde i Rigsdagen end ude paa Kastelsvejen, og han støttede dem meget med deres Regnskabsvæsen for Brandkassen.

En Aften, da Pigebørnene gik ind for at se til ham, fandt de Byen i stærk Røre. Efterretningen om Dannevirkes Rømning var naaet hertil, mine Døtre kom hjem stærkt rystede over alle de hadefulde Udtalelser, de havde hørt, navnlig mod Overgeneralen, deres Onkel *de Meza*.

---

[1]) Se Side 53.
[2]) Auerbachs berømte Landsbynovelle „Barfüssele“.

Breve og Optegnelser af Eleonore Christine Tscherning under Krigen 1864.

Castelsvelen d. 3. Marts 1864.

Tak for Dit Brev, kjære Christian. Hvad Nyt tænker Du vel, idet Du aabner mit Brev? Ja, man lever jo for Øieblikket i et Slags Havblik, Rigsdagen er gaaet hjem paa 8 Dage, da der jo paa Lørdag er Valg til det nye Rigsraad, og det bliver vist en deilig Forsamling. Naar man ser Listerne paa Candidaterne, naar man ser deres Program, og naar man tænker paa, at Slesvig og en Deel af Jylland er besat af Fjenden, hvor der altsaa ikke vælges, da er det et sandt Vrængebillede af en Forfatning. Jeg har haft meget travlt i denne Tid med at skrive for *Tscherning* til alle mulige Folk i Lyngby Sogn for at faa dem til at stemme paa deres Rigsdagsmand Dr. *Rosen* [1]), som jeg nok tør sige blev valgt meget væsentlig ved Hjelp af mig, da jeg talte med Fabriksarbeiderne og Bønderne derude, og var tilstede ved Valghandlingen og opmuntrede dem til at holde fast ved ham, der nu ogsaa har vist sig som saadan en flink og besindig Mand.

Den Gang tog *Rørdam* [2]) under sine beskyttende Vinger en Sludrebroder af en Præst, *Schøler* [3]); denne Gang er det Sludrebroderen *Holstein* [4]) til Dyrehavegaard, han vil trække igjennem. Nu faar vi se.

Til en Bazar, her har været afholdt i Studenterforeningen, har jeg ogsaa haft en Deel at gjøre. Jeg tegnede dertil 12 à 14 Haandtegninger til at lægge i Album, og *Anthonore* malede flere Smaating dertil. Da Børnene en Aften var indbudt hos *Monrads*, blev der

---

[1]) Dr. med. Wilhelm Sophus Andreas Rosen (1820–66) var fra 1861 Folkethingsmand i Lyngby, han var en lidenskabelig Helstatsmand og hørte til Tschernings Venstre. Han blev *ikke* genvalgt 1864, men blev Aaret efter valgt i Sorø. Han var en ivrig politisk Forfatter og døde som Læge paa St. Croix.

[2]) Sognepræsten i Lyngby Peter Rørdam (1806–83).

[3]) Præsten i V. og Ø. Hassing i Ribe Stift Hans Vilhelm Riber Schøler (1811–75) blev 1864 valgt for Nørre-Sundby.

[4]) Jægermester Carl Christian Frederik von Holstein (1816–81).

oplæst et Digt, som skulde trykkes og sælges ved Bazaren; det gav mig Lyst til at gjøre ligesaa; da jeg netop i de Dage havde skrevet tre mindre Digte, som *Tscherning* var meget indtaget i, lod han saa trykke 200 Exemplarer og tilsende Bazaren samme Dag den blev aabnet, naturligvis anonymt. Børnene var saa heldige at faa det sidste Exemplar, thi de var revet bort i en Haandevending, da de var pænt udstyrede og blev af de Herrer Studenter meget varmt anbefalede; men samme Aften skriver Hr. *Ploug* en lynende rasende Anmeldelse om dem i „Fædrelandet" og er saa bæstisk dum at aftrykke det midterste, det skarpeste af dem, hvorved han jo end mere udbasuner sin egen Skam. Den tredie Bazaraften havde Studenterne faaet samlet nogle Exemplarer, som de stod i Salen til Publikums Opbyggelse og sønderrev og traadte under Fødder. Du kan tro, jeg har moret mig over at have skaffet *Ploug* med sin vakre Hær denne Ærgrelse [1]). Jeg afskriver Versene, det første kender Du.

TAK OG BØN.

O Gud skee Tak! *at Vanvids sorte Taage*
End hilder ei hver Mand i Danmarks Land!
O Gud skee Tak! at Enkelte dog vaage
Og tør i denne Hvirvel holde Stand.
O Gud skee Tak! at Pøbelsværmen kues,
Den voxed' længe, næret kun af Løgn,
Men Danmarks bedste, sande Ære trues
Maaskee kun i et ubevogtet Døgn.

O Gud skee Tak! at Hærens fleste Sønner
Blev sparet op til bedre Tid og Sted,
At Poesi og Drøm, og Suk og Bønner
Ei rev den hele store Skare med;

---

[1]) Fredag 26. Febr. 1864 gengiver „Fædrelandet" Digtet „Tak og Bøn" med følgende Bemærkninger:

„Man er i en vis Lejr ligesaa opfindsom i det Smaa, som man er hestedum i det Store. Den af et Antal patriotiske Damer indrettede Basar i „Studenterforeningen" har man benyttet til at faa kolporteret følgende Makkeri af en reaktionær Poet, som er stukket ind mellem to lige saa slette, men uskyldige Digte. De udhævede Steder er af os."

At enkelt Mand dog havde Mod at sige:
„Nu har vi nok af hvad der gjordes feil.“
At Mod de fik i rette Tid at vige
Før Stormen kom, at splitte deres Seil.

O, Gud skee Tak! at Tid og Sorger klarer
Dog mangen sløv, vildfaren, uklar Aand,
Og at de briste disse sorte Snarer,
Der skulde baste den i Jern og Baand.
„Korsfæst! Korsfæst!“ saamangen Gang vi høre,
Og Tornekronen mangen Martyr bar;
„Tilgiv! Tilgiv! de veed ei, hvad de gjøre,“
Vor Frelsers Røst lød eengang mild og klar.

O, lad det Ord dog klinge gennem Taage,
Lad Fredens milde Aande fæste Bo!
O, lad det aabne disse blinde Øjenlaage,
At selvgjort skelnes fra den rette Tro.
„Forræderi og Fejghed“ lyder nu paa mangen Tunge,
Men lad os finde, hvor Forræderne de gaae;
De, som Forræderiet høist besjunge,
Eengang for deres Gjerning Løn skal faae.

I Dag har *Tscherning* og *Marie* spist hos *de Meza* med *Eusebius Bruun*. *De Meza*, veed Du, er afskediget fra Overkommandoen. Hvad han nu skal foretage sig, veed man ikke, han har baaret alt dette med mærkværdig Ro, dog er han meget misfornøiet med *Monrad* og har i Dag ikke villet modtage en Tilsigelse til Kongens Taffel. Med *Tscherning* er han paa en fuldkommen fortrolig Fod. *Monrads* har ogsaa indbudt *Tscherning*, der for Tiden synes at være i Anseelse. Han kommer vist neppe i det nye Rigsraad, da han, som jeg vel har skrevet Dig, har indgivet sin Dimission. Vel har Kongen skrevet til ham og bedt ham blive, og *Tscherning* har sagt, han var villig dertil, naar man sendte ham Mandatet tilbage; men dette samme Mandat er endnu ikke kommet ham i Hænde, saa jeg tænker, han faaer Lov at blive udenfor [1]). Hans Sind er meget trykket, og det er ikke let at finde paa Noget, hvormed man kan op-

[1]) Tscherning fik Mandatet tilbagesendt 4. April 1864. Efterl. Papirer III, 223 ff.

muntre ham, da vi snart ere ude af alle mulige Bekendtskaber. —

Gjør mig den Tjeneste at gjemme mine Breve i denne Tid, maaske kan man i Tiden more sig over dem.

Løse Optegnelser:

Kjøbenhavn, den 24. April 1864.

I Dag var *Buntzen*[1]) her for at se til den syge Dreng. I Talens Løb sagde jeg: „Ja, Krig fik vi da, det mente De engang, vi ikke skulde faa, men at det skulde samle sig til Revolution i Tyskland."

„Nej," sagde han, „det har jeg ikke sagt, men at vi ikke kunde komme til en god Løsning af vore Forhold uden Krig, og jeg mener, at denne Krig er meget heldigere end den forrige, og at jeg har den Formening, at det vil gaa os meget godt, vi vil faa det ordnet vel i Slesvig, saa vi kan faa en god Fred og en varig Fred."

Denne Udtalelse forbavsede mig i højeste Maade, jeg sagde ham, at jeg nu vilde skrive hans Udtalelser op, og naar det saa gik os rent galt, vilde jeg minde ham om det, at han kunde erkende sin Kortsynethed, og at han ikke senere skulde gaa fra det, ligesom han nu benægtede at have troet paa, at vi ingen Krig fik og havde levet i den salige Tro, at de usle Tyskere dog intet kunde udrette mod os, medens han dog nu saa, at vi havde lidt et Nederlag og mere og mere veg og sank under den erobresyge Fjende, og ikke én rakte os en Haand, end ikke en Finger for at holde os oppe, efter at de venskabelige Magter havde varet os saa alvorligt ad om dog at tage den fordømmelige Forfatning tilbage. Og naar saa Landet var delt og Ulykken fuldbyrdet, saa vilde vel dog han med Konsorter indrømme, at de havde set galt.

Han sagde i nogen Misnøje, at han havde ingen „Konsorter", og jeg forandrede Ordet til „Menings-

[1]) Professor Andreas Buntzen (1811—80) var dengang Overkirurg ved Frederiks Hospital.

fæller". Ja, nu faar vi se, deles Landet ikke, fører det efter dette til nyt Brud med Hertugdømmerne og Krig igen om 6 à 8 à 10 Aar.

Den 24. April 1864.

Kom Premierministeren [*Monrad*] for at tale med *Tscherning* om, hvad han mente om vore politiske og vore Krigs-Forhold, om Als kunde holdes, om Fyen ogsaa kunde erobres. *Tscherning* mente, at Als kunde tages omtrent efter lige saa lang Belejringstid som Dybbøl, at Frederits var en daarlig Fæstning, hvis ene Del var beregnet paa Oversvømmelser for at kunne holde den, og Oversvømmelser i saa tørt Vejr som nu ikke var at regne paa, osv.

Ministeren spurgte om mig, og jeg kom da ned, men følte mig fra Begyndelsen af pirrelig over hans smilende, lattermilde Væsen, over den lette Maade hvorpaa han behandlede alle disse for vort ulykkelige Land saa skæbnesvangre Spørgsmaal[1]). Han lo af et Brev, *Tscherning* havde sendt ham med en Sorø Avis med en kjøbenhavnsk Korrespondance-Artikel, der ligefrem kaldte til Oprør og truede Konge og Regering med at lære dem, hvad det suveræne Folk havde at betyde m. m.

Ministeren mente, at det var saadan en ubetydelig Provinsavis og var nu alt saa gammel; at vistnok gik Pressen for vidt, at der maaske trængtes til nye Love mod Misbrug i saa Henseende. *Tscherning* mindede ham om, at *Casse*, Justitsministeren[2]), var nær ved at være en Forræder, da han lukkede Øjnene for alle saadanne Overtrædelser, ja beskyttede Skandinavismen, at man ikke forstod eller begreb, at man som Embedsmand skyldte Kongen Troskab. Men *Monrad* lo af det altsammen. Jeg gav kun et enkelt Ord imellem med meget misfornøjet Mine og var grædefærdig af Harme over

[1]) Det er sex Dage efter Dybbøls Fald!

[2]) Højesteretsassessor Andreas Lorentz Casse (1803—86) blev 1860 Justitsminister i Halls Ministerium og gik 1863 over i Monrads, der aftraadte i Juli 1864.

Monrads Optræden. *Tscherning* mærkede det og førte Samtalen over paa Alsstillingen. De Ængstelser, *Tscherning* udtalte angaaende Stillingens Holdbarhed, modsagde *Monrad* atter. Jeg spurgte da brat, om man da virkelig tænkte paa at blive staaende ogsaa dér og lade sig slagte som ved Dybbøl. *Monrad* kom da skoggerleende hen og tog mig med begge Hænder om Skuldrene og sagde: „Hør, vor lille Frue har afgjorte Meninger og militære Kundskaber, men det maa De indestaa for, *Tscherning*, hvorledes hendes Ideer ere.“ Jeg rejste mig hurtigt og sagde: „Nej, jeg kan næsten ikke være i Stue med Dem, uagtet jeg dog ret godt kan lide Dem.“ Han rakte mig da Haanden og sagde: „Ja, jeg gaar nu, at De kan komme op til Deres syge Barn.“ Men da han gik, bad han *Tscherning* berolige sin Kone, og *Tscherning* morede sig egenlig kostelig over, at jeg havde ladet ham forstaa min store Misnøje og paa den Maade jo ogsaa ladet ham se ind i *Tschernings* Tanker. Denne sagde, han var et Øjeblik bange for, at jeg skulde sige ham, at jeg frygtede næsten, han ikke var meget bedre end *Casse*, hvad skandinaviske Bestræbelser angik, thi sig mig hvem Du omgaaes, og jeg skal sige Dig, hvem Du er; den som har *Ploug* idelig til Gæst, der taaler hans uvorne Avissprog, hans Rejse til Norge for at tale med den svenske Konge i disse Tider, om ham véd man ikke, om han ikke hjælper med til at forraade Landet, saa at det deles til Storebælt, at Tysken beholder det, som ligger vesten for samme, og Sverrig tager Sjælland og de andre Øer, og vi skulle saa glæde os over, at vi kunne blive Skandinaver — nej, nej, saa hellere vandre ud!

[Senere Tilføjelse.]

Enhver véd, hvorledes det gik, hvorledes Vaabenstilstanden blev benyttet, og at tredie Dagen efter at Vaabenstilstanden var udløben, Als blev taget, hvilken Modløshed derpaa fulgte, og at dermed var alt Haab forbi og Slesvigs Tab vist; hvem havde den rigtige

Forudfølelse af, hvad der maatte komme — Premierministeren eller jeg?

E.

Castelsveien 1. Maj 1864.

— I Onsdags fandt da den store Jordefærd Sted. 14 Officerer, Underofficerer og Menige [1]). Den stakkels Konge fulgte med, han var, sagde *Tscherning*, saa bleg som et Lig og vaklede næsten, da han gik fra Kiste til Kiste, og ved en af dem standsede han og talte med en gammel Bondekone, der stod ved Kisten og græd og idelig tørrede Taarerne af.

Blixen-Finecke [2]) kom herind fra Begravelsen og spiste Frokost. *Monrad* var her forgangen Dag [3]). —

Dette passerede i Søndags, i Mandags holdtes Statsraad, og dér vedtoges Fredericias Rømning, og endnu er man ikke vis paa, om Als skal rømmes, men velindviede vil vide det. Kongen skal i det Statsraad, hvor der blev besluttet at holde Dybbøl, have stampet i Gulvet og spurgt, om *Monrad* og *Lundbye* [4]) dog ingen Samvittighed havde. Og der skal føles for, om *Blixen-Finecke* kan danne et andet Ministerium. — — Men de, som er ved Roret, holder idelig Kongen i Skak og viger kun for andre Anskuelser, naar den haarde Nød kræver det, thi da vil navnlig *Monrad* coute que coute beholde Tømmerne i Hænderne. — —

Castelsveien d. 16. Juni 1864.

Kjære Christian.

Vi har næsten, hvad Brevskriven angaar, ogsaa holdt Vaabenhvile. Gud veed egentlig, hvori det ligger, at det

---

[1]) De Faldne fra Stormen paa Dybbøl den 18. April.

[2]) Carl Frederik Axel Bror Baron Blixen-Finecke til Dallund m. m. (1822—73). Han var en ivrig Politiker, men svingede stærkt i sine Sympathier. Efter 1864 trak han sig næsten helt tilbage fra det politiske Liv.

[3]) Hun gentager her Fortællingen om Monrads Optræden, som findes ovenfor, og den udelades derfor her.

[4]) Oberst i Artilleriet Christian Carl Lundbye (1812—73) var Krigsminister fra 1856 til 1859. I 1863 traadte han atter ind i Ministeriet efter General Thomsen og kom saaledes til at lede dette under Krigen, en Opgave, som laa over hans Kræfter. Han fratraadte den 18. Maj.

har varet saa længe, inden jeg skrev til Dig, eller er det maaske ikke saa længe siden? Det er saa besynderligt for mig i denne Tid, jeg veed ikke, om det har sin Grund i, at min Tanke arbeider saa travlt i Øieblikket, at det, som er passeret, strax svinder saa forunderlig langt bort, noget der er passeret i Gaar, synes mig at ligge saa langt borte, at jeg næppe kan mindes det — det var ligedan i 1848, det er Krigsbegivenhederne, det er vort stakkels Lands Skjæbne, der idelig sysselsætter min Tanke. — —

Gud veed, jeg ligger ikke paa den lade Side; jeg vilde saa gjerne efterlade mine Børn lidt at støtte dem til, naar vi ere borte, og saa fører al vores Flid En maaske ikke videre end at det heele ruller sammen i en stor Statsbankerot og en Sønderlemmelse af Landet, og da bliver vi og vore Lige dem, der føler det meest. Der er kun een Magt, som bestaar under alle mulige Omskiftelser, det er Knippelmagten, for den er der Brug til enhver Tid i ethvert Land.

Man begynder næsten at frygte for, det atter vil gaa til Fjendtligheder, det er skrækkeligt!

Forgangen havde *Monrad* truffet Justitsraad *Buntzen* [1]), der havde sagt til *Monrad*: „Ja, det Eeneste, der mulig endnu kunde redde os, var om vi nu kunde gaae heelt og holdent ind under det tydske Forbund!“ Da studsede *Monrad* og sagde: „Har De talt med *Tscherning*?“ „Nej,“ sagde *Buntzen*, „men jeg har for nylig talt med hans Frue.“

Troer Du ikke, Du en skjøn Dag erfarer, at jeg enten er puttet i Hullet eller hængt, saadan noget et eller andet fælt, naar man saaledes bruger mit Navn. Og veed Du saa, hvad *Tscherning* gjorde; han fortalte *Buntzen* heele Scenen mellem *Monrad* og mig til stor Moro. Saa Du kan se, *Tscherning* har været langt fra at give mig

---

[1]) Kammeradvokaten, Justitsraad, senere Etatsraad Jean Baptiste Louis Camille Edouard Buntzen (1809—85), en Broder til Overlægen, havde været Medlem af den grundlovgivende Forsamling.

paa den Bare, nej, oprigtig troer jeg, at det har gottet ham; for *Monrads* Opførsel og burschicose Maade at være paa i disse alvorlige Tider er aldeles utaalelig. Ogsaa skal de kongelige Herskaber være meget misfornøiet med hans Optræden. Saaledes skal han forgangen efter en Meddelelse fra Konferencen i London være kommen ud til Bernstorff, civilklædt, med Overfrakke paa ind til Kongen og Dronningen og blevet meget rolig i [dette] Kostume og drukket The. — — — — — —[1])

Den 18. Juni. I Gaar talte jeg med Marineministeren[2]). Han lod temmelig nedstemt og sagde, det tegnede meget til at Krigen atter vilde bryde løs, er det ikke grueligt? Kan Du tænke Dig, hvor det skal bære hen? Jeg føler mig snart tilmode, som jeg kan tænke mig i Revolutionstiden, [da] de fængslede og dødsdømte. Man lever kun i Øieblikket, man hører om nye uhyre Savn, man hører om tomme Kasser, men Adresserne ere krigerske, man vil slaaes til sidste Mand som altid. Jeg gaaer kun og venter, naar Uveiret skal knuse os.

Men man mærker endnu ingen Ting; i Tivoli, i Skoven, til Concerter osv. er altid overfyldt. Gaderne feies stadig med de prægtigste Damekjoler, saa det seer ud, som der var „sletsens ingenting i Veien". Hvorlænge mon det kan gaae, vi tør ikke mere kjøbe Papirer for vore Sparepenge, men lægger lidt hen til om der kommer trangere Tider. —

Castelsveien, d. 7. Juli 1864.

Kjære Christian.

— — Jeg har været grumme lidt oplagt til at skrive efter denne gruelige Tildragelse paa Als, gruelig i sin Heelhed og uhyre sørgelig i sine Enkeltheder. — —

---

[1]) I en Blyantsnote over Brevet har Fru Tscherning skrevet: Hvad der er fortalt om Monrad, har jeg af Baron Blixen-Finecke.

[2]) Orlogskaptajn Otto Hans Lütken (1813—83), Marineminister fra 1863 til 1865.

Meyer[1]), gift med *Marie Dalberg*, kom her i Mandags, han var i en forfærdelig Sindsbevægelse, han vilde have *Monrad* af Veien, han vilde have et Coalitionsministerium, han vilde, *Tscherning* skulde træde til, jeg veed ikke Alt hvad han vilde have, han vred sine Hænder i Fortvivlelse, nu vilde han have Fred à tout prix. Jeg svarede ham, at saa længe det Parti, der havde ført alle disse Ulykker over os, ikke bekjendte deres store Feil, kunde ingen regjere her, uden at Byen blev sat i Beleiringstilstand og her blev regjeret med Bajonetter; thi det eeneste Middel til at holde Staten sammen, var *Kongen!* Og hans Tilværelse var paa den lumpneste Maade undergravet og tilintetgjort af det Regimente, som var et Pøbelregimente, et Regimente, om hvilket de fremmede Gesandter sagde: „Med et Land, styret som Danmark, kan man ikke underhandle, thi Regjeringen opretholdtes af et Pøbelregimente, og det var et Parti uden Tro og Love, der havde undertrykt deres Konge, der var en virkelig honnet Mand, der kun vilde sit Folks Vel." Men, som sagt, kun med de Midler, jeg havde nævnt, kunde der nu regjeres, og at benytte slige Midler betænkte man sig paa, ikke fordi den eller den vilde skrige derover, ikke fordi det mulig kunde koste Eens Hals, men fordi det dog ikke var sikkert om det vilde lykkes, naar det kom til Stykket, uden at have Hjelp fra Ruslands eller Frankrigs Side.

Med disse og lignende Udtalelser [af mig], gik han. *Tscherning* kom først seenere hjem, vi talte meget derom, og vi var eenige om, at han var kun kommen som en Udsending fra Partiet for at føle sig for og for om muligt at bringe det til en Catastrofe, hvorved de Nærværende gik sin Vej og blev fritaget for Ansvaret ved en senere Løsning.

---

[1]) Den senere Højesteretsassessor Frits Meyer (1817—91) var dengang fordrevet fra Flensborg, hvor han havde været Medlem af Appellationsretten. Han var gift med Tschernings Søsterdatter Marie Frederikke Dalberg, født 1832.

„Nej," sagde han, „de skal faa Lov at æde deres egen Mad! Det var godt, hvad Du sagde ham, Du skulde kun have gaaet et Skridt videre, Du skulde have sagt, at før han selv og alle dem, han havde været eenige med, nu krøb paa deres Knæe gjennem Skidtet og bekjendte deres Synd, før burde og kunde ingen hjælpe dem!"

Tscherning er i en meget animeret Stemning, samler og samler Notitser, og hver Dag venter vi de politiske Forhandlinger skulle komme frem i Tinget, snart i Anledning af Adressen, som nogle Landstingsmedlemmer ville have fremmet, snart i Pengebevillingspørgsmaalet, men paa alle mulige snilde Maader forstaar man at faa det forhalet. Man har en virkelig Frygt for den gamle djærve Karl [ɔ: *Tscherning*], og nu er jo *Krieger*[1]) kommen hjem, deres virksomme Partimand, han der eengang sagde: dristig vovet, halvt er vundet! Jo, en dejlig Vinding, det er det allerforfærdeligste Virrevarre, Modløshed, Sorg og Ulykke paa den eene Side, Fanatisme og glad Christendom paa den anden Side; deraf er det, *Monrad* og hans Venner er besjælede. —

— Du kan aldrig komme til den Erkjendelse, at mit lange Liv, mit Samliv med *Tscherning*, mine hyppige Berøringer med mange forskjelligartede Folk og med de bedste Folk i Landet har givet mig en Aandsmodenhed og Opfatningsevne, som ikke Alle ere i Besiddelse af; Du mener, at der er noget gyseligt i at tænke sig mig i Samtale med Folk som *Blixen-Finecke*, at jeg er som en aaben Bog osv., — Du kan rolig sige, at Du kjender mig ikke ret. Vær Du vis paa, jeg slaaer ikke Bogen op, hverken for Dig eller Nogen, uden naar jeg selv vil, ellers skulde jeg da daarlig have baaret Skjørter i 48 Aar!

Husk paa, at jeg er *Tschernings* Hustru! og at jeg giver mangen en Haandsrækning til at støbe Kuglerne,

---

[1]) Højesteretsassessor Andreas Frederik Krieger (1817—93) havde været Delegeret ved Konferencen i London, der blev sprængt d. 22. Juni, den 29de faldt Als.

og at den, man for et halvt Aar siden behandlede som en gal Mand, ham frygter man nu værre end Satan, thi han har faaet Retten paa sin Side.

Stakkels gamle *Meza*, han er saa inderlig modfalden over alle disse Ulykker. Jeg har ondt af ham[1]).

I Anledning af Dine Udvandre-Ideer er der ogsaa meget at sige, som der denne Gang ikke er Plads til; men husk paa, der er noget, der hedder Nødvendighed, og aldrig gik en Stat til Grunde uden store Emigrationer; husk paa, at hvilke Feil *Tscherning* og jeg end kan have, dumme ere vi ikke, og Illusioner har vi aldrig været synderlig plaget af. —

Castelsveien, d. 23. Juli 1864.

Kjære Christian.

Siden jeg sidst skrev til Dig, har vi da faaet et nyt Ministerium, de stakkels gamle Mænd, de skulle nu rage Kastanierne af Ilden, og det synes paa deres meget tamme og spage Optræden, at de ikke ville kunne udrette Stort, thi jeg er bestandig af den Formening, at den eeneste Mulighed, der endnu kunde have været til Frelse, var Absolutismen, og denne Løgneforfatning sparket overbord, og det troer jeg ogsaa var den Vei *Tscherning* vilde have gaaet; men jeg indrømmer, der var mere Udsigt til at brække sin egen Hals derved end til at naae noget *Nyttigt* derved, især da Kongen er en honnet og saa karakteersvag Mand, at han aldrig vilde komme til at gøre et Statscoup. Han vil hellere lide Uret end gjøre Uret. Det er, saa vidt det sveder ud, nogle ganske forfærdelige Forslag, der bliver gjort os, Tabet af Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen og Lauenburg, Flaaden udleveret og for at faa Jylland rømmet hundrede Millioner Daler. Hvad troer Du saa der bliver af Resten? Troer Du det bliver at kalde en selvstændig Stat? Og troer Du ikke store Udvandringer

[1]) Om General de Meza og hans Forhold til Tscherning se „Det nye Aarhundrede", 1. Aarg. 1903.

bliver nødvendige? Og troer Du ikke, at om vi faae nogle Aars Pusterum, det til syvende og sidst dog ender med, at Øerne gaae til Sverrig. Der er et stort Parti, der glæder sig dertil, ja det siges som afgjort af Folk, som maa vide det, at den svenske Konges Broder har været her i Byen incognito, og at her uddeles mange svenske Penge[1]).

Jeg overværede i Tinget een af Forhandlingerne om Adressen for at høre *Tschernings* Foredrag, men bevares, hvilken Fanatisme der endnu er tilstede. Det begynder at tage en Deel paa *Tscherning* at føre denne Kamp igjennem, især skal Udvalgene være forfærdelige; eet, som blev afholdt i Gaar, var især saa voldsomt, at Udvalgets Formand slog i Bordet og brugte Udtryk om *Tscherning*, som han forlangte ført til Protokols for at klage i Tinget derover, saafremt Formanden ikke tog dem tilbage, hvilket han da gjorde. I Dag er der Udvalg igjen i den Sag. Lille *Andræ* er ogsaa ganske fortræffelig. Gud véd: han og *Tscherning* sparer ikke deres Modstandere. — —

Optegnelserne.

I Efteraaret 1864 begyndte min gamle Moder at skrante, det saa ud, som det lakkede mod Enden, men i Løbet af Sommeren var hun dog saa vel, at hun sad i Lysthuset i vor lille Have og bælgede Ærter til min Fødselsdag den 4. Juli og var den Dag med ved Bordet. Men mere og mere tog Sygdommen Overhaand, hun holdt sig saa tappert som mulig, sad i sin Lænestol og strikkede, indtil hun saa en Dag, da jeg vilde levere hende Strikketøjet, sagde: „Nej, Mutter, nu kan jeg ikke mere, nu maa jeg blive i min Seng.“ Det var svære Uger, især for *Anthonore*, hendes kjæreste Barnebarn. Den 19. September fik den Gamle Ende paa sine

[1]) Se Jul. Clausen, Skandinavismen S. 194 ff.

Lidelser. Hun var angst, den Gamle, da hun laa paa det yderste, for at *Anthonore* skulde bringe hende den Guds Mand [Pastor *Frimodt*] paa Halsen: „Lad mig være fri, lad mig være fri! Jeg har den Tro, at jeg ikke har levet værre end, at dersom der er en Gud til, saa vil han nok tilgive mig og give mig en Plads efter Døden i alt dette store.“ — —

Af Brevvexling mellem Tscherning og hans Hustru fra hans Rejse til Italien[1]).

Castelsveien, 5. September 1870.

I Gaar den 4. modtog jeg et Brev fra Dig, skrevet i Fredericia og afsendt fra Hamborg. — — Ja, der var jo alt kommen en Forløber for det store Drama, der udviklede sig dernede, men Du agtede kun lidet derpaa, ja slog det hen som betydningsløst, men naar man har noget Andet at tænke paa, Noget der ligger en nærmere, da ændser man kun lidt, at de franske Hære knuses, at Frankrigs Trone ryster og styrter sammen, at Europas Hjerte ligger i voldsomme Krampetrækninger. Men alt dette er fuldbragt i de faa Dage, Du har været borte, og det kan jo have sin store Interesse at see Jublen derover i de tydske Lande.

Jeg var i Løverdags gaaet til Byen med *Anthonore* for at see hendes Billeder expederet til Amerika; der var Opslag paa alle Gadehjørner, Sammenstimlen af Mennesker, og paa alle Ansigter læstes Forfærdelse, men jeg kunde ikke komme til at læse Opslaget[2]); først i Grøns Butik erfoer jeg dets Indhold, et Øjeblik var det, som om Jorden svandt bort under mine Fødder; end ikke vore egne Krigsulykker troer jeg har rystet

[1]) I Sommeren 1870 holder Tschernings Sølvbryllup, og kort efter indbyder Gert Winther Tscherning til at ledsage ham og hans Hustru paa en Rejse til Italien. Fru Tscherning omtaler ikke synderligt denne Reise, der afføder en Konflikt dels mellem hende og hendes Mand, dels mellem hende og Fru Winther.

[2]) Den bragte Meddelelse om Slaget ved Sedan den 2den Septbr. og Kejserens Tilfangetagelse.

mig saa meget, det har hvilet tungt paa mit Bryst som et forfærdelig Mareridt. Først i Gaar, da Efterretningen kom, at Republikken var proklameret i Frankrig, var det som om det lysnede og lettede lidt, maaske kan Frankrig nu atter bruge sine Lemmer og sin Kraft heelt. Gid jeg kunde græde, da var jeg maaske mindre forpint. I Søndags Aftes, da vi var ved at gaae tilsengs, hørte jeg en Vogn holde udenfor; jeg veed ikke, hvorfra vi fik den Tanke, at det var Dig, der vendte tilbage, jeg veed ikke, hvorfra jeg fik den Tanke, jeg veed godt, den var meget taabelig. —

Venedig Fredag Aften 9. Septbr. 1870.

Kjære Nore.

— — — Vi gjennemreiste Tydskland uden Ophold eller Hindring, saae faa Krigsfolk, men hist og her nogle halvhelbredede etc. Desmere saae vi af Flag etc. i Anledning af Seiren ved Sedan og Napoleons Fangenskab. I det Baierske var Glæden ingenlunde støiende, i Tyrol ophørte den ganske. Uvillien er vendt mod Napoleon, ikke mod Frankrig. I Tydskland var Savnet paa Mænd i Mandsalder, mellem 20 og 35 Aar, paafaldende. Høsten tilbage, dog vistnok tildeels paa Grund af Vejrlig. Flere Steder stod Byg og Havre paa Roden. — —

Søndag Morgen 11.

Dit Brev af 5. modtog jeg endelig igaar. — Jeg har ikke slaaet nogen Deel i de Franskes Hærbevægelser hen som betydningsløse, men sagt, at der kan først dømmes om dem, naar man ser, hvorvidt *Bazaine* kan komme *Mac Mahon* imøde, eller benyttende dennes Bevægelser, der maatte drage de preussiske Tropper til hans Side, til at gjøre Udfald mod Østen og marschere paa de preussiske Forbindelseslinier. Du erindrer jo, at jeg saameget erkjendte Betydningen af de preussiske Troppers store Overmagt, at jeg ønskede, at 200,000 af dem maatte faae Mavesyge i 8 Dage, hvil-

ket Ønske Du stadig bebreidede mig. Jeg har den fuldeste Fornemmelse af den verdenshistoriske Betydning af Begivenhederne i Frankrig. Jeg har havt den fra den Tid, da det franske Folk valgte en det ukjendt Æventyrer i dets tidligere napoleonske Rus til Præsident, istedenfor den tro Republikaner *Cavagnac*; fra den Tid, da det gav sin Tilstemning til hans Usurpation af Keisertronen som Napoleon III. Kort sagt, jeg har misbilliget den napoleonske Fremfærd, blandt andet med Hensyn til os. Jeg har anseet den pludselige Krigserklæring som fremfusende, og frygtede et uheldigt Udfald, saasnart Angrebet paa Tydskland ikke fulgte umiddelbart paa Krigserklæringen, men der derimod toges Forholdsregler til at skaffe Prindsen Ilddaab etc. etc. Keiseren var jo igrunden afsat tidligere, han befalede ikke ved Hæren og turde ikke komme til Paris. Men nu Erklæringen af Republiken! Den er af tvivlsom Nytte til at redde Frankrig i dette Øieblik. Det er et slet Forbud, at den saa godt som selvindsatte Regjering, bestaaende tildeels af Redakteurer, begynder sin Virksomhed med at afskaffe Stempelskatten paa Aviser.

Men lad os ikke opgive Haabet om at Frankrig maa gaae ud af Kampen nogenlunde stærkt og med Selvtillid, for at det kan holde den tydske eller rettere preussiske Overmagt Stangen. Det er ikke muligt at se klart i dette Virvar. —

A. F. Tscherning.

Castelsveien, d. 23. Septbr. 1870.

Kjære *Tscherning.*

— — — Ja, nu er jo Rom besat. Du har maaske seet Victor Emanuel drage ind i den gamle Verdens Hovedstad og gaaer og fryder Dig over Ruinerne af fordums Magt og Storhed. Hvor længe vil det vare, før den nye Tids Hovedstad, Paris, synker i Gruus, maaske kun nogle Uger; det er det store Kredsløb i Verden, Op-

blomstren og Sammensynken, det er Staternes og Menneskenes Lod, det er alt det Timeliges Lod, det er Evigheden. Det er tungt og smerteligt at see paa en Dødskamp, især naar den er saa voldsom som Frankrigs, det er, som om jeg følte dets Krampetrækninger i mit Legeme, som om jeg hørte dets Dødssuk i Stormen og det onde Vejr, der raser her, men saa lægger jeg mig atter til Ro med det Suk: det er alt det Timeliges Lod, det er Evigheden.

Orla Lehmann blev begravet den 20. med Musik og Billetter til Kirken og Studenter-Optog, svenske Deputationer, *Stormænd* af alle Arter, Sørgeflor og Lys hele Natten, kort sagt som det sig bør for en af Danmarks store Mænd, hvis store Gjerninger er indskrevet i Fædrelandets og Historiens Aarbøger. Her vil jeg sige, at var jeg oplagt til at lee, saa vilde jeg lee af denne Apotheose [1]). — — —

Optegnelserne.

— — — *Anthonores* Bryllup blev berammet til hendes Konfirmationsdag d. 4. Oktbr. 1872 [2]). Hun havde søgt og faaet det Hjelmstjerne-Rosencroneske Legat til en Kunstrejse, *Christensen* fik ogsaa et Legat, og nu skulde de ud i Verden som Mand og Kone. Grækenland var det endelige Maal for deres videnskabelige og kunstneriske Stræben. — —

Og medens de to færdedes der langt borte, sad jeg stille i min Krog og malede og dekorerede Terracotta, som paa den Tid var i stor Anseelse, blev sendt Verden rundt og blev godt betalt. Mit Formaal var at samle saa meget, at jeg sammen med min yngste Datter kunde møde *Christensens* i Italien, naar de vendte tilbage fra

---

[1]) Der findes endnu nogle faa Rejsebreve fra Tscherning, der kun omhandler Rejsen, fra Fru Tscherning ingen. Han kom hjem i Slutningen af Oktober.

[2]) I Sommeren 1869 havde Fru Tscherning og hendes Datter Anthonore Tscherning foretaget en Rejse til Schweiz og derfra til Paris. Paa denne Rejse blev den unge Kunstnerinde forlovet med Filologen Richard Christensen, se Side 151.

Grækenland. Jeg havde virkelig ogsaa sparet mig en saa stor Sum sammen, at vi i Foraaret 1873, efter at være flyttet fra Kastelsvejen og havde lejet Bolig paa Østerbrogade Nr. 42, kunde tiltræde vor Rejse til Syden. — —

Desværre bekom den romerske Luft mig ikke godt, og jeg havde kun halv Glæde af mit Ophold dér, og vi maatte fremskynde vor Tilbagerejse. — —

— — Det stærke Opsving, som det med oliemalede Blomster dekorerede Terracotta havde taget herhjemme, fristede adskillige unge Piger til ved det Arbejde at skaffe sig lidt Fortjeneste. Flere henvendte sig til mig om at undervise dem, thi jeg var paa den Tid den Ipsenske Fabriks mest ansete og benyttede Dekoratrice og tjente mange Penge derved. I vor noget indskrænkede Bolig paa Trianglen havde vi mindst to Gange om Ugen Huset fuldt af Elever. Min yngste Datter, *Sara*, der ogsaa havde udviklet sig flinkt i Blomstermaling, havde adskillige Elever i Hjemmet og udstillede enkelte mindre Billeder paa Foraarsudstillingen.

Man har i Reglen ikke megen Glæde af Elever, de fleste kommer aldeles uforberedte, og uden særdeles Anlæg mener de at kunne tjene Guld og grønne Skove, naar de har malet med en Lærer nogle faa Timer. De fleste kedede mig og ærgrede mig, flere af dem sendte jeg bort, da det ikke kunde føre til noget — saa blev de vrede.

I Sommeren 1851 havde vi i nogle Maaneder taget Ophold i Frederiksværk, hvor vi lejede os ind i Skolelærer *Christensens* Bolig med lidt laante og lidt medbragte Sager i det meget ringe og tarveligt udstyrede Logis. Jeg husker godt, hvor forbløffet jeg blev, da *Tscherning* fik Brev, der anmeldte et Besøg til Middag af Excellencen *Scheele* og Baron *Blixen-Finecke* [1]). Her var gode Raad dyre. Min Svigerinde overlod mig en

[1]) Om dette Besøgs politiske Indhold se Efterl. Papirer III, 83.

Lammesteg, og hos Købmand *Larsen* fik jeg dejlige Jordbær at købe. Den Lammesteg var en Frelser i Nøden, og Madbesværlighederne var jeg saaledes ude over, værre var det med Siddepladser. Vi havde kun en gammel Sofa og to Stole, dertil kom nu et Par Havebænke med Tæpper over, — man levede jo Feltliv, og de to Herrer var, som de fleste forstandige med forskellige Livsforhold fortrolige Mennesker, ikke dem, man mest generede sig for. Det gik meget fornøjeligt, de var optagne af deres politiske Spørgsmaal; hvad de drejede sig om, véd jeg selvfølgelig ikke nu, men det véd jeg, at de to Herrer har tilbragt mange Timer efter den Dag i vort Hjem dels paa Ørholm, dels senere paa Kastelsvejen.

Det var især Baronen, der jævnlig kom i sit lille Køretøj til Ørholm med sin halvvoxne Søn *Frederik*[1]), en rar velsignet Dreng, der tumlede sig og legede med vore Børn i det store Hus og den store Have. Passiaren med *Tscherning* var da meget langtrukken, og vor Middag blev udsat. Hvad skulde jeg gribe til, — endelig besluttede jeg mig til at sige: „Ja, vi har ikke andet end Grynsuppe til Middag, vil Baronen spise med os?“ „Grynsuppe, aa, det er min Livret!“ Noget Kød var der vel ogsaa, og det maa jeg sige, saavel den gamle som den unge Baron var ingen Kostforagtere.

Da vi kom til Kastelsvejen, besøgte de os ogsaa nogle Gange, men dér var Forholdene jo dog mindre fristende, *Frederik* var bleven en næsten voxen Yngling, jeg husker ham godt krybende i Hylden over Retiraderne og balancerende paa Plankeværket. Med Faderen sad jeg nede i Krogen under Ahorntræerne, han fortalte dit og dat, fortalte om *Monrad*, som dengang var Minister og ikke højt anskrevet ved Hove, og hvorledes han et Par Gange ved Taflet havde nydt for meget af den gode Vin. — *Blixen* blev imidlertid svage-

[1]) Den senere Hofjægermester Baron Frederik Theodor Hans Anna Christian Wolfgang Blixen-Finecke til Dallund og Næsbyholm, f. 1847.

lig; — — *Tscherning* korresponderede stadig med ham, havde af og til været hans Gæst en Gang eller to et Par Dage paa Nydala i Sverrig, hvorfra han sendte os Urfugle. — —

Excellencen *Scheele* var hyppig vor Gæst her i Byen, mest om Aftenerne. Han drak da The sammen med os og havde altid fuldt op at fortælle, altid i en dæmpet ensformig Tone, der, hvor vel det kunde være ret interessant, dog, det maa jeg tilstaa, ofte havde noget søvndyssende ved sig. Han blev siddende, til det blev sent, jeg troer, den gamle Mand følte sig vel i vort rolige, tarvelige Hjem.

En Dag havde Excellencen *Scheele* siddet en god Stund og passiaret med mig alene; der kom nogle enkelte Personer, som skulde blive hos os til Middag, men *Scheele* gjorde ikke Mine til at gaa, men fortsatte med hvad vi havde begyndt at tale om, netop som de Fremmede kom til.

Det galdt Forholdet mellem afdøde Kong *Frederik den Syvende* og Grevinden. Han havde, før de Fremmede kom, talt om, hvorledes Kongens anden Kone var [1]) og forsikrede, at det var en fuldkommen brav og elskværdig Person. Han havde besøgt hende mange Aar efter Ægteskabet var blevet ophævet, og de havde talt derom, og da *Scheele* havde beklaget, at det ikke havde kunnet gaa, havde hun svaret: „Ja nu, da der er gaaet saa lang Tid, da jeg er bleven mere indsigtsfuld og klar i mine Anskuelser om mit daværende Forhold, — husk paa, jeg var ikke meget mere end et Barn, da jeg blev gift med Deres Prins, — nu er jeg mange Gange gaaet i Rette med mig selv, om jeg kunde og burde have handlet anderledes, men jeg forsikrer Dem, jeg vilde gøre om igen, hvad jeg dengang gjorde, det var *umuligt* at leve med Deres Prins."

„Ser De," sagde *Scheele*, „vil man handle, som i

[1]) Prinsesse Caroline Charlotte Mariane af Meklenborg-Strelitz (1821—76). Gift 1841 med Prins Frederik (VII), skilt 1846.

den Sag — dom det saa, som De vil — saa bør man dog i det mindste være sikker paa, at den Prinsesse man vælger, er en Person, der er sig fuld bevidst, hvad hun gaar ind paa, og ikke med Bind for Øjnene drager ind i Forhold, som enhver rettænkende og ærbar Kvinde maa vige tilbage for. — Man havde næppe behøvet at søge saa langt, for at finde en Prinsesse, der passede meget bedre, men om hende vilde Prinsen ikke høre Tale, han var i det hele genstridig hver Gang, der var Tale om et andet Ægteskab for at skaffe en Tronarving. Han havde alt den Gang gjort Bekendtskab med Jomfru *Rasmussen* [1]), der udøvede et overordenligt Herredømme over ham. *Christian VIII.* lod hende en Dag kalde og bød hende en betydelig Sum Penge, naar hun vilde bringe Prinsen til at indse det gavnlige for Landet, naar han indgik et andet Ægteskab, hvorved man fik en Tronarving, og formaaede ham til at indvillige i at tage tilægte den Prinsesse, man valgte til ham.

Jomfru *Rasmussen* afslog aldeles bestemt at modtage de tilbudte Penge, lovede at hun skulde gøre alt, hvad der stod i hendes Magt for at formaa Prinsen til at rette sig efter Majestætens Villie, men paa én Betingelse: mislykkedes det, og der atter indtraadte Skilsmisse, da skulde der ikke lægges Hindring i Vejen for Ægteskab mellem hende og Prinsen, noget Prinsen i Øjeblikket ønskede. Kongen lovede, han skulde da ingen Hindringer lægge i Vejen, han haabede vel, det aldrig skulde komme dertil, og saaledes blev den Handel sluttet. Saavidt jeg forstod, havde Kongen givet hende det skriftligt, dette tør jeg dog ikke beedige."

„Tro De mig," tilføjede *Scheele*, „kun med en Person som Grevinden var det muligt for Kongen at leve, og hvad jeg har sagt Dem før i Anledning af det Gif-

[1]) Louise Christine Rasmussen (1815—74), fhv. Modehandlerinde i Kbhvn., blev 7. Augnst 1850 viet til Kong Frederik VII. og samme Dag ophøjet til Lensgrevinde af Danner.

termaal: om det har været politisk rigtigt, tør jeg ikke paastaa, at det var moralsk rigtigt, derom er jeg overbevist."

Den sidste Gang jeg saa Excellencen *Scheele* før hans Død, der indtraf Nytaarsnat 1874—75, var nogle Dage før Jul. Han var temmelig svag, havde ikke mere Kræfter til at besøge os om Aftenen, som ellers var hans Vane.

Det var en Søndag Formiddag, *Tscherning* var ikke hjemme, jeg sad længe og talte med ham, *Scheele* sad i Sofaen, der stod midt ude paa Gulvet ved Enden af *Tschernings* Skrivebord, jeg sad ligeoverfor i Lænestolen. Hvor tydelig staar han for min Tanke, den gamle fine Hofmand med sin høje Skikkelse, sit belevne og dog ligefremme Væsen. Han vilde aldrig ret være sin Svaghed bekendt, og dog bøjede den ham mere og mere, og mange Sorger havde bøjet ham. Aldrig saa jeg ham saa sammensunken, som da han havde maattet forlade Slesvig, da denne Landsdel var tabt[1]), men lidt efter lidt mandede han sig op, og altid bar han Landets og sine egne Sorger med nogenlunde oprejst Pande. Og *Scheele* havde store Sorger og idelig Sygdom i Hjemmet. — —

Scheele lod i det hele til at have megen Godhed for vor Familie, og megen Fortrolighed baade til *Tscherning* og mig, og i Aarenes Løb fik jeg virkelig venskabelige Følelser for den gamle Mand, der havde set og oplevet saa meget og gærne fortalte derom. Man beskyldte ham for Mangel paa Sanddruhed, jeg tror med Urette, thi han fortalte nu og da de samme Tildragelser flere Gange, og han fortalte dem *altid ens*.

Mange Aftener sad han glad og tilfreds i vor lille Kres og drak sin Kop The, og naar de to gamle hvid-

---

[1]) I Decbr. 1861 blev Scheele konstitueret som Overpræsident i Altona, men fjernedes fra dette Embede i Decbr. 1863 af de tyske Forbundskommissærer.

haarede Mænd sad der ved Siden af hinanden og talte Alvorsord om vort Lands sørgelige Skæbne, om hvad der var gjort og ikke var gjort, om hvad der kunde være gjort anderledes, da saa jeg paa dem med et vemodigt Suk, thi jeg saa, det led mod Enden med deres Gærning, deres Tænken og Stræben.

Budskabet om *Scheeles* Død bragtes mig Nytaarsmorgen, jeg blev saa inderlig bedrøvet, det forekom mig som en Paamindelse, og kun sex Maaneder overlevede *Tscherning* ham.

Tscherning fik intet med hans efterladte Papirer at gøre, som jeg er vis paa er værdifulde, og jeg beklager ikke at have gjort, hvad jeg kunde, nemlig opskrevet mange af hans Udtalelser strax; kun disse enkelte korte Notitser lader jeg ligge[1]).

Det var altsaa den sidste Dag, han sad hos mig, da han fortalte mig, hvorledes han havde besøgt *Frederik VII* paa Gottorp, kort før Kongen døde.

Scheele havde siddet længe og talt med Kongen, der røg sin Pibe, og ogsaa havde opfordret *Scheele* til at ryge. *Scheele* havde fundet Kongen saa svag den Dag, men meget ivrig paa at tale. *Scheele* havde flere Gange villet afsted, men Kongen havde holdt ham tilbage; da *Scheele* endelig forsikrede, at hans Vogn ventede, og at han vilde komme for sent til at rejse, han maatte nu bort, blev Kongen siddende og sagde ham Farvel; men da *Scheele* alt stod med Dørgrebet i Haanden, rejste Kongen sig, kaldte paa ham, kom hen til ham og sagde med grædende Stemme: „Jeg ser Dig vist aldrig mere, kom og omfavn Din Konge," og saa kyssede han *Scheele*, trykkede ham til sig og græd og vinkede til ham med Haanden.

Da *Scheele* kom udenfor, var han bleven saa betagen over Kongens Adfærd, at han frygtede, det stod meget ilde til med ham. Han tog sig sammen og opsøgte Doktoren, som han udspurgte, men fik meget

[1]) Scheele skal have tilintetgjort sine Papirer inden han døde.

afvisende Svar, og paa hans Ængstelse og Begæringer om stor Omhu og Forsigtighed fik han Forsikring om, at der var aldeles intet i Vejen med Kongen.

Det var imidlertid langtfra at Doktorens Maade at svare paa beroligede ham, han betænkte sig derfor en Stund, om han skulde gaa til Grevinden, han havde i de senere Aar aldrig benyttet sig af den Ret, han tidligere havde, til at gaa uanmeldt ind til hende, men han var bleven saa bange for Kongens Tilstand, at han benyttede de faa Øjeblikke, han havde tilovers, til at søge hende og udtale den samme Ængstelse for Kongens Befindende, som han havde udtalt for Lægen.

Grevinden tog imod det paa samme Maade som Lægen, i en kort afvisende Tone, forsikrende, at der var aldeles intet i Vejen, som var værd at lægge Mærke til. *Scheele* rejste; Dagen efter lod de Kongen tage ud, han forkølede sig, og kort efter døde han. Jeg spurgte, om han troede, det var sandt, at der ofte havde været saa store Misforstaaelser mellem ham og Grevinden, at hun havde villet forlade ham. Han svarede, at hun i det mindste én Gang havde været saa vidt, at hun havde pakket en Rejsetaske med Kostbarheder, for at forlade Slottet, at Kongen havde attraperet hende og ved Armen ført hende tilbage til hendes Værelser og holdt hende indespærret der i flere Dage, og at han havde ladet *Scheele* kalde og overladt til ham at bilægge Striden.

Jeg spurgte *Scheele*, om han kunde tænke sig Muligheden af, at der hos Grevinden kunde være næret Ønske om at blive af med sin kongelige Gemal; *Tscherning* og jeg var blevne i høj Grad overraskede over et Brev, som Doktoren havde skrevet til *Tscherning* Dagen efter Kongens Død. Da vi havde læst det, saa vi paa hinanden og sagde: „Det var underligt! Det lyder jo næsten, som om han vilde fri sig for den Mistanke at være Skyld i eller at have fremskyndet Kongens Død.“ [1])

[1]) Se Efterl. Pap. III. S. 224 ff.

Scheele trak paa Skulderen og sagde: „Det vil jeg dog ikke formode, men det var højst uforsvarligt, da Kongen gik med den store Blegn i Næsen, at lade ham tage ud i Kulde og Slud, saa han fik Rosen i Hovedet, dertil kom, at han atter var kommen ind paa den Vane at drikke saa voldsomt, saa Grevinden aldeles ikke mere kunde afholde ham derfra, men gav ham aldeles frie Tøjler."

Af en løs Optegnelse.

Den 26. Juli 1874. Det er i Dag fire Uger siden, jeg og mine Børn tilbragte den tungeste Dag i vort Liv, den sidste Dag, da vor gamle Ven og Fader var imellem os og talte med os. Idelig vender Tankerne sig mod den Dag og mod de fire Dage, som gik forud, idelig repeterer jeg, hvorledes det var den Dag og den Dag og hvad han sagde, det forekommer mig, at det kan aldrig glemmes. Har jeg nogensinde glemt min Faders sidste Timer! Men jeg véd dog, at Tiden udsletter en hel Del, og jeg vil fastholde, — selv det, der smerter dybest, vil jeg fastholde, men jeg har ikke før havt Mod til at tage Pennen i min Haand og drage disse Træk, der skal minde om *hans* Endeligt, hvis Liv har været saa rigt og har udøvet en saa betydelig Indflydelse paa sit Land og mange af de Mennesker, med hvem han stod i Berøring.

Tirsdag den 23. Juni — da vi havde drukket The, kom Kandidat *Larsen*, Redaktør af „Morgenbladet" [1]) og sad og samtalede med *Tscherning*, til Klokken var henved 10, saa kom *Tscherning* ind og læste Avisen, som han plejede og blev siddende saa længe, at *Sara* spøgende satte det tændte Lys ved Siden af ham, purrede op i hans hvide Haar og sagde: „Fader, Klokken er snart elleve!" „Ja, vent lidt, jeg er strax færdig."

[1]) Niels Jacob Larsen (f. 1845), Folketingsmand, Formand for det sjællandske Brandforsikringsselskab.

ELEONORE TSCHERNING CA. 1870
Efter Fotografi.

Blyantstegning af Godfred Christensen.

Og lidt efter gik han munter som altid fra os. Om Natten laa jeg en Del vaagen og hørte nok mod Morgenstunden, at han heller ikke sov; jeg stod usædvanlig tidlig op, træt af at ligge vaagen, saa ringede *Tscherning* og bad mig kalde paa *Ejlert*[1]), da han havde havt saadan et slemt Sting i Brystet om Natten. — — *Ejlert* fik strax en Formodning om, at det kunde være en begyndende Brystbetændelse[2]). — — — —

Tscherning havde om Morgenen strax sagt til *Ejlert*: „Véd Du hvad, jeg troer, dette bliver Begyndelsen til Enden," han sagde senere: „Ja, Du vil vel ikke sige mig, hvad Doktoren har sagt om min Tilstand." Jeg beroligede ham det bedste jeg kunde, og i de første Dage var vi temmelig rolige, dels fordi vi var vant til, at han ofte gjorde meget Væsen af et Ildebefindende, dels fordi man nødig troer, hvad man nødig vil tro; jeg sagde bestandig til Børnene: jeg frygter, Fader ikke overlever dette.

Den 24. sad jeg ved hans Seng, han laa ellers mest og døsede og talte grumme lidt, men saa sagde han hen til mig: „Jeg vilde dog saa gerne have levet saa længe, at jeg havde set *Ejlert* helt færdig til Jul," og saa græd han som et Barn. „*Tscherning*," sagde jeg, „hvorfor græder Du dog? Du kan jo nok komme Dig." „Aa, jeg bliver saa svag, og Du véd jo nok, jeg kommer saa let til at græde." „Ja, men nu maa Du tænke paa, hvor lykkeligt Dit Liv er hengledet, at det er mere, end vi nogensinde har ventet, at kunne leve saa længe sammen og se Børnene saa vidt fremme." „Ja, jeg har været meget lykkelig, — naar jeg saa bare kunde blive ganske stille begravet." Jeg stod over ham, og der faldt et Par Taarer paa hans Haand, han tørrede dem af og saa op paa mig, og nu talte vi ikke mere sammen. Jeg véd ikke, om han i det Øjeblik sagde Livet Farvel;

[1]) Den ældste Søn, Overkirurg, Professor Ejlert Adam Tscherning, tog Lægeexamen 1875.

[2]) Den overordentlig detaillerede Fremstilling af Tschernings Sygeleje og Død forbigaaes.

han talte aldrig om sine egne Følelser, han gav næsten aldrig tilkende, hvad der bevægede sig i hans Sjæl ham selv vedkommende, ikke engang i hans tidligere Aar, da jeg kendte ham. — —

Den 26. om Middagen Kl. 3 kom *Fenger* med vor Huslæge, der fandt en længere Undersøgelse Sted, hvorefter *Fenger* kom ind til mig og sagde: „Ja, det er en Brystbetændelse, var det hos en ung Mand, vilde man blæse det et Stykke, hos saa gammel en Mand er det altid betænkeligt og farligt, endnu er den ikke meget udbredt, men den vil rimeligvis brede sig meget mere i de kommende Dage. Sygdommen har sit regelmæssige Forløb; før den 9nde—10nde Dag vil der i al Fald ikke være Tale om en Vending til det bedre.“ — —

Om Lørdag Aften sagde han til Doktoren: „Ja, De maa se at holde Livet i mig til den 1ste, for at min Familie kan faa min Pension.“ „Aa, *Tscherning*,“ sagde jeg, „tænk nu ikke paa det, kommer vi over Resten, kommer vi over det med.“ „Ja, det er en vigtig Sag for Jer,“ svarede han. — —

Midt paa Dagen om Søndagen kom *Fenger* igen. — Da han gik ud af Stuen, sagde han sagte til *Ejlert*: „Han døer!“ Til mig sagde han: „Hans Tilstand er meget slet, men man kan jo haabe paa en bedre Vending.“ — — Men saa tiltog den voldsomme Rallen, og Kræfterne tog af. Det var en straalende Midsommerdag, uophørlig færdedes glade pyntede Mennesker forbi tilfods og tilvogns, Livets Travlhed og Glæde udenfor kun skilt ved Husets tynde Mure, og dér laa han, den nylig saa kraftige livsglade Mand med de hvide Haar og de milde Øjne bøjet mod Graven, gispende efter Luft, rallende saa det hørtes over hele Lejligheden.

Der trak et voldsomt Uvejr op over Byen, det ene tindrende Lyn foer gennem Stuen efter det andet, Tordenen rullede uophørligt med en umaadelig Voldsomhed. „Hører Du det slemme Vejr?“ sagde jeg til *Tscherning*, „Lynet skal være slaaet ned i Hotel Fønix.“ „Naa,

nu igen, dér er det slaaet ned én Gang tidligere, dette Uvejr og den tunge Luft er slem for mig. Skulde Lynet slaa ned her i Huset, saa skal I klæde mig paa, tage mine Pakker med Papirer, løfte mig med dem i en Drosche og køre mig til Kommunehospitalet." „Og det kan Du ligge og tænke paa?" „Ja, hvad, noget skal man jo tænke paa, naar man ligger saaledes." — — — Vi sad inde i den anden Stue, hvor der var mørkt, saa han ikke kunde se os, men vi kunde iagttage ham. Hans smukke Profil tegnede sig med en skarp Skygge mod den blaa Væg. *Ejlert* sad ved hans Seng og følte af og til Pulsslagene. Der var en uophørlig Køren udenfor, alle Skovfolkene vendte hjem paa Kildevogne, syngende og hurraende, vaade af Tordenbygerne, men glade og højrøstede, — forfærdelige, forfærdelige Nat! — — Den stærke Rallen tog til, der blev længere og længere mellem Aandedragene — et langt, tungt, uklart Aandedrag — og saa var alt stille. — — — —

Jeg slukkede Lyset og rullede Gardinet op, Solen lysnede alt, Træerne dryppede efter Gaarsdagens voldsomme Regn. Fuglene vaagnede til Liv, jeg hørte en Nattergal slaa nede fra Rosenvænget, allerede vandrede en enkelt Person paa Vejen, det lysnede og levede op, en dejlig Sommermorgen efter Regn. — — Nu laa han der saa stille, saa smuk, saa bleg og sov saa trygt og var saa smuk at se paa. Det rige, kraftige Liv var sluttet; og saa kom næste Dag de lange Avisartikler, han skulde dømmes og bedømmes, og hver dømte paa sin Maade, men enhver maatte staa med Agtelse overfor den Mand, om hvem Kong Frederik VII. ikke havde bedre at sige end: „I maa ikke tale ilde om *Tscherning*, han er min bedste Mand, thi han har aldrig bedt mig om noget!" og om hvem Christian IX. ikke havde andet at sige til min Søn: „Ja, naar jeg saadan talte med Deres Fader, var han jo stiv i sine Meninger, men man kunde ikke blive vred paa ham, fordi han talte af sin Overbevisning." — —

EFTERSKRIFT

af Leo Tscherning

Allerede i *Tschernings* sidste Leveaar havde hans Hjem ikke mere som før Forbindelse med de betydende Krese her i Landet. Han var i det politiske Liv bleven en ensom Mand, og efter at han i 1866 helt trak sig ud af offenlig Virksomhed, blev de Folk, der søgte ham, færre og færre. Hans Omgangskres svandt derfor naturlig ogsaa ind, samtidig med at de gamle tro Venner blev færre Aar efter Aar, efter som Døden tyndede ud i deres Rækker.

Tilbage blev der efter *Tschernings* Død derfor kun en snevrere Kres af Venner, forøget med de faa nye Elementer, der gennem Børnene, efterhaanden som disse var blevne voxne, var blevet knyttede til Hjemmet paa Kastelsvejen.

Familietraditionen tro søgte min Bedstemoder stadig at samle Familiens mange Medlemmer hos sig, og hendes Hjem vedblev under de samme borgerlige Former at være Familiecentret.

Hun kastede sig, som hun ovenfor selv har berørt, med megen Energi over Terrakottamaling, hvilken hun allerede tidligere havde beskæftiget sig en Del med, og blev i en lang Aarrække, omtrent i 16 Aar, fast Dekoratrice for Ipsens Terrakottafabrik, hvorved hun tjente en Del Penge.

Tillige skrev hun en Del, Vers og Noveller, hvoraf der findes en uhyre Mængde mellem hendes efterladte Papirer.

Der har tidligere i Bogen været Anledning til at omtale hendes Virksomhed som Malerinde, derimod kun flygtig været antydet, at hun skrev. Hun omtaler

saaledes selv sin Novelle „Emanuel“ fra 1848, medens man i hendes Breve til Broderen ser, at hun har skrevet nogle Sange.

I Optegnelserne omtaler hun slet ikke sin Forfatter-Virksomhed.

Det siger sig selv, at et Menneske, der allerede fra de unge Aar med saadan Hengivelse og Inderlighed har ført den ene Dagbog efter den anden, samlet Breve og Optegnelser Aar efter Aar, maa have haft en medfødt Trang til at meddele sine Tanker og Følelser paa Papiret.

Hertil kommer saa de mangeartede kunstneriske Anlæg, den store Fantasi, det varme Temperament og det stærkt modtagelige Sind, der først bringer hende ind paa Malerkunsten, men saa igen hæmmes af Ægteskabets mangeartede Krav. Men alt som Børnene bliver voxne, falder disse Krav noget bort, og hun faar mere Tid til sin Disposition.

Hvad er da naturligere end at hun, den nu modne Kvinde, der har høstet saa mange Erfaringer, modtaget saa mange Indtryk, og som nu er kommen paa Afstand af alle de bevægede og indholdsrige Aar, føler Trang til som i de unge Aar at meddele sine Tanker og Erindringer paa Papiret?

Under Mærket *Melas* er der af hende saaledes trykt „*Kildehuset*“ 1871 (Reitzels Hefter for danske Forfattere), „*Oluf fra Lien*“ 1871, „*Lille Fredrik*“ 1872 (begge i Aftenlæsning), „*Fisker Hanne*“ 1872, „*De Fattige og forladte*“ 1873, „*Emanuel*“ 1874, „*Brauns Efterfølger*“ 1875 (76?) (alle disse fire i „Laalands-Falsters Stiftstidendes Søndagsblad“), og i en Bog for sig som en lille Samling, 5 Smaafortællinger.

Desuden har hun efterladt sig mindst lige saa mange utrykte Noveller og en uhyre Mængde Vers skreven ved alle mulige Lejligheder.

Endelig udgiver hun i Aarene 1876—78 *A. F. Tschernings „Efterladte Papirer“* paa P. G. Philipsens Forlag. Trods dette ret betydelige Arbejde faar hun dog Tid

til at give sig af med almindelige kvindelige Sysler, med Syning og Hækling, og jeg tror f. Ex. aldrig hun i disse Aar har taget sin Tilflugt til nogen Dameskrædderinde, men selv syet alt til sit og Husets Forbrug.

En kolossal Energi og Arbejdslyst har været Drivfjederen til disse Aars Anstrængelser, men ogsaa Haabet om at kunne efterlade Børnene lidt Penge til at staa imod med har ansporet hende end yderligere. — Det lykkedes hende virkelig ikke alene at overlade dem en lille Kapital ubeskaaren, men endog at forøge den lidt i sine sidste Aar, samtidig med at hun ved enhver Lejlighed ydede, hvor der var mindste Trang.

Destoværre fik hun ikke Lov til at bevare sin Arbejdskraft i de sidste Aar. I 1884 blev hun pludselig ramt af et apoplektisk Slag, der gjorde hende lam i hele den venstre Side. Ganske vist forblev hun aandsfrisk og genvandt snart en Del af sin Arbejdsevne, men det rige Væld af Ideer var standset og Livsmodet brudt. Hun var fra nu af bunden til sine Stuer, hvor hun Dag ud og Dag ind sad i Lænestolen ved Vinduet, eller møjsommelig støttet til en Rørstol slæbte sig fra Værelse til Værelse, og ned i den mørke Have, der hørte til Lejligheden, hun nu beboede paa Rosendalsvej (Slagelsegade 11, Stuen).

Kort før denne Ulykke skete, havde hun taget sin lille 3 Aars Sønnesøn i Huset, og ham kaster hun nu al sin Kærlighed paa.

Den 3. Juli 1890 blev hun ramt af en Hjærtelammelse og døde i Løbet af en halv Time, uden at være fra sin Bevidsthed, omgivet af sine to ældste Døtre. Efter hendes Ønske blev hendes Lig brændt i Göteborg og Urnen med hendes Støv nedsat i A. F. Tschernings Gravsted.

Gammel og svag, let til Taarer, men ogsaa let til Smil, med et stort varmt bankende Hjærte, saaledes er det sidste Billede, jeg bærer af hende i min Barn-

doms-Erindring. Aldrig klagende, taalmodig bøjende sig for Skæbnens tunge Aag, søgende at gøre sin Tid saa frugtbringende som mulig, angst for de lange, søvnløse Nætter, levede hun sine sidste Dage, forhaabningsfuldt higende efter den forløsende Død — den evige Søvn.

PERSON-REGISTER

Agerskov, Frk., 31.
Alexander II, Czar af Rusland, 31 ff.
Allerup, Malermester, 10.
Andræ, Carl Christ. Georg, Minister, 135, 154, 180.
Bandholtz, Brødrene, 158.
Bang, Oluf Lundt, Læge, Gehkonfraad, 127.
Bakke, Amund Lucassen, Prlieutn., 4 f.
Bardenfleth, Carl Emil, Minister, 140.
Barfod, Povl Frederik, Forf., 154.
Bauditz, Carl Gustav Henr., Genmaj., 57, 96 f.
Bazaine, François Achille, fr. Marschal, 182.
Bendz, Jac. Chr., Overlæge, 138.
Berling, Joh. Carl Ernst, Bogtrykker, Hof-Embedsmand, 130, 162.
Bertelsen, Susanne, Sypige, 121.
Bindesbøll, Michael Gottlieb, Arkitekt, 94.
Bissen, Herm. Vilh., Billedhugger, 126.
Blixen-Finecke, Augusta, f. Prinsesse af Hessen, 131. — Carl Fr. Axel Bror Baron, Minister, 131, 174, 176, 185 ff. — Fr. Theo. Hans Anna Chr. Wolfgang, Baron, Godsejer, 186.
Blom, Hans Jørgen, Oberst, 133.
Blome, Otto, Greve, d. Gesandt, 31.
Bodin, Skræder, 5.
Bolette, se Rasmussen.
Borring, Laur. Steph., Prof., 138.
Bramsen, Lorenz Berthelsen, Tandlæge, 140.
Brock, Gust. Edv., Højesteretsadv., 126.
Brorson, Chr. Fr., Præst, Prof., 25.
Bruun, Carl Fr., Kapt., 97. — Eusebius, Oberst, 20 f., 59 f., 64—67, 81, 85, 170. — Eusebius, Kommandør, 20. — Marie Chr. f. Gether, 20.

Bræstrup, Chr. Jac. Cosmus, Politidirekt., Minister 139.
Buntzen, Andr., Overkirurg, Prof., 171. — Jean Baptiste Louis Camille Edouard, Kammeradv., Etatsr. 175 f.
Camradt, Johs. Ludv., Maler, 14. — Laura Elisab., f. Rossing, 31. — Jørg. Chr. Ludv., Præst. 31, 67.
Carl, Hertug af Glücksborg, 32.
Caroline Amalie, Dronning af Danmark, 40. — Caroline Charlotte Mariane, Prinsesse af Mecklenborg-Strelitz, 42, 187.
Carlsen, Charlotte, 13. — Klubvært, 13.
Casse, Andr. Lorentz, Minister, 172 f.
Cavagnac, Louis Eugène, fr. General, 183.
Charlotte, Prinsesse af Danmark, 64.
Christensen, Anthonore, f. Tscherning, Malerinde, 75, 152, 165, 168, 180 f., 184. — Balthasar, Overretssagf., Rigsdagsm., 148, 153 ff. — Chr. Axel Richard, Dr. phil. 152, 184. — Skolelærer, 185.
Christian VIII, Konge af Danmark, 40, 54 ff, 60 f, 129 ff, 163, 188. — Christian IX, Konge af Danmark, 163, 174, 177, 179.
Christian Carl Fr., Hertug af Augustenborg, 111 f, 119, 149.
Christiansdatter, Margr., 4.
Christiansen, Antonie Chr. Elisab., f. Schumacher, 42, 144. — Grethe, 4. — Hans Skovfoged, 3 ff. — Joh. Caspar, Amtsforv., 42.
Clausen, Henr. Nic., Prof., Minister, 127, 139.
Dalberg, Albertine Andrea, f. Tscherning, 53, 167. — Carl Gunder, Major, 53, 104, 107, 111.
Danner, Louise Christine, Grevinde, 130 ff, 160 ff, 187 f, 191 f.
Deichmann, Adam Gottlieb, Obltn., 64 ff.
Delong, Alb. Herm. Peter Gabr., Baron, Genkonsul, 164.
Dirckinck-Holmfeld, Const. Peter Mart. Maria Walpurgis. Baron, 147.
Dirksen, Chr. Wilh., 129, 134, 139.
Dithmer, Hans Henr., Teglværksejer, 104, 111.
Drewsen, Joh. Chr., Landøkonom. Rigsdagsm., 153.
Engelsted, Jens, Præst, 74. — Sophie Birg. Doroth., f. Rossing, 74.
Fenger, Carl Emil, Læge, Minister, 126 ff, 152, 165, 194.

— Louise, f. Plockross, 126 ff. — Enkefrue, 121.
Fensmark, Joh. Henrik, Gen.-maj., 116.
Fibiger, Jac. Scavenius, Genmaj., 57, 59, 141.
Fischer, Peter Ephraim, Præst, 19.
Flensborg, Carl Jul., Genmaj., 135.
Frederik VI, Konge af Danmark, 21, 26 ff, 31, 37 ff, 43, 63 ff. — Frederik VII, Konge af Danmark, 32, 41 f, 130 f, 145, 160—167, 187 f. 190. — Frederik Ferdinand, Arveprins, 32 f, 135, 140, 160.
Frederiksen, Hans Peter, Finérskærer, Bankdirektør, 129.
Frimodt, Joh., Præst, 181.
Gertner, Joh. Vilh., Maler, 94.
Giødvad, Jens Finsteen, Journalist, 128.
Gleerup, Asmund Chr., Rigsdagsmand, Bureauchef, 153.
Gregersen, Jens, Gaardejer, Rigsdagsm., 154 f. — Ane Sophie, f. Toftegaard, 155 f. — Sophie, 156.
Grundtvig, Nic. Fr. Sev., 154.
Gyllembourg-Ehrensvärd Thomasine, f. Buntzen, 122 f.
Haffner, Adam Wenzel, Genmaj., 21, 83.
Hage, Alfr., Konsul, 126 f, 154, 156. — Fr. Wilh., f. Faber, 126 f, 156. — Hother, 127.
Hald, Andreas, Artillerist, 10.
Hall, Carl Chr., Minister, 165.
Hamfeldt, Gottfred, Tjener, 96 f, 101, 143.
Hansen, Anthonette Elisab. (Lützow) 6, 8 f, 25 ff. — Chr. Fr., Genmajor, Minister, 153. — Jens Andersen, Rigsdagsm., 154.
Harbou, Joh. Wilh. Ant., Genmajor, 135 f.
v. Haven, Fr. Chr., Præst, 12.
Hegermann-Lindencrone, Joh. Fr., Kapt., 145.
Heiberg, Joh. Louise, Skuespillerinde, 14, 61, 112 f, 158. — Joh. Ludv., 61, 122 f. — Peter Andr., 123.
Heise, Peter Arnold, Komponist, 126.
Heller, Jfr., 20. — Smed, 5, 20, 22.
Hinrichsen, Gartner, 166.
Holst, Hans Peter, Digter, Etatsr., 92.
Holstein, Carl Chr. Fr., Jægerm., 168.
Hvidt, Laur. Nic., Formand i Kommunalbest. i Kbh., Minister, 138 ff.
Høeg-Guldberg, Fr., Prof., 97.
Høyen, Edele Birg., f. Westengaard, 106 f. — Niels

Laur., Prof., 74, 95, 106 f, 110, 126 ff, 134, 137.
Jacobsen, Bine, 23. — Lise, 23. — Rikke, 23. — Carol. Fr., f. Schellbeck, 121. — Jac. Chr., Kapt., Brygger, 121.
Jørgensen, Trine, 100 ff.
Jürgensen, Jfr., 24.
Kayser, Harald Hartv., Tømrermester, Rigsdagsm., 156.
Knuth, Fr. Marc., Minister, 140.
Kock, Carl, 8.
Krag, Købm., 15.
Kragh, Chr.; Skuespiller, 19.
Krieger, Andr. Fr., Minister, 178.
Krossing, Niels Brock, Major, 62.
Lahde, Marie Sophie, f. Schumacher, 73, 92. — Frants Ludv., Vejinspektør, 73.
Larsen, Niels Jac., Redaktør, Rigsdagsm., 192. — Rasmus, Ungkarl, 4. — Købmand, 186.
Lassen, Opsynsbetjent, 75.
Lehmann, Marie, f. Puggaard, 126, 153. — Peter Mart. Orla, Minister, 126, 139 f. 184. — Vilh. Otto, Oberst, 135.
Leth, Lars Haagen, Overlæge, 95.
Lorenzen, Birgitte, 20. — Peter Hiort, Politiker, 85 f.
Lundbye, Cathrine, f. Bonnevie, 133 f. — Chr. Carl, Genmaj., Minister, 174. — Joach. Theo., Oberst, 134. — Joh. Th., Maler, 74, 128, 134, 149.
Lütken, Otto Hans, Orlogskapt., Minister, 176.
Lützow, Adam Tobias, Genmaj., 1—97, 117. — Anthon Fr., Viceadm., 1, 11. — Birg. Marie, f. Lottrup, Admiralinde, 12, 20, 24, 39. — Chr. Wiegandt, Landmand, 25. 28 f, 93, 96, 102, 128 f, 137—150, 168—181. — Elisab. Birg., f. Wigandt, 1, 11. — Henrikke Doroth. (Tante Rikke), 11 f, 14.
Læssøe, Emy Franciska Tidonia, f. Krag-Juel-Vind-Frijs, 30. — Signe, f. Abrahamson, 30. — Thorald, Maler, 30. — Werner, Hans Fr. Abrahamson. 30. 154.
Løvenskiold, Frk., 24.
Løvmand, Albert, Arkitekt, 13, 15. — Anthonette Joh., 13 f, 26. — Christine Marie (Stine), Malerinde, 13 f, 23 f, 122, 158. — Fr. Elisab., Malerinde, 13, 23 f, 29, 37 f, 52. — Johs.. Etatsr., 12 f. — Sara Chr., f. Lützow, 12.
Mac Mahon, Marie Edm. Maurice, Hertug af Magenta, 182.

Mahner, Ernst, „Sundhedsprofet“, 92.
Mansa, Joh. Ludv., Skovrider, 99 f, 114. — Ivare Petrine, f. Hviid, 100 f. — Ivar Fr. Ludv., Forv., 101.
Mariager, Elisab. Henr., f. Løvmand, 13 ff, 29, 44 f. — Peter Gerhard, Justitsr., 13, 15, 62, 97.
Marstrand, Vilh. Nic., Maler, 126.
Meier, Helene, Frk., 75 ff.
Meyer, Fritz, Højesteretsass., 177. — Marie Fr., f. Dalberg, 177.
de Meza, Chr. Jul., General, 24, 31, 75 ff, 104, 107, 111, 128, 167, 170, 179. — Elisab., Birg., f. Tscherning, 24, 52, 98, 107, 113, 128.
Michelsen, Marc. Chr. Vilh., Præst, 126.
Moltke, Adam Wilh., Greve, Minister, 132, 140, 163.
Monrad, Ditl. Gothard, Minister, 138 ff, 146 f, 149 f, 153, 161, 164, 168, 170—178, 186. — Emilie Nathalie, f. Lütthans, 146.
Mossin, Bertel, Obltn., 64 ff.
Mourier, Fr. Ferd., Major, 63.
Myhlertz, Amy Henrica, f. Gad, 159. — Fr. Ferd., Gross., 159.
Napoleon III, de Franskes Kejser. 161, 164, 181 ff.
Nielsen, Hans Peter, Skuespiller, Prof., 16. — Michael, Prof., Skolebest. 25. — Ole, Gaardejer, Rigsdagsm., 154.
Nyrop, Christopher, Præst, 4.
Obelitz, Frk., 24.
Oppermann, Ludv. Henr. Ferd., Prof., Rigsdagsm., 154.
Owen, Joseph, Fabrikejer, 122. — Susanne Chr., f. v. d. Pahlen, 122.
Petersen, Joh. Chr. Ludv., Skoleinspektør, 25, 48. — Gartner, 166.
Pettoletti, Linedansere, 20.
Ploug, Carl Parmo, Red., 126, 128, 139, 154, 156, 169. — Lise, f. Hage, 156.
Post, Kommandørinde, 14.
Puggaard, Hans, Gross., 126. — Bolette, f. Hage, 126.
Rasmussen, Bolette (Bodil), 2—181.
Rasmussen, Louise, se Danner.
Ravnkilde, Marie Carol., f. Behrend, 23. — Niels Chr., Krigsassessor, 23. — N. C. Th., Komponist, 23.
Richardt, Chr., Præst, Digter, 126.
Rosen, Wilh. Soph. Andr., Læge, Rigsdagsm., 168.
Rosenkilde, Chr. Niemann, Skuespiller, 92.

Rossing, Carl Vilh., Krigsr., 13, 74.
Rovsing, Kristen, Skolebest., Prof., Rigsdagsm., 154.
Ræder, Jac. Tode, Major, 139.
Rørdam, Peter, Præst, 26, 168.
Sandholt, Poulin Ludv., Oberst, 57.
Saxtorff, Hans Chr., Læge, 26.
Schack, Hans Egede, Forf., Rigsdagsm., 154.
Scheele, Ludv. Nic., Gehkonf.-raad, 130 f, 161—165, 187—195.
Schiøtt, Aug., Historiemaler, 18. — Heinr. Erpecum, Kammerr., 18 f.
Schouw, Joak. Fr., Prof., 139.
Schumacher, Andr. Ant., Major, 42. — Karen Marie, f. Tscherning, 42.
Schøler, Hans Vilh. Riber, Præst, 168.
Skovgaard, Peter Chr. Thamsen, Maler, 74, 128, 135, 156.
Stabel, Oppasser, 28.
Steenstrup, Abelone, f. Lyngbye, 30. — Mich. Vogelius, Byfoged, 30.
Strøm, Chr. Ludv., Præst, 42.
Suenson, Anne Susanne, f. Lütken, 159. — Edouard, Viceadm., 159 f. — Henriette, f. Lund, 159 f. — Jean André, Kommandør, 39. — Jean Jacques, Kapt., 159. — Jean Nicolas, Etatsr., 159 f, 166. — Nanna Camilla, 159. — Ottilia, f. Uldall, 159 f. — Thea, 166.
Suhr, Caroline, f. Falch, 122, 158. — Johs. Th., Etatsr., 85, 122 f., 143, 158 f. — Ole Bernt, Gross., 159.
Thomsen, Jac., Etatsr., 164.
Thorvaldsen, Albert, 91—95.
Tryde, Eggert Chr., Præst, 94.
Tscherning, Anthon Fr., Obst., Minister, 17, 33—195. — Ejlert Adam, Overkirurg, 153, 193 ff. — Ejlert Peter, Oberst, 24, 33, 82. — Eleonore Chr., Bogens Forf. — Joh. Andr., 153. — Leo, Skuespiller, I. 196 f. — Marie, f. Lützow, 24, 82. — Marie Elisab., 129, 167, 170. Sara Sophie, 70, 82.
Tutein, Ferd., Gross., 123 f. — Fr. Joh., Etatsr., 124 f. Josepha (Pepina), f. Siboni, 124, 133. — Regine Sophie, f. Wraatz, 124 f. — William Axel, Direktør, 133.
Ulrik, Axel, Vicestadslæge, 158. — Sara Birgitte, f. Tscherning, 75, 158, 185, 192.
Urban, Drea, 9, 26.
Ussing, Fr. Algreen-, cand. jur., 160, 166. — Ottine Fr. Algreen-, f. Suensson, 160. — Tage Algreen-, Generalprokurør, 160.

Vadsted, Mdm., 10.
Wedege, Ulr. Chr., Scltn., 145.
Wedelfeldt, Fr. Adolph, Gen.-maj., 59, 62, 141.
Wilhelm, Landgreve af Hessen-Cassel, General, 64, 66, 141.
Vilhelmine Marie, dansk Prinsesse, 32, 41.
Winther, Gert Henr., Dr. phil., Rigsdagsm., 164, 167, 181. — Joh. Margr., f. Thomsen, 164, 181.
Voigt, Joh. Mangelsen, Gen.-major, 16.
Vossbein, Chr., Sømand, 11. — Chr., Kapt., Fabrikant, 11. — Henriette Dorothea, f. Wigandt, 11.
Øckenholt, helsingørsk Familie, 22.
Ørsted, Anders Sandøe, Minister, 86.

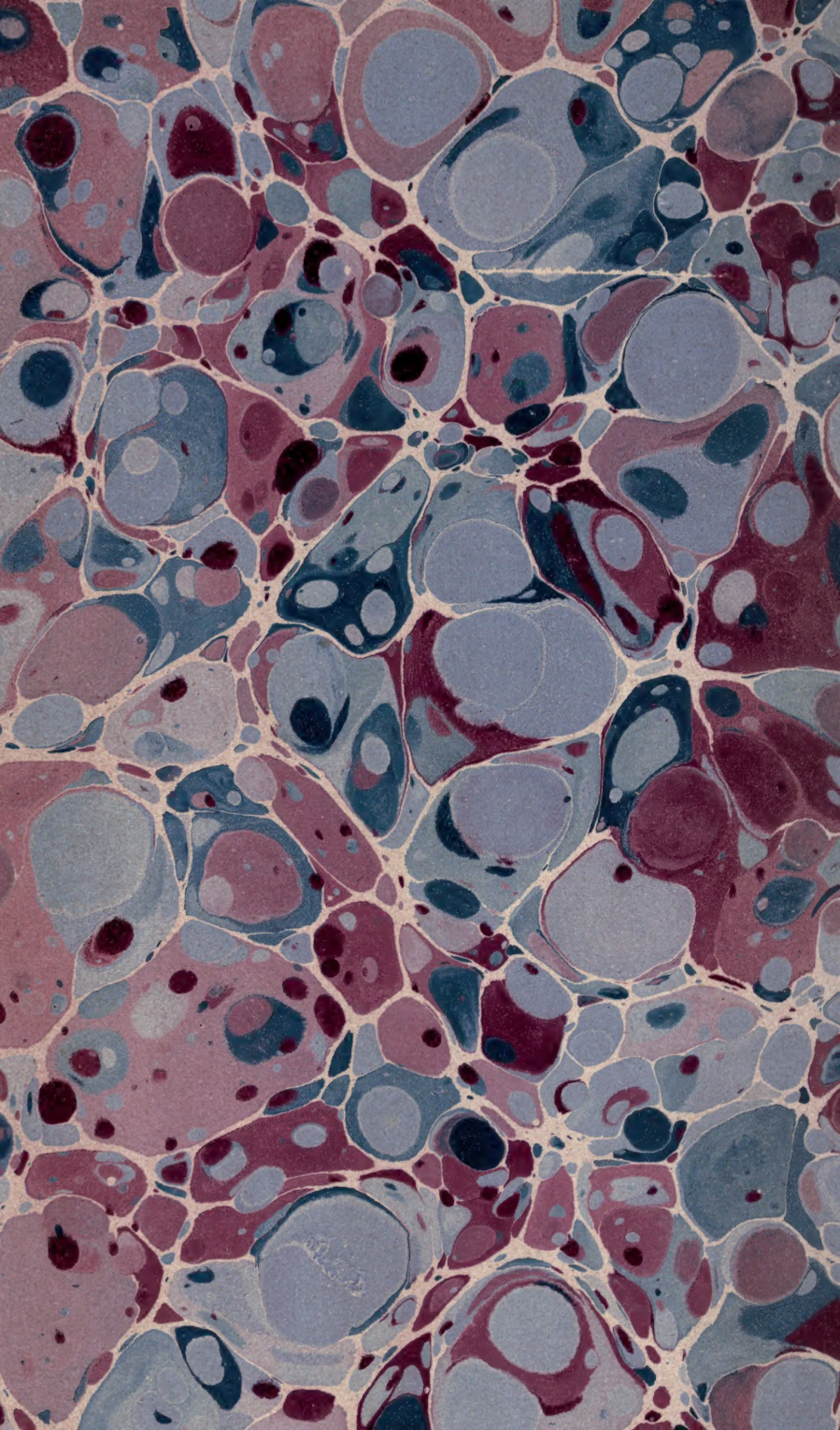

DL
103
.5
M5
bd.8

Memoirer og breve

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET
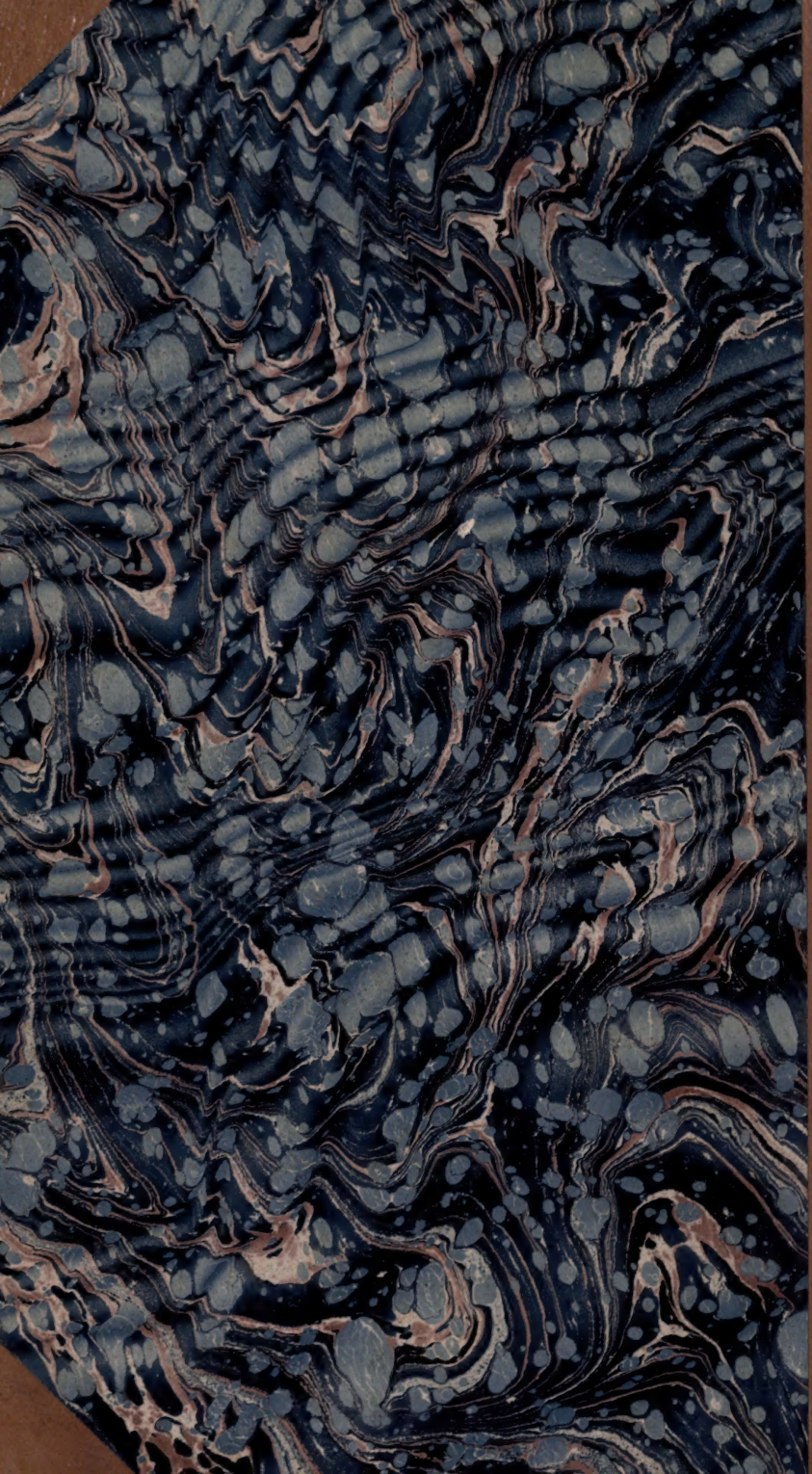
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY